

BAŞKANLIK SİSTEMİ

VE

İSLAM

PROF. DR. OSMAN ESKİCİOĞLU

İÇİNDEKİLER

Bir İthaf ve Bir İtiraf	4
Bu Kitap Niçin Yazıldı	5
ÖNSÖZ	6
GİRİŞ	16
BİRİNCİ BÖLÜM TOLUM YÖNETİM ŞEKİLLERİ	18
Toplum Yönetimi	18
İKİNCİ BÖLÜM DOĞU ANLAYIŞINDA SADECE NAKLE ÖRF VE ADETE DAYANAN YÖNETİM BİÇİMLERİ	81
1-Mutlakiyet	84
2-Meşrutiyet	104
3-Cumhuriyet	110
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BATI ANLAYIŞINDA SADECE AKLA DAYANAN YÖNETİM BİÇİMLERİ	129
1- MONARŞİ.....	129
a) Eski Çağ Monarşileri	129
b) Feodal Monarşi.....	131
c) Mutlak Monarşi.....	131
2-OLİGARŞİ.....	132
Oligarşi Çeşitli Şekillerde Teşkil Edilmektedir.....	134
a) Parti Oligarşisi.....	134
b) Parti İçi Demokrasi.....	134
c) Maliye Oligarşisi.....	134
d) Süper Devlet Oligarşisi.....	134
Bazı Oligarşi Çeşitleri.....	136
a) Meritokrasi.....	136
b) Plütokrasi.....	136
c) Aristokrasi.....	136
d) Teknokrasi.....	137
e) Jüritokrasi.....	137
3- DEMOKRASİ.....	139
Demokrasinin Tanımı.....	141
Demokrasinin Tarihçesi	143
Demokrasi Modelleri	145
1- Klasik Demokrasi.....	145

2- Koruyucu Demokrasi.....	146
3- Kalkınmacı Demokrasi	146
4- Liberal Demokrasi	147
5- Sosyal Demokrasi	147
İslam'da Malı Yığılma Yoktur	149
Demokrasi İle Cumhuriyetin Karşılaştırılması	158
Demokrasi İle Sekülerizm İlişkisi	159
Güçler Ayrılığı İlkesi	161
Demokrasinin Araçları Nelerdir.....	162
1- Parlamento.....	162
2- Siyasi Partiler.....	163
3- Anayasa	163
4- Sivil Toplum Örgütleri	164
5- Kolluk Kuvvetleri.....	164
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM İSLAMIN DEVLET ANLAYIŞI VEYA DÜZENİ.....	167
BEŞİNCİ BÖLÜM BAŞKANLIK SİSTEMİ NEDİR.....	186
Yarı Başkanlık Sistemi Nedir	187
Yarı Başkanlık Sistemini Diğer Sistemlerden Ayıran Farklar	187
Başkanlık Sistemi Hangi Ülkelerde vardır?	188
Başkanlık Sisteminin Özellikleri Nelerdir?	188
İSLAM VE BAŞKANLIK SİSTEMİ	190
SON SÖZ	211

BİR İTHAF VE BİR İTİRAF

Bu eseri, Pek Muhterem Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan Beyefendi'ye ithaf etmekle, onu desteklememiz gerektiği ve onun yolunun genel olarak İslam esaslarına uygun olduğu hakkındaki görüşümüzü aziz milletimize sevgi ve saygıyla arz etmekten şeref ve kıvanç duyuyoruz.

BU KİTAP NIÇİN YAZILDI

BAŞKANLIK SİSTEMİ VE İSLAM adlı bu eserimizi yazmakla bugün halk arasında bilinen Başkanlık sisteminin İslam'a uygun olduğunu iddia etmedik ve etmiyoruz ve bu kitap bunun için de yazılmış değildir. Ancak biz, Merhum Menderes ile başlayan, Özal ve Erbakan rahmetlilerle devam eden ve daha sonra da bu Yiğit Adam Erdoğan zamanında yükselişe geçen İslami çizginin devamını istiyoruz.

Batı dünyası, Rönesans, Reform ve Aydınlanma faaliyetleri ile 1300 yıllarında başladığı çağdaşlaşmasını, değerlerim dediği Demokrasi, İnsan Hakları, Serbest Piyasa Ekonomisi ve Kadın Erkek Eşitliği gibi akımlarla tamamlamış bulunmaktadır.

Batı Dünyası, bu değerleri ile İslam donelerine yaklaşmış, fakat onlara henüz ulaşamamış ise bugün parlamenter sistemle ve çok başlılıkla yönetilmekte olan ülkemize başkanlık sisteminin gelmesiyle İslam'a ulaşmak için bir basamak yükseldiğimizi göstermek üzere yazılmıştır.

Bu eser, İslam'ın hem din ve hem de devlet olduğunu, hem dünya ve hem de ahret dediğini, millet ve devlet; birey ile toplum, fert ve devlet dengelerini teorik ve sistematik olarak sağladığını ve artık tüm Müslümanların insanlığın kurtuluşunun, İslam düzeninin bir hayat tarzı olarak yaşanmasında olduğunu artık görmeleri gerektiğini dile getirmek için ve o amaçla yazılmıştır, diyebiliriz.

ÖNSÖZ

İnsan, varlıklar arasında yeryüzünde yaşayan en önemli, en değerli, en öncül ve görevli olan bir canlıdır. O, bu haliyle düşünen, konuşan, hareket eden ve çevresine uyum sağlayan bir varlık olmuştur. Zaten insanın en önemli özelliklerinden birisi de onun çevresinde bulunan insan, hayvan, bitki ve cansızlarla beraber yaşayıp uyum içerisinde hayatını sürdürmesidir. Yalnız o, akıl ve irade sahibi olmakla, diğer varlıklara karşı fark attığından, kâinatta var olan dengeler sisteminde¹ insanı dengeleyen canlı ve cansız bir tür bulunmadığı için, insan yine kendisiyle dengelenmektedir. O sebeple de bu açıdan baktığımız zaman insanı iyiler ve kötüler diye, iyi insanlar ve kötü insanlar diye, iyi toplumlar, devlet ve milletler; kötü toplumlar, devlet ve milletler diye bir tasnif yapabilir ve bu tarafları da savaşıyor ve çarpışan taraflar olarak, iyiler ve kötüler diye isim verebilir ve ikiye ayırabiliriz.

Bize göre milletlerin ve devletlerin hayatlarında en önemli ve etkili faktör, onların sahip olduğu değer yargıları ile fitrata tamamen uygun olan bir hukuku uygulayabilmeleridir. Bu sebeple tarihe baktığımız zaman hukuk yapanların büyük devlet kurduklarını; başka bir ifade ile büyük medeniyet ve devlet kuranların, aynı zamanda hukuk yaptıklarını ve varlıklarını bu hukukla devam ettirdiklerini görüyoruz.

Burada bir örnek vermek gerekirse, mesela İslam medeniyeti hakkında bir uzman olan Corci Zeydan'ın, Yunanlıların kısa bir süreç müstesna, büyük devlet kuramadıkları için kanun, nizam ve hukuktan daha ziyade felsefeye önem verdiklerini; Romalıların ise birçok memleketi yönetimleri altına almaları ve sınırlarını genişletmeleri dolayısıyla kanun, nizam ve hukuk koymak zorunda kaldıkları hakkındaki sözlerini okuyucularımıza iletebiliriz.²

İnsan, toplum ve devlet hayatında hukukun önemini belirtmek üzere bir de bizim kendimizden örnek verelim, isterim. Bilindiği gibi Hanefi mezhebinin görüş ve fikirlerini bize kadar eserleriyle ulaştıran, büyük İslam hukukçusu İmam Muhammed eş-Şeybani olmuştur.

Ebu Yusuf'un, halife Harun Reşid zamanında Baş kadılık veya Adalet Bakanlığı gibi resmi bir görevi bulunması dolayısıyla, bu meşguliyetinden ötürü ilme,

¹ Allah Teâla Rahman Suresi 55/ 7. Ayette gökyüzünü yükseltip evrene dengeler koyduğunu açıklamıştır.

² Corci Zeydan, İslam Medeniyeti Tarihi, Çev: Zeki Megamiz, Er-Tu Matbaası, İstanbul-1976, III, 138.

okuyup ve yazmaya pek vakit bulamadığı söylenebilir. Ama İmam Muhammed yazmış, hem de pek çok yazmıştır. Hatta İbn Nedim, onun eserlerini 70'e kadar çıkarmaktadır. İmam Muhammed'in bütün eserleri hep hukukla ilgili olup o, başka konularda kitap yazmamıştır.³

Bunu gören bazı insanlar gelip Şeybani'ye "Sen hep hukukla ilgili yazıyorsun; zühd, takva ve vera ile ilgili yazmıyorsun", diyenlere, büyük hukukçunun verdiği cevap şudur: "Ben zühd, takva ve vera için Kitab-ül Büyü'yü (Alım satım hukukunu) yazdım. (Onu okuyun). Yine Hanefi âlimlerinden büyük hukukçu Serahsi, İmam Muhammed'in bu sözünü şöyle yorumlamaktadır:

"Muhammed b. Hasan eş-Şeybani'nin bundan maksadı şudur: Ben helal ve haram olan (serbest ve yasak olan) şeyleri, kitabımın alım satım bölümünde açıkladım. Zaten zühd de ancak ve ancak haramdan kaçmak ve helal olan şeylere yaklaşım rağbet etmek suretiyle meydana gelir."⁴

Biz burada bunları anlatırken, devlet ve toplumun ancak ve sadece hukuk ile kaim olabileceklerini söylemek istiyoruz. Zira hukuk olmadan insanlarda hak ve adalet fikri, nezahet, insaf ve nesafet ölçüleri ne gelişir ve ne de uygulanır. Hâlbuki insan, ne yaparsa yapsın, toplum da ne işlerse işlesin, bunların hepsi ve hepsi, hukuk normlarına uygun olarak gerçekleştirilmelidir, derim. Bu konuda büyük İslam hukukçusu Kasani, hukuk ve velayetin insanları hayvanlardan ayıran en önemli bir özellik olduğunu söylemiştir.⁵

Elmalılı merhum da hak ve hukukun Allah'a ait olduğunu, Allah Teâlâ'dan başka kimsenin hak ve hukuk koyamayacağını ifade edercesine şöyle demiştir. "Kendilerini kanun-ı Hakk'ın fevkinde tanımak isteyen ve emr-ü iradeleriyle hakk-u hakikati tağyir eylemek sevdasında bulunanlar, her halde sille-i Hakk'ın darbesine mahkûmdurlar."⁶ Zaten tarihin sayfaları, Allah'ın koyduğu bu tabiat, fitrat, doğal ve ilahi yoldan çıkan millet, toplum ve devletlerin Rabbimiz Teâlâ'nın sillesini yemiş, çökmüş ve yıkılıp gitmiş sapıklarla doludur, diyebiliriz.

İşte bundan dolayı bizim anlayışımıza göre insan, hukuka mahsus olduğu gibi, hukuk da insana mahsustur. Bu demektir ki, insana asla hukuk dışı bir muamele

³ İmam Muhammed eş-Şeybani'nin Kitab-ül Asl adlı eserinin 5 cildi tarafımızdan tercüme edilmiş ve www.enfal.de sitesinde milletin istifadesine sunulmuştur.

⁴ Muhammed b. Ahmed es-Serahsi, Kitab-ül Mabsut, Dar-ul Ma'rifet Matbaası, Lübnan-Beyrut, T.Y. XII, 110.

⁵ Alaüddin el-Kasani, Bedayi, IV, s, 160

⁶ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, I, 879

yapılamaz ve yapılmamalıdır. Eğer bugün dünyada herhangi bir ülkede hukuk dışı olaylar oluyorsa bu onların ilkel ve primitif olduğunu gösterir. Hukuk insana mahsustur; yani malların ve eşyanın kendilerine özel, iradeleriyle yapıp uyguladıkları bir hukukları yoktur.⁷

Birey olsun, toplum ve devlet olsun, İslam'da hukuk adına farzı ayın ve farzı kifaye terimleri ile ifade edilen görevleri, bisikletin ön ve arka tekerleri gibi millet ve devlet olarak birlikte çalışarak yerine getirirler. Böyle bir görev taksimini ortaya çıkarmak, herhalde İslam düşüncesini Müslümanlara bir proje olarak sunmadan imkânsız olurdu. İşte bu imkânsızı başaran kişinin Ebu Hanife olduğunu söyleyebiliriz, şöyle ki:

İslam düşüncesinin şekillenmesinde en önemli rol oynayan şahsiyet, hiç şüphesiz İmam Azam Ebu Hanife'dir. Bir çeşit bilgi üretme makinesi diyebileceğimiz tüme varım-endüksiyon metodunu insan beynine algılanmış olarak yerleştiren Ebu Hanife, yapmış olduğu bilgi, fikir ve düşünce tasnifi ile eskiden beri, Sokrat ve Aristo'dan beri yürürlükte olan, kesin bilgilerin yanında zayıf bilgilerin de olduğunu ve bunların da insan hayatında uygulanıp fayda sağlayabileceği gerçeğini ortaya koymuştur.

Ebu Hanife, İslam'ı, hak ve vazifeler, ama düşünce ve uygulamadaki hak ve vazifeler diye ve her alandaki hak ve vazifeler diye anlamış, iman, amel ve ahlak ya da kelam fıkıh ve tasavvuf ayrılığına taraftar olmamıştır. Ebu Hanife bu üç alanı da fıkıh şemsiyesi altında toplamıştır. Ebu Hanife, insan ve toplumun her türlü hareket ve davranışını hukuk içerisinde düşünürken aynı şeyi Auguste Comte da "bilimler sıralaması" adını verdiği yöntemle bütün sosyal ilimlerin sosyoloji şemsiyesi altında toplanmasını istemiştir.⁸

Burada kitabımızın konusunu teşkil ettiğinden dolayı dile getirmek isteriz ki, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan beyefendi, Türkiye'ye Başkanlık sisteminin gelmesi hususundaki süreci hızlandırmak için demeçlerinde, konuşma ve konferanslarında, miting ve söylemlerinde çok güzel açıklamalar yapmaktadırlar. Bu hususta da kendilerini destekliyoruz; iyi ve faydalı şeyler yaptığına ve yapacağına inanıyor ve de ülkemiz, İslam âlemi ve hatta tüm dünya

⁷ Molla Hsrev, Mir'atü'l-Usul, s. 321

⁸ Ana Britannica Auguste Comte maddesi

insanlığı için çok daha önemli şeylere imza atmasını nasip ve müyesser eylemesi için Cenabı Hak'tan niyaz ediyoruz inşallah!

İnsanın bu dünyada var olan, tabiat, fitrat, doğal, ilahi kanun ve kurallara, fizyokratların dediği gibi⁹ doğal-ilahi düzene uymaktan başka bir çaresi yoktur. Ama ilahi düzenin bir takım temel esas ve prensipleri vardır. Mesela bunlardan birisi akıp gitmekte olan ırmağa benzeyen insan hayatının devamlı bir değişim ve gelişim içerisinde olmasıdır. Bunun için de değişim ihtiyacı, ülkemiz, İslam âlemi ve tüm insanlık adına bizi adeta doğa, tabiat ve fitrata daha yakın olan başkanlık sistemine doğru yol almamızı zorlamaktadır. Bu yolun sonunda da insan düzenine, yani İnsan-Barış düzenine veya 3. Yol Medeniyeti 'ne varacağımız kesindir.

Çünkü Batının bugünkü geldiği nokta, bize bu hedefi göstermekte ve bu yola, çalışma yoluna girip bu çizgide ilerlememizi istemektedir. Zira gerçekten bugün bilhassa ekonomik, sosyal ve siyasal bakımdan yani sosyal bilimler yüzünden çökmekte olan bu Batı medeniyeti, aslında batı dünyası, daha önce yaptığı bazı yeniliklerle her geçen gün İslam'a yaklaşmaktadır, desek her halde hata etmiş olmayız. Hem bu da onun bundan önce geçirdiği zorunlu bir değişimdir, diyebiliriz. Buna bir örnek göstermek gerekirse her türlü eksik ve aksaklıklarına rağmen bir devlet yönetim biçimi olan demokrasiyi gösterebiliriz.

Diğer taraftan bu açıdan baktığımız zaman onların ortaya koyduğu artan oranlı vergileri de zekât vergi sistemine bir tür yaklaşma olduğunu da görüyoruz. Böylece batı dünyası, demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi ve kadın-erkek eşitliği gibi ortaya koyduğu değerler konusunda İslam'a yaklaşmış ise de tam anlamıyla İslam'ın bulunduğu noktaya gelmemiş ve gelememiştir.

Mesela artan oranlı vergiler meselesinde İslam, ticarete gelirden değil, sermayeden yüzde olarak vergi aldığı için bir yılda % 2,5 kar getirmiş olan bir sermaye doğrudan doğruya devlete çalışmış olur ve böylece sermayesinde azalma ve çoğalma gibi bir değişiklik olmaz. Hâlbuki gelir vergisi sisteminde

⁹ Bak: Feridun Ergin, İktisat, s, 53; Şükrü Baban, İktisat Dersleri, s, 129; İbrahim Fadıl, İktisat, s, 42; Yeni Türk Ansiklopedisi, III, 944

Fizyokratlar adı genellikle ilk bilimsel iktisat okulu olarak kabul edilen iktisadi düşünce sistemine bağlı 18. Yüzyıl yazar ve düşünürlerine denir. Fizyokratlar ulusal güç ve güvenliğin imalat ve ticarete dayandığına inanan merkantilistlere karşı çıktılar. Bunlar ekonomiye müdahale değil, yapay kanun ve kurallar koymak değil, tabiatla doğal ilahi bir düzen olduğunu savundular. Zaten fizyokratlar ismi de doğal ve tabii olmak manasını ifade eden bir kökten gelmektedir. Onun için fizyokratlar yasaklara, şöyle olsun ve böyle olsun gibi, kısıtlayıcı kanun ve kurallara karşı çıkarak, "laissez-faire, laissez-passer" (bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) demişlerdir.

artan oranlı vergiler esasına göre gelir her zaman devlet ile mükellef arasında paylaşıldığı için, kişinin hiç kazanamayıp devlete çalıştığı bir nokta bulunmamaktadır.

Batının güya kendi kendine koyduğu bu değerler hakkında şu açıklamayı da yapmak isteriz ki: İnsanlar için değerler, dinden gelir; yücelerden, yükseklerden ve ötelere gelir; insan ne kendisi için ve ne de başkaları için bizzat kendisi değer üretmez ve koyamaz. Aynı boyutta yaşayıp ömür sürenlerin düşünce ve fikirleri, ancak kendileri için değerli olup başkalarına ise değerli değildir ve delil de olamaz. Çünkü değerın kaynağı, değer ortaya koyan, neyin değerli ve faydalı, neyin kötü ve zararlı olduğunu bilen ve bildiren insan değildir.¹⁰ Neyin hüsün veya kubuh, neyin güzel ve neyin çirkin olduğunu ve de neyin değerli veya değersiz olduğunu ancak Allah bilir ve bize o, bildirir. O sebeple Eşarilerin dediği gibi bir şey Allah güzel dediği için güzel olur, Allah zararlı dediği için o, zararlı olur. Yoksa Maturidilerin dediği gibi Allah bir şeyi güzel olduğu için emretmez. Allah'ın dışında ve hüküm koymak için Allah'ın bağımlı olduğu bir güzellik ve çirkinlik yoktur ve olamaz. Çünkü iyilik ve güzellik, kötülük ve çirkinlik olgusunu koyan ancak Allah'tır.¹¹ Türklerin, Türkçülerin, ırkçıların ve ülkücülerin Eşariye karşı fazla tuttuğu Maturidi burada yanılmıştır, dersek, böylece bir gerçeği dile getirmiş oluruz.

Hem gerek birey, hem de gerek toplum ve devlet olsun, insan hayatında değerlerin ve de sahip olduğumuz meleke, yatkınlık ve hassaların önemli bir yeri vardır. Mesela bireylerde bir nevi zorunluluk olarak bulunan fikir, his, irade ve ünsiyet alanlarına ait olan değerler ve yatkınlıklar ile bunların gelişmiş şekilleri olan ilim, din, ekonomi ve idare alanlarına ait olan değerlerin-zorunlulukların birlikte çalışması, bir evin tabanı ile tavanı demek olan millet ile devleti, demokrasi ile cumhuriyeti, bisikletin ön ve arka tekerleri gibi birlikte ve beraber

¹⁰ "Şüphesiz sizin Rabbiniz, gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratan ve Arş'a kurulan, geceyi, kendisini durmadan takip eden gündüze katan, güneşi, ayı ve bütün yıldızları da buyruğuna tabi olarak yaratan Allah'tır. Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir." (Araf 7/ 54) Allah Teala'nın 2 türlü kanunu vardır.

1- Tabiat Kanunları, kevni (tekvini) iradenin eseridir. Buna Adetullah ve sünnetullah da denir.

2- Dini kanunlar, teşrii iradenin eseridir. "Halk da (yaratma da) emir de (insanlara ve Müslümanlara emir verme de) ona aittir", ayeti bunun delilidir. Tabiat kanunları, kevni-tekvini iradenin eseri olduğu için beşeri irade ve kudretle değişmez. Dini kanunlar, Teşrii iradenin neticesi olduğu için bunların meydana gelmelerinde insanların etkili olduğu görülür. İrade gibi ilahi emirler, ilahi kaza, Allah'ın izni ve Hak Teâlâ'nın kitabı da tekvini (kevni) ve teşrii (dini) diye ikiye ayrılır. (Bkz. İzmirli İsmail Hakkı, Yeni İlmî Kelam, İst. 1339/ 1920, II, 108-109)

¹¹ Bkz. Karşılaştır Sadeddin Teftazani, Şerhul Akaid, s. 119: Taftazani, Kelam İlmî ve İslam Akaidi Şerhu'l Akaid, Hazırlayan Süleyman Uludağ, s, 244

olarak üretim yapan elamanlar haline getirecektir. İşte böyle rantabl bir halde çalışan toplum ve devlet düzeni, fizyokratların dediği gibi doğal, tabii, fitri ve ilahi bir düzen, toplum ve devlet düzeni olacaktır ve olmalıdır.¹²

İfade ettiğimiz gibi insan, birey olarak çok merkezli (fikir-his-irade ve ünsiyet) bir varlık, toplum da (ilim-din-ekonomi ve idare olmak üzere) çok kurumlu bir oluşumdur, diyebiliriz.¹³ İşte bugün yani Rönesans-Reform ve Aydınlanma melezinin meydana getirdiği toplum ve devlet anlayışında değerler ve kurumlar arası dengeler sağlanamadığı ve doku uyuşmazlığı olduğu için toplumda, insan, hayvan, bitki ve cansız varlıklarda kara ve denizlerde fesad ve bozukluklar meydana gelmiştir; ekolojik dengeler bozulmuştur.¹⁴

Bu bozulmalardan tabii devlet yapısı da nasibini almış, doğal yapıya birçok ilaveler eklenmek suretiyle fazla kilolu hale geldiği için hantal, yürüyemez ve çalışamaz bir hale gelmiştir. Daha doğrusu bu Batı medeniyeti, sosyal hayatı, toplum çarkını ve devleti ticarî bir şirket gibi, para ile çalışan bir ortaklık gibi düşünüp bilgiyi de buna göre üretmesi ve ona göre vergi alıp devlet ve millet arasında bu anlayışa uygun muamelede bulunması, İslâm'ın toplum devlet-millet anlayışı ve koyduğu vergi esasları bakımından, artık kabul edilemez bir duruma gelmiştir. Hatta Cemil Meriç, Saint Simon hakkında yazmış olduğu kitapçıkta ona göre devletin bir şirket olduğunu açıkça dile getirmiştir.¹⁵

Hâlbuki bununla ilgili naslar ve metinler ve bu konu üzerine yazılmış İslâmî eserler incelendiği zaman toplum ve devletin böyle bir oluşum olmadığı açıkça görülür.¹⁶ Mesela bugün uygulamalarda hiç görülmeyen ve hatta esamisinden bile bahsedilmeyen bir husus, toplum ve kamu görevlerinden ve devlet başkanlığından, İslami Kaynaklarda "velayet" ve velilik diye söz edilmiş olmasıdır.¹⁷

¹² Şükrü Baban, İktisat Dersler, Kenan Basımevi, İst.-1942, s, 129; İbrahim Fadıl, İktisat, Akşam Matbaası, İst. - 1928; Yeni Türk Ansiklopedisi, III, 944; Ali Fuad Başgil, Din ve Laiklik, s, 44

¹³ Ali Fuad Başgil, Din ve Laiklik, s, 44

¹⁴ "İnsanların kendi elleriyle yaptıkları işler yüzünden karada ve denizde fesad, bozukluk ve ekolojik-çevreyle ilgili dengesizlikler meydana gelmiştir." Rum 30/ 41.

¹⁵ Cemil Meriç, Saint Simon, s, 40

¹⁶ M Beşir Eryarsoy, İslam Devlet Yapısı, 312 sayfalık bir eser. Muhammed Hamidullah, İlk İslam Devleti, 106 sayfa. Abdülkerim Zeydan, İslamda Ferd ve Devlet, 104 sayfa. Muhammed Esed, İslamda Yönetim Biçimi, 161 sayfa.

¹⁷ Mâverdi, a.g.e., s. 55, 65, 77; Ebû Yâlä el-Ferrâ, Ahkâmü's Sülteniyye, Mısır-1966, s. 28-30; Ahmed İbn Abdulhalim, İbn Teymiye, el-Hİsbe Fi'l İslâm, Kahire-1387, s. 6-8; es-Siyâsetü'ş Şer'iyye, T.Y..Y.Y. s. 10-15

Ben şahsen şimdiye kadar yaptığım çalışmalarda, eski Çin, Hind, Mısır ve Yunan gibi milletlerde, şimdi ise Batı medeniyeti kaynaklarında devlet velidir, diye bir anlayışa rastlamadım desem aşırı gitmiş olmam. Evet, İslam'da ve İslam düzeninde devlet, bir ailenin fertlerine veli olduğu gibi, tüm vatandaşların da velisidir.¹⁸ Aile reisleri, anne ve babalar nasıl çocuklarına bakıp takip etmekle görevli iseler, devlet de tüm vatandaşların her türlü problemleri ile ilgilenmek, onlara bakmak ve velayet görevini yerine getirerek tüm sosyal ve siyasal meseleleri çözmek zorundadır.¹⁹ Onun için de biz devleti, tüm vatandaşların ortak noktalarının bir bileşkesidir, diye tarif ediyoruz.

İşte böylece İslam'ın devlete getirmiş olduğu görevler arasında onun veli olması yanında aynı zamanda kendisine imam²⁰ veliyyülemr, emîrümüminin, halife gibi unvanlar verilen devlet başkanı, amme üzerinde velayeti bulunan görevli ve sorumlu bir şahsiyettir, diyoruz.²¹

Hadislerde de devlet başkanı, kendisi ile korunulan bir kalkan ve idare ettiklerinden sorumlu olan bir çoban olarak tavsif edilmektedir.²² Peygamber Efendimiz de bir devlet başkanı olarak, 'Velisi olmayanın velisi benim', buyurmakla devletin tüm vatandaşların velisi olduğunu, azından onların yeme, içme, giyinme ve barınma gibi zaruri ihtiyaçlarından da sorumlu olduğunu bize açıkça öğretmiş olmaktadır.²³

Netice olarak İslâm'a göre toplum ve devlet, öyle batının anladığı manada kastların, kesim ve kısımların enstrümanı, ekonomik sigorta veya ticarî bir şirket değil; bilakis tüm vatandaşlara eşit muamele eden, bir veli, bir baba gibi onların aralarında adalet dağıtan, koruyan, kollayan, amme üzerinde velayeti olan, bunun için de sorumluluğu bulunan yüce, değerli ve saygın bir makamdır, diyoruz.

Bu açıklamalarımızdan Batı ile doğunun, Yahudi ve Hristiyan ittifakı olan Rönesans, Reform ve aydınlanma anlayışlarının ortaya koyduğu devlet ve toplum ile İslam ve Müslümanların düşündüğü toplum ve devletin ne kadar

¹⁸ Bak: Osman Eskicioğlu, Amme Velâyeti, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı, VI, İzmir-1989, s, 421.

¹⁹ Abdurrahman Azzam, Ebedi Risalet, s, 104; Bak M. Beşir Eryarsoy, Halifenin Hak ve Görevleri, İslam Devlet Yapısı, s,

²⁰ Bakara 2/ 124

²¹ Ö. N. Bilmen, Hukuk-ı İslamiye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu, VIII, 249

²² Müslim b. el-Haccâc, Sahîh-u Müslim, Mısır-1374/1955, İmâra, 43, 20

²³ Ahmed İbn Hanbel, Müsned, Beyrut-1389/1969, IV, 133

farklı olduğu açıkça gör÷lmektedir. O sebeple İslam anlayışında aileyi büyük büyüt devlet olur; devleti de küçült küçült aile olur, diyebiliriz.

Gerçekten İslam ile diğler dinler birbirinden çok farklı, hatta bazı konularda tamamen ters, zıt ve ayırırlar. Bu konuda Merhum Ahmet Hamdi Akseki sanki buna cevap verircesine şöyle demiştir: “Çünkü İslam, insanın yaratılışına yerleşmiş ve tabiatın kanunlarıyla birleşmiş olan bir dindir. Tabiat Allah’ın tekvini kanunu, İslam da teşrii kanunudur. Bundan ötürüdür ki, İslam’ın tekliflerinde akıl ile barışmayan, tabiata aykırı olan tek bir hüküm yoktur.”²⁴

İşte şimdi biz, dünyanın ve bilhassa Batı dünyasının ekonomik, sosyal ve siyasal bakımdan yıkılmaya yüz tuttuğu bir zamanda İslam’da devlet ve başkanlık sitemini araştırmaya karar verdik. Böyle bir çalışmanın Devletimize ve Milletimize yol göstermesi yönüyle çok faydalı olacağına inanıyorum.

Onun için de hemen yüce Rabbimizin yardımını niyaz ederken bu Önsözümü büyük alim Merhum Elmalılı Muhammed Yazır üstadımızın şu dualarıyla tamamlamak istiyorum.

“İlahi! Hamdini sözüme sertac ettim,

Zikrini kalbime miraç ettim,

Kitabını kendime minhac ettim.

Ben yoktum var ettin,

Varlığından haberdar ettin,

Aşkınla gönlümü bîkarar ettin.

İnayetine sığındım, kapına geldim,

Hidayetine sığındım lütfuna geldim,

Kulluk edemedim affına geldim.

Şaşırtma beni doğruyu söylet neşeni duyur, hakikati öğret.

²⁴ Ahmet Hamdi Akseki, İslam s. LXX (70)

Sen duyurmazsan ben duyamam, sen söylemezsen ben söyleyemem,

Sen sevdirmezsen ben sevdiremem.

Sevdir bize hep sevdiklerini,

yendir bize hep yerdiklerini,

Yar et bize erdirdiklerini.

Sevdim habibini, kâinata sevdirdin;

Sevdim de hilat-i risaleti giydirdin

Makam-ı İbrahim'den makam-ı Mahmuda erdirdin.

Server-i asfiya kıldın.

Hatem-i enbiya kıldın.

Muhammed Mustafa kıldın.

Salât-ü selam, tahiyyat-ü ikram, her türlü ihtiram ona,

Onun Al-ü Ashab-u etbaina ya Rab!

22 Şubat 2015

Akevler

İZMİR

GİRİŞ

Bugün dünyadaki ekonomik, sosyal ve siyasal çalkantı ve krizler, ilim adamlarını ve düşünürleri işin temeline inmek gibi asıl illet ve sebepleri araştırıp bulmak gibi yüce ve ağır bir görev ile karşı karşıya getirmiş bulunmaktadır. Ama bunu gören duyan ve bu görevi üstlenip de derde deva olacak ve bu ihtiyaca cevap verecek ve veren kaç kişinin var olduğunu söyleyebilir miyiz, aslında bunu söylemek çok zor bir olaydır. Bize göre sanayi devrimi sayesinde insanlık aleminde dünden bugüne en yüksek tepeye, zirveye zenit noktasına tırmanan bilim ve teknoloji, insanı esir almış ve onu köle yapmıştır, diyebiliriz.

Bilim ve teknoloji denilen şey, bugün dünyadaki her şeyi ve her şeyi o kadar birbirine karıştırmıştır ki, artık kendisi olan bir varlık hemen hemen kalmamış gibidir. Bugün artık kendisi olan bir insan yok, kendisi olan bir mümin ve Müslüman yok, kendisi olan bir Yahudi ve Hristiyan yok, hatta kendisi olan bir kâfir, müşrik ve ateist bile yoktur. Çünkü insanın kişiliği elinden alınmış, o, sadece ve yalnız kendi özüne ve sözüne dayanarak iş yapar bir durumdan, kefilesiz, vekilsiz, tapu senetsiz ve ipoteksiz bir iş-alış veriş yapamayan ve adeta hiçbir şey yapamaz hale getirilmiştir. Böylece artık bugün tabii, doğal, fitri ve ilahi bir insan ve bir toplumun varlığından söz etmek ve örnek vermek mümkün değildir.

Ancak insanı ve toplumu, düşünce ve uygulamayı melez hale getiren, onları kozmopolit ve heterojen yapan bir bilim ve teknoloji vardır. Bugün artık saf, homojen, karışksız ve katışksız kalan sadece fizik, kimya, astronomi, biyoloji ve fizyoloji gibi ilim dalları vardır. Teknolojinin bile insana bakan tarafıyla o da özünü ve esasını kaybetmiştir, diyebiliriz. Çünkü durum ve şartlara göre, zaman ve zemine göre kelime-terim, cümle ve dil üreten insan zihni, onun anlama ve kavrama gücü bozulmuş, değişmiş ve hatta iş yapamaz, üretmez bir hale gelmiştir, dersek her halde bir hata işlemiş olmayız.

Hatta bu bilim ve teknolojiye kul olanlar, onun köleleri ve işçileri, haşa Allah'ı varlıktan ve varlıklar âleminde sanki uzaklaştırmışlar; onun yerine bilim totemini koymuşlardır. O kadar ki, dili bozan, dinin ve sosyal bilimlerin terim, tarif ve tasniflerini bozan batının bilimci filozofları kendi kafalarını da bozdukları için abuk-sabuk, sapık-supuk konuşmaya başlamışlardır. Öyleyse şimdi lütfen hep birlikte onların şu çirkin sözlerine dikkat kesilelim:

Bu batı medeniyeti, “Eğer insanlar Tanrı olsaydı, kendilerini demokratik olarak yönetebilirlerdi. İnsanlar Tanrı olmadıklarına göre, mükemmel bir devlet insanlara göre değildir.” diyen Jean-Jacques Rousseau; “Eğer Tanrı var olmasaydı, onu icat etmek gerekirdi.” diyen Voltaire ve Voltaire'in bu sözünü tersine çevirerek “eğer Tanrı gerçekten varsa, onu yok etmek gerekir.” diyecek kadar ileri giden Mihail Bakounine'ler türemiştir.²⁵

Dil değişince, kelime ve terimler değişir, terim ve dil değişince ve bozulunca da nutuk ve mantık ilişkisi, düşünce ve bakış da değişir ve bozulur. Durgun,

²⁵ Ali Fuad Başgil, Din ve Laiklik, S, 19

epiksemiş ve ekşimiş bir yemek insanın midesini bozduğu gibi, tabiata ters düşen bakış açısı ve terimler de insanların kafasını bozmuş, böylece o düşünemez hale gelmiştir.

Artık bu bakış açılarının karışması, kafaların bozulması ve böylece toplumda huzur ve mutluluğun kalkmasından sonra buna çare olarak uyarı ve düzeltme, hakka ve doğru yola çağırma görevi ilim adamlarının omuzlarına yüklenmiştir. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuşlardır. "Muhakkak âlimler, peygamberlerin varisleridir. Şüphesiz peygamberler, ne altın, ne de gümüşü miras bırakırlar. Peygam-berler miras olarak, ancak ilim bırakırlar. Bu itibarla kim peygamberlerin mirası olan ilmi elde ederse, tam bir hisse almış olur."²⁶

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Merhum, Fransız yazarlar, Paul Janet ile Gabriel Séailles'in yazdıkları "Histoire de la Philosophie" adlı eserlerini "Metalib ve Mezahib" adı ile tercüme ettiği kitapta Auguste Comte'un insan hakkındaki düşüncesini şöyle açıklıyor:

"Onun din anlayışında Allah fikri yoktur, ruh da yoktur. En yüksek varlık insanlıktır. Buna vücud-u Azam: En büyük varlık der. Bu en büyük varlığın çıktığı yer, bütün varlıkların ortak kaynağı olan dünyadır. Comte bu dünyaya Vesen-i Azam: En büyük put (Grande Fetiche) diyor. Dünya uzaydadır. Uzay da, onun çevresinde en büyük kuşatandır. (Muhit-i Azam). Filozofa göre varlık âleminde sadece insan, dünya ve uzay vardır. Ve insan merkezde olup en yüksek kemali temsil etmektedir."²⁷

Bize göre batı aydınlanmacılığının, varlığı ve hayatı sadece duylara ve duylar alanına hapsedtiği ve metafiziği inkar ettiği için İslam terminolojisinde küfür damgasına layık olmuş bir oluşum olduğunu söyleyebiliriz. İşte bu ekol ve akımın bir zirvesi olan bu Filozofun buradaki bu düşünceleri bir başlangıçtan ziyade bir neticedir. Fiziksel dünyadaki başarılar, tabiat kuvvetlerinin insanların hizmetine sunulması, insan düşüncesinde büyük bir değişim meydana getirerek insanları inkâra sürükledi. Ayrıca Rönesans akımı, eski Yunan ve Roma kültürüne dayanır ve "Antik çağ üzerindeki incelemelerin yenilenmesi, yeniden doğuş" Rönesans manasına gelir. Bu sebeple Batı'daki bu insan hakkındaki

²⁶ Buhari, İlm, XI; İbn Mace, Mukaddime, XVII; No, 223; Tirmizî, İlm, XIX, No, 2822; Ebu Davud, İlm, I, No, 3641; Dârimî, Mukaddime, XXXII, No, 349

²⁷ Bkz. Paul Janet-Gabriel Seailles, Metalib ve Mezahib, Çev: El- malılı Muhammed Hamdi Yazır, Haznedar Ofset Matbaası, İstanbul 1978, s. 384-385.

düşüncelerin köklerini eski Yunan'da aramak gerekir. Fakat bize göre Yunan düşünürlerinden tabiatçı filozoflar batının tabiatçı filozofları gibi inkârcı-münkir, değillerdi.

Bilindiği gibi Milattan önce insan üzerine felsefe yapanlar arasında Protagoras da vardı. O, herhalde insanı her şeyin merkezi ve terazisi olarak görmüş ki, onun şu sözü pek çok meşhur olmuştur: "İnsan her şeyin ölçüsüdür."²⁸ Bu ifadeyi "İnsan hakikatin ölçüsüdür", şeklinde nakledenler de vardır.²⁹

Buna göre insanın, hakikati bulmak ve doğruya ulaşmak için kendisinden başka bir yerden bilgi almaya ve öğrenmeye ihtiyacı yoktur. O sebeple de ölçüleri, kaide ve kuralları, yaşama tarzını ve şeklini, tek kelimeyle hayat sistemini bizzat insanın kendisi koyar. Yani insan, merkezde olan bir varlık olarak her istediğinde serbest, muhit ona göre düzenlenir ve bütün kaide ve kurallar ona göre şekillenir.

İşte bu saçma düşünce ve bozuk fikirler, batı insanını büyülemesi ve bilim ve teknoloji denen gücün dünyanın her tarafını sarması dolayısıyla etkisini göstermiş, insanı insandan etmiş, insanı kendisinden etmiş ve hatta tüm dünya insanlarını bile 2 ayaklı hale sokmuşlardır, diyebiliriz.

Batının Rönesans, Reform ve Aydınlanma çalkantıları arasında başlayan ve sonuçlanan bu bocalama, neticede birey ve toplum, fert ve devletten, Allah inancını ve dini soyutlayınca böylece hukuk ve siyaset, toplum ve devlet ilahi menşeyini ve sıfatını kaybedince kendisine bir dayanak ve destek aramaya başlamıştır.

İşte bu arayışlardan birisi de tabiat fikridir. Tabiat fikri, insanları ilahi kural ve kanunlardan, dini duygu ve düşünceden uzaklaştırmış ve insan davranışlarını yönlendirecek şeyin tabiatta var olduğu safsatasına götürmüş ve buna "doğal hukuk" ve "tabii hukuk" adı verilmiştir. Buna tabii hukuk denilmesinin sebebi, gerçek varlığının insanların keyfi iradelerinin eseri olması değil, kendisinin eşyanın tabiat ve mahiyetinde mündemiç bulunmasıdır.³⁰

Burada şimdi aynı zamanda Avrupalı hukukçu bir yazar olan M. P. Fabreguettes'in "Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı" adlı eserinde konu ile

²⁸ Macit Gökberk. Felsefe Tarihi, Başnur Matbaası, Ankara 1967, s 54.

²⁹ Bkz. Lütfi Öztabağ, Felsefe Dersleri, Yükselen Matbaası, İstanbul 1964, s. 45.

³⁰ Abdülhak Kemal Yörük, Hukuk Felsefesi Dersleri, s, 53.

ilgili olarak batıdaki bu dinden kopuşun gerçeklere ters düştüğünü ve hukukun hala dine dayalı olduğunu ifade ederek şöyle dediğini kendi sözlerinden dinleyelim:

"Roma hukuk bilginlerinin uzun müddet hukuku, ilahi ve insani mevzuların ilmi olarak tarif ettiklerini unutmayınız. Bu tarifin On İki Levha zamanına ait olduğunu ve bilhassa şüpheli bir kehanet gibi yalnız, yapanların anlayıp izah edebildiklerini, hukukun mukaddes mahallerden neşet ettiği çağın ürünü olduğunu bilmez değilim.

Bu devirden beri, büyük ölçüde laikleştığımız de şüphesizdir. Medeni hukuk, dini hukuktan ebedi bir surette ayrılmış bulunmaktadır. Kanunun kaynakları artık fertlerin gözünden saklı değildir. Toplu vatandaşların gözü önünde, gürültülü, fırtınalı bir yerde, adeta bir meydanda imiş gibi doğuyorlar. Artık mabetteki esrar yoktur. Hatta bu yokluğun fazla bile olduğu düşünülebilir. Fakat buna aldanmayınız; hukuk, hala bir dindir. Yine tek başına, canlılık ve kudretiyle insanların, umumunun kalbinde hâkim bulunmaktadır."³¹

Sabri Şakir Ansay'ın anlayışına göre ise tabii hukuk, yasama veya siyasi bir tasarruf neticesinde değil de naturalis ratio (doğal akıl veya) akliselim neticesinde mer'i gözüken bir hukuktur.³²

Tabii hukuk, bazıları tarafından Allah'ın yarattığı ve O'nun lütuf ve ilhamıyla insanların malumu olan kaideler olarak kabul edildiği gibi, bazıları da onun varlığını akli donelere dayalı saymışlardır.³³

Hiç şüphesiz bütün tabiatta ve hatta insanın fitrat ve yaratılışında Allah'ın koyduğu kanunlar cereyan etmektedir. Fakat Allah'ın vahiy ve ilhamı olmadan bunların bulunup ortaya çıkarılmasında insan iradesi ne kadar başarılı olabilir? Bu sebeple kanun koyucunun iradesi, yapılması mubah olanın işlerin haddi zatında doğru ve faydalı; yasaklanmış olan işlerin de aslında fena ve zararlı olmasına bir sebep teşkil edemez. İnsan iradesi, hüsün ve kubhun, fayda ve zararın, güzel ve çirkinin sebebi olamaz.³⁴

³¹ M. P. Fabreguettes, Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı, Çev. Heyet, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara-1945, s. 19.

³² Sabri Şakir Ansay, a.g.e.. s. 56 dipnotu

³³ Abdülhak Kemal Yörük, a.g.e..s. 54.

³⁴Bkz. Abdülhak Kemal Yörük, a.g.e., s. 53.

Aslında hayvan, bitki ve cansız varlıklar için Allah'ın koyduğu bilim kanun ve kurallar ne ise insan için koyduğu dini kanun ve kurallar da odur, dersek bu konuda bir gerçeği vurgulamış oluruz, derim

Şu halde tabii hukuk, Allah'ın insan doğasına koyduğu ve kendisine elçileri vasıtasıyla bildirdiği hukuktur. Yoksa ifade ettiğimiz gibi, insan iradesine dayalı, aklın ortaya koyduğu, bazı batılı hukukçuların anladığı manada İslam'da bir tabii hukuk fikri ve böyle bir tasavvur yoktur.³⁵

Paul Hazard'ın ifadesine göre, tabii hukuk kavramını tarihe sokan Gian Virtcenzo Gravina olmuştur. Hazard'a göre o, aynı zamanda bu kaypak tabiat fikrinin kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkardığı tezadı da açıklamaya çalıştı Tabii hukuk akıldır, akıl ise fazileti (ahlakı) gerektirir; fazilet kötülüğe yer vermez, ama görüyoruz ki kötülük de tabiatta var olan bir şeydir. Gravina bu itiraza karşı kendince bazı cevaplar vermektedir.³⁶

İngiliz filozofları olan Thomas Hobbes ile John Locke, her ne kadar doğa kanunundan söz etmişlerse de bunun tabii hukuk-doğal hukukla bir ilgisi olmayıp bu, insanlığın başlangıcında doğal bir dönemin bulunduğu manada bir anlayıştır.³⁷

Biz burada her ne kadar konuyu biraz uzatmış olsak da Paul Hazard'ın bu konudaki düşüncelerine yer vermeden konuyu kapatmak istemiyoruz. O, Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme adıyla yazmış olduğu eserinin üçüncü bölümünü Tabii Hukuk'a ayırmıştır. Özet olarak şunları söylemektedir: "Tabii hukuk bir felsefeden doğdu: Tabiat-üstü, ilahi şeyleri reddeden ve Tanrı'nın şahsi irade ve eylemi yerine tabiatın dünyevi nizamını koyan bir felsefe. Daha sonra sosyal hayatta kendini gösteren bir akılcı temayüle dayanarak ilerledi: Her insanın insan olmak itibariyle bir takım melekeleri-yatkınlıkları vardır ve her insan bu melekeleri gerektiği şekilde kullanmakla görevlidir. Ve nihayet, bir ruh haline, bir duyguya dayandı: ülke içinde hükümdar ile halk arasındaki ilişkileri keyfi olarak düzenleyen, ülke dışında ise savaştan başka bir şeye sebep olmayan bir otorite reddedilmeli ve onun yerine yeni belki mutluluk yaratacak bir hukuk sistemi konmalıdır: İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenlerken, onların kendi

³⁵ Bkz. Sabri Şakir Ansay. a.g.e., s. 56.

³⁶ Paul Hazard, Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme, Çev: Erol Güngör, Yüksel Matbaası, İstanbul-1981, s. 296.

³⁷ Cemil Sena, Filozoflar Ansiklopedisi, Yükselen Matbaacılık, İstanbul- 1976, III, 301

kaderlerini kendilerinin tayin ettiği fikriyle hareket eden bir siyasi hukuk olmalıdır.

Hukuk demek hayat felsefesi, sosyal değerler ve pratik değerler demektir. Kökleri derinlerde, dalları yapraklarla dolu bir ağaç olan hukuk, uzun ve yorucu çalışmalar yapılmadan değişmez. O halde bu yol boyunca şiddetli tartışmalar ve çekişmelerle karşılaşacağız. Onları tam zamanları içinde ve layıkıyla takip edebilmek, her safhada incelediği meselenin daha çok şuuruna varan büyük bir gayretle mümkündür.

Çünkü Rahmetli Turhan Feyzioğlu'nun "Umumi İktisada Giriş" adıyla tercüme ettiği İktisatçı ve sosyolog Gaetan Pırou adlı yabancı yazar, ekonomik ve sosyal hayatın insanlıkla ilgili bir disiplin olduğunu hayvan topluluklarında iktisad ve sosyal olayların insanlardaki şekliyle cereyan etmediğini söylese³⁸ ve "Toplumlar da biyolojik organlar gibi doğar ve önceleri aynı kanunlara uyarlar. Sonradan zihnin tasavvur ettiği bir ideale doğru yönelerek daha çok insana özel bir şekilde gelişirler."³⁹ dese de maalesef bu yol gelişmemiş, tam tersine geri gitmiştir.

Mesela Hobbes adlı İngiliz filozofunun deniz canavarı anlamına gelen Leviathan adını verdiği kitabında toplum yönetimi sanki canavarların elinde olmakla tüyler ürperticidir.

O, bu konuda şunları söylemiştir: "Hepiniz de tabiat itibariyle kötüsünüz. Dünyada hiçbir manevi ilke mevcut değildir. Hazdan başka iyi, elemden başka kötü şey de yoktur.

Hürriyet, insanın tutkularına karşı çıkan engellerin yokluğu demektir. Hayatın korunmasının esası bencilliktir, herkes yaşama hakkını savunur ve insan tabiatında esas olan şey devamlı savaş halidir; insanlar kurtlar gibidir."⁴⁰

İnsanın bir canavar olduğunu, bu sebeple bireylerin kurtlar gibi birbirlerini vahşice saldırıp yediklerini savunan bu yazar, duygularını dile getirmek için Tevrat'ta geçen bir canavarın adını kitabına isim yapmıştır.

³⁸ Gaetan Pırou Umumi İktisada Giriş (Tercüme: Turhan Feyzioğlu) s, 73

³⁹ Gaetan Pırou, Umumi İktisada Giriş, s, 57

⁴⁰Paul Hazard, a.g.e., s, 280

Tevrat'ta "Leviathanı olta ile çekebilir misin? Ve ilmekle onun dilini sıkabilir misin? Burnuna sazdan ip takabilir misin? Yahut çengelle çenesini delebilir misin? Sana çok yalvarır mı? Yahut sana tatlı sözler söyler mi? Seninle ahit keser mi ki, Onu daimi köle alasın? Onunla oynar mısın, kuşla oynar gibi? Ve onu kızların için bağlar mısın? Balıkçılar takımı onu alır satarlar mı? Tüccar arasında onu pay ederler mi? Derisini kancalarla doldurabilir misin? Başını da balıkçı zıpkınları ile? Elini üzerine koy; Cengi hatırla ve bir daha etme."⁴¹ denilmektedir.

Böylece Hobbes, ilhamını bu metinde geçen "Leviathan" kelimesinden almaktadır. Zaten kitabına da bu ismi vermiştir. Bu kelime Tevrat'ta, dipnotta verdiğimiz gibi, dört yerde geçer. İlk geçtiği yerde dipnotta bunun manası timsah diye açıklanmaktadır.⁴² Diğer iki yerde aynı bölümlerde Deniz canavarı ve yılan zikredilmektedir. Böylece bu düşünöre ilham veren timsah, deniz canavarı ve yılan olduğu anlaşılmaktadır. Ona göre "İnsanların vahşi insiyaklarını bastırabilecek tek şey kuvvettir; kuvvet ve onun yarattığı korku. Bu yüzden kral savaş kılıcına ve adalet kılıcına sahip olmalıdır."⁴³

İşte devleti bir deniz canavarı, timsah ya da yılan gibi gören bu büyük filozofun tavsiye ettiği tek şey kuvvettir. Eli kılıçlı ve sopalı bu ceberut güç, bireyleri korkutarak varlığını sürdürecektir. İşte Rönesans'ın tabiat görüşünü ve tabii hukuk anlayışını ortaya koymak isteyenlerden biri olan Hobbes'un devlet hakkındaki fikirleri bunlardır. Bugün hem kendi vatandaşlarına ve hem de tüm dünya insanlarına zulmeden bu ceberut devlet anlayışı, böyle canavar hisli, hukuk ve insan haklarından uzak, sadist ruhlu kişilerin ürettikleri bir organizasyondur. Burada sonuç olarak bir hükme varacak olursak bugün yeryüzünde ne bir insan devleti ve ne de bir İslam devleti vardır, diye söyleyebiliriz.

Konuyu toparlayacak olursak; bugün Hıristiyan ülkelerinin savunduğu değerler arasında yer alan Batıda ancak XIX. asırdan sonra ortaya çıkan insan hakları ve demokrasi gibi terimler ancak 100, 150 senelik bir ömre sahiptirler. Hâlbuki Müslümanlar ve İslam hukukçuları ta ilk zamanlardan beri "Allah hakkı" ve "kul

⁴¹ Tevrat, Eyub 41/1-8; Mezmurlar 74/14; 104/ 26; İşıya 27/1.

⁴² Bkz. Kitab-ı Mukaddes. Tevrat-ı Şerif. s. 537

⁴³ Paul Hazard. a.g.e.. s. 281

hakkı" tabirlerini bu anlamda kullanmışlardır. Bu ifadeleri Serahsi, Kasani ve Merğınani gibi hukukçuların eserlerinde görmek mümkündür.⁴⁴

Bunlardan Serahsi, (483/1090) tarihinde, Kasani (587/1191) ve Merğınani ise (593/1196) tarihinde vefat etmiştir. Buradan anlaşılıyor ki, İslam'da kul hakkı-insan hakkı kelimesi terim olarak en azından bin yıldan beri kullanılmaktadır.

Böylece İslam hukukçuları, toplum-kamu ile ilgili haklara yani adil devlet uygulamalarına teknik terim olarak "hukukullah" derken bu hakların yani kamu haklarının Allah Teâlâ hazretlerine izafe etmelerinin sebebinin Ömer Nasuhi Bilmen şöyle açıklıyor:

"İşte hukukullah denilen bu haklar, şahıslara mahsus olmayıp ammenin menfaati icaplarından olduğu cihetle bunlara amme hukuku (kamu hakları) da denilir ki, bir cemiyetin bekası, intizamı ve yükselmesi ancak bu haklara riayet ile kaimdir. Bu haklar mertebelerindeki şereften, mahiyetlerindeki ehemmiyetten dolayı Hak Teâlâ Hazretlerine nispet olunmuştur. Ve illa halk ve icat ve teşri itibariyle bütün haklar, Allah-ü Azimüşşan'a nispette müsavidirler."⁴⁵

Aslında bizim anlayışımıza göre insan hakları, mana ve anlayış itibariyle, yeryüzünde ilk insan ve ilk Peygamber olan Hz. Âdem'le başlar. Çünkü Allah O'na insan ve eşya ile ilgili bütün bilgileri öğretmişti. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de "Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti."⁴⁶, buyrulmaktadır.

Bu öğretilen isimlerin arasında hiç şüphesiz hak, hukuk; cana ve mala saygı konulan yani insan hakları da vardı. Bunu Âdem'in oğlu olan Kabil'in Habil'i öldüreceği zaman aralarında geçen konuşmadan anlıyoruz. Çünkü Habil, "ben seni öldürmek için elimi uzatmam, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım." diyor.⁴⁷ Bu cümle, insanın canının dokunulmaz olup; saygı duyulmasını gerektiren bir ifadedir. Habil'in, bu insan hakkına saygıyı babasından alıp öğrenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Olay Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır:

⁴⁴ Serahsi, el-Mesut. IX, 36; Kasani, Bedayi', VII, 33; Merğınani, el- Hidaye, II, 70; Krş. Hüseyin Atay, İslam Hukuk Felsefesi, s. 59; Ebu'l A'la el-Mevdudi, İslam'ın Anlaşılmasına Doğru, Çev: Halil Zafir, Türkiye Basımevi, Ankara-1967, s. 153; Abdülkadir Şener, İslam Hukuku Dersleri, s. 26.

⁴⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, Hukuk-ı İslamiyye, I, 226; Bkz. İsmail Hakkı İzmirli, Anglikan Kilisesine Cevap, s. 212.

⁴⁶ Bakara 2/31.

⁴⁷ Maide 5/ 28.

"Ey Muhammed! Onlara Âdem'in iki oğlunun haberini hakkıyla oku. İkisi birer kurban sundular. Birinden kabul edildi, diğlerinden kabul edilmedi. Kabil, "and olsun seni öldüreceğim" deyince, Habil, "Allah ancak muttakilerden kabul buyurur, dedi. Sen beni öldürmek için elini uzatırsan, ben seni öldürmek için elimi uzatmam. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım... Kabil kardeşini öldürmekte nefesine uydu ve böylece hüsrana uğradı. Allah, kardeşinin ölüsünü nasıl gömeceğini göstermek üzere, ona yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Yazıklar olsun bana, kardeşimin ölüsünü örtmek için bu karga kadar olamadım.", dedi ve yaptığı işe pişman oldu.⁴⁸

Eğer ifadelere dikkat edecek olursak, Habil, "Ben seni öldürmek için elimi uzatmam, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.", diyor. Kendisinde insan hakkı kavramı bulunmayan birisi bu sözü söyleyebilir mi? Kabil de işin sonunda pişman olduğunu açıklıyor. Ona bu pişmanlık duygusunu veren nedir? İşte bütün bunlardan anlaşılıyor ki, insan hakları düşüncesi, ilk insan Hz. Âdem ile başlamaktadır. Eğer yine itiraz edilerek efendim kelime ve kavram olarak yoktu denilecek olursa, dilcilerin "İnsan dil sayesinde düşünür. " sözünü hatırlatmak isteriz.

İnsan ve toplum hayatının devamlı bir değişim ve gelişim içerisinde olduğu bir gerçektir. Bunun ise çok çeşitli sebepleri vardır. İnsan bir taraftan sürekli mutluluk peşinde koşarken, diğer taraftan da yaşamayı kolaylaştırmak için çalışmaktadır. Eflatun'un Cumhuriyet adlı kitabından, Farabi'nin el-Medinetü'l Fadıla'sına kadar ve hatta Sir Thomas More'a ve onun Utopia adlı eserine kadar filozoflar, din ve bilim adamları, hep iyi bir toplum nasıl olmalı ve bu toplumun vasıfları nelerdir, bunu açıklamaya çalışmışlardır.

Zamanımızda da yine din ve bilim adamlarının ve özellikle yönetimde çalışan bürokrat ve diplomatların üzerinde durduğu şey ise ekonomik, sosyal ve siyasal olaylardır. O bakımdan birlikte yaşanan bu toplumsal hayatın önemi çok büyüktür. Onun için insan, toplum ve devlet adına ekonomik, sosyal ve siyasal hayatın, ne kadar kıymetli bir alanlar olduğu ortaya çıkmaktadır. O nedenle hemen hemen bütün toplumdaki insanlar ekonomik, sosyal ve siyasal olaylar ile meşgul oluyorlar desek aşırı gitmiş olmayız.⁴⁹

⁴⁸ Maide 5/ 27-31.

⁴⁹ Osman Eskicioğlu, İslam Hukuku Açısından Serbest Piyasa Ekonomisinin önsözüne bakınız.

Esasen olaylara bilhassa ekonomik, sosyal ve siyasal olaylara baktığımız zaman bugün tüm dünyanın yeni bir teoriye ihtiyacı olduğu kolayca görülmektedir. İşte biz de bunu nazarı itibara alarak meselelere çözüm getirmek için, ayetteki “Biz her şeyi çift, çift yarattık”⁵⁰ haberinden ilham alarak teorimizi 2 li sistem üzerine kurduk.

Bizim teorimizin temeli olan 2 li sistem anlayışına göre insan, bireysel tarafı olduğu gibi aynı zamanda toplumsal tarafı bulunan bir varlıktır. Diğer taraftan da insanın zaten ruh ve beden yönü de bulunmaktadır. Bize göre insanın, bedensel yönüyle bilime, bilim kanun ve kurallarına; ruhsal yönüyle de dine ve din kanun ve kurallarına göre hareket etmesi gerekir. Neticede o, bilime ve dine uymakla bu her iki alanın kanun ve kurallarını Allah koyduğu için Allah’a uymuş olur. Zaten Elmalılı merhumun ifadesiyle Allah Teâlâ âlemlerin Rabbi olduğu için varlıklar âleminde ve tüm kâinatta ancak onun koymuş olduğu kanun ve kurallar cereyan eder.⁵¹

Hâlbuki Paul Hazard’ın deyişiyle Batı düşüncesindeki bu büyük değişimde ilim, şimdiden bir put, bir mit olmuştur. İlim ile mutluluk, maddi ilerleme ile manevi ilerleme aynı şeyler olarak görülmektedir. Felsefenin ve dinin yerini ilmin alacağına, ilmin insan zihnindeki bütün sorulara cevap vereceğine inanılmıştır. Bu konuda o kadar uçlar meydana gelmiştir ki, ilim her şeydir, diyenlere karşı, ilim iflas etmiştir, diyenler bile ortaya çıkmıştır.⁵²

Diğer taraftan tamamen İslami bir görüş diyebileceğimiz, din ile bilimi birbirini tamamlayan iki unsur gibi görüp "İnsan ilimden faydalanır, fakat din ile yaşar. Parça bütünü yerini tutamaz" diyen batılı düşünürler de çıkmıştır.⁵³ Ama cılız kalan bu sesler, bilim ve teknolojinin hakimiyeti karşısında bir şey kazanamamış, tam tersine ademe-yok sayılmaya, mahkum olmuşlardır.

Kendi kültürüne sahip çıkamayan, batının empozelerine dayanamayan, baskılarına karşı çıkamayan, din ve bilime dayanarak bilgi de üretemeyen İslam dünyası ve Müslümanlar, batının arkasından gitmek ve onu taklid etmekten başka bir şey de yapamamaktadırlar. Hâlbuki Allah ayette başkalarının ürettikleri onların kendilerininidir. Sizin üretip elde ettiğiniz şey de sizindir,

⁵⁰ Zariyat 51/ 49

⁵¹ Elmalılı (Hak Dini I, 126).

⁵² Paul Hazard, Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme, çev: Erol Güngör, s, 332

⁵³ A. N. Whitehead, Science And The Modern World, Cambridge, 1930, s. 224

buyurmuştur.⁵⁴ Onun için Fahreddin Razi, bu ayetin yorumunda bu ayet başkalarını taklit etmenin batıl olduğunu bize göstermektedir, demiştir.⁵⁵

Batı dünyasının bu meydana getirdiği dinden uzaklaşmış bilim ve teknoloji medeniyeti ve kültürü, insanı daha çok seçme ve yönelme davranışlarına bağımlı hale gelen biyonik varlık ve yiyen, içen ve de bedensel ihtiyaçlarını gidermeye çalışan bir homo-economicus tipinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur, diyebiliriz. İktisadi adam veya ekonomik hayvan anlamına gelen bu homo-economicos deyimini üzerinde biraz durmalıyız.

Rönesans'la başlayan araştırma faaliyetleri, ilimlerin sınırlarını belirlemekle işe başladı, diyebiliriz. Bunun neticesi olarak fizik, kimya, sosyoloji ve ekonomi gibi ilimler yavaş yavaş felsefeden ayrıldılar. Fizik Galileo, kimya Lavoisier, sosyoloji Auguste Comte ve ekonomi de Adam Smith ile istiklallerini kazandılar.⁵⁶

Bu suretle kendilerini bağımsız kabul eden ilimler, kendi dillerini, terimlerini ve düşünce kalıplarını üretmeye başladılar. Bilhassa insanı konu edinen sosyal bilimler, yeni yeni terim ve deyimler üreterek insan düşüncesini değiştirmeye çalıştılar. İnsan, tabiat, mal, eşya, özgürlük ve her şey, artık yeni bir renge ve yeni bir hüviyete bürünüyordu.

Terminolojisini Adam Smith ile yenilemeye başlayan ekonomi de yeni kelime ve terimler üretmekle birlikte eski kelimelere yeni anlamlar yükleyerek eski düşünceyi değiştirmek istedi. İşte onlardan birisi de "insan" kavramıdır. İnsan dediğimiz zaman nasıl bir varlık algılamış oluyoruz. Mesela insana ekonomik açıdan baktığımızda karşımıza nasıl bir varlık çıkıyor. Yani bu yeni anlayışın insanı nasıldır diye bir soru sorduğumuz esnada şöyle bir cevap alıyoruz: Yeni ekonominin insanı, menfaatine düşkün, para kazanma hırsıyla dolu ve sadece kendisini düşünen bir yaratıktır. İşte bu anlayış Homo Economicus kavramının doğmasına zemin hazırlamıştır. Homo Economicus, iktisadi adam demektir. Yeni

⁵⁴ Bakara 2/ 141

⁵⁵ Fahreddin Razi, Tefsir-ul Kebir, II, 78

Bak. Süleyman Akdemir, Sosyal Denge, s. 38–39

Şatıbi, Muvafakat, II, 5; Ahmet Hamdi Akseki, İslâm, Matbaa-i Ebuuziyya İstanbul-1943, s. 289 dn. 1; İsmail Hakkı İzmirli, Anglikan Kilisesine Cevap Türkiye Diyanet Vakfı Yayın

Matbaacılık, Ankara 1995, s. 55-99; Osman Keskiöğlü, Fıkıh Tarihi ve İslâm Hukuku, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1969, s. 35.

⁵⁶ Abdülhak Kemal Yörük, Hukuk Felsefesi Dersleri, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1952, s. 5

bu, iktisat anlayışının yarattığı bir insan tipidir. Bu adamın özelliği, ruhi faktörlerin tesirinde kalmadan, daima menfaat peşinde koşmasıdır.⁵⁷

İnsanı sadece beden olarak gören, onu ruhundan koparan ve bencil duyguların kölesi yapan bu homo economicus anlayışı, onu ekonomik ve sosyal hayattan ve dininden de uzaklaştırmıştır.

Çünkü o artık din, ahlak ve hukukun insanı değil, tek yönlü olup sadece bir ekonomik hayvan veya iktisadın insanı olmuştur. Hâlbuki aslında insanda böyle bir değişim ve başkalaşım gerçekleşmiş değildir. Böyle bir şey yoktur ve olmamıştır. İnsan, ruh-beden, iç ve dış âlem, akıl ve nakil, his ve düşünce, sevk-i tabii ve şefkat yönleriyle birlikte bir bütündür. Zaten din de insanı böyle bütün yönleriyle birlikte ele alır.⁵⁸

Ekonomi tarlasında biten bu yeni ekonomik insanın tohumları felsefeden getirilmiştir. Mesela daha sonra XVIII. yüzyıl İngiliz filozoflarından Hobbes'a göre insan, tabiatı icabı hodkâm (bencil ve egoist) tir. İnsanlar arasındaki asli hal, tabiat halidir; insan insanın kurdudur. Yani bir insan diğer bir insanı zayıf halde bulunca onu mahvetmekten geri kalmaz.⁵⁹

XVII. yüz yılda Batı düşüncesindeki büyük değişmeyi araştıran Paul Hazard, insan, tabiat ve Allah hakkındaki düşünceler, ekonomi ve sosyal değişmeler konusunda şunları yazmaktadır: "İnsanlar neye inanacaklarını, neye inanmayacaklarını bilmeye çalışıyorlardı.

Geleneğe boyun mu eğecekler, yoksa ona isyan mı edeceklerdi? Yine eski rehberlere güvenerek eski yollarından yürümeye devam mı edeceklerdi, yoksa kendilerini başka vaad edilmiş ülkelere götürmek üzere bütün eskimiş şeylere sırtlarını çevirtecek yeni liderlere uymaları mı gerekiyordu? Akılcılar ve Dinciler, Pierre Bayle'nin söylediği gibi, insanların ruhlarına hâkim olmak üzere ümitsiz bir kavgaya, Avrupa'daki bütün düşünen kafaların seyrettiği bir mücadeleye giriştiler.

Hücuma geçenler adım adım ilerlediler. Sapıklık artık gizli-kapaklı bir şey olmaktan çıktı; taraftarlar kazandı, asi ve mağrur bir hale geldi. İnkârcılık

⁵⁷ Feridun Ergin, İktisat, s. 12,13.

⁵⁸ Bkz. Mustafa Mahmut, Marksizm ve İslamiyet, Suudi Tanıtma Bakanlığı, Çev: Yusuf Uralgiray, Ankara 1977, s.

39

⁵⁹ Abdülhâk Kemal Yörük, Hukuk Felsefesi Dersleri, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul-1952, s. 26

kendini artık gizlemeyip apaçık ortaya çıktı. Akıl artık muvazeneli bir hikmet değil, hiddetli bir tenkitçi oldu.

Mucizeler herkesin inanmasına bakarak Tanrı'nın varlığını ispatlama gibi en yaygın bir şekilde kabul edilmiş telakkiler, şüphe konusu oldu. Tanrı gökte bir yerde, bilinmeyen ve nüfuz edilmeyen bir mekânda bırakıldı. İnsan, sadece ve sadece insan, her şeyin ölçüsü oldu. İnsanın hikmeti vücudu, yine kendisi idi.

Uzun zamandır bütün kudret, rahiplerin elinde kalmıştı. Bunlar yeryüzünde iyilik, adalet ve kardeşçe sevginin hâkim olacağını vadettiler, ama vaatlerini yerine getirmediler. Zaten bu rahipler, sadece halka vaat ettiklerini yerine getirmek değil, onlar dünyadan el-etek çekmek yani ruhbanlık hakkında Allah'tan isteyip aldıkları müsaadeyi bile gerçekleştirmediler. Bu konu ayette şöyle açıklanmaktadır:

“Sonra bunların izinden art-arda peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da arkalarından gönderdik, ona İncil'i verdik ve ona uyanların yüreklerine bir şefkat ve merhamet koyduk. Uydurdukları ruhbanlığa gelince onu, biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızasını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. Biz de onlardan iman edenlere mükâfatlarını verdik. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmışlardır.”⁶⁰

İslam'a Gelince İslam'da Ruhbanlık Yoktur

Ruhbanlık, Allah'ın emri olmadığı halde, Allah'a daha yakın olmak gaye ve amacı ile Allah'ın emretmediği ibadetleri, Allah'ın emri gibi yapmak veya Allah'ın emirlerini kendine göre çoğaltmak, müstehap olan ibadetleri, farz gibi sayarak devam etmek, mubah (yapılması ve yapılmaması arasında ne sevap ve ne de günah olmayan) olan işleri kendine yasaklamak; Allah'ın helal kıldığı şeyleri kendine yasaklamak ve haram kılmaktır.

Ruhban, rahipler sınıfı ve heyeti demektir. Batı'da zadegan (soylular) ve burjuva (şehirliler) sınıfları ile beraber ve protokolde onlardan önce gelen sınıftır. XIX. asırdan önce köylü sınıfı Avrupa'da hiçbir hak sahibi olmadığı için, bu 3 sınıfa da giremezdi; herhangi bir parlamento ve mahalli meclise üye seçilemezdi.⁶¹

⁶⁰ Hadid 57/ 27

⁶¹ Yeni Türk Ansiklopedisi, IX, 3295

Özetle söyleyecek olursak dinin emretmediği şeyleri dinin emri imiş gibi yerine getirmek ve dinin yasaklamadığı şeyleri kendine yasak etmektir.

Oysa ayette Allah Hz. Muhammed' şöyle itap etmiştir: “Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun?...”⁶² Öyleyse kişi, peygamber de olsa kendiliğinden, bir şeyi helal veya haram etme yetkisine sahip değildir.

Onun için zaten Allah Teâlâ ve Peygamberimiz Hz Muhammed, ruhbanlığı kesin olarak yasaklamıştır. Bu konuda birçok ayeti kerime ve hadisi şerif mevcuttur. Bunlardan birisi de az önce de dile getirdiğimiz şu ayettir:

” Uydurdukları ruhbanlığa gelince onu biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızasını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. İçlerinden çoğu yoldan çıkmıştır.”⁶³

Bu ayeti kerimede Allah'ın emretmediğini Allah'ın rızasını kazanmak için, kendilerine borç edinenler, yüklenenler, açıkça kınanmaktadırlar. Allah, yarattığı kullarını en iyi bilendir. Hangi yükleri kaldırıp hangilerini kaldıramayacağını çok iyi bilir. Hâlbuki Allah Teâlâ kendisine kulların kaldıramayacağı ağır yükleri yüklememek için dua etmemizi emreder.

” Ey Rabbimiz. Bize gücümüzün yetmediği işleri yükleme.”⁶⁴ Bu ayette görüldüğü gibi bırakınız kendi kendimize ağır yükler yüklemeyi, Allah'ın kendisine ağır yükler yüklememesi için dua etmemiz bile emrediliyor. Allah'ın bu emri dururken kendi kendilerine ağır yükler yükleyenler elbette bu ağır yükün altından kalkamayacaklardır.

Allah Teâlâ kendisinin haram kılmadığı şeyleri kulların kendilerine haram kılmasını kesin bir şekilde yasaklamıştır. Bakınız, bu hususta Kuranı Kerimde Cenabı Hak ne buyuruyor:

“Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”⁶⁵

⁶² Tahrir 66/ 1

⁶³ Hadid 57/ 27

⁶⁴ Bakara-286

⁶⁵ Tahrir 66/ 1

“Ey müminler, Allah’ın size helal kıldığı iyi ve temiz şeyleri haram kılmayın. Aşırı gitmeyin. Allah aşırı gidenleri sevmez.”⁶⁶ Başka bir ayeti kerimede ise şöyle buyuruyor.

”De ki, Allah’ın kulları için çıkardığı süsü ve güzel rızıkları kim haram kıldı. Deki onlar dünya hayatında inananlarıdır. Kıyamet gününde ise müminlerindir.”⁶⁷

Bu ayette açıkça süslü ve güzel rızıkların hem dünyada hem de ahirette Müslümanların hakkı olduğunu bildiriyor.

Pek muhterem Müslüman kardeşlerimiz şunu iyi bilsinler ki, şu ayette Allah’ın helal kıldığını haram kılmanın şirk olduğu, kişinin kendisini Allah’ın yerine koymak olduğu çok açık bir biçimde dile getirilmektedir:

”De ki, Allah’ın size indirdiği rızıktan bir kısmını helal bir kısmını da haram kılıyorsunuz. De ki, Allah mı, size buna izin verdi. (siz Allah’ın elçisi misiniz) Yoksa Allah’a iftira mı atıyorsunuz”. (şirk mi koşuyorsunuz. Kendinizi Allah’ın yerine mi koyuyorsunuz.)⁶⁸

“Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak "Bu helâldir, şu da haramdır" demeyin, çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş oluyorsunuz. Kuşkusuz Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa eremezler.”⁶⁹

Bu ayeti kerimelerden anlaşılacağı gibi, bir şeyi helal kılmak veya haram kılmak yetkisi sadece ve yalnız Allah’a aittir. Bunların sınırlarını Allah Teâlâ çizmiştir. Hiçbir kul, Allah’ı sorgulayamaz. Onun helal kıldığını haram, haram kıldığını helal yapamaz. Amaç ve gaye ne olursa olsun; ister sofilik olsun, ister iyi niyetli olsun, ister kötü niyet olsun, hiç fark etmez. Bunun istisnası da asla yoktur. İstisna koyma yetkisi de sadece ve yalnız Allaha aittir. Onun koyduğu istisnanın dışına hiç kimse çıkamaz. Bunu yapmaya yeltenenler açıkça şirk koşmuş olur. Kendini Allah’ın yerine koymuş olur. Mesela Allah’ın kesinlikle takılmasını emrettiği başörtüsünü hiç kimse hiç bir gerekçe ile yok sayamaz. Hiç kimse buna istisna koyamaz. Hiç kimse bu ayeti yok sayamaz. Hiç kimse de Allah’ın istisna ettiğinden başka istisna da getiremez.

⁶⁶ Maide 5/ 87

⁶⁷ Araf 7/32

⁶⁸ Yunus 10 / 59

⁶⁹ Nahil 16/ 116

Her türlü aşırılıklardan sıyrılarak sade Müslüman ve normal Müslüman olmak gerekir. Kuranda da zaten Muhammed ümmetinin “ümme vasat”⁷⁰ normal bir toplum olduğu açıklanmıştır.

”Peygamberimizin ibadetinden sormak için 3 kişilik bir erkek cemaati peygamberimizin zevcelerinden bazılarının odalarına geldiler. Kendileri haberdar edilince sanki onlar azımsadılar. Peygamberin yüce mevkiinden biz neredeyiz. Onun gelmiş geçmiş günahları affedilmiştir, dediler. Onlardan biri bana gelince geceleri hep namaz kılacağım, dedi. Öbürü ben bütün seneyi oruçla geçireceğim dedi. Üçüncüsü ise ben de hiç evlenmeyeceğim dedi. Hz Peygamber onlara karşı geldi ve siz kimsiniz, dedi. Haberinizi olsun, Allah’a and olsun ki, sizin en çok Allah’tan korkanınız ve en muttaki olanınız benim. Fakat ben ramazan ayı dışında bazen oruç tutuyor, bazen tutmuyorum. Gecenin bir kısmında kılarım, diğer kısmında uyurum. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.”⁷¹

”Hz. Peygamber camiye girdi; birde ne görsün, iki direk arasına gerilmiş bir ip bunun üzerine bu ip nedir, diye sordu. Yanındakiler o falanca içindir, namaz kılarken yorulunca ona tutunur dediler. Resulullah onu çözüünüz. Biriniz keyfince namazını kılsın yorulduğunda da yatsın uyusun, buyurdu.”⁷²

Görüldüğü gibi Peygamberimiz Hz. Muhammed, dinde ifrat ve tefritten ve de her türlü aşırılıktan şiddetle kaçınmamızı emrediyor. Allah Teâlâ ne emretti ise onu yap, neyi yasakladı ise onu yapma; kendine göre ibadetler icat etme kendine göre yasaklar icat etme. Haşa kendini Allah’ın yerine koyma. Bakınız, Hak Teâlâ hazretleri şu ayeti kerimede de İslam’da Kuran ölçüsünde insan, kolaylığı esas almıştır Kuran dercesine şöyle buyurmuştur:

”Biz Kuran-ı size zahmet çekesiniz diye indirmedik.”⁷³

Başka bir ayeti kerimede de İslam’da zorluk değil, kolaylığın esas olduğunu, zorlaştıranların İslam dinine ters düştüklerini ifade edercesine şöyle buyrulmaktadır:

”Allah size kolaylık diler, güçlük dilemez.”⁷⁴

⁷⁰ Bakara 2/ 143

⁷¹ Buhari, Nikâh 1; Müslim, Nikâh 5

⁷² Buhârî, “Teheccüd”, 18; Müslim, “Salât”, 31.

⁷³ Taha 20/ 1

Bu konuda daha birçok ayeti kerime vardır ve birçok hadisi şerif de vardır. Hatta bu konuda ciltler dolusu kitaplar da yazılabilir ancak bu kadarlıkla yetinmek gerekir deyip maksat hâsıl olmuştur inancıyla bir hadisi şerifi de dile getirdikten sonra bu rahiplik ve ruhbanlık aşırılığını kapatalım. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed şöyle buyurmuşlardır:

“Din işlerinde aşırı gidenler helak olmuşlardır.”⁷⁵ “Dinde aşırı gitmekten sakının, sizden öncekiler dinde aşırı gittikleri için helâk olmuşlardır.”⁷⁶

Eski Diyanet İşleri Başkanlarımızdan büyük âlim Ahmet Hamdi Akseki merhum da İslam’da ruhban aşırılıklarının olmadığını göstermek için İslam’da Ruhani Bir Sulta Yoktur başlığı altında şunları söylemektedir:

“Müslümanlıkta ruhani bir tahakküm de yoktur. Evet, İslam’da mabede dayanan bir kudret ve ruhani bir hükümet yoktur. Bir Müslüman ancak Allah huzurunda mutlak kul, Allah’tan başkasına karşı ise mutlak hürdür. Din âliminin vazifesi ancak tebliğ, irşat ve talimdir. Din âlimi, lazım olan şartlarını haiz olduğu surette, Allah’ın hükmünü, Allah’ın kanununu keşif ve beyan hakkına malik olsa da yine mücerret bir rehberdir. Beyanlarında, irşatlarında kitap ve sünnetten ve ümmetin icmaından dışarıya çıkamaz, kimsenin vicdanına tahakküm ve günahını affedemez, Allah ile kul arasında vasıta olamaz.”⁷⁷

Bu rahip ve (çoğulu) ruhbanların dünya ve ahiret dengesini kuramadıklarından ve genel düzenin de uyum ve ahengi sağlayamadığı için toplumda doku uyuşmazlığı olmakla batılı düşünürleri sistemlerin kendi kendilerini dengelemeleri, kontrol etmelerini ve de hayatlarını sürdürebilmeleri hususunda “sibernetik” adı altında yeni bir ilim dalının doğmasına sebep olmuşlardır.

Sibernetik nedir diye sözlüğe baktığımız zaman onun, sistemlerin kendi kendilerini kontrol etme ve sürdürebilmelerini ilmi esaslara dayandırmaya çalışan bir ilim dalı olduğunu görürüz.⁷⁸

Sibernetik, insani müdahaleye gerek duymadan dış dünyanın ihtiyaç ve dalgalanmalarına göre kendi kendini düzenleyebilen sistemleri inceleyen bilim

⁷⁴ Bakara 2 / 185

⁷⁵ Müslim, “İlim”, 4

⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 125.

⁷⁷ Ahmet Hamdi Akseki, Ebedi Risalet adlı esere yazdığı Mukaddime, s, 20

⁷⁸ D MEHMET Doğan B Türkçe Sözlük, s, 983

dalıdır. Bu sistemler yaşantımızda biyolojik ve yapay olmak üzere iki farklı tipte karşımıza çıkmaktadır. Endüstriyelleşmenin giderek arttığı günümüzde önemi hızla artan sibernetik sistemler ile ilgili detayları kaynaklarda bulabilirsiniz.

Biz insanın biyolojik bünyesi ile toplumsal bünyenin aynı olduğunu, hemen hemen aynı kanun ve kurallara uyup çalıştığını kabul ediyoruz. Ancak vücudumuz irademiz dışında çalışan bilimsel kanun ve kurallara tabi yani bir robot gibi uyduğu için, doğal, tabii, fitri ve ilahi düzen bozulmadığı için, pek müdahaleye ihtiyaç duymadan kontrol mekanizmasını çalıştırıp varlığını sürdürmektedir. Fakat aynı şeyi sosyal bünye ve sistemler için söylemek mümkün değildir. Çünkü biyolojik bünye bilimsel kanun ve kurallarla çalışırken ve uyum ve ahenge sahip iken dinsel kanun ve kurallarla çalışan sistemler ya da sosyal bünyede doku uyumsuzluğu vardır. Zira Batıda meydana gelen din düşmanlığı, dinlerin öğrenilmesini ve uygulanmasını 3 asırdır engellemektedir. Öneme binaen bu meseleler üzerinde biraz durmamız gerekir.

Zaman değiştikçe insanların duygu ve düşünceleri, onların duygu ve düşünceleri değiştikçe de konuşmaları, söz ve kelimeleri değişir. Böylece dil yenilenip değişince hareket ve davranışlar da değişir. İnsanlık âlemi XV. Asırdan buyana tabiatı sadece görünen yüzü ile okuyan ve anlatan yeni bir alfabe ile karşı karşıya gelmiştir. Bu Rönesans alfabesi sadece fizik, beden ve maddenin dili olduğu için insanın teori ve pratiği, düşünce ve uygulaması hep tek taraflı olmuştur. Birileri düşünmüş düşünür olmuş, diğerleri de uygulamıştır; düşünenler uygulamamış, uygulayanlar da düşünmemişlerdir. Yani böylece hayat tarafçı olma ve taraf tutma üzerine kurulmuş olup hep tek taraflı olma ve tarafgirlik yapma sanki esas olmuştur.

Hâlbuki toplumda esas olan, adalet ve zulüm taraftarlarının bulunduğu bir yerde hakperest olan insanların adalet tarafında yer almalarıdır. İşte bu gün toplumlarda yörecilerle Kürecilerin türemesi ve zaman zaman bunların taşlı sopalı protestolarla karşı karşıya gelmelerinin sebebi budur. Yöre küre ile niye kavgalı ki, küremiz yöre ve yerlerimizden meydana gelmiyor mu? Hayır, sebep o değil, yöresel ve küresel ayrışmasının ve bunun bir düşmanlığa dönüşmesinin asıl sebebi, yöresel ile küreselin arasında bir dengenin bulunmaması ve dengenin kurulamamasıdır. Belki bunun gerçek sebebi küresel olanla yöresel olanın bilinmemesidir de diyebiliriz. Hâlbuki bunlar birey ile toplumun farklı kelimelerle ifadesinden başka bir şey değildir. Tabi birey ile toplumu yerine

koyamayanlardan yöre ile küreyi yerli yerine oturtmaları beklenemez. Farz-ı ayın ile farz-ı kifaye terimleri üzerinde kafa yormayanlar birey ile toplumu anlayamazlar.

Yöresel demek, mahalli olma, yerel olma ve yerel kalma demektir. Küresel de küreye ait olma, evrensel olma ve evrensel kalma demektir. Siyasilerimizin her gün konuşmalarında sığınma ve savunma için mi, yoksa göz boyamak için mi söyledikleri belli olmayan "evrensel değerler" söylemi, milli ve mahalli değerlerden uzak, ayrı ve de onlarla çelişkili ise yani bunlar arasında birlikte çalışan bir denge yoksa bu tamamen havada kalan bir sözden ibaret kalır. Çünkü yöresel değerlerle evrensel değerler bir bileşim meydana getirdikleri takdirde faydalı olur. Eğer bugün bu denge ve bu bileşim var mı diye bize sorarsanız, hemen anında kesinlikle yoktur, diye cevap veririz. Yeri gelmişken bileşim ve denge kelimeleri üzerinde biraz duralım. Zira biz, ister küre ister yöre olsun, ister bir ülke ve isterse tüm dünya olsun bir bileşenler teşkil edip bir denge üzerine kurulduğuna inanıyoruz. Yoksa yürüyüp hareket eden bir insan, dengesini koruyamazsa düşmek zorunda kaldığı gibi, dengesini yitiren toplumlar da düşüp yok olmaya ve tarihten silinmeye mahkûmdurlar.

Bizim hem dini ve hem de bilimsel inancımıza göre insan hayatı, ister birey isterse toplum olsun, ister bir bucak veya isterse bir il ya da devlet olsun bir bileşimden ibarettir. Evet, hayat bir organik kimyadaki bileşim gibi bir bileşimdir. Çünkü bileşimi meydana getiren elamanlar birbirinden ve kendilerinin doğru ve yanlış davranışlarından, günah ve sevap kazanmalarından etkilenirler. Mesela insan vücudunda bir otomobilde 4 teker bulunduğu gibi, solunum, sindirim, dolaşım ve boşaltım olmak üzere 4 sistem bulunmaktadır. Otomobilin 4 tekeri hem ayrı ve hem de birbirine bağlı ve beraber çalışıyorsa, insanın iç sistemleri ve dış organları da ve hatta toplumun organları da işte böyle hep beraber çalışırlar. Biri hasta olunca tüm sistem çöker. Bu da insan hayatının ancak bir bileşim olduğunu gösterir.

Onun için Hz. Peygamber "Bütün müminleri sevgi, merhamet, şefkat ve yardımlaşmada bir vücut gibi görürsün. O vücudun bir organı hastalanınca, vücudun diğer kısımları, uykusuz kalarak ve ateşlenerek, birbirlerini hasta organın elemine paylaşmaya çağırırlar" buyurmuşlardır.⁷⁹

⁷⁹ Buhari, Edeb, 27

Yine Hz. Peygamber başka bir hadislerinde "(İslam toplumunda) müminin mümine bağlılığı, taşları birbirine kenetleyen duvar gibidir." buyurmuştur.⁸⁰ Bu hadislerden anlaşıldığına göre toplumun doğal-ilahi bir uzviyet olduğu ve aynı zamanda bir organizma düzeninde bulunduğu anlaşılmaktadır. Yoksa toplumu oluşturma konusunda Hobbes, Locke ve Rousseau ların mesela "Sociale Contract" (Sosyal Sözleşme) gibi nazariyeler. Muhammed Hamdi Yazır'ın ifadesiyle eksik-aksak itiraf edilmiş şeylerdir.⁸¹

Elmalılı'nın ifadesiyle Allah ile kul arasında geçen fitri bir sözleşmeyi dile getiren ayette "Allah ben sizin rabbiniz değil miyim? dediği vakit "Pekâlâ Rabbimizsin, şahidiz", dediler.", buyrulmaktadır.⁸² " İşte Âdem'in ilk evladından itibaren herkes Rabbinin verdiği ve emrettiği insan fitratını, O'nun verdiği vücuda şühudu alıp kabul etmekle Rabbi ile kendisi arasında böyle bir icap ve kabulün sonucu olan bir fitri akit (doğal bir sözleşme) altına girmiş ve kendi varlığında Rabbine şahitliği ve O'na kulluğu taahhüt etmiştir. İşte bu mukavele ve fitri misak, insanın dindarlığının bir başlangıç noktasıdır. Bu nokta dindarlığın olduğu kadar, hukukun, ahlakın, sosyal hayatın ve medeniyetin de başlangıç noktasıdır ve çekirdeğidir."⁸³

Elmalılı tam buradan bir dip not çıkararak şunları söylemiştir. İnsan doğuştan, yaratılıştan medenidir diyenler bunu bir anlamda eksik olarak ifade ve itiraf etmiş oluyorlar. İçtimai mukavele (sosyal sözleşme) ve sosyal ruh teorileri bundan alınmıştır.⁸⁴ Böylece Yazır'a göre toplumsal sözleşme öğretisiyle ün kazanmış olan ünlü Fransız düşünür Jean-Jacques Rousseau bu nazariyesini eksik olarak ifade ve itiraf etmiştir.

Bu konuda Tevrat ve İncil'e Eski Ahid ve Yeni Ahit denildiği için bütün ilahi kitapların aslında Allah ile yapılan sözleşme metinleri olduklarını söyleyebiliriz. Hatta bu filozofların ve iktisatçıların sosyal alanda ilahi metinlere bakmadan, sadece bilim metoduna dayanarak gözlemlerle teori ve kanun üretmeleri onların çokça yanılmalarına sebep olmuştur, diyebiliriz. Mesela Tunç Kanunu dedikleri şeyin bunun çok güzel bir yanığı örneği olduğunu dile getirmek isteriz.

⁸⁰ Buhari Edeb 36

⁸¹ M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, III, 2324 1 nolu dip not

⁸² Araf 7/ 172

⁸³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, IV, 168.

⁸⁴ Elmalılı Hak Dini IV, 168, dipnot 1.

Çünkü sözde kanun olan “bu ücretler daima asgari geçim seviyesinde olacaktır”⁸⁵ ifadesi kadar saçma bir şey olamaz.

Biz yine birey ve toplumun ve devlet düzeninin bir bileşim olduğu hususuna dönecek olursak okullarda fizik ve kimya derslerinde fiziksel karışım ile kimyasal bileşim ne demek örneklerle anlatırlar. Eğer siz, kükürt ve demir tozlarını bir kabın içine koyup karıştırırsanız bu fizikteki karışım olur. Un, tuz ve şeker gibi maddeleri koyup karıştırırsanız bu yine bir karışım olur. Fakat siz, bir un helvası yaparsanız kimyadaki bileşime örnek vermiş olursunuz. Aradaki fark karışımda moleküller ve bireyler arasında bir iletişim ve irtibat yoktur; bileşimde ise vardır. Vücudumuzda solunum, sindirim, dolaşım ve boşaltım sistemleri vardır. Bunlar arasında öyle kuvvetli bir irtibat vardır ki, bunlardan birisinin başına küçük bir şey gelse bütün vücut hasta olur ve vücuttaki üretim, paylaşım ve tüketim adeta durur.

İşte birey-insan birey olarak toplum duvarında bir tuğla veya taş olduğu gibi, aynı zamanda toplum-insan da vücudu ve duvarı meydana getiren bir bütündür. Bir bütünü parçalarından, parçaları da bütünden ayırmak ve uzaklaştırmak çok zararlı bir şeydir. Ama çağdaş medeniyet bunu yapmış "sen bana karışamazsın" senin bana karışmaya hakkın yok" gibi düşünceler üreterek toplumun bireyler üzerindeki velayet görevini koparıp atmıştır.

Hız. Peygamberin hadisine dayanarak insan toplumlarını organik bir bütün olarak gördüğümüzü açıklamak için bir örnek daha vermek istiyorum. Siz kavun ile karpuzu hiç düşündünüz mü? Onların birbirinden tamamen ayrı ve farklı bir yapıya sahip olduğunu gördünüz mü? Biz, insan toplum yapısının kavundan daha ziyade karpuzla benzediğini düşünüyoruz. Kavunun bir tarafı çürüse diğer tarafı işe yarayabilir. Karpuz ise öyle değildir; karpuzda bulunan küçük bir delik veya ufak bir bere onun tamamını berbat eder ve yenmez hale getirir. İşte insan toplumu da böyledir. Bireylerin arızası toplumu etkilediği gibi, bir alandaki eksik ve aksaklık bütün hayatı etkiler, hastalıklar ve krizler meydana gelir ve getirir. O sebeple bileşim denilen şey, mesela bir un helvasında olduğu gibi insan hayatı için de çok önemlidir. Biz bu hayat bileşiminde neyin ne kadar olacağı veya olmayacağını biz kendimiz tayin edemeyiz, biz bunu ancak dinden öğrenir ve öğreniyoruz.

⁸⁵ Metin Kutal, Ak İktisat Ansiklopedisi, s, 933–934

Bundan dolayı toplumda bir tarafa mesela ekonomiye çok değer verirken, din veya bilime değer vermemek bu bileşimi bozar. Helvayı yaparken yağ, un, şeker ve su miktarları çok önemlidir. Mesela siz suyu fazla koyarsanız o helva, helva olmaktan çıkar artık o bir lapadır. İşte bugün insanlık kanaatimizce Rönesans sayesinde ve çağdaş düşüncenin etkisiyle ve de baskısıyla helva değil, lapa olmuş bir toplum düzeninde yaşamaktadır.

Tekrar yöre ile küre, yöresel ile evrensel arasındaki dengeye dönecek olursak, bunu da yine fizikteki statik ve dinamik (istikrarlı ve istikrarsız) dengelerle açıklayabiliriz. İstikrarlı denge, hareket edebilen bir cismin dengesidir. Bize göre insan toplumları da bir canlı gibi hareket etmektedir. Burada önemli olan hem dengede olmak ve hem de hareket halinde olmaktır. Bir tas içine top gibi küçük bir cisim koyun ve tası hafif sallayın, içindeki top durduğu yerden sağa sola ya da aşağı ve yukarı hareketlenir. Tasın sallanması durduğunda top yeniden dengeye gelerek durur. İşte buna dinamik veya istikrarlı denge hali denir. Toplumda meydana gelen arıza ve krizler dışarıdan müdahaleye gerek kalmaksızın yeniden denge haline gelir. İslam'ın önerdiği toplum, işte böyle istikrarlı ve dinamik bir toplumdur. Fizyokratların doğal düzen diye ifade ettikleri kâinattaki düzen de aynen bu ilahi düzenden başka bir şey değildir.⁸⁶ Bu doğal-ilahi düzeni Müslümanlar din ile bilimi birleştirerek, içtihat ve icma ederek, kıyas ve konsensüs yaparak bulurlar.

İstikrarsız denge ise tası ters çevirip topu tasın tepesine koymak suretiyle anlaşılır. Bu durumda tasın küçük bir hareketi ve sallanması halinde top yerinde duramayıp düşer ve yuvarlanarak tasın dışında bir yerde durur. Bugünkü sistem ve düzen anlayışları ve uygulamaları müdahaleci ve yapay olduğu için durağandır, statiktir ve tabii ki istikrarsızdır. Ya da doğal olmayıp yapay olduğu için müdahalecidir ve istikrar ancak dışarıdan yapılan bir müdahale ile sağlanır. İhtilaller ve isyanlar bunun için değil mi? Döviz fiyatları yükseldi, merkez bankası! Durma haydi hemen müdahale et, piyasaya döviz sür veya döviz çek! Bir kısım insanlar meydanda toplanmış miting yapıyorlar, bakan bey! Haydi, durma asayişini koru, polise emir ver, bu asilerin üzerine su sıkınsınlar veya biber gazı! Kuranda böyle bir hayatın oyun ve eğlenceden ibaret olduğu dile getirilmektedir.⁸⁷ çünkü kendilerini ebedi sanıp Allah'a mülki olmayı

⁸⁶ Ak İktisat Ansiklopedisi s. 231

⁸⁷ Enam 6/ 32

yalanlayanlar düşünce ve uygulama itibariyle rantabl bir sisteme ve düzene sahip olmadıkları için zarar edeceklerdir.⁸⁸

Bize göre toplum bugünkü anlayış ve uygulamada olduğu gibi yapay sınıflar üretmek suretiyle dengelenmez. Toplum bir tarafta emekçiler ve sermaye sahipleri, idare edenler ve edilenler, diğer tarafta okumuşlar, diploma sahipleri ve okuyamamış cahiller, inanan dinciler ve inanmayan din dışı olanlar olarak sınıflara ayrılırsa, sistem, istikrarını her zaman kaybeder ve krizler üretir. Toplum ancak birey ve bireylerle dengelenmelidir. Toplum bireyle dengelendiği gibi, birey ve bireyler de toplumla dengelenecektir. Nasıl toplum bireyle, birey de toplumla dengeleniyorsa, küre de yöre ile ve yöre de küre ile dengelenecektir.

Birey bireydir; bireyin mensup olduğu aile ise toplumdur. Aile birey mahalle toplum, mahalle birey köy toplum, köy birey bucak toplum, bucak birey kaza toplum, kaza birey il toplum, il birey, bölge toplum, bölge birey devlet toplum, devlet birey insanlık toplum diye düşünürsek iç içe girmiş birbiriyle alış veriş yapan bir organizma ile karşılaşmış oluruz. Çünkü hücreler dokuları, dokular organları, organlar da vücut ve organizmayı meydana getirir.

Düşünce çizgimizi devam ettirecek olursak yöresel olanla küresel olan da birbiri arasında dengelenecektir. Hele bugünkü bir dünyada yani küçülen bir evrende ben size yörenin küre ile kürenin de yöre ile dengelendiğini söylesem ve dünya istikrarının ancak böyle sağlanabileceğini ifade etsem her halde aşırı gitmiş olmam. Yalnız burada önemli olan şey, bireysel alan ile kamusal alanda olduğu gibi, daha çok küresel olan ile daha çok yöresel olanı bilmek lazımdır. Mesela bizim anlayışımıza göre din ile bilim evrenseldir. Bunların uygulamaları olan diyanet ile teknoloji ise daha çok yöreseldir. Uygulamaların hemen hemen hepsinin böyle olduğu kanaatindeyim. Onun için de güzel sanatların, dil ve edebiyatın hatta hukukun bile evrensel tarafı olmakla beraber daha çok mahalli ve yöresel olduğuna inanıyorum.

İnsanlık âleminin gelip tıkandığı bu çıkmaz sokaktan, etrafı sanki dört bir duvarla çevrilmiş olan bu kapalı alandan bir çıkış yeri mutlaka bulunmalı veya bu kapalı ve kilitli kapıdan geçebilmek için elimizde mutlaka bir anahtar olmalıdır. Bize göre bu Rönesans medeniyeti, ömrünü tamamlamak üzeredir, enerjisi

⁸⁸ Enam 6/ 32; Ankebut 29/ 64; Muhammed 47/ 36; Hadid 57/ 20

tükenmiştir ve bu batı dünyasının akşam yıldızı artık parlamaz olmuştur. Zira bu para ekonomisi, krizden krize koşuyor. Çünkü para ekonomisine değil, mal ekonomisine ihtiyaç vardır. Sosyal hayatta, aile hayatında da her gün artan bir hızla çöküşler yaşanmaktadır. Zira bu çekirdek aile, artık normal ailenin yükünü taşıyamaz hale gelmiştir. Siyaset demişsiniz, iktidar ile muhalefet ikileminin kısılcığı altında bir nevi kişilik zaafına uğrayan politikacı, iktidarda iken ak dediğine, koltuğu bırakınca kara demeye başlamıştır.

Zira insan psikolojisine ters düşen, bu merkezden yönetim şeklinde merkez diyerek mahallin kendi işini, yerel faaliyetlerini merkeze, başkalarına, yani yöreyi tanımayan ellere bırakan ve yönetimde çoğunluk diyerek, ben % 51 güce sahibim, o nedenle % 49 u bile yok sayarım felsefesine dayanan çarpık bir demokrasi anlayışı vardır. Oysa yerinden yönetim, yerleşim birimlerinin işlerini kendi sahiplerine verdiği ve yaptırdığı gibi, yönetimde nispi temsil sistemi de herkese kendi gücü oranında hakkını kendilerine teslim etmektedir. Bu var olan daha bir sürü eksik ve aksaklıkları sayıp dökmek mümkündür, ancak buna ihtiyaç yoktur. Çünkü bu sosyal, siyasal, iktisadi ve idari yapının çarpıklığı iyice ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Kur'anı Kerimde Allah Teâlâ'nın gökleri yükseltip mizanı-dengeyi koyduğundan bahsedilmektedir.⁸⁹

Şu halde kâinatta, yeryüzünde ve varlıklar âleminde bir denge vardır. Böylece hayvan, bitki ve cansız gibi varlıklarda denge var olunca onun insan toplumlarında da bulunması ve var olması kaçınılmaz olur. Onun için bireyle toplum, fert ile devlet arasında bir dengenin varlığından söz edilmelidir. İlim ile din arasında çelişki ve zıtlık değil, tam bir uyum ve ahenk, bir mizan ve denge zaten mevcuttur ve mevcut olmalıdır.

Denge nedir diye sözlüklere baktığımız zaman konumuzla ilgili olarak şöyle bir açıklama yapıldığını görüyoruz. Karşılıklı iki kuvvetin denkleği haline muvazene veya mizan derler. Hareketsiz cismin tesir edici kuvvetlerin birbirini ortadan kaldırması sonucu olan durma hali; hareket halindeki cismin, hareket yönünü herhangi bir etkileyici gücün değiştirememesi hali yani balansa denge denir.⁹⁰

⁸⁹ Rahman 55/ 7

⁹⁰ D Mehmet Doğan B T Sözlük, 265

Biz, küresel dünyaya çok dikkatli bir şekilde bakacak olursak, insan, hayvan, bitki ve cansızlar arasında da bir dengenin var olduğunu görürüz. Aslında insanların dışındaki tüm varlıklar, Allah'ın koyduğu bir nizam ve düzene, kanun ve kurallara hiç falso vermeden hayatlarına devam ettirirler ve ettiriyorlar. Ancak insan özgür bir iradeye sahip olduğu için bu ilahi-fitri olan doğal düzene uymayabilir. Ama bu, insanın kendi zararına olur; zira insan hayatı, hayvan, bitki ve cansızlara izafe edilmiştir. Yani insan, başka varlıklarla uyumlu bir şekilde hayat sürmek zorundadır. İşte bunun için ayette “İnsan, bu dünyada başıboş bırakıldığını mı sanıyor” diye uyarıda bulunulmuştur.⁹¹

Ben belgeselleri çok severim, çünkü tabiatın insanın dışında var olan varlıklar, Allah'ın koyduğu kanun, kural ve nizamın dışına çıkmadıkları için onlar Müslümanlardan daha çok Müslümandırlar. Bir gün batılı bir araştırmacı belgeselde şu yörenin develerinin hiç yoktan öldüklerini görünce sebepleri nedir diye araştırmaya koyuluyor. Araştırıyor, araştırıyor ve yine araştırıyor. Fakat neticede bu develer neden ölüyor diye bir sebep bulamıyor. En sonunda bir deveyi yakalayıp midesine hortum sallayıp oradan öz-suyu çekip meseleyi bir çözüme kavuşturmak istiyor. Adamcağız mideden aldığı maddeleri tahlil edince yediği ağaç yaprakların zehirli olduğunu tespit ediyor. Yani o yörede develer çoğalmış ağaçlardaki yaprakları fazla, fazla yemişler mesela bir ağacın usaresi milyon yaprağa giderken bu yapraklardaki zehir yüzdesi az, ama bu sayı bin rakamına inince zehir çok olduğundan develerin ölümüne sebebiyet vermiştir. Böylece develer ölecek yapraklar çoğalacak çok yapraklı ağaçlardan beslenen develer artık ölmeyeceklerdir. İşte tabiatın var olan bu dengeler, varlıklar arasında daha bizim bilmediğimiz nice fonksiyonları icra ediyorlar.

Dengenin bir başka yorumu da şöyle yapılmıştır. Çeşitli uzuvlar ve unsurlar arasında bulunan uyuma da denge denilmektedir. Buna göre insan bünyesine baktığımız zaman solunum, sindirim, dolaşım ve boşaltım sistemleri arasında da tam bir uyum ve ahenk yani bir denge görürüz. Diğer taraftan insan, tek cepheli, tek yönlü olan bir varlık değildir. İnsanın dini, ilmi, ahlaki, felsefi, siyasi ve iktisadi bir takım yönleri ve alanları da vardır.⁹²

⁹¹ Kıyame 76/ 36

⁹² Şükrü Baban, İktisat Dersleri, İst. 1942, Kenan Basımevi, s, 5

Aslında insanın ruh ve beden olmak üzere temel iki farklı yönü olup bunları din ve bilim alanları olarak ifade ediyoruz ve bütün bunlar arasında bir denge vardır, diyoruz.

Çok eskiden peygamberlerin yönettiği toplumlarda din, bilim, hukuk ve ahlak, teori ve pratik, daha doğrusu insanın ve toplumun tüm alanları bir elde toplandığı için bunlar arasında bir uyum ve ahenk vardı, toplumun unsurları arasında denge sağlanıyordu. Fakat bu alanlar ve insanla toplumu meydana getiren bu meleke, özellik ve kurumlar zamanla birbirinden ayrıldı. Hasan Ali Yücel bu konuda şöyle demektedir.⁹³

İlk dönemlerde din, felsefe, ilim, ekonomi ve matematik... gibi disiplinler hep bir arada beraber bulunuyorlardı; daha henüz ayrılma meydana gelmemişti. Felsefenin dinden, ilimlerin de felsefeden tamamen ayrılması daha sonraki asırlarda olmuştur. Felsefe uzun yüzyıllar bütün bilimleri kendi bünyesinde tutmuş ve birleştirmiş bir halde idi. İlk filozoflar, ilk bilginler olduğu gibi, ilk bilginler de ilk filozoflardı. Fakat sonraları ilimler yavaş yavaş felsefeden ayrılmaya başladı. Bilimlerin felsefeden ayrılıp kendi özgürlüklerini ilan etmeleri kendi terim, tarif ve tasniflerini ortaya koymaları hemen ve kolayca olmuş bir şey değildir. Bu süreç asırlarca sürmüştür. Mesela matematik M.Ö. 300 lere doğru ilk defa felsefeden ayrılarak Eukleides sayesinde bağımsızlığını kazanan bir bilim dalı olmuştur. Gerek Hıristiyan ve gerek İslam Ortaçağı düşünce ve fikirde teferruatla uğraşma ve sadece zihin içinde araştırmalar devri olduğu için, bilim, felsefeye ve ilahiyata-théologie'ye bağlı kalmıştır. Ancak Rönesans devri gelince bu dönemde deney metodu ciddi olarak kullanılmaya başlayınca, fizik, kimya ve biyoloji gibi ilimler, Galileo (ö. 1642), Lavoisier (ö. 1794) ve Lamarck (1829), Claude Bernard (1878) ve Darwin (1882) gibi bilginler vasıtasıyla birer birer felsefeden ayrıldılar.

Böylece ilim, din, felsefe, ekonomi ve diğer sosyal bilimler hep teker teker birbirinden ayrılmışlardır. Hâlbuki bunların tüm birlikteliği birey ve toplumun varlığını meydana getiriyordu. Artık bunlardan birinin diğerine ters düşmesi veya aykırı kural ve kanunlara sahip olması işten bile değildi. Nitekim bir taraftan bu yeni bilim anlayışı dini yok sayarken diğer taraftan da ekonomi ile ahlak biri diğerine ters düşüyordu. Ayrıca bu alanlar, kendilerini diğerlerinden

⁹³ Hasan Ali Yücel, Felsefe Dersleri, M. E. Basımevi, İstanbul-1966, s, 13

tamamen müstakil saymaları ile uyum ve ahengi ortadan kaldırdığı gibi, kendi alanlarında da çelişki ve kargaşalar meydana getirmiştir.

Mesela eseriyle Nobel ödülü almış bulunan Samuelson terimlerin zulmünden bahsetmekte ve buna şöyle bir örnek vermektedir. O, İktisat adlı eserinde aynen şöyle diyor. “Krizin meydana gelmesine sebep, aşırı tasarruf olduğunu iddia eden Robinson’a Jones, şunları söyler: “Yanlış düşünüyorsun, hakiki sebep eksik tüketimdir”. Bunları dinleyen Schwartz da işe karışarak “ikiniz de saçmalıyorsunuz, hakiki sebep eksik yatırımdır”, diyebilir. Hâlbuki bunlar bir an için tartışmayı bırakıp kullandıkları terimleri tahlil ve mukayese etselerdi, şeklen farklı gözükse de bu üç iddianın da aynı olduğunu, aradaki farkın terim karışıklığından meydana geldiğini anlayacaklardır.⁹⁴ Buna göre ilimlerin ortaya koyduğu terimler tam yerli yerine oturmadığı için kavram kargaşasına sebep olmaktadır.

İşte bunun için biz, ilimlerin hem kendi alanlarındaki çelişkileri ve hem de bu alanlar arasındaki çatışma ve uyumsuzlukları kaldıracak bir denge fikrinin ve bir denge ilminin kurulmasını istiyoruz. Mesela ekonomide hem bir taraftan marjinal faydadan (son birim yararı) bahsediliyor, hem de diğer taraftan vasıtalı-dolaylı yoldan vergiler alınmaktadır. Bu çelişkiden başka bir şey değildir. Zira bir fakirin bir kilo şekerde 1 TL. vergi ödediği yerde zenginlerin zenginliklerine göre yüz, bin veya milyon ödemesi gerekmez mi? Farjinal fayda kuralına göre fakirin parası daha değerli değil mi? İşte bunlar bir alandaki çelişkilerdir. Alanlar arasında da fayda-zarar, yanlış ile doğru da birbirine karışmış haldedir.

Bu Rönesans medeniyetinin ortaya koyduğu ekonomi anlayışında ekonomik hayatın kendi içinde çelişkiler ve doku uyuşmazlıkları olduğu gibi ayrıca başka alanlar ile de çelişkileri vardır. Zira Şükrü Baban, ahlaken doğru olmayan bir şeyin ekonomik bakımından faydalı olacağını iddia ederek İktisat Dersleri adlı eserinde aynen şöyle demektedir:

“İktisat hadiseleri sırf fayda zaviyesinden mütalaa eder. Hâlbuki aynı hadiseyi adalet bakımından tetkik edersek hukuk olur. Ahlak bakımından düşünürsek “ahlak” olur. Bir esrarkeş için afyon faydalıdır. Bu anlayış, -iktisatta ihtiyacı

⁹⁴ Paul A. Samuelson, İktisat, Mentuş Kitabevi, İstanbul-1970, s, 10

karşıl原因 her şey faydalıdır- prensibine uyar. Fakat ahlaken bu doğru olmayabilir.”⁹⁵

Böylece ekonomi ile ahlak arasında bir uyum ve ahengin bulunmadığı, ekonominin ahlaka ters düştüğü açıkça görülmektedir. Hâlbuki ekonomik olan bir olay ve ahlaki bir davranış gelip insanda birleşmiyor mu? Böylece bu uyumsuzluk ve terslik durumları aynen birisi yaparken diğerinin yıkması demek olmuyor mu?

Ekonomi ilmini geliştirdiği için Adam Smith bu ilmin babası diye anılmaktadır. İbn Haldun da düşünce sisteminin merkezini ilk defa kendisinin temellendirdiği “umran ilmi”ni bulmuştur, denilir.⁹⁶

Bu şekilde Adam Smith ile İbn Haldun ekonomi ve sosyoloji ilimlerini koymuş değildirler. Bu ilimler, onların bulmasıyla başlamış değil, insan toplumunun var olduğu günden beri bunlar insanların hareket ve davranışlarında zaten mevcut olup yaşanan kaide, kanun ve kurallardır. İnsanoğlunun bir kanun ve kural koymaya gücü yoktur. Dini ve din kurallarını, bilimi ve bilim kanun ve kurallarını ancak Allah koymuştur. İnsana düşen şey, gerek dine ve gerekse bilime ait olan bu kanun ve kuralları araştırıp bulmaktan ibarettir.

Mesela İbn Haldun Mukaddime adlı eserinde sosyal olayların biyolojik bir grafik izlediğini devletlerin ve toplumların doğup geliştiğini daha sonra da yaşlanıp çöktüğünü açık açık anlatmaktadır.⁹⁷ Zaten yeryüzünde her şey bir sebep sonuç ilişkisi içerisinde cereyan eder. O nedenle ayette “Biz onun için yeryüzünde bir iktidar hazırladık ve ona her şeyin bir sebebini verdik. Böylece o, bir sebebe tabi oldu.”, buyrulmaktadır.⁹⁸

Bilim ve bilim kuralları, hep birbirine bağlı bir çeşit sebep sonuç zincir halkalarının bir bileşkesinden ibarettir. Onun için bilim demek, kâinat içinde meydana gelen olayların sebep, oluş, sonuç ve etkileri konusunda aklın ölçüleri çerçevesinde, tahsil ve tecrübe-deneme ile edinilen doğru malumat ve bilgi demektir. Böylece bilim, hayvan, bitki ve cansız varlıkların düzenlerini sağlayan kanun ve kurallardır.

⁹⁵ Şükrü Baban, İktisat Dersleri, s, 7

⁹⁶ Tahsin Görgün, İslam Ansiklopedisi, İbn Haldun Maddesi.

⁹⁷ İbn Haldun, Mukaddime, II, 105-137

⁹⁸ Kehf 18/ 84-85

Netice olarak konuyu özetleyecek olursak kâinat dediğimiz varlıklar âlemi, insan, hayvan, bitki ve cansızlar olarak dört parçaya sahip bir makine gibi çalışmaktadır. Sanki diğer varlıklar hep insanlar için çalışmaktadırlar. Bu üç çeşit varlık, kendileri için konulmuş olan kural ve kanunlar çerçevesinde durmadan çalışmaktadırlar. Bu bakımdan insanın biyolojik bünyesi de bunlara benzeyip bir robot gibi hep bilim kullarına uyup gitmektedir. Ruh ve beden gibi iki farklı yapıya sahip olan insanoğlunun organları yani beyne bağlı olan faaliyetleri ise kendi serbest iradesine dayanmaktadır. Bu bakımdan acıkmak, susamak ve üşümek gibi olaylar bilimsel, yemek, içmek ve giyinmek ise dinseldirler. Çünkü birinciler irademiz dışında meydana gelmekte, ikinciler ise bizzat serbest iradeyle yapılan işler olmaktadır. Acıkan bir insanın yemek yemesi, din ile bilimin uyum ve ahengini gösterir. Eğer bu kişi bir Müslüman ise onun domuz eti yemeyip koyun eti ile karın doyurması da onun din ile bilim arasında bir denge sağladığını gösterir.

Ben şimdi burada bu din ve bilim konusunun çok daha iyi anlaşılması için değerli okuyucularımıza Almanya Duisburg Üniversitesinde 9 Temmuz 2010 tarihinde, Cuma günü, Saat:19.00-21.00 saatleri arasında “İSLAM AÇISINDAN DİN ve BİLİM” adı altında vermiş olduğum bir konferansın metnini sunmak istiyorum:

Önce Allah vardı; ondan başka hiçbir şey yoktu. Allah Teâlâ murat etti; varlıklar âlemine yarattı. Allah, kâinat ve insanı var edip bunların hepsinin ayrı ayrı kanun ve kurallarını koydu. Zaten kâinat ve tabiat demek, üzerlerinde Allah'ın mühür ve imzasını (dizayn-çizim ve tasarımını) taşıyan varlıklar demektir. Çünkü “tabaa” kelimesi, şekil vermek, bir şekil üzere yapmak, basmak ve basım anlamlarına gelir.

Allah, canlı ve cansızları yaratmış nizam ve düzeni kurup koymuştur. O, âlemi çift, çift yaratmış; kâinat ile insanı var etmiştir. Kâinatta canlı ve cansızları; insanda ruh ve bedeni; cansızlarda varlık ve tesiri; canlılarda gaye ve iradeyi; ruhta doğruluk ve iyiliği; bedende ise fayda ve ünsiyeti yaratıp koymuştur. Allah, mekânda zamanı var etmiş; maddede enerjiyi tesirli kılmış; nebatta hayatı gaye yapmış; toplulukta şuura irade vermiştir. Allah, ilimde dil ile doğrunun ifadesini; dinde sanat ile iyi ve güzelin yayılmasını; iktisatta teknik ile faydalının yapılmasını; idarede hukuk ile ünsiyetin tesisini gerçekleştirmiştir. İşte bütün bu sebeplerden dolayı hamd sadece Allah'a mahsustur.

Allah Teâlâ, varlıklardan bahsederken her şeyi çift çift yarattığını açıkladığı ayette söyle buyurmaktadır: “Biz, düşünesiniz diye her şeyden çift çift yarattık.”⁹⁹ Bundan sonra ilim ile din konusuna gelecek olursak yine Kuran’a baktığımız zaman dini de ilmi de Allah’ın koyduğu görülmektedir. Bu hususta ayetlerde söyle denilmektedir. “Allah Âdem’e bütün isimleri (yani eşyanın adlarını ve ne için yaratıldıklarını) öğretti.”¹⁰⁰ Şu halde ilmi ilk öğretene Allah’tır. “Melekler, ya Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih eder, kemal sıfatlar ile tavsif ederiz ki, senin bize öğrettiklerinden başka bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz alim ve hakim olan ancak sensin, dediler.”¹⁰¹ Öyleyse meleklere de ilim öğretip bilgi veren Allah’tır. “Eğer sen, sana ilim geldikten sonra onların hevalarına-arzularına-heveslerine uyarsan, iste o zaman sen zalimlerden olursun.”¹⁰² “Eğer siz doğru iseniz bana bir ilim ile haber veriniz.”¹⁰³ “Bilgisizce insanları saptırmak için Allah’a iftira eden kişiden daha zalim kim vardır?”¹⁰⁴ “Her bir ilim sahibinin üstünde bir bilen vardır.”¹⁰⁵ “Size ilimden az bir şey verilmiştir.”¹⁰⁶ İlim hakkında Kuran’da daha birçok ayet ve açıklamalar vardır. Biz ancak bunları aldık.

İlimden sonra şimdi dine gelecek olursak, bu konuda da Kuran’a baktığımız zaman din hakkında da bir takım açıklamalar getirdiğini görürüz. Din Allah’ındır ve dini o koymuştur. Bu hususta “Göklerde ve yerde ne varsa Allah’ındır, din de devamlı olarak onundur.”¹⁰⁷ “Hiç şüphesiz Allah sizin için dini seçip koymuştur.”¹⁰⁸, buyrulmaktadır. “Allah’ın yanında din İslam’ın getirmiş olduğu inanç sistemidir.”¹⁰⁹ “İnsanlar Allah’ın dininden başkasını mı arıyorlar? Hâlbuki göklerde ve yerde olanlar ister istemez Allah’ın emir ve kanunlarına teslim olmuşlardır.”¹¹⁰, denilmektedir.

⁹⁹ Zariyat 51/ 49

¹⁰⁰ Bakara 2/ 31

¹⁰¹ Bakara 2/ 32

¹⁰² Bakara 2/ 145

¹⁰³ Enam 6/ 143

¹⁰⁴ Enam 6/ 144

¹⁰⁵ Yusuf 12/ 76

¹⁰⁶ İsra 17/ 85

¹⁰⁷ Nahl 16/ 52

¹⁰⁸ Bakara 2/ 132

¹⁰⁹ Al-i İmran 3/ 19

¹¹⁰ Al-i İmran 3/ 83

İnsanlar dine, Allah'ın emirlerine kendi serbest iradeleriyle uydukları halde Allah, duman halinde olan göğe ve yere itaat ederek veya zorla gelin buyurduğu zaman onlar "itaat ederek geldik", dediler.¹¹¹ Şu halde insanlar irade sahibi olmaları dolayısıyla itaat veya isyan edebildikleri halde yer ve göklerde ise itaat etmek ve uymak vardır. O sebeple hayvan, bitki ve cansız varlıklar, Allah'ın kendileri için koymuş oldukları kanun ve kuralların dışına çıkmazlar ve çıkamazlar. İnsanlar ise dinlerine kendi istek ve arzuları ile uyarlar. Onun için ayette "Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk, sapıklıktan ayrılmıştır. Artık kim tağutu (Allah'tan başka kendisine boyun eğilen şahıs, kuruluş veya putları) inkâr edip Allah'a iman ederse, o, kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah iştir ve bilir."¹¹², buyrulmuştur. Burada hemen söylemek isteriz ki, insanın kendi özgür iradesiyle yapmış olduğu her hareket, dinseldir. İrademiz dışında cereyan eden olaylar ise bilimseldir.

Hız. Âdem'den Hız. Muhammed'e kadar gelen bütün dinler haktır ve İslam'dır; o sebeple Kuran'da "Din, Allah katında İslam'ın getirmiş olduğu inanç sistemidir.", buyrulmaktadır.¹¹³

Ancak kim olursa olsun, yanlıştan döner, tahrif edilmiş dinini bırakır ve tövbe eder, namaz kılar ve zekât verirse onlar, bizim din kardeşlerimizdirler¹¹⁴

İslam dini son din olması dolayısıyla dinlerin en tekâmül etmiş bir şeklidir. Ayette bu konuda şöyle buyrulmuştur. "Bugün size dininizi kemale erdirdim ve üzerinize nimetimi tamamladım. Din olarak sizin için İslam'ın getirdiği inanç sistemini beğenip seçtim."¹¹⁵

Böylece insan için bir dini alan ve bir de bilimsel alan olmak üzere iki ortam ve şartlar bulunduğu anlaşılmaktadır. Bundan başka varlığı bilinen iki âlem daha vardır ki, bunlar gayb ve şehadet âlemi, yani insan için görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen âlem olarak niteleyebileceğimiz iki alandan ibarettir. Şimdi din ve bilim üzerinde biraz durup sonra ledünni ilmin alanı olan gayb âleminden ve şehadet âleminden bahsedelim.

¹¹¹ Fussilet 41/ 11

¹¹² Bakara 2/ 256

¹¹³ A İmran 3/ 19

¹¹⁴ Tevbe 9/ 11

¹¹⁵ Maide 5/ 3

Din ile bilim tüm insanlığa kurallar getiren ve kanunlar sunan ayrı iki kurumdur. Onun için hem din, hem de bilim insanlığın ortak malıdır, dediğimiz zaman bir gerçeği ifade etmiş oluruz. Yani din ile bilim evrenseldir, küreseldir. Bölgesel olan ve yöresel olan ise bunların anlaşılması, yorumları ve uygulamaya konulmalarıdır. Din olsun bilim olsun, zaman ve zemine göre yorum farklılıkları gösterebilir. İşte böylece teknoloji, bilimin uygulaması, diyanet de dinin uygulaması olduğuna göre, yeryüzünde teknolojik ve diyanet açısından gördüğümüz farklılıklar bu yorum farkından, değişik ortam ve değişik şartların bulunmasından ve bu şartların insanları yönlendirip zorlamalarından kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan din ile bilim, sanki yeryüzünün bir ucundan diğer ucuna akan bir nehre benzer. Zira nehirler ve ırmaklar, her ne kadar burada akan su olsa da görüntü olarak yer yer farklılıklar gösterir; akıp giden ırmakların su yatakları, bazı yerde daralır bazı yerde genişler, kimi yerde derin, kimi yerde ise sığ olurlar.

Zaten din ile bilim, insan hayatını fonksiyonel olarak birlikte meydana getirirler; insan hayatı din ile bilimin bir bileşimidir. Yani insan hayatında din kadar bilim, bilim kadar da din vardır. Çünkü hayat, din ile bilimin bir bileşkesinden ibarettir. O yüzden insan, din ile bilimin kesiştiği noktadan geçen düzlemde yaşayan bir varlıktır, diye tarif edilmelidir. Hem bu hayat, fizikteki karışıma değil, kimyadaki bileşime benzediğinden bu bileşim, ölçü ve miktarlara uygun olmazsa, yabancı madde ve katkılar bulunur ya da bazı aşırılıklar olursa bünyede doku uyumsuzluğu meydana gelir ve organizma bundan zarar görür. Bugün her yerde ve her ülkede görmüş ve görmekte olduğumuz iç ve dış kavga ve kargaşaların, atışma ve çatışmaların sebebi bizce budur. İnsanlardaki stres, sıkıntı ve ruhi bunalımların, ailedeki çözülme, bozulma ve boşanmaların, ekonomi ve siyasetteki kriz ve buhranların sebebi budur. Çünkü insanlık, bir taraftan her ne kadar bilim açısından teknolojik bir birlik ve bütünlüğe ulaşmış ise de diğer taraftan din açısından kültürel bir birlik ve beraberliğe, ortak noktalara, icma ve ittifaklara ulaşamamıştır. Tam aksine zıtlıklar, çelişkiler, uzlaşması mümkün olmayan farklılıklar ve çatışmalar vardır. Halbuki toplum hayatında bireylerin birlikte yaşarken aralarında uyup uyguladıkları ortak noktaların, ortak hareket ve davranışların bulunması gerekir. İcma ve ittifaklar sadece düşünce, bilim ve fikirde değil, insanların hareket ve davranışlarında da olmalıdır.

Bu iki kuruma, din ile bilime başka bir açıdan baktığımız zaman bunların merdiven basamakları gibi birbirine dayandığını, aralarında bir boşluk ve atlama olmadığını, yani sonraki bilgilerin de önceki bilgilere dayandığını, daha sonra gelen dinlerin de daha önce gelen dinlerin gelişmiş bir şekli olduğunu görürüz. Bilimde tekerleğin icadından otomobile ve uçağa kadar her şeyin ve her aracın bulunmasında geçmiş bütün zamanların ve her çağın kendine göre bir katkısı vardır. Onun için geçmişteki bilim kuralları olmasaydı sanayi devrimi olmazdı ve bugünkü batı medeniyeti doğmazdı, diyebiliriz. O sebeple bugünkü bilim ve teknolojinin patenti sadece batılılara ait bir şey değildir, kimse bu benimdir de diyemez ve bugünkü bilimi kendi mülkiyeti altına alıp sahiplenemez. Bilim ne doğu ve ne de batınındır; bilim tüm insanlığın ortak bir malı olup ondan herkesin faydalanma hakkı vardır. Bilim saklanmaz, bir mal gibi para ile de alınıp satılmaz.

Dünden bugüne gelmiş olan dinler de yöreden küreye, bölgesellikten küreselliğe doğru bir gelişme göstermişlerdir. Mesela İslam kendinden önce gelmiş olan dinlerin tekamül etmiş bir şeklidir. Önceki dinler yöresel iken İslam küreseldir, önceki dinler bölgesel iken İslam evrenseldir. Önceki dinler bireylere, peygamberlere, havarilere ve din adamlarına dayanırken İslam Hz. Peygamber ile geldikten sonra ve onun dar-i bekaya göçmesinden sonra bireylere değil, ruhbanlık kalktığı için tüm topluma dayanır hale gelmiş, dini temsil eden kurum ve otorite kaldırılmış ve herkes bütün toplum bu dine mensup olan tüm bireyler kadın erkek demeden dini temsil eder hale gelmiştir. Bu sebeple ayette „Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim ve nimetimi size tamamladım“ buyrulmuştur.¹¹⁶ Ayrıca Hz. Peygamber de tüm insanlığa gelmiş evrensel bir peygamberdir. Bütün Peygamberler şu veya bu kavme şu veya bu millete geldikleri halde Hz Muhammed tüm insanlığa peygamber olarak gönderilmiş bir elçidir. Allah bu konuda ona şöyle emir vermektedir: „Ey insanlar, de, ben Allah’ın sizin hepinize birden gönderdiği bir elçisiyim.“¹¹⁷

Bu açıklamalardan sonra bilimi şöyle tarif edebiliriz. Bilim deney, gözlem, tecrübe ve laboratuvar metotlarını kullanarak bize varlıklar hakkında bilgi veren bir kurumdur. Biz dünyanın güneş etrafında döndüğünü bilimden öğreniyoruz. Yerküresinin kendi ekseni etrafında bir defa dönmesiyle gece

¹¹⁶ Maide 5/ 3

¹¹⁷ Araf 7/ 158

gündüz meydana gelir. Dünya güneş etrafında dönerken ekseninin 23 derece eğik olması sebebiyle de mevsimler meydana gelir. Su, havanın soğuk ve sıcak olması dolayısıyla katı, sıvı ve gaz hallerinde bulunur. Çimlenme, ısı, ışık ve nem sayesinde olur. İşte bütün bunları biz bilim yardımıyla öğreniyoruz.

Bilim, duyu vasıtalarımızla, deney ve gözlemlerle elde edildiği için birtakım özellikler taşır. Onun için bilgilerimiz izafidir, nispidir, takribidir ve ihtimalidir. İlim izafi olması dolayısıyla farklılıklar gösterebilir. Mesela bir kimse sobaya üstten bakarsa onu daire şeklinde görür, yandan bakan kimse ise onu silindir şeklinde görür.

Bilim nispidir; kişi olayları kendi varsayımları ile ve kendi imkanları nispetinde algılayıp anlar. Mesela gözleri görmeyen bir kimse için yeşil ve kırmızı yani renk yoktur, denilebilir. Böylece biz gerçekleri kendi organlarımızın, araç ve vasıtalarımızın müsaadesi nispetinde algılayıp bilebiliriz.

Bilim takribidir; yani biz varlıkları parça parça veya dış görünüşleri ile anlayıp kavrayabiliriz. Yoksa onların tümünü kavramamız mümkün değildir. Bizim varlıklardan algıladığımız şey varlığın kendisi değil, ondan gelen dalgalardır ve bu dalgalar da arızalıdır. O halde biz bildiklerimizi kesin bir şekilde değil, yaklaşık olarak bilebiliriz.

Bilginin bir başka özelliği de onun ihtimali olmasıdır. Mesela bizim olmasını istediğimiz bir şeyin olmama ihtimali de vardır. Bunu şu misal ile daha güzel açıklayabiliriz. Mesela havada bulutlar varsa büyük bir ihtimal ile yağmur yağar, yağmurun yağma ihtimali vardır. Fakat bu bulutların dağılıp yağmurun yağmama ihtimali de vardır.

İşte bütün bu saydığımız özelliklerden ve verdiğimiz örneklerden anlaşılıyor ki, ilim ya da bilim bize yalnız başına istediğimiz oranda bir fayda sağlayamamaktadır. Bu sebeple biz, bilimin insan açısından bakıldığı zaman dine muhtaç olduğunu iddia ediyoruz. Çünkü aslında bilim de din de insan içindir. Zira bunların her ikisi de fonksiyonel olarak birleşip bütünleştiği zaman istenilen yerine gelmiş ve gerçek fayda sağlanmış olur. Yoksa bilim ile din hep insanlar için olmasaydı, bitkiler fotosentezi anlarlar ve su da neden katı, sıvı ve gaz

halinde bulunduğunu anlardı. Halbuki böyle bir şey yoktur. Ne bitkilerin akli ve sorumluluğu vardır, ne de suyun.

İslam anlayışında bir de gayb ve şehadet alemi, madde ve ruh alemi, bilinen ve bilinmeyen alem diyebileceğimiz iki alem vardır.

Kuran-i Kerim'de "sana ruhtan soruyorlar. De ki, Ruh Rabbimin emrindedir. Size ilimden pek az bir şey verilmiştir." buyrulmaktadır.¹¹⁸ Aslında burada ruhun duyular aleminin dışında olduğu, o sebeple ruhun künhüne erilemeyeceği ifade edilirken ilimden az bir şey verildiği buyrulmakla bilgilerimizin cüzi olduğuna, külli bir bilgiye sahip olmadığımız dile getirilmektedir.

Kehf suresinde Hz. Musa ile Salih kişi veya Hızır denilen zatin -bizce bir melek olan bu kişinin, arasında gecen olaylar şöyle açıklanmaktadır:

Musa ona: "Allah'ın sana öğrettiği ilim ve hikmetten bana da öğretmen için sana tabi olabilir miyim?" dedi. (Hızır) dedi ki: "Doğrusu sen benimle asla sabredemezsin. "İçyüzünü-künhünü kavrayamadığın şeye nasıl sabredeceksin?" Musa: "İnşallah beni sabırlı bulacaksın ve senin hiçbir işine karşı gelmeyeceğim" dedi. (Hızır) dedi ki: "O halde bana tabi olacaksın; ben sana sırrını anlatmadıkça, hiçbir şey hakkında bana soru sorma!"

Bunun üzerine ikisi beraber yürüdüler. Nihayet gemiye bindikleri zaman, o kul (Hızır) gemiyi deldi. Musa, ona şöyle dedi: "Geminin içindekileri boğmak için mi deldin? Doğrusu çok kötü bir iş yaptın." (Hızır:) "Sen benimle asla sabredemezsin, demedim mi?" dedi. Musa dedi ki: "Unuttuğum şeyden dolayı beni suçlama ve bu işimden dolayı bana bir güçlük çıkarma."

Yine gittiler. Nihayet bir erkek çocuğa rastladıklarında Hızır hemen onu öldürdü. Musa: "Kıyas olmadan masum bir cana nasıl kıyarsın? Doğrusu sen çok fena bir şey yaptın" dedi. Hızır dedi ki: "Doğrusu sen benimle asla sabredemezsin demedim mi sana?" (Musa) dedi ki: "Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam bana arkadaş olma! Hakikaten benim tarafımdan ileri sürülebilecek son mazerete ulaştın.

¹¹⁸ İsra 17/ 85

Bunun üzerine yine yürüdüler. Nihayet bir köy halkına varıp onlardan yemek istediler. Ancak köy halkı onları misafir etmekten kaçındılar. Derken orada yıkılmak üzere olan bir duvar buldular. Hızır hemen onu doğrulttu. Musa: "İsteseydin elbet buna karşı bir ücret alırdın" dedi. Hızır dedi ki: "İşte bu, seninle benim aramızın ayrılmasıdır. Şimdi sana o sabredemediğin şeylerin içyüzünü haber vereceğim."

"Gemi, denizde çalışan bir kaç yoksula aitti. Onu kusurlu kılmak istedim, çünkü onların ilerisinde her sağlam gemiye zorla el koyan bir hükümdar vardı." "Oğlana gelince, onun ana-babası mümin kimselerdi. Çocuğun onları azgınlık ve inkâra sürüklemesinden korktuk." "İstedik ki Rabbleri onun yerine kendilerine ondan temizlikçe daha hayırlı ve daha çok merhamet eden birini versin." "Duvar ise, o şehirde iki yetim oğlana ait idi. Duvarın altında onların bir hazinesi vardı. Babaları da iyi bir kimse idi. Onun için Rabbin istedi ki o iki çocuk erginlik çağlarına ersinler ve Rabbinden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar. Ve ben bunların hiçbirini kendiliğimden yapmadım. İşte senin sabredemediğin şeylerin içyüzleri budur."¹¹⁹

İste bu ayetlerde bildirildiği üzere Hızır denilen kişinin. Halbuki o bizce bir melektir, yaptıkları işler bilim dışı olaylardır. Bunlar insan havsalasının almayacağı, duyular ötesinde olan farklı bir boyut ve farklı bir dünyanın isleri olup bir Peygamber olan Hz Musa bile bunları bilip anlamaktan uzaktır. Bu olaylarda asıl verilmek istenen mesaj, Hızır veya meleğin özel ve kural dışı olan davranışları değil, tam tersine Hz. Musa misali olayları dış görünüşleri ile değerlendirip şartlara göre hüküm vererek hayatı buna göre yaşamaktır. Yoksa bizde ilm-i ledün var, bizde batını ilim var, diyerek bugünkü tarikatçılarda olduğu gibi insanları ifsad etmek ve akıllarını karıştırıp bozmak değildir.

Bir peygamberin ilmi buna yetmediğine göre hiçbir insanın ledünni ilme sahip olduğunu bildirmesi ve perde ötesinden konuşması, haber vermesi, gayb âlemi ile irtibatla olduğunu söylemesi olamaz. Olsa bile hiçbir değer taşımaz ve bunların hiçbir değeri yoktur. Çünkü bir peygamberin ulaşamadığı manevi alana hiçbir veli uzanamaz. Zira mekânla muttasıf olan insanın mekânın dışına ve fizik ötesine uzanması mümkün değildir.

¹¹⁹ Kehf 18/ 65-82

İlim kelimesinin Türkçedeki karşılığı bilimdir. İlim, alamet ve âlem kökünden gelen bir kelimedir. Onun için ilim, varlığın, olayların hareket ve davranışların kural ve kanunlarına işaret edip bildirir.

Dine gelince, din kelimesi de “deyn” kökünden gelen bir kelimedir. Deyn ise Arapçada borç ve borçlanma demektir. İste terim olarak din, insanların Allah’a karşı vazifelerini, insanlara, hayvanlara ve bitkilere karşı vazifelerini ve bu hususta uyacakları kanun ve kuralları bildiren bir kurumdur. Seyyid Şerif Cürcani Tarifat adli eserinde Molla Husrev de Mirat adli Usul-ü fıkıh kitabında dini şöyle tarif ediyorlar. Din, akil sahibi insanları kendi özgür iradeleri ile bizzat hayırlı ve faydalı olan şeylere götüren Allah tarafından konulmuş olan kanun ve kurallardır.

Bu tariftan anlaşıldığına göre dinin ilimden farklı olarak insanın kendi özgür iradesiyle işleyip meydana getirdiği olaylar olduğunu söyleyebiliriz. Yani insanın iradesiyle yaptığı her hareket dinidir ve öbür dünyada bundan sorumludur. Burada bir örnek vermek gerekirse hem bilimsel ve hem de dinsel olaylara şöyle bir açıklama getirebiliriz. Mesela insan yemek yemediği zaman acıkır, hava soğuk olduğu zaman üşür, su içmediği zaman susar ve insanın midesi, kalbi ve böbrekleri çalışır. Bunlar hep irade dışı oldukları için bilimsel olaylardır. Yani acıkmak, üşümek ve susamak, iç organlarımızın faaliyetleri hep ilmidir. Bunlarda sevap veya günah anlayışı olamaz. Fakat yemek, içmek, giymek, konuşmak, dinlemek, çalışmak, seçmek, seçilmek, bir kamu görevi yapmak, alıp satmak, evlenmek... hep dinidir; yani insanın iradesiyle yapmış olduğu tüm hareket ve davranışlar dini olaylardır. Bunlarda sevap günah, haram ve helal, serbest ve yasak hükümleri cereyan eder. Mesela namazı terk etmek günahdır, zekât yani vergi vermemek yasaktır. Adam öldürmek hem haram ve hem de yasaktır.

Yukarıda ilim için saydığımız izafi, nispi, takribi ve ihtimali vasıflarının bazıları dini hükümler için de geçerli olabilir. Mesela herkes kendi gücü nispetinde amel eder. Çünkü ayette belirtildiği üzere Allah, herkese ancak gücü nispetinde bir sorumluluk yükler.¹²⁰

¹²⁰ Bakara 2/ 286

İlmin bilgi vasıtaları duyular, deney, gözlem ve laboratuvar gibi araçlar iken dinin bilgi vasıtaları ise yani deliller, Kitap Sünnet, İcma ve Kıyastır. Bu dini hükümler, delil dediğimiz kaynaklardan açık ve kapalı olarak elde edilirler. Bu bakımdan netice olarak 8 çeşit bilgi türü ortaya çıkmaktadır. Bunlar en açığından en kapalisına doğru söyle sıralanırlar. Muhkem, müfesser, nas, zahir, hafi, müşkil, mücmel ve müteşabih. Bunların her birinin ayrı ayrı hükümleri vardır. Sokrat'ın ortaya koyduğu dedüksiyon-tümden gelim metodunda sadece kesin bilgiler işe yararken Ebu Hanife'nin bilgi teorisinde yani fıkıh kıyasında yani endüksiyon-tüme varım metodunda ise zayıf-zanni bilgiler dahi yürürlüğe konulmuştur. Böylece Ebu Hanife'nin epistemoloji anlayışında 8 çeşit bilgi ve hüküm olduğu anlaşılmaktadır.

Netice olarak sunu söyleyebiliriz ki, bilim ile din bize bilgi sunan iki ayrı kaynaktır. Bu her iki alanın usul ve metotları birbirinden farklı olmakla beraber bunlar birbirinden faydalanabilirler. Fen bilimleri, bilim alanında yerini alırken, sosyal bilimler ise İslam açısından dini alana mensupturlar. Çünkü aileyi, toplumu ve devleti koyan da Allah'tır.

Bunlara başka bir açıdan bakarsak fen bilimlerinde terim, tarif ve tasniflerin zamanla pek aşınmadığını ve değişmediğini söyleyebiliriz. Fakat sosyal bilimlerdeki terim, tarif ve tasniflerin bugün eskimiş ve fonksiyonunu yitirmiş olduklarını ve hatta zararlı olmaya başladıklarını bile söyleyebiliriz. Onun için biz tüm Müslümanları bunları yenileme hususunda çalışmaya davet ediyoruz. Artık bugün bireyin, ailenin, toplumun, ferdin ve devletin yeniden tarif edilmesi gerekiyor. Çünkü çekirdek aile anlayışı aileyi temelinden sarsmış ve onu yıkılmaya ve çökmeye sürüklemiş ve sürüklemektedir.

Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

İnsanların dışındaki varlıklar, öyle programlanmış olduklarından dolayı kendi aralarında bir birlik, uyum ve ahenge sahiptirler. İnsan da önce din ile bilim arasında, sonra da toplumda var olan dini, ilimi, içtimai, idari, siyasi, iktisadi ve ailevi kurum ve alanlar arasında denge sağlarsa birliğe ulaşmış ve tevhide ermiş olur. Zaten bize göre insanın mutluluğu, kurumlar ve alanlar arasındaki bu dengenin kurulmasına, uyum ve ahengin bulunmasına bağlıdır. Onun için Halik ve mahlûk dengesine, dünya ve ahret dengesine, yöre ve küre, birey ve toplum,

fert ve devlet, din ve bilim dengesine, bölgesel ve evrensel dengelere ve bunların tüm dengelerine ihtiyaç vardır. Yoksa insanoğlu bu eksik ve aksaklıklar içerisinde, bir takım arıza ve çelişkiler, çarpık ve bozukluklar ortamında mutlu olamaz.

Zemahşeri'nin açıklamasına göre, ilk devirlerde Hz. İsa'ya inanan Hristiyanlar önce despot Yahudi krallarının baskı ve zulümlerine maruz kalmış ve birçoğu öldürülmüştü. Kurtulanlar ise dağlara mağaralara sığınmışlardı. Aynı baskı ve zulüm Romalılarca da devam ettirilmişti. Bu yüzden Hristiyanlar korkularından sığınacak yerler aramışlardı. Bu korku zamanla dünyadan el-etek çekmeye sürekli olarak züht, takva ve ibadetle meşgul olma haline dönüşmüş ve bu şekilde ibadetle meşgul olanlara rahip adı verilmiştir. Zamanla bu rahipler, ruhani bir sınıf teşkil etmişler, bir statü oluşturmuşlar, dünya işlerine de müdahale etmeye başlamışlar, hatta Tanrı ile kulun arasına girerek insanların günahlarının kendileri aracılığıyla bağışlanacağı fikrini yaymışlar ve bu yolla büyük çıkarlar sağlamışlardır. Allah Nisa 4/ 171; Maide 5/ 77 ayetleriyle dinde bu türden aşırılıkları yasaklamış ve orta bir yol tavsiye etmiştir.¹²¹

Hakikat ve saadet mükâfatlarının konduğu bir yarışta kaybedenler onlar oldu. Artık sahayı terk etmekten başka yapacak bir şey yoktu. Güzellikle giderlerse ne ala, ama gitmezlerse zorla atılacaklardı. Büyük beşeriyet ailesine iyi bir sığınak olmamış bulunan eski binanın yıkılması gerekiyordu. İlk iş bir yıkım işiydi. Bu iş iyice bitirildikten sonra da yapım işi geliyordu; müstakbel sitenin temelleri kurulacaktı. Ama en az bunun kadar önemli ve acil bir vazife de insanı ölümün öncüsü olan bir şüpheliğe düşmekten kurtarmak üzere, insanlığı hep yanlış yola götürmüş metafizik rüyaları bertaraf eden ve bizim sınırlı gücümüzün ulaşabileceği, bizi memnun etmeye yetecek olan gerçekler üzerine teksif edilmiş bir felsefenin kurulmasıydı. İlahi müeyyidesi olmayan bir siyasi sistem, esrarsız bir din, dogmasız bir ahlak kurmak gerekti. İlim sırf bir zihin eğlencesinden daha fazla bir şey olmalı, tabiat kuvvetlerini insanlığın hizmetine verebilecek bir kudret kazanmalıydı. Saadetin anahtarı, hiç şüphesiz, ilimdeydi. İnsan bir defa maddi âleme hâkim olduktan sonra artık ona kendi refah ve saadeti ve gelecek nesillerin iyiliği istikametinde bir nizam verebilirdi.

¹²¹ Abdülkadir Şener, M.Cemal Sofuoğlu, Mustafa Yıldırım, Yüce Kuran ve Açıklamalı-Yorumlu Meali, Hadid 57/ 27. Ayetin mealinde 3 nolu dip notudur.

İşte bunlar XVIII. yüz yılı kolayca tanıtabilecek olan sıfat ve özelliklerdir. Biz bu asli vasıfların sandığımızdan çok daha önceden ortaya çıktığını, daha XIV. Louis'nin kudret ve ihtişam devrinde tamamen gelişmiş olduğunu, 1760 veya 1789 sıralarındaki bütün inkılapçı fikirlerin daha 1680'de ifade edilmiş bulunduğunu göstermek istiyoruz. O zamanlar Avrupa'da bir çeşit ahlaki çatışma vardı. Rönesans ile Fransız İnkılabı arasında, Rönesans'ın hemen arkasından gelen ve Fransız İnkılabını hazırlayan bir devir vardır ki, düşünce tarihinde ondan daha önemli bir sayfaya rastlanamaz. Yeni filozoflar -Büyük Tanrıya karşı, hükümdara karşı vazife- fikri üzerine kurulmuş bir medeniyet yerine, hukuk fikri üzerine temellenmiş bir medeniyeti geçirmeye çalıştılar: Ferdi haklar, fikir ve söz hürriyeti, insanlık ve vatandaşlık hakları gibi."¹²²

Bundan başka yine Avrupalı bir yazar da batıdaki bu dinden kopuşun gerçeklere ters düştüğünü ve hukukun hala dine dayalı olduğunu ifade ederek şöyle demektedir: "Bu devirden beri, büyük ölçüde laikleştığımız şüphesizdir. Medeni hukuk, ebedi bir surette dini hukuktan ayrılmış bulunmaktadır. Kanunun kaynakları artık fertlerin gözünden saklı değildir. Toplu vatandaşların gözü önünde, gürültülü, fırtınalı bir yerde adeta bir meydanda imiş gibi doğuyorlar. Artık mabetteki esrar yoktur. Hatta bu yokluğun fazla bile olduğu düşünülebilir.

Fakat buna aldanmayınız; hukuk hala bir dindir. Yine tek başına canlılık ve kudretiyle insanların umumunun kalbinde hakim bulunmaktadır."¹²³

Böylece neticede bu bakış açısı ve düşünce ile yeni bir insan tipi üretilerek buna ekonomik hayvan anlamında "homo economicus" adı verildi. Ama insan davranışını menfaat duygusuna dayandıran bu homo economicus anlayışı tenkit edilmiş ve insanda sadece menfaat duygusunun değil, başka duyguların da bulunduğu ve insanın bütün bu duyguların bütünlüğü içinde hareket ettiği ifade edilmiştir. Hatta bu homo economicus anlayışına karşı, homo socius (sosyal insan) nazariyesi bile geliştirilmiş bulunmaktadır.¹²⁴

Toplumsal insan ; homo socius devletin , toplumun ve diğer bireylerin ihtiyaçları ve istekleri için ellerinden geleni yapan kişilerdir. Toplum içerisinde böyle kişiler

¹²² Paul Hazard, Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme, Çev: Erol Güngör, Yüksel Matbaası, Tur Yayınları, İstanbul 1981, s. 18-19.

¹²³ M.P. Fabreguettes, Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı, Çev: Heyet, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara 1945, s. 19

¹²⁴ Bkz. Feridun Ergin, Ak İktisat Ansiklopedisi, s. 399.

iyi insan olarak tanımlanırlar. Sevilmeli, korunmalı ve gözetilmelidirler. Ancak bunların sayısı her geçen gün hızlı bir şekilde azalmaktadır. Bunun tedavisi ise ancak yeni bir dünya, yeni bir Türkiye ve yeni bir evrensel ideoloji ile ve de yeni bir medeniyet kurma sevdası ile mümkün olabilir, kanaatindeyiz.

Homo economicus anlayışının, Batı düşüncesi veya kapitalist görüşün ekonomiyi sadece menfaat hissi üzerine oturtmalarına rağmen, insan hareketleri tetkik edildiği zaman, onun bütün hareketlerinde egoist bir menfaatçi gibi davranmadığı görülmektedir: Onun yaptığı bir davranış iktisadi bir olay olmakla beraber, menfaat hissine dayanmayabilir ve bir servet kazanma olmayabilir. Menfaat düşüncesi olmadan bir malın ve servetin birinin elinden çıkıp başka bir insanın veya kurumun eline geçtiğini görmek ve rastlamak her zaman mümkündür.

Mesela hibe buna güzel bir örnek teşkil eder. İnsanı hibe yapmaya sevk eden bir sebep elbette vardır. Hibede elbette bir amaç vardır. Çünkü insan istemeden hareket etmediği gibi, isteğinin de bir sebebe dayanması zaruridir. Fakat hibede davranış sebebi menfaat hissi değildir. Çünkü hibede bir tarafın malvarlığından bir şey çıkmakta, bunun karşılığında bir şey girmemektedir. Buradan anlaşılıyor ki, hibe ekonomik bir hareket olduğu halde, onun meydana gelmesini sağlayan sebep, ekonomik bir menfaat değildir. Şu halde insan sadece menfaat duygusuyla hareket eden bir varlıktır görüşü, yani homo economicus anlayışı vakıaya- gerçeğe uygun düşmemektedir.¹²⁵

İnsanı sadece beden olarak gören, onu ruhandan koparıp duygusuz ve ruhsuz bir varlık haline dönüştürdükleri için buna bir dur demek lazım geliyor ve böylece biz de şöyle yeni bir insan anlayışı ve çok merkezli bir insan tipi ortaya koymaya çalıştık ve çalışıyoruz. Onlar öyle düşünüyorlarsa biz de şöyle düşündük ve düşünüyoruz:

Konumuz, toplum, devlet ve başkanlık sistemi olduğu için olaylara o açıdan bakarak şöyle diyoruz: “İnsanın bedenini toplumda ülke, ruhunu ise ulus karşılar. İnsanın yetenekleri toplumda sosyal kurumları oluşturur ve bu kurumlar hep birlikte toplumsal yapıyı meydana getirirler. Sosyolojide bu

¹²⁵ Abdülhak Kemal Yörük, a.g.e.,s. 34

kurumlar bugün “din”, “ilim”, “iktisat” ve “siyaset” kurumları olarak isimlenmekte ve bunlar, araştırma ve incelemelere konu olmaktadır.”¹²⁶

Görüldüğü gibi burada bir toplumda İslami bir toplumda din, bilim, iktisat ve idarenin bulunması gereklidir. İslam alimleri de bu gerekliliği göz önünde tutarak Gazali'nin hocası Cüveyni'ler'den Gazali'lere ve Şatıbi'lere kadar ve onlardan bugüne kadar gelen din-düzen ve idarenin de içlerinde bulunduğu hayatın vazgeçilmez 5 temel esasının var olduğu sayılıp durmuştur. Hem bunlar olmazsa olmaz prensipler ve esaslar olduğu için, bunlar bulunmadığı takdirde topluma zarar geleceğinden, bunlara “zaruriyyat” 5 zaruri unsur diye isim vermişleridir.

Bunlar,

- 1- Dini korumak (Toplum düzeni ve idareyi korumak)
- 2- Akli korumak, (Eğitim, öğretim ve bilimi korumak)
- 3- Canı korumak, (Birey ve toplumun sosyal hayatını korumak)
- 4- Malı korumak (Ekonomik hayatı korumak)
- 5- Nesli korumak (Aile hayatını korumak) gibi toplumun üzerine oturduğu 5 temel esastır.¹²⁷

Biz ise bunları bugün dini, ilmi, içtimai (idari, siyasi), iktisadi ve ailevi kurumlar diye toplumda fonksiyon icra eden 5 ana unsur olarak görmekteyiz.

Buna göre İslam'ı bir düzen olarak araştırıp öğrenmek isteyenler, onun bir toplum düzeni olduğunu görüp böylece onun sahip olduğu kurumları yazdığımız bu 4 veya 5 esasını araştırıp açıklamak zorundadırlar. Bu konuda Müslümanım diyen herkesin üzerine düşen şey, bu görevini yerine getirmektir. Çünkü İslam'ın da kendisine mahsus, süi jenerist bir sistemi bulunduğu hususu, Müslüman olmayan yazarlar tarafından bile ileri sürülmekte; yalnız bireyci ve yalnız toplumcu olan sistemlerin yanında hem bireyci ve hem de toplumcu yönü bulunan İslam ekonomik sosyal ve siyasal esaslarının araştırılmasının insanlık

¹²⁶ Bak. Süleyman Akdemir, Devletin Unsurları ve Kuvvetler Dengesi, s, 44; Sosyal Denge, s. 38–39

¹²⁷ Şatıbi, Muvafakat, II, 5; Ahmet Hamdi Akseki, İslâm, Matbaa-i Ebuzziya İstanbul-1943, s. 289 dip not, 1; İsmail Hakkı İzmirli, Anglikan Kilisesine Cevap Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, Ankara 1995, s. 55-99; Osman Keskiöğlü, Fıkıh Tarihi ve İslâm Hukuku, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1969, s. 35.

âlemi için faydalı olacağı düşünülmektedir ki, biz de aynı kanaati paylaşmaktayız.¹²⁸

Hem bunu söylerken kuru kuru bir ideal peşine koşmak değil, bunu Rabbimizin bize bir vadi olarak düşünüyor ve öyle kabul edip inanıyoruz. Çünkü Allah Teâlâ Kuranda bizlere akıbet, sonuç yani iyi sonuçların muttakilerin yani Allah'ın düzeni ile korunanların olacağını haber vermektedir.¹²⁹ Rabbimiz, sabret iyi sonuç ve kurtuluş Allah'ın düzeni ile korunanların olacaktır, buyuruyor.¹³⁰ Ülkemizin yetiştirdiği büyük alim merhum Elmalılı Muhammed Yazır da değerli eserinde, "Görmediler mi ki, dinlensinler diye geceyi yarattık ve (çalışınlar diye) gündüzü apaydınlık yaptık. İman eden bir kavim için elbette bunda ibretler vardır."¹³¹ ayetini delil getirerek burada buyrulduğu üzere İslam'ın da gecesini gündüzü olacak, o da bu inkılâp âleminde gâh gecelerin ağışu sükûnunda dinlenecek ve gâh gündüzlerin pertevi ikbalinde gözlerini açarak, Hak Teâlâ'nın huzur-u izzetinde en yüksek hayatı yaşamak için uyanacaktır. Bu ayetin işaretine nazaran İslam'ın istikbali gece değil, gündüzdür; sönük değil parlaktır. Ara sıra basan gece zulmetleri onu dinlendirip tekrar uyandırmak içindir.¹³² İnşallah geleceğimiz böyle olacaktır, diye temenni ediyoruz.

İslam'ın hem birey ve hem de toplumu birlikte kucakladığı konusunda Abdurrahman Azzam yazdığı Ebedi Risalet adlı eserinde bireyin ve toplumun sorumluluğu hakkında şöyle demektedir:

İslam düzeninde bireyin toplum hakkında, toplumun da birey hakkındaki sorumluluğu çok büyüktür. Zaten genel hayat güvenliği herkesi kuşatmıştır. İslam dini, bireyin toplumdaki ayrılıp tek başına yaşamasını, diğer insanlarla ilgilenmeyi gereksiz görmeyi hoş karşılamamış, bu durumu ibadet için bile mekruh görmüştür. Hz. Peygamber, "Bu din sağlam ve dayanıklıdır; yumuşak olunuz, çünkü güçten kuvvetten kesilinceye kadar yürüyen ne yol alabilmiş ve ne de binek bırakmıştır", buyurmuştur.¹³³ "

¹²⁸ Jacque Austray, L'İslam Face au Developpment Economique, s, 20; Maruf Devalibi, Marksizm ve Kapitalizm Karşısında İslam, s, 31)

¹²⁹ Araf 7/ 128 Musa, kavmine dedi ki: "Allah'ın yardımını ve lütfunu isteyin ve sabır gösterin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. Kullarından dilediğini ona mirasçı kılar. Sonunda kurtuluş müttakilerindir."

¹³⁰ Hud 11/ 49

¹³¹ Neml 27/ 86

¹³² Elmalılı tefsirine bak: Neml Suresi 27/ 93. ayet. Üstadımız

¹³³ Beyhaki, İbn Mübarek

Aynen İslam, toplumun da bireyi ihmal etmesini kötü bulmuş ve toplumda bireyin faydasına olan şeylere, hak ve hürriyetlerine riayet edilmesini gerekli kılmıştır. Böylece İslam, çeşitli faydaları temin etti ve cemaatle kılınan bir namazın yalnız başına kılınan namazdan 27 derece efdal olduğunu bildirmiştir.

O halde İslam toplumunda bulunan bir birey, o bütünün bir parçası olup bir parça olarak bütünü tamamlar ve hem onunla kemal bulur. Üretir ve topluma verir ve onun karşılığını da toplumdan alır ve birey hem toplumu korur ve hem de topluma sığınır.”¹³⁴

Abdurrahman Hasan Azzam Paşa, yazdığı bu “Ebedi Risalet” eseri ile İslam’ı tam anlamıyla kavradığını, Adem ile başlayan Risalet’in ebediyen süreceğini ve kurtuluşun da ancak bu peygamberlerin yolu ile, Hz. İbrahim Hz. Musa, Hz İsa ve Hz Muhammed aleyhis selamların getirip davet ettikleri ebedi risalettedir, dediği Önsözde şunları söylemiştir:

“Bu kitap bir tesadüf sonucu ortaya çıkmıştır. Yoksa böyle bir eser yazmak niyetinde değildim. Beni bu eserin içine aldığı olayları incelemeye sevk eden şey, son dünya savaşı sırasında dünyada gerçekleşen olağan üstü olayların ve şu evrensel sıkıntı ve bunalımların sebeplerini araştırmak ve buna bir çare bulmak arzusudur. Çünkü bu çağda yayılmış olan çeşitli anlayışlar, düşünceler ve rejimler içinde ve yeni madde medeniyetinin ilham ettiği usul, metot ve yöntemler arasında bu sancılara reçete ve çare bulmak pek kolay olmadığı iyice anlaşılmiş bulunmaktadır.

Bu olaylar üzerinde fikir yürütür ve o ideolojilerin Avrupa ve Amerika’daki uygulamalarını gözlemledikçe bizdeki şüphe ve tereddütlerimiz daha da artmıştır. Artık kendimize bile itimadımız azaldı, güvenimiz kalmadı; bu ideolojilerin ve rejimlerin, bu zorlukların ve sıkıntıların üstesinden gelip insanlığın ihtiyaçlarını gidermekten aciz kaldığı iyice ortaya çıkmıştır.

Yakıp yıkan savaşların, ardı arkası kesilmeyen bu kargaşanın ve ideolojiler arasında sıkışan milletlerin şaşırıp kalması, bunun en büyük kanıtıdır. Öyleyse ciddi bir şekilde başka bir kaynaktan hidayet çıkar bir yol arayıp bulmak zorundayız. Acaba bu hidayet ve çıkar yol, peygamberlerin sıra ile davet ettikleri ve İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed’in (selam onlara olsun) getirdikleri ebedi

¹³⁴ Abdurrahman Azzam, Allah’ın Peygamberlerine Emanet ettiği Ebedi Risalet, Çev: H. Hüsnü Erdem, İst.-1961, s, 92

Risalet'te, dünya durdukça duracak olan dinde bulunmaz mı? İşte bu kitabın ortaya çıkarmak istediği de budur.

Bütün semavi-ilahi dinlere baktığımız zaman görürüz ki: şekil olarak birbirlerine benzemekle beraber hepsi de bir hakikate tercümen olmaktadır. Bütün bu dinlerin esası iman ile ihsan (iyi güzel ve salih ameller)dir. Bu anlayış, Kurani Kerimin şu ayetlerinde ve benzerlerinde açıkça anlaşılmaktadır:

“De ki: "Allah'a, bize indirilen (Kuran)e, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve torunlarına indirilene, Musa'ya, İsa'ya ve peygamberlere Rablerinden verilenlere inandık. Onların arasında hiçbir fark gözetmeyiz, biz O'na teslim olmuşlarız".¹³⁵ “... Babanız İbrahim'in yoluna uyunuz. Allah dinde sizin için bir zorluk kılmamıştır. Daha önce ve Kuran'da, Peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için, size Müslüman adını veren O'dur...”¹³⁶

“Şüphe yok ki, iman edenler, Yahudiler, Hristiyanlar ve sabiler, bunlardan her kim, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten iman eder ve salih amel işlerse elbette Rableri katında bunların ecirleri vardır, bunlara bir korku yoktur, bunlar mahzun da olmayacaklardır.”¹³⁷

Buradaki birinci ve ikinci ayetler, bu ebedi Risalet'e ve bu ebedi dine tabi olanları, bunlar Hz Muhammed'den önce veya sonra gelsinler, Müslüman sayıyor, üçüncü ayet ise insanları iman ve salih ameller esası üzerinde Allah'ın rahmetinde topluyor. Şu halde Allah Teâlâ'nın peygamberlerine tevdi buyurduğu ebedi Risalet, Müslümanlar nazarında aynıdır; sıra ile peygamberler ve milletler o emaneti üzerlerine alıp yüklenmişlerdir.

Hazreti Muhammed'in tebliğ ettiği din, dünya çapında bir düzen olarak, bu ilahi elçiliğin ve bu ilahi kurumun son şeklidir.

Bu kitap ise Hazreti Muhammed'in tebliğ ettiği bu dinin ışığı altında evrensel kargaşaya ve zorluklara bir çare bulmak için mütevazı bir başlangıçtan ibarettir. Aynı zamanda bu eser, siyasette, toplumda, savaş ve barışta, devletler, milletler ve çeşitli tabaka ve fertler arası münasebetler hakkında Hz Muhammed'in tebliğ ettiği esasları ve medeniyetin kendisini destekleyen ve onu genel toplum

¹³⁵ A İmran 3/ 84

¹³⁶ Hac 22 / 78

¹³⁷ Bakara 2/ 62

yararına yönlendiren; tahakküm ve imtiyaz vaidlerinden meneden ruhi emanevi kuvvetli bir temel ve dayanağa muhtaç olduğunu da anlatmaya çalışacaktır.¹³⁸

Biz şimdi burada aynı biz gibi düşünen, kurtuluşun ancak İslam düzeninde olduğunu açık açık yazan ve bu hak yolun anahtarının da Ebedi Risalette bulunduğunu bildiren merhum Abdurrahman Azzam Paşayı burada rahmetle anarak onu sizlere tanıtmak istiyorum. Zira böyle kişiler bilinmeli, ilme ve alimlere saygı gösterilerek İslam ve Müslümanların ancak bilgi üretmekle ve böylece insan ve Müslüman hayatını yeniden kurmakla huzur ve mutluluğa ereceklerini ifade etmek zaruri bir ihtiyaçtır.

Diyanet Ansiklopedisinde yazıldığına göre Azzam'ın hayat hikâyesi şöyledir:

Abdurrahman b. Hasen b. Salim b. Azzam (1894-1976) Mısırlı ilim, fikir ve devlet adamı. 8 Mart 1894'te Mısır'ın önemli yerleşim merkezlerinden Cize'nin Şübek köyünde doğdu. Ailesi daha sonra kendisini okutabilmek için Hulvan'a yerleştiğinden ilkokulu orada bitirdi. On beş yaşında iken babasını kaybetti. Orta öğrenimini Cfze Saidiyye Medresesi'nde tamamladı (1912) İngiliz işgali altında bulunan ülkesinin fakirlik, cehalet ve hastalık gibi düşmanlarını yenmeden hürriyete kavuşamayacağına inanan Abdurrahman Azzam, tıp tahsil etmek üzere aynı yıl Londra'ya gitti. Ancak ders yılının sonlarına doğru gazetelerden Balkanlar'daki Bulgar, Sırp ve diğer Hristiyanların vahşice cinayetler işlemeye başladıklarını, buralardaki camilerin kiliseye çevrildiğini, Müslüman halkın yerlerinden ve yurtlarından kaçmak zorunda bırakıldığını, hatta binlercesinin öldürüldüğünü okuyunca tahsilini terk etti ve devam etmekte olan II. Balkan Harbi'nde Osmanlı ordusu saflarında yer almaya karar verdi. Arnavutluk yoluyla İstanbul a, oradan da Edirne'ye geçti. Burada Enver Paşa ile tanıştı ve kendisinden yakın ilgi gördü. 1913'te Edirne'nin Bulgar işgalinden kurtarılmasında önemli hizmetleri görülerek askeri nişanla taltif edildi. Bir ara İstanbul Üniversitesi'ne kaydını yaptırdıysa da devam etme fırsatı bulamadı. I. Dünya Savaşının başlamasından birkaç ay önce Mısır'a döndü. Kısa bir süre sonra İtalya'nın İtilaf devletlerine katılmasıyla Trablus Harbi'ne iştirak etmek üzere Libya'ya (Berka) geçti (1915) ve orada çeşitli savaşlarda bulundu. Emir İdris es-Senüsi, Ömer el-Muhtar ve bölgenin istiklalini ilan eden diğer liderlerle sağlam dostluklar kurdu. Onların müşterek gayretleriyle Trablus Cumhuriyeti

¹³⁸ Abdurrahman Azzam Paşa, Ebedi Risalet Önsözü s, 49-50

ilan edilince İtalya bu yeni devlete savaş açtı (1918) Abdurrahman Azzam, silah temin etmek maksadıyla bu sıralarda birkaç defa Almanya'ya ve İstanbul'a gidip geldi. Bu faaliyetleri sebebiyle İngilizler onun Mısır'a girmesini yasaklarken İtalyanlar da hakkında idam kararı çıkardılar.

Mısır istiklalini ilan ettikten sonra sekiz yıl savaştığı Libya'dan Ömer el-Muhtar ile birlikte ülkesine döndü (1923)

İki yıl misafir ettiği Ömer el-Muhtar, ileri yaşına rağmen vatanına gidip cihat etmek isteyince ona gerekli silah ve malzemeyi temin ederek Libya'ya geçmesini sağladı.

Mısır anayasasının ilanından sonra yapılan ilk milletvekili seçimlerine katıldı ve parlamentonun en genç üyesi oldu. Mecliste özellikle askeri meselelerde otorite olduğunu kabul ettirdi. Çeşitli temaslarda bulunmak üzere bir parlamento heyetiyle Rio de Janeiro'ya (1927), bir iktisat heyetiyle Brüksel'e (1929) bir ziraat heyetiyle de Romanya'ya gitti (1930)

Mısır'ı temsilen katıldığı Kudüs'te toplanan Filistin Konferansı'nda (Aralık 1931)yaptığı ve büyük bir ilgiyle karşılanan konuşmasında, Trablus'u işgal eden ve ömer el-Muhtar'ı uçaktan atarak şehid eden (16 Eylül 1931) İtalya'yı ağır bir dille kınadı. Bu sırada Filistin· i mandası altında bulunduran İngilizler bu konuşma sebebiyle onu Kudüs'ten çıkardılar.

Bu olay üzerine Arap birliği fikri konusundaki çabalarını yoğunlaştırdı ve büyük yankılar uyandıran bazı yazılar kaleme aldı.

Mısır'ı temsilen İslam ülkelerinde çeşitli görevler yaptı. 1936'da Irak, İran ve Suudi Arabistan'a, 1937'de Afganistan'a orta elçi tayin edildi. 1938'de Vakıflar ve Sosyal İşler Bakanlığı'na getirildi. Londra'da toplanan Filistin Konferansına katıldı (1939) Aynı yıl Türkiye'ye orta elçi olarak gönderildi.

Abdurrahman Azzam'ın İngiltere'nin yanında yer almak isteyen Mısır hükümetine engel olması ve böylece devletin II. Dünya Savaşı'na katılmasını önlemesi, Vakıflar ve Sosyal İşler bakanlığı sırasında iyi bir ordu kurmaya başlaması, önemli hizmetlerinin başında gelmektedir.

1942 yılına kadar başkumandanlığını bizzat yürüttüğü el-Ceyşü'l-murabit adlı bu ordu kısa bir süre sonra İngiliz entrikaları ile ilga edildi (1944) Aynı yıl Dışişleri

bakan yardımcılığına getirilen Azzam 22 Mart 1945 tarihinde Arap Birliği'nin kuruluşunda önemli rol oynadı ve birliğin ilk genel sekreteri oldu. Bu sahadaki çalışmalarını yürütürken başta Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosevelt olmak üzere pek çok devlet başkanı ve devlet erkânı ile görüşmeler yaptı. I. Dünya Savaşı'nda ve sonrasında cephede savaşarak savunduğu Libya'yı II. Dünya Savaşından sonra da büyük devletlere karşı himaye etmeye çalışarak parçalanmasına engel oldu ve istiklaline kavuşuncaya kadar devletlerarası düzeyde onu müdafaa etti. Abdurrahman Azzam, Şia ile Ehlisünnet arasında müspet bir diyalogun kurulması için ciddi gayretler de gösterdi.

Abdurrahman Azzam. Cemal Abdünnasır ve Mısır ordusunun bazı kumandanları ile ihtilafa düşünce Arap Birliği genel sekreterliğinden istifa ettiğini açıkladı (9 Eylül 1952) Bu istifa Arap aleminde büyük üzüntü ile karşılandı. Daha sonra Suudi Arabistan'ın Birleşmiş Milletler temsilciliğinde siyasi müsteşarlık görevini kabul etti. Önce Melik Abdülaziz, sonra da Melik Faysal'ın müsteşarı olarak uzun yıllar Suudi Arabistan da kaldı ve bu ülkede önemli hizmetler gördü.

Bazı diplomatik görüşmeler yapmak üzere gittiği Fransa'nın Cannes şehrinde 2 Haziran 1976'da vefat etti. Cenazesi Kahire'ye getirilerek Hulvan'daki Mescidinde toprağa verildi.

Mısırlı tanınmış alimlerden Abdülvehhab Azzam'ın amcası olan Abdurrahman Azzam, güçlü şahsiyeti, askeri, idari ve siyasi dehasıyla tanınmış, İslam ülkeleri arasındaki birçok önemli anlaşmazlığı çözmedeki başarısı sebebiyle de Şeyhü'l-Arab" diye anılmıştır.

İngilizce, Fransızca ve Türkçeyi iyi bilirdi.

Yankılar uyandıran pek çok yazısı arasında el-Arap dergisinde yayımlanan "Geleceğin Milleti Araplar" (el-Arab ümmetü'l-müstakbel) adlı ünlü makalesi daha sonraki yıllarda pek çok gazete ve dergi tarafından iktibas edilmiştir. Siyasi makaleleri el-Cihad, ez-Ziya', Mısır, Kevkeb, eş-Şark, el-Belag, el- Arab ve Eham gibi çeşitli gazete ve mecmualarda yayımlanmıştır.

Eserleri:

1. Batalü'l-ebtal Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili olan ve Azzam'ın Mısır radyosunda yaptığı konuşmalardan meydana gelen bu eser Kahire'de yayımlanmış (1357 / 1938) ve Büyükler Büyüğü Resul-i Ekrem'in Örnek Ahlakı ve

Kahramanlığı adıyla Hayreddin Karaman tarafından Türkçe 'ye de tercüme edilmiştir (İstanbul-1971)

2. er-Risaletü'l- Halide İslam'ın insanlık için yegâne saadet kaynağı olduğu ana fikrinden hareketle kaleme alınan bir eserdir (Kahire 1365/1946). Pek çok dile çevrilen, Endonezya, Pakistan ve bazı Arap ülkelerinde ders kitabı olarak okutulan bu eser Hasan Hüsnü Erdem tarafından Ebedi Risalet adıyla Türkçe'ye çevrilmiş ve Ahmed Hamdi Akseki'nin uzun bir mukaddimesiyle birlikte yayımlanmıştır (Ankara 1948). Azzam'ın bu eseri, Caesar E. Farah tarafından The eternal message of Muhammed adıyla İngilizce 'ye de tercüme edilmiştir (London 1979)

3. Müzekkiratü Abdurrahman Azzam (Kahire,ts.) Yakın dostu Cemil Arif'e bütün ayrıntılarıyla anlattığı ve bazı bölümlerinin ölümünden sonra yayımlanmasını istediği hatıralarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman Azzam, Batalü'l-ebtal, Kahire 1357 /1938; ae., Büyükler Büyüğü Resül-i Ekrem'in Örnek Ahlakı ve Kahramanlığı (trc. Hayreddin Karaman), İstanbul 1964; 1971; a.mlf., er-Risaletü'l- Halide, Kahire 1365/1946; a.e., Ebedi Risalet (trc. Hasan Hüsnü Erdem), Ankara 1948; İstanbul 1961; Eşref Edib. Mehmed Aki{-Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazılan, İstanbul 1938, 1, 139, 543; Vahid ed-Dali, Esrarü'l cami'ati'l- 'Arabiyye ve 'Abdurrahman 'Azzam, Kahire 1982; Cemil Arif, Müzekkiratü 'Abdurrahman 'Azzam, Kahire, ts. (el-Mektebetü'l-Mısri'l-hadis) ; Ahmed Atıyyetullah El Kamüsü's-siyasi (baskı yeri ve tarihi yok), s, 777

Burada şimdi tekrar konumuza dönecek olursak bu birey ile toplum, fert ve devlet bütünlüğünü kavrayamayan batı dünyası ve diğer dünya, iki unsurun aralarındaki iş bölümünü kavrayıp bulamadıkları için aralarındaki dengeleri kuramadıklarını İslam alimlerinin farzı ayın ve farzı kifaye terimlerini bireylerin işleri ve toplumun yapacağı işler diye ikiye ayırmalarından bir iş bölümü gerçekleştirmelerinden anlamaktayız. Hz. Peygamberin hadisleri de bize bu konuda ışık tutmaktadır. Çünkü sünnet ve hadislerin İslam'da önemli bir yeri vardır.

İslam'da Sünnetin Yeri ve Hadislerin Önemi

İslam'ın bugün karanlık fakat güçlü odaklar ve yeraltı gizli servileri tarafından tehdide tabi tutulmakta olduğu bir gerçektir. Onların amacı, et tırnak veya metih şerh gibi olan Kitap ile Sünnet, ayet ile hadis arasını açmak suretiyle Kuran kalesinde bir gedik açmak, böylece İslam'ı sadece din olarak kabul edip onun düzen, sistem, hukuk ve şariat, dünya, devlet ve millet tarafını yok etmektir. İnşallah bunu yapamazlar ve yapamayacaklardır. Çünkü Kuran inşallah bizzat Cenabı Hak Hazretlerinin koruması altındadır.¹³⁹

Hz. Peygamberin sünneti diye onun söz, fiil ve tasviplerine denir. Öyleyse mahiyet itibariyle böylece sünneti, söz, iş ve Hz. Peygamberin “olur”ları olmak üzere 3 kısma ayırmış oluyoruz.

Mesela Hz Muhammed'in “Ramazan hilalini görünce oruç tutmaya başlayın, Şevval hilalini görünce de orucu bırakın”¹⁴⁰ “Bir kimse uyuyarak veya unutarak namaz vaktini geçirirse hatırlayınca kılsın”¹⁴¹ hadisleri sözlü sünnete örnektir.

Hz. Peygamber'in fiil ve işlerine örnek olarak da onun namaz kılışını ve hac edişini söyleyebiliriz. Nitekim Hz. Peygamber, “Ben namazı nasıl kılıyorsam, siz de öyle kılın”¹⁴². “Hac ile ilgili ibadetlerinizi benden öğrenin”¹⁴³, buyurmuştur. Yine aynı şekilde Hz Peygamber'in savaşlarda yapmış olduğu işler de fiili sünnete girer ve Müslümanların da aynı işleri yapması meşru sayılır, diyebiliriz.

Hz Peygamberin takriri sünnetine yani tasviplerine ve “olur”larına gelince, bu, Hz Peygamber'in görüp veya işittiği bir işi ikrar ve kabul etmesidir. Mesela sahabeler tarafından huzurunda yapılan işler veya söylenen sözleri reddetmemesi, bunları ikrar etmesi demektir. Sözelimi su bulamadığı için teyemmümle namaz kılan kimse, namazdan sonra su bulduğu halde namazı iade etmemiş, böylece Hz Peygamber de bunu tasvip etmiştir. Yine Hz Muhammed Hz Ali'nin verdiği bazı hükümleri ve yabani eşek eti yiyenleri tasvip etmiştir. İşte Hz Peygamberin huzurunda veya gıyabında sahabeler tarafından yapılan ve O'nun tasvibini gören bu tür işler pek çok olup takriri-tasvip edilmiş sünneti meydana getirir. Bu şekilde bunlar, Peygamberin tasvibiyle meşruluk kazanmış olmaktadır.

¹³⁹ Hıcr 15/ 9

¹⁴⁰ Buhari, Savm, 11; Müslim, Sıyam, 4, 18

¹⁴¹ Ebu Davud, Salat, 11; Darimi, Salat, 26

¹⁴² Buhari, Ezan, 18; Edeb, 27; Ahad, 1

¹⁴³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, c, III, s, 318, 366

Sünnet, hükümleri açıklama bakımından Muhammed Ebu Zehra'ya göre Kitabın tamamlayıcısı ve yardımcısı mahiyetindedir. Buna ilaveten de Şafii, sünneti beyan bakımından Kitaptan-Kurandan ayrı görmez; her ikisini de istidlal yönünden bir sayar ve “nass” adı altında birleştirir. Şafi'ye göre bunlar, hükümleri birlikte ve yardımlaşarak beyan ederler.

Şatibi de b konuda şunları söylemektedir: Hüküm çıkarırken yalnız Kurana bakmak ve onun bir açıklaması ve uygulaması demek olan Sünnete bakmamak doğru olmaz. Çünkü Kuran, külli hükümleri ihtiva eder. Namaz, zekât, hac, oruç ve benzeri emirleri açıklamak için Sünnete bakmak zaruridir.¹⁴⁴

Bununla birlikte Sünnet, hüküm çıkarırken başvurulmuş müstakil bir asıl (delil) teşkil eder. Sünnetin delil-hüccet oluşunu gösteren deliller şöyle özetlenebilir.

1-Kuran nass'ları Peygambere itaati emretmektedir. Mesela Kuranda bu konuyla ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır:

“Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse, biz seni onlara bekçi olarak göndermedik.”¹⁴⁵ “Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden olan emir sahibine de itaat edin. Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz; Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resulüne arz edin. Bu, daha iyidir ve sonuç bakımından da daha güzeldir.”¹⁴⁶ “Bununla beraber Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman, gerek mümin bir erkek ve gerekse mümin bir kadın için, o işlerinde başka bir tercih hakkı yoktur. Her kim de Allah ve Resulüne asi olursa açık bir sapıklık etmiş olur.”¹⁴⁷

İşte bu ayetler ve buna benzer naslar ve deliller gösteriyor ki, peygamberin buyruklarına uymak gerekmektedir.

2- Sünnet, Peygamberin Rabbinden aldığı Risalet'i (elçilik görevini) tebliğden ibarettir. Allah Teala ona bu Risalet'i tebliğ etmesini bildirerek şöyle buyurmuştur:

“Ey şanlı Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O'nun peygamberlik görevini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur. Doğrusu

¹⁴⁴ Şatibi, Muvafakat, Ticariyye tab'ı, c, IIIs, 369

¹⁴⁵ Nisa 4/ 80

¹⁴⁶ Nisa 4/ 59

¹⁴⁷ Ahzab 33/ 36

Allah, kâfirler toplumunu doğru yola iletmez.”¹⁴⁸ Sünnet de Risalet-i Muhammed’ iyenin tebliğine dâhil olduğuna göre, ona uymak, şeriata uymaktır.

3- Kuran nasları, Hz Peygamber’in Allah’tan vahiy alarak konuştuğunu bildirmektedir: “ O, havadan (arzularına göre) konuşmaz. O(nun konuşması kendisine) vahiy edilenden başkası değildir.”¹⁴⁹ “Eğer Allah’ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir güruh seni sapıtmaya çalışırdı. Halbuki onlar, ancak kendi nefislerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah, sana Kitab (Kur’an)ı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah’ın sana olan lütfu büyüktür.”¹⁵⁰

4- Kuran ayetleri, Peygamber’e iman edilmesini açıkça belirtir. Allah kendisine iman ile Peygamber’e imanı yan yana zikreder ve şöyle buyurur:

“De ki; ey insanlar! Ben sizin hepinize Allah’ın resulüyüm. O Allah ki, göklerin ve yerin bütün mülkü O’nundur. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Öldüren de, diriltten de O’dur. Bundan dolayı gelin, Allah’a ve resulüne iman edin. Allah’a ve Allah’ın bütün kelâmlarına iman etmiş bulunan o ümmî peygambere, evet ona uyun ki, hidayete erebilesiniz.”¹⁵¹ Bu ayeti kerime, peygambere imanı ve bunun bir neticesi olarak da O’na uymayı emretmektedir. Başka bir ayette de şöyle buyrulmuştur:

“Müminler ancak, Allah’a ve Resulüne gönülden inanmış kimselerdir. Onlar o Peygamber ile birlikte sosyal bir işle meşgul iken ondan izin istemedikçe bırakıp gitmezler. (Resulüm!) Şu senden izin isteyenler, hakikaten Allah’a ve Resulüne iman etmiş kimselerdir. Öyle ise, bazı işleri için senden izin istediklerinde, sen de onlardan dilediğine izin ver; onlar için Allah’tan bağış dile; çünkü Allah mağfiret edicidir, merhametlidir. (Ey müminler!) Peygamberin davetini, aranızdan bazınızın bazınıza daveti gibi zannetmeyin. İçinizden, birini siper ederek sıvışıp gidenleri muhakkak ki Allah bilmektedir. Bu sebeple, O’nun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir bela gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.”¹⁵² Bu ayetler de Peygamber’e imanı, O’na uymayı ve Onda müsaade almanın vacip olduğunu, peygamberin

¹⁴⁸ Maide 5/ 67

¹⁴⁹ Necm 53/ 3,4

¹⁵⁰ Nisa 4/ 113.

¹⁵¹ Araf 7/ 158

¹⁵² Nur 24/ 62-63

davetini sade bir insanın daveti gibi sanmak ve O'nun emrine uymayıp tersini yapmak musibetler duçar olacaklarını açıklamaktadır.

İşte Sünnet' in hüccet-delil oluşu, böylece Kuran ayetleriyle sabit olmuştur. Buna göre sünnet, bir bakıma Kurandan doğmuş ve Peygamber de Sünnetle Kuranın hükmünü açıklamıştır.

Kuran'da bir ayet var ki, sanki o ayet, Hz Peygamber'i ve O'nun Sünnetini kabul etmeyenleri kâfir diye nitelemektedir: “ De ki, Allah'a ve Peygamber'e itaat edin! Eğer aksine giderlerse, şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez.”¹⁵³

Ayette belirtildiği üzere¹⁵⁴ eğer biz, aramızdaki anlaşmazlıkları çözümlenmesi için Allah'a ve Resule götüreceksak, ben burada sünnet düşmanlarına sormak istiyorum; bu ayetteki “Allah” ve “Resul” isimleri hakiki mi yoksa mecazi mi? Eğer mecazi ise ki, bize göre mecazidir, burada Allah demek Kitap yani Kuran yani ayetler demektir; Resul de sünnet ve hadisler demektir. Yoksa size göre bu ayet hem lafzı ve hem de manası mensuh mu – yürürlükten kaldırıldı mı yoksa? Ey Sünnet düşmanları, gelin bu sevdadan vazgeçin. Çünkü çok tehlikeli bir zemin üzerindesiniz; her zaman ayağınız kayabilir.

Biz şimdi tekrar bilimsel açıklamalarımıza dönüyor ve şunları söylüyoruz:

Bizim hem dini ve hem de bilimsel inancımıza göre insan hayatı, ister birey isterse toplum olsun, ister bir bucak veya isterse bir il ya da devlet olsun, bir bileşimden ibarettir. Evet, hayat bir organik kimyadaki bileşim gibi bir bileşimdir. Çünkü bileşimi meydana getiren elamanlar, birbirinden ve kendilerinin doğru ve yanlış davranışlarından, günah ve sevap kazanmalarından etkilenirler. Onun için Hz. Peygamber "Bütün müminleri sevgi, merhamet, şefkat ve yardımlaşmada bir vücut gibi görürsün. O vücudun bir organı hastalanınca, vücudun diğer kısımları, uykusuz kalarak ve ateşlenerek, birbirlerini hasta organın elemi paylaşılmaya çağırırlar" buyurmuşlardır.¹⁵⁵ İşte bu hadis ile anlıyoruz ki, insan unsurunda birey-toplum, millet ve devlet bütünlüğü vardır. Öyleyse bunlar, bisikletin ön ve arka tekerleri gibi hem ayrı ve hem de beraberdiler.

¹⁵³ A İmran 3/ 32

¹⁵⁴ Nisa 4/ 59

¹⁵⁵ Buhari, Edeb, 27.

Konuyla ilgili olarak yine Hz. Peygamber başka bir hadislerinde "(İslam toplumunda) müminin mümine bağlılığı, taşları birbirine kenetleyen duvar gibidir." buyurmuştur.¹⁵⁶ Bu hadislerden anlaşıldığına göre toplumun doğal-ilahi bir uzviyet olduğu ve aynı zamanda bir organizma düzeninde bulunduğu anlaşılmaktadır. Yoksa toplumu oluşturma konusunda Hobbes, Locke ve Rousseau ların mesela "Sociale Contract" (Sosyal Sözleşme) gibi nazariyeler. Muhammed Hamdi Yazır'ın ifadesiyle eksik-aksak itiraf edilmiş şeylerdir.¹⁵⁷ Elmalılı merhum, Allah'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim" diye sorduğu zaman ruhlarımız, "evet rabbimizsiniz" diye açıklanan ayetin tefsirinde¹⁵⁸ dip notta şunları yazmıştır:

"İnsan doğuştan, yaratılıştan medenidir diyenler bunu bir anlamda eksik olarak ifade ederler ve itiraf etmiş olurlar. İctimai mukavele (sosyal anlaşma) ve sosyal ruh teorileri bundan alınmıştır."

Doğu ile batının, Rönesans medeniyeti ile İslam medeniyetinin siyasete yani yönetime bakışlarında benzerlikler olduğu gibi, çok önemli farklılıklar da vardır. Siyaset, idare veya yönetim ne dersiniz deyiniz, bu anlamı ve teorik düşüncüyü ortaya koymak için kullanılan kelimeler, terimler, üslup ve anlatım tarzı, ana fikri de ortaya koyuyor. Bu da yönetim felsefesinin ne ve nasıl olduğunu açıkça gösterip meydana çıkarıyor. İşte sizlerle asıl paylaşmak istediğim düşüncem şudur:

Batı medeniyetinin yönetimi ifade etmek üzere ürettiği terminolojiye baktığımız zaman bunların güç, kuvvet, kuvvetler ayrılığı, iktidar ve otorite gibi kelimeler olduğunu görürüz. Buna karşılık İslam medeniyetinde ise imam, halife, veli, emir, iş, idare, siyaset ve mülk gibi kelimeler kullanılmıştır. Bu kelimelerden yola çıkarak bu iki görüş arasında mukayese yaptığımız zaman batıda devlet güce dayanan bir zorba, vuran öldüren bir kuvvet ve korkulan bir kurum olarak görünmektedir. Devlet sanki tabir caiz ise vuran bir yumruktur. Çünkü güç esastır. Hâlbuki bizim eski Türkçemizde bile güç'ün anlamı yani güç, cebir, şiddet ve zulüm demektir.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Buhari Edeb 36

¹⁵⁷ M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, III, 2324 1 nolu dip nota bak

¹⁵⁸ Araf 7 / 172

¹⁵⁹ D Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s, 433

Oysa İslami terminolojiye baktığımız zaman sanki devlet önümüzü açan ve yol gösteren bir örnek ve öncül, anne ve baba kadar velayet kanatlarının altına sığındığımız bir veli, baba ocağı ve ana kucağı, sonumuzu düşünen ve bize arka çıkan bir yardımcı, ortak işimizi iş edinen ve bize kendi işimizi öneren bir önerici ve nihayet toplumun sevk ve idaresinde neyi nerede ve nasıl yapacağına örnekler sunan bir yönlendirici olarak ortaya çıkmaktadır.

Yani bugün yeryüzündeki insanlar sanki ailenin çok çok büyütülmüş bir şekli olan bir devlet ocağında değil de üvey evlat olarak yabancı bir aileye verilmiş, beslenmesi muamelesi gören bir zavallı durumundadır. Evin sahipleri vardır, evin tapusunu elinde tutanlar söz sahibidirler, sığıntıların ise söz söylemeye hakları yoktur. Eğer konuşacak olursa konuşmada biraz haddi de aşarsa evden kovulup sınır dışı da edilebilir.

Evet, sanki halklar ve vatandaşlar, gücü elinde tutan kuvvet sahibi, eli beli tabancalıların yanında bir sığıntı durumundadırlar. Öyle olmasaydı halkın başında olan ve cumhurun başkanı denilen şahsın sorumsuz olmasını nasıl açıklayabilirsiniz. Hâlbuki bizim anlayışımıza göre makamlar yükseldikçe sorumluluk da artar. Onun için Rabi İbn Ziyad el-Harisi Hz. Ömer'e gelip "Fırat kenarında bir koyun kaybolursa, Kıyamet günü senden onun mutlaka sorulacağını bil" demişti. Milli şairimiz Mehmet Akif de bu konuyu mısralarında şöyle dile getirmektedir.

"Kenar-ı Dicle'de bir kurt aşırırsa bir koyunu,

Gelir de adl-i İlahi sorar Ömer'den onu"¹⁶⁰

Tek cümleyle ifade etmek gerekirse İslam'ın devlet-sorumluluk anlayışı ile bugünkü anlayış ve uygulama arasında dağlar kadar fark vardır. Evet, aynen öyledir: Anne ve babanın evlatları vardır, devletin ise evlatları vatandaşlarıdır. Çünkü İslam'da devlet velidir.¹⁶¹ Acaba devleti temsil edenler bunu bilirler mi?

Hatta İslam'da toplumdaki bireylerin sosyal statü seviyeleri yükseldikçe sorumlulukları da artar. Eğer bir suç işlerlerse cezaları bile ikiye katlanır. Mesela ayette bu hususta Peygamber Hanımları için şöyle buyrulmuştur.

¹⁶⁰ Mehmet Akif Safahat, Koca Karı ile Ömer şiirinden

¹⁶¹ Bak: Osman Eskicioğlu, enfal.de sitesi, İslam'da Devlet Velidir (Amme Velayeti) adlı makale.

“Ey peygamber! Hanımlarına şöyle söyle: "Eğer dünya hayatını ve ziynetini istiyorsanız, haydi gelin, sizi donatayım ve güzellikle bırakıp salıvereyim.”¹⁶²

“Yok eğer Allah ve Resulünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, haberiniz olsun ki, Allah içinizden güzellik edenlere pek büyük bir ecir hazırlamıştır.”¹⁶³

“Ey peygamberin hanımları! Sizden her kim bir terbiyesizlik ederse ona azap iki kat katlanır. Bu Allah'a göre çok kolaydır.”¹⁶⁴

“Yine sizden her kim Allah'a ve Resul'üne boyun eğer, salih bir amel işlerse, ona da mükâfatını iki kat veririz. Hem onun için bol bir rızık hazırlamışızdır.”¹⁶⁵

“Ey peygamberin hanımları! Siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer takva ile korunacaksınız, konuşurken kırıtmayın da kalbinde bir hastalık bulunan kimse tamaha düşmesin. Güzel ve dosdoğru söz söyleyin.”¹⁶⁶

“Hem vakarınızla evlerinizde durun da önceki cahiliyet devrinde olduğu gibi süslenip çıkmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah ve Resul'üne itaat edin. Ey ehli beyt! Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz, pampak yapmak istiyor.”¹⁶⁷

“Oturun da evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini ve hikmeti anın. Şüphe yok ki Allah lütuf sahibidir ve her şeyden haberdardır.”¹⁶⁸

Bu batının yönetim felsefesinde ürettiği güç, kuvvet, kuvvetler ayrılığı, otorite ve buna benzer kelime ve terimlerini bizim çok iyi tahlil etmemiz lazım. Buna göre bu gücü nasıl anlamalıyız meselesine gelince, yukarıdan beri ifade etmeye çalıştığımız gibi aslında ortada güç diye bir şey yok, bu insanı devleti ve toplumu eşya seviyesine indiren veya ona ağaç gibi görüp şekil vermek isteyenlerin, kaba kuvvetçilerin görüşünden başka bir şey değildir. O yüzden insana hukuk dışı her türlü muamele zulümden ibarettir. İnsan ve toplum hukuka ait olduğu gibi, hukuk da insana mahsus olan bir düzenleme, bir takım kanun ve kurallar bütünüdür, diyebiliriz.

¹⁶² Ahzab 33/ 28

¹⁶³ Ahzab 33/ 29

¹⁶⁴ Ahzab 33/ 30

¹⁶⁵ Ahzab 33/ 31

¹⁶⁶ Ahzab 33/ 32

¹⁶⁷ Ahzab 33/ 33

¹⁶⁸ Ahzab 33/ 34

İslam'da ve İslam düzeninde yöneten ve yönetilen ifadeleri bulunmamaktadır. Eğer tabir caiz ise herkesin, yöneticilerin bile mevzuata tabi olmaları bakımından, herkes ve her vatandaş, yönetici mevzuat olmakla, yönetilen durumundadır.

Bugün yöneticilerin istek ve arzuları kanun olduğu için kanun yapanlar yönetenler, kanun yapmayanlar ise yönetilenler olmaktadır. Yani eli sopalı bir çoban sığırları gütmüyor ve gütmemelidir. Ortada ortak bir iş vardır veya bu mekândan yeryüzü dünyasından ötelere doğru uzayıp giden yolda birlikte yolculuk vardır. Yol bellidir ve yolcular, önde gidenler, arkada gidenler ve ortada olanlar gibi oldukları yerlerde bulunanlar ile birlikte bu yolculuklarını yapmaktadırlar.

BİRİNCİ BÖLÜM TOPLUM YÖNETİM ŞEKİLLERİ

TOPLUM YÖNETİMİ

Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Hukuk Terimleri sözlüğünde Siyaset hakkında şunları söylemiştir: Tedbir-i umur; her işi yerli yerince yapmak, hükümet etmek, memleket idaresi, ceza ve özellikle de idam cezası. Terim anlamı: Tazirden yani had cezasının altında bulunan bir tedip ve cezadan ibarettir ki, duruma göre darp (dövme), hapis ya da başka bir şekilde yapılır. Osmanlılarda ağır şekilde cezalandırma, işkence örf-i maruf anlamında kullanılırdı.¹⁶⁹

Mehmet Erdoğan, Siyaset kelimesinden başka Siyaset-i Adile, Siyaset-i Amme, Siyaset Bilim, Siyaseten Hüküm, Siyaset-i Hassa, Siyasetname, Siyaset-i Şer'iyye, Siyaset-i Zalime, Siyasi Haklar, Siyasi Hürriyet ve Siyasi Parti gibi terimleri açıklamıştır; isteyenler kaynağa bakabilirler.¹⁷⁰

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, hele bu sadece bilim ve teknoloji medeniyeti ve kültüründen sonra din bilimsiz, bilim de dinsiz olmaz, din bilimsiz edemez, bilim de dinsiz edemez dememiz gerekir. Millet ve devlet de aynı şekilde biri olmadan diğeri olmayan ve bizi taşıyan iki ayağımıza benzer, diyebiliriz. Bu iki ayağımız bizi taşıdığı gibi toplumu da ancak devlet ve millet beraberliği taşıyıp yaşatabilir. Ancak toplum ve devlet denilince de mutlaka bir nizam ve düzene ihtiyaç vardır. İnsanlar, nizamsız, düzensiz, kanun ve kuralsız yaşayamazlar. Zeki Mesud Alsan, Yeni Devletler Hukuku adlı eserinde toplum düzeni hakkında şunlar söylemiştir:

“Düzensiz bir toplum hayatı, tasavvur edilemez. Düzensizlik anarşiyi doğurur. Anarşi halinde bulunan bir toplum ise çökmeye mahkûmdur. Eğer toplumun yaşaması takdir edilmiş ise, iyi, kötü herhangi bir disiplinin, anarşiyi mutlaka önlemesi gerekir; aksi takdirde toplum dağılır.¹⁷¹ Buna göre hukuksuz bir toplumun ve bu hukuku uygulayan bir devletin bulunmaması demek, o toplumun parçalanıp dağılması ve çöküp yok olması demektir. Ahmet Kahraman da Dinler Tarihi adlı eserinde eski Yunan ahlakçılarından tarihçi Plutarque'nin şöyle dediğini nakletmiştir: “Dünyayı dolaşınız, duvarsız, edebiyatsız, kanunsuz, servetsiz şehirler bulacaksınız. Fakat mabedsiz ve mabudsuz bir şehir bulamayacaksınız.”¹⁷²

¹⁶⁹ Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, s, 510

¹⁷⁰ Bakınız, Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, s, 510

¹⁷¹ Zeki Mesut Alsan, Yeni Devletler Hukuku, II, 1

¹⁷² Ahmet Kahraman, Dinler Tarihi, s, 4

Fakat insanlar kendiliklerinden bir kanun ve kural, nizam ve düzen koyamazlar. İnsanların yapacağı şey, ancak alemlerin Rabbi olan Allah'ın din ve bilim alanları için koyduğu kanun ve kuralları araştırıp bulup uygulamaktır. Bu konuda Merhum Elmalılı'ya kulak versek çok yerinde olacaktır. O değerli eserinde şöyle demiştir:

“Gerçekten Allah Teâlâ âlemlerin Rabbi olduğundan kâinatın hepsinde onun kanunları geçerlidir. Kanunlar bazen kanun koyanlarına ve bazen konularına, ilişkisi bulunan şeylere nispet olunur. Mesela Solon kanunu koyucusuna nispet olduğu gibi, Akar (para getiren taşınmaz mallar) kanunu da konusuna, mahkûmlarına-mükelleflerine nispet edilmiştir. Tabiat da Hak (Allah) kanunlarının mahkûmu (hükmü altında) olması itibariyle bunların irade kanunundan başkasına "tabiat kanunları" ismi de verilir. Fakat hepsinin koyucusu Allah Teâlâ olduğundan, bunlara Allah kanunları ve ilahî nizam demek elbette daha doğrudur. Bu kanunları bilmeğe ilim ve fen denildiği gibi, onların iyiliğe götürülenlerine de din, millet ve şeriat denilir. Allah'ın koyduğu ve Allah'ın kanunu dışında din aramak batıldır ve bununla beraber Allah'ın her kanunu da din değildir. Mesela beynine kuvvetli bir tabanca sıkanın ölmesi bir hak kanunudur. Allah Teâlâ'nın özel bir iradesi engel olmazsa o kurşunu kendine sıkan ölür. Fakat intihar etmek bir iyilik, bir din değildir, isyandır, kötülüktür. Kendi mülkü olmayan Allah'ın binasını (bedeni) yıkıp bozmaktır.

Bunun gibi insanların yaptığı işlerinden hangisi ele alınsa onun bir iyi veya kötü yönü ile uygun olacağı bir Allah kanunu vardır. İyilik yönü ile uygun olan Allah kanunu din, kötü yönüyle uygun olan Allah kanunu dinin zıddıdır. İki yönden de Allah'ın kanununa uygun düşmeyen iş, kötü ve batıldır.

Özetle Allah'ın her kanunu, Allah tarafından konmuş olduğundan dolayı doğrudurlar. İnsan tarafından konulmuş kanunlar, ne ilim, ne din, hiç biri olamazlar. Bunlar, ilim açısından batıl, din açısından kötülük meydana getirirler ve doğru değildirler. Bunun için insanlığın hakkı, gerek ilimde ve gerek dinde kanun koymak değil, Allah'ın kanunlarını arayıp bulmak ve bu kanunları keşfedip ortaya çıkarmaktır. Arşimet hidrostatik (sıvı maddelerin dengesine ait, onların dengesi ile ilgili olan) kanununu, Newton yerçekimi (yer kütlelerinin cisimler üzerindeki çekim tesiri, arz cazibesi) kanununu, Aristo çelişme (tenakuz, mantıktaki birbirine zıt halde bulunma, birinin doğruluğu diğerinin yanlış olmasını gerektiren durum) kanununu koydular demek, doğru olmadığı gibi

Ebu Hanife Hazretleri de kıyası, fıkıh (İslâm hukuku) kanunlarını koydu demek doğru değildir. Bunlar, onlar tarafından konmuş olsaydı eğri ve yalan olurlardı. Doğru olmaları, Allah'ın kanununun keşif edilmesine nail olmalarından ileri gelir. Bunun için âlimler, icat eden değil keşif eden ve ortaya çıkaran kimselerdir. Çünkü Allah'ın kanunları içinde gizli olanları da vardır.¹⁷³

"Fert ve devlet" ismiyle bir kitap yayınlayan Dupont White, "Ferdin davranışı ve menfaati, medeniyet ve gelişmeye ezeli bir engeldir. İlerleme ise devletin eseridir", demektedir.¹⁷⁴ Bu serbesti ekolü ile müdahalecilere kıyaslayarak bakacak olursak, birinin ifrat ve diğerinin ise tefrit yani birbirine zıt iki aşırı uç görüş olduklarını söyleyebiliriz. Çünkü fertle devlet birbirini tamamlayan iki unsurdur.

Bu konuda Elmalılı, güzel bir teşbihle fert ile devletin dengede olması ve bunların birbirini tamamlayan iki unsur olduğu ve birinin yok olması felaket, her ikisinin yok olması ise daha büyük bir felaket olduğunu açık bir üslupla dile getirmektedir: "Bir memlekette hayat, şahsi menfaate dayalı mülkiyet hakkına bağlı olarak, yani kişisel mülkiyet ile ayakta durur. Bunun gereği olan hayat ve kamu yararı da hükümdar ve mülk(yönetim) ile yani sosyal düzeni temin eden devlet ve devlet reisi ile sağlanır. Bunların kıvamı da her ikisinin kendisine ait (özel) ve kendi adına hareket eden kimse olmayıp birbirinin desteğine muhtaç olduklarını bilmek ve aralarında hak oranına uygun düşen karşılıklı destek ve düzeni bulmakla mümkündür.

Kişiyi ve özel mülkiyeti boğan katıksız ve katı sosyalizm, organlarının bütün özellikleri felce uğrayan ve yalnız gönlü basit ve fakat heyecanlı bir hatıra ile kıvranan bir vücuda benzer. Toplumunu, sosyal mülkiyeti boğan katı ferdiyetçilik (liberalizm), canlılığı çözülmüş olup canı boğazına gelmiş ve gözleri hava boşluğuna dikilmiş ölüme hazır birisinin son nefesindeki can çekişme anındaki krizini yaşayan bedenini andırır."¹⁷⁵

Elmalılı üstadımız, burada birey ile toplumun, fert mülkiyeti ile devlet mülkiyetinin aynı bisikletin ön ve arka tekerlerinde olduğu gibi hem beraber ve hem de ayrı olarak birlikte çalıştıklarını açıklayarak şöyle demiştir:

¹⁷³ Hak Dini Kuran Dili, I, 126-127

¹⁷⁴ Feridun Ergin, İktisat, s, 89

¹⁷⁵ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazı, Hak Dini Kuran Dili, I, 100

“Bunun için otorite ve mülkten her birinin yok olması bir felakettir. Mülk ve otoritenin bir kısmının veya tamamının yokluğu, bizzat kamu yararının o oranda kesilmesidir. Otorite ve mülk sahibi olmanın bir kısmının veya tamamının yok olması da kişisel faydanın veya herkesin faydasının tükenmesi demektir. Ve çoğunlukla birinin sona ermesi diğerinin sona ermesini gerektirir. Bunların ikisinin birden kaybedilmesi ise -Allah korusun- en büyük musibet ve en büyük felakettir. Her birinin yok olmasını düşünmekte bile insanlık bu acıklı sonucun yürekler acısını duyar ve duyduğu içindir ki, bütün bu açıklık karşısında kendisinin şu anda göreceli (izafi) değil, gerçek ve kayıtsız şartsız bir melik (hükümdar) veya malik (sahip) olduğu kuruntusundan kurtulamaz. Varlık ve nimet açısından hükümdarlık şüphesiz daha çekicidir. Fakat yokluk ve şiddetli ceza açısından da sahip olmanın ortadan kalkması daha dehşetli ve daha korkunçtur. İşte bu büyük ayet, insanlığın şimdiki zamandaki bu izafî payını zorla almayarak, gelecekte özellikle ahirette bunun dahi kendisinden alınacağını ve o zaman yalnız âlemlerin Rabbi yüce Allah'ın ezeli ve ebedî olan gerçek mülk sahibi oluşu ve mutlak hükümdarlığının kalacağını açıklıyor: "O gün, kimsenin kimseye yardım edemeyeceği bir gündür! O gün emir, yalnız Allah'a aittir." ¹⁷⁶ "Bugün mülk kimindir? O tek ve Kahhar olan Allah'ındır." ¹⁷⁷ İlk bakışta bu uyarı ne kadar dehşetlidir. Benim benim derken, memleket, hükümet kaybetmenin ne felaket olduğunu anlayanlar, isterse bir tane olsun kimseye vermem derken, malsız mülksüz kaldığını görenler bu dehşetin büyüklüğünü ne çabuk hissederler. ¹⁷⁸

İnsanların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarına göre din, bilim, iktisat ve idare ¹⁷⁹ zamanımıza kadar çok değişik şekillerde uygulanarak gelmiş, insanlara zaman ve mekân şartları etkilediği için, duygu ve düşünceler, nazariye ve tatbikat hep farklı olmuştur. Böylece insanların aynı suret, aynı şekil ve fotokopi olmadığı gibi, toplumların da fotokopi olmadıkları açıkça görülmektedir.

Onun için de hem Müslümanlarda ve hem de diğer milletlerde bugüne kadar çok farklı yönetim biçimleri uygulanagelmiştir. Bu hususta zaman ve zemin şartlarının yanında sahip olduğumuz kültür ve tarihin akış yönü ve sürdürdüğü çizginin hangi noktasında bulunduğumuz ve dünün, geçen zamanın nasıl bir

¹⁷⁶ İnfitar, 82/19

¹⁷⁷ Gâfir, 40/16

¹⁷⁸ Elmalılı Tefsiri, I, 100

¹⁷⁹ Ali Fuad Başgil, Din ve Laiklik, s, 23

mirasını taşıdığımız da önemlidir. Mesela sadece dünyaya mı, yoksa yalnız ahirete mi veya her ikisine birden mi tutacağız. Yine birey mi veya toplum mu hangisi daha önce gelir; yoksa her ikisi birlikte mi olmalıdır ve mesela Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi peygamberli, din adamı, havarisi, rahip ve ruhbanları olan bir toplum var. Buna göre insanlar, dinsel bir ortamda, din merkezli ve din adamı ağırlıklı bir hayat yaşamaktadırlar. Böyle bir toplumdaki çok merkezli ve din adamı olmayan bir İslam toplumuna hemen geçiş kolay olur mu, ani geçiş mümkün olur mu? Sosyal olayların çok ağır işlemleri dolayısıyla bunun hemen bıçak keser gibi olması tabiatıyla mümkün değildi.

Onun için bugün diğer okullardan ayrı olarak, onların dışında dini okulların bulunması ve din işlerinin de Diyanet diye bir kurum tarafından yürütülmesi, aslında İslam'a ters olduğu halde hala var olup yaşatılması, geçmiş dinlerin bize bıraktığı miraslar olarak düşünülebilir. Çünkü Hıristiyanlıkta din adamı ve otoritesi, rahip ve rahibeler vardır. Hâlbuki İslam'da ise böyle bir şey yoktur.¹⁸⁰ İslam, Hz. Peygamberin bu dünyadan beka alemine göçtükten sonra Kuran ile Sünneti daha doğrusu din emanetini ve dini tebliğ görevini tüm Müslümanların omuzlarına yüklemiştir: "Size iki şey bırakıyorum ki, bunlara uyduğunuz müddetçe asla yolunuzu şaşırmayacaksınız: O, Allah'ın Kitab'ı ve Resulünün sünnetidir".¹⁸¹

Ahmet Hamdi Akseki Merhum, Abdurrahman Azzam'ın eseri Ebedi Risalet adlı kitabına yazdığı Mukaddimede İslam'da ruhani bir sulta, ruhani bir hükümet yoktur... Bir Müslüman ancak Allah huzurunda mutlak kul, Allah'tan başkasına ise mutlak hürdür, demiş ve şunları yazmıştır:

Din âliminin vazifesi ancak tebliğ, irşat ve talimdir. Din âlimi, lazım olan şartlarını haiz olduğu surette, Allah'ın hükmünü, Allah'ın kanununu keşif ve beyan hakkına sahip olsa da yine sadece bir rehber ve yol göstericidir. O, açıklamalarında ve irşatlarında kitap ve sünnetten ve ümmetin icmaından dışarıya çıkamaz, kimsenin vicdanına tahakküm edemez ve günahını affedemez, Allah ile kulları arasında vasıta olamaz.¹⁸²

Yine bu konuda Ahmet Hamdi Akseki, İslam adlı eserinde de şunları söylemiştir:

¹⁸⁰ Hadid 57/ 27

¹⁸¹ Muvatta, Kader 3, (2, 899).

¹⁸² A Hamdi Akseki, Ebedi Risalet, s, 20

Hıristiyanlıkta dogma vardır, İslam'da ise dogma yoktur.¹⁸³ İslam düzeninde hiçbir insan ve hiçbir fikir eleştirilmez değildir. İslam'da din adamları olmadığı gibi, devleti de din adamları yönetmez. İslam'da rahip ve ruhbanlık, din adamlığı ve cihat demek, İslam için çalışma, iyiliği hâkim kılma ve kötülüğü yok etmek için faaliyet göstermek demektir. Her Müslüman aynı zamanda din adamı olduğu için tek kelimeyle dindarlık demek, İslam'ı temsil ve tebliğ etmek demektir. Çünkü Hz. Muhammed, "Her ümmetin bir ruhbanlığı vardır, benim ümmetimin ruhbanlığı ise Allah yolunda cihat etmektir.", buyurmuşlardır.¹⁸⁴ Zira Hz. Muhammed, "Din nasihattir", samimi söz söylemek ve samimi davranışlarda bulunmaktır,¹⁸⁵ buyurmuşlardır.

İnsanlık tarihi, dünden bugüne, bugünden de yarına bir ırmak gibi, yatağına göre, zaman ve mekân şartlarına, darlığına ve genişliğine, iniş ve yokuşlarına göre kıvrıla kıvrıla akıp gitmektedir. Asıl konumuz açısından meseleye baktığımız zaman insan unsuru ve toplumun yönetilmesi problemi, zaman ve zemin şartları olmakla beraber, bizi normal olan nedir sorusuna götürmektedir. Bizim buna cevabımız da şöyle olur. Birey-toplum, fert ve devlet olarak, Dicle ile Fırat'ın Türkiye'den çıkıp ayrı iki kol halinde Irak topraklarında devam ederken Güneydoğuda El-Kuma semtinde birleşerek Şattul Arap adını alır 193 km. yolculuktan sonra Basra körfezine dökülür. İşte Dicle'ye din, Fırat'a da bilim dersek, bunların her ikisi yani din ile bilim insanda birleşir ve büyük bir ırmak olur.

Bize göre Osmanlıların sonuna kadar İslam toplumları din ağırlıklı olmuşlar ve sonuna kadar da öylece devam etmişler diyebiliriz. Oysa din ile bilimin bir bileşimi olan insan, sadece Dicle ile yetinmemeli Fırat ile yani bilim ile de birleşerek büyük bir ırmak olarak insanlık hayatında geleceğe doğru akıp gitmelidir, derim. İşte biz bu çalışmamızda din-bilim bileşimi üzerine dayanan bir başkanlık sistemini açıklamaya çalışacağız inşallah! Şimdi çeşitli zamanlarda ve yerlerde uygulanmış olan yönetim biçimlerinden bazılarını görmeye çalışalım. Hem bunu doğu ve batı anlayışında yönetim biçimleri diyerek 2 kısımda incelemek istiyoruz.

¹⁸³ Ahmet Hamdi Akseki, İslam, s, XXVI... s, 456

¹⁸⁴ Mecamu'z-Zevaid, 5/278

¹⁸⁵ Müslim, İmân, 95

İKİNCİ BÖLÜM

DOĞU ANLAYIŞINDA SADECE NAKLE

ÖRF VE ÂDETE DAYANAN YÖNETİM BİÇİMLERİ

Biz burada doğu batı anlayışı derken, akıl ve nakle dayanmaktan kaynaklanan farklılıktan bahsetmek istiyoruz. Önce şu doğu ve batı ayrımını dile getirelim. Bu doğu ve batı diye dünyayı 2 kısma ayırmak da nereden çıkmış, dersiniz işte cevabı: MÖ 5. yüzyılda yaşamış olan Yunanlı tarihçi, antik yazar ve tarihin babası

olarak bilinen Heredot, ilk Doğu-Batı ayrımını yapan şahıstır. O, Pers kitlelerinin Yunanlara çullanması neticesinde iki dünya çizmiştir... Doğu ve Batı... Çizdiği bu çerçevede Batı Medeniyeti Yunanlardan teşekkül, bunun dışında kalan tüm insanlık kadrosu, barbarlar... Yunan olmayanlar... Yunanistan'ın doğusundan geçen meridyenin-boylamın doğusunda kalan ülkeler doğulu, batısında kalan ülkeler de batılı sayılmışlardır.

Şimdi daha çok doğu ülkelerinin mutlakiyet, meşrutiyet ve cumhuriyet adıyla anılan yönetim biçimlerini sonrada daha çok akılcı olan batı ülkelerinin monarşi, oligarşi ve demokrasi adıyla dile getirilen yönetim biçimlerini açıklamaya çalışacağız.

Burada nakle dayanan derken de bu doğu ülkelerinin hepten vahye ve ilahi hitaplardan ziyade geleneğe, örf ve adetlere dayandıklarını söyleyebiliriz. Tabi bize göre insan, kendisini din ve bilime göre yönettiği gibi, toplumun da devlet görevlileri tarafından din ve bilime göre yönetilmesi gerekir. Akıl ise her iki alanda da lazım olan bir araçtır.

Akıl hakkında merhum Elmalılı üstadımız, şunları söylemiştir: Akıl, kalb ve ruhun madeninde, beynin ışığında bulunan manevi bir nurdur ki insan bununla, duyu organlarıyla hissedilemeyen şeyleri anlar. Akıl yürütmek; sebeplerle sebeplerin meydana getirdiği şeyler ve eser ile eseri meydana getiren şeyler arasındaki ilgiyi, yani "illiyet kanunu" dediğimiz sebebi neticeye bağlayan kanunu ve ona bağlı olan gerekli ilgileri idrak ederek eserden müessire veya müessirden esere yahut da bir müessirin iki eserinin birinden diğerine intikal etmektir.¹⁸⁶

Filozoflar, bilginin kaynağını, ilimsiz temellerde aramaya kadar gitmişlerdir. Böylelikle bilenle bilinenin birliğini sağladık zannetmişlerdir ki, önceki görüş genellikle ikaniyye'nin,(doğmatizmin) ikincisi de Maddecî Tedribiyye'nindir (empirizmindir). Hakkı yalnızca nefse irca ile "ben"i hakkın zatı saymanın, hasılı İndiyyeci'lik şirkine düşmekle ya nefislerin (kişilerin) sayısı kadar ilâh farzetmeye veya manevi anlamda "idealist panteizm"e, yani her iki halde de nefse tapmaya götürür. Başka bir deyişle akılı tanrılaştırmaya ve akıl sahiplerini tanrısız bırakmaya müncer olur.

¹⁸⁶ Bakara 2 / 164.ayetin tefsirine bak, Hak Dini Kuran Dili, I, 467

Akıl, duygudaki aydınlık gibi, düşünceyi dışarıya, benliği benlik dışına bağlayan bir bağ halinde olup tamamen şahsi de olmadığından, ikani ekoldeki filozoflar, bunu hakkın hükmünün faili ve ilmin kaynağı saymak saplantısına düşmüşler: Nefsin afakileşmesini akıl yoluyla izah etmek için düşüncelerinin temelini akıl ile makul, nefis ile nefis ötesinin akılda birleşmesi görüşü üzerine kurmuşlar. Bilgi ile bilinenin ayrı ayrı şeyler olduğunu kabul etmekle beraber, özü açısından birleşik olduğunu ve binaenaleyh insan aklının mutlak anlamda ve tam olarak ikan-ı külliye, yani Hakk'ın zatını idrak etmeye yetkili bulunduğunu zannedecek derecede ifrata varmışlarsa da aklın her hükmünde hakikate ve doğruya isabetle karar veremeyip hatalara düştüğü de söz konusudur. Ayrıca, mantığın yaratıcısı da akıl olmayıp, bilakis hükümde hakikate ve doğruya isabetle karar verebilmek ve bilimsel keşifler yapabilmek için aklın, mantık vs gibi bir takım kural ve ilkelere, bilimselliğin gerektirdiği diğer şartlara uymak, hatta onlara zorunlu olarak bağlı kalmak durumunda olduğu ve faaliyetlerinde ilkeye bağlılık ihtiyacından büsbütün müstağni kalmadığı düşünülünce, akli yakınlerin esasını teşkil eden bedihi ilkelerle ilgili hükümlerinde bile aklın mucit ve fail durumunda olmayıp, Hak tarafından verilen bir bilgi aracı olduğu, yani bilgiyi algılayan ve kabullenen bir kabul edici olduğu, bilinen tabiri ile Hakk'ın hitabını anlamak için bir alet ve araçtan ibaret bulunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim akılların asırlarca yanına bile yanaşamadığı bir hakikatin, olay niteliğindeki şehadetiyle derhal anlaşılıp doğrulanabildiği münakaşa götürmeyecek şekilde sabit olmuştur. Bundan dolayı Tedrip ve tecrübeciler, insan bilgisinin kaynağını, hakikate ve doğruya ulaşmanın temelini soyut akıldan ziyade benlik dışından gelen denemelerde aramak gerektiğinde ısrar eylemektedir.¹⁸⁷

Akıl, ruhun bir kuvvetidir ki, insan onun vasıtasıyla bilgi sahibi olur; iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini ayırır, eşyanın hakikatini kavrayabilir. Akıl, şeri ahkamı müdrik ve kaşif kabul edilir, yani onları kavrayabilir ve ortaya çıkarabilir, ama kendisi hüküm koymada yetkili değildir. Çünkü akıl, iyi bir ölçme ve değerlendirme aracı olmasının ötesinde değer kaynağı olamaz. Şari, yani hüküm koyucu (hakim) ancak Allah'tır; akıl onun hükümlerini sadece keşfeder ve ortaya çıkarır, yoksa bizatihi kendisi hüküm koyamaz. Bu itibarla fukaha, hakkında açık nass olmayan bir konuda içtihatla bulunurlarken, yaptıkları içtihatlarını mutlaka

¹⁸⁷ Elmalılı Hak Dini, IV, 485

bir nassa dayandırma gereğini duymuşlar, naslardan azade biçimde akıllı devreye sokma gibi bir tavır göstermemişlerdir.¹⁸⁸

Bize göre akıl, aynı bilgisayar gibi bir araçtır ve bir vasıta. Bilgisayar nasıl yüklenme olmadan çalışmazsa akıl da aynı öyledir. Akıl bilgi ile yüklenmeden kendisi bilgi veremez, diyoruz. Onun için akıl, her zaman nakle muhtaçtır.

Böylece burada şunu hemen söylemeliyiz ki, akıl, nakilsiz ve vahiyli bir şey yapamadığı gibi, naklin de akıl olmadan yapacağı bir şey yoktur. Onun için merhum Ali Fuad Başgil, Din ve laiklik adlı eserinde bugün içinde bulunduğumuz din, diyanet ve hayat ile ilgili krizlerden kurtulmanın bence çaresi, akıl ile nakli ve din ile bilimi barıştırmak ve birleştirmektir, demiş ve bunu yapmak kolaydır. Zaten İslam'da İslam dininin gerçeğinde din ile bilim, akıl ile nakil arasında bir çelişki, terslik ve zıtlık yoktur demiştir.¹⁸⁹ Biz de düşünce ve uygulamalarımızda fikir ve ameli hayatımızda akıl ile nakli, din ile bilimi hep birleştirerek yolumuza devam etmeliyiz, diyorum. Şimdi bir yönetim biçimi olan mutlakîyet sistemini açıklamaya çalışalım.

1- MUTLAKİYET

Krallık ve imparatorluk manasına da gelen bu mutlakîyet ifadesi, tüm iktidar yetkilerinin bir kişi veya grupta toplandığı ve herhangi bir kayda tabi olmadığı bir yönetim biçimidir.¹⁹⁰

Mutlakîyet, iktidar yetkilerinin bir hükümdarda kayıtsız şartsız toplandığı bir idare şekli. Yani parlamentosuz bir kraliyet yönetimidir.¹⁹¹ Başka bir ifade ile Mutlakîyet, bir hükümdarın siyasi iktidarı kayıtsız ve şartsız elinde bulundurduğu bir rejim ve yönetim şeklidir.

¹⁸⁸ Mehmet Erdoğru, Fve HukukTerşimleri sözlüğü, s, 21

¹⁸⁹ Al Fuad Başgil, Din ve Laiklik, s, 243

¹⁹⁰ M Erdoğru, F ve Hukuk Terimler Sözlüğü, s, 404

¹⁹¹ D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, s, 798

İslam'da böyle tek adam yönetimi kesinlikle yoktur. Allah Teâla Hz. Peygambere bile sen Müslümanlar üzerinde bir despot değilsin diye Hz Muhammed'i sadece tebliğ yapması hususunda uyarıda bulunmuştur.¹⁹²

Montesqueu'nün deyimiyle hükümdar, yalnız başına ve fakat değişmez kanunlar ile saltanat sürer. Ne zaman bütün görevleri kendinde toplamış bir organ, kendi organlarınca konulmuş kanunlarla yönetilirse buna mutlakiyet denir.

İnsanların bilgiden uzak bir şekilde cehalet yorganına bürünüp örtündüğü zaman izafiyet ve görecelik taşıyan bir hayatta mutlak olan ve hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmayan bir idare varsa bu eşyanın tabiatına ters demektir.

Siyaset bilimciler idare, iktidar veya hâkimiyet kavramına çağlar boyunca birbirine yakın anlamlar vermişlerdir. Bütün bu tarifler, hâkimiyetin en üstün güç ve iktidar demek olduğunda birleşir. Bodin, hâkimiyeti, "yurttaşlar ve uyruklar üstünde yasayla kısıtlanmamış en üstün iktidar" olarak tarif eder.¹⁹³

J. J. Rousseau'ya göre ise hakimiyet, genel iradenin uygulanmasından başka bir şey değildir.¹⁹⁴

İbn Haldun'un hakimiyet tarifi ise daha özlü ve eksiksiz gözükmemektedir. O da hakimiyeti, sahibinin gücü üstünde bir gücün bulunmamasıdır.", diye tarif etmektedir.¹⁹⁵

Buna göre mutlakiyet rejiminde yasma, yürütme ve hatta yargı gücü (kuvvetler birliğinin bir gereği olarak) tek elde yani hükümdarda toplanır. Mutlakiyet ile diktatörlük arasında şekil bakımından bir benzerlik vardır. Diktatörlükte de tıpkı mutlakiyet yönetiminde olduğu gibi yetkiler tek elde toplanmıştır.

Fakat diktatörlüğün iktidar isteği ve iktidara gelişi ile (halkın meşru saymadığı bir yoldan gerçekleştiği için) mutlak hükümdarın iktidara sahip oluşu (kurumlaşmış bir hanedana mensubiyetinden ötürü meşru sayılan bir zemine dayandığı için) arasında fark vardır.¹⁹⁶

¹⁹² Ğaşıye 88/ 22

¹⁹³ George Sabine, Siyasal Düşünceler Tarihi, (Çevirenler: H. Rızatepe, A1969, . Öktem, O. Ozankaya, Ankara-1969, II, 82

¹⁹⁴ İçtimai Mukavele, (Çevirenler: S. Evrim M. Evrim –Dört kitabı ile birlikte Ruso-İst-1967, s, 137

¹⁹⁵ İbn Haldun, Mukaddime, Mısır-(tarihsiz), s, 188

¹⁹⁶ Yeni Türk Ansiklopedisi

Bu sistemin en belirgin özelliği, yasama, yürütme ve yargı; ekonomik, sosyal ve siyasal olarak hiçbir denetim ve gözetim yapılmaması ve hiçbir kısıtlamanın bulunmamasıdır.

Bu sistemin en güzel ifade şekli, 17. Yüzyıl sonları ile 18. Yüzyıl başında Fransa'yı yöneten XIV. Louis'nin "L'état c'est moi" (Devlet benim) sözünde kendisini göstermektedir.

Bir Alman filozofu olan Georg Wilhelm Friedrich Hegel (27 Ağustos 1770, Stuttgart - 14 Kasım 1831, Berlin) ise daha değişik bir anlayış getirerek Tanrının devlete hulul ettiğini söyleyerek Zeki Mesud Alsan'a göre şu anlayışları dile getirdi:

"Hegel'e göre Tanrı devlette teşahhus etmekte olduğundan bütün hukukun, ister milli, ister milletlerarası hukuk olsun, kaynağı devlettir. Böylece Hegel, kuvvet ve hak kavramlarının aynı manayı ifade ettiklerini kabul eyleyen Spinoza felsefesine uyarak devleti ilahlaştırmış ve bu suretle devlet hakimiyetine en mutlak bir mahiyet izafe etmiştir."¹⁹⁷

Siyasal mutlakiyetçilik çeşitli biçimler altında yüzyıllar boyunca dünyanın geniş bir kesiminde hüküm sürdü. Mutlakiyetçilik, ortaçağda oluşan ulusal devletlerin güçlü önderleri sayesinde tam manasıyla monarşik bir hale geldi. Hatta bu devletlerin gücü hükümdarlarının gücüyle yakından ilgilidir, diyebiliriz. O sebeple hem devleti ve hem de hükümdarı kuvvetlendirmek için de kilisenin, feodal beylerin ve genel olarak geleneksel ortaçağ kurumlarının merkezi hükümet üzerindeki kısıtlamalarının kaldırılması gerekiyordu. Onun için devlet bu kısıtlamalara karşı gücünü göstermeli, hükümdar mutlakiyetin meşruluğunu temellendirmeliydi. Bundan dolayı monarşik mutlakiyetçiliğin savunucuları "kralın tanrısal hakları"ndan söz ederek kral yetkisini Tanrı'dan aldığını öne sürdüler. Bu yeni ulusal hükümdarlar kendilerini her konuda yetkili görerek yalnızca devletin değil, kilisenin de başı olmaya yöneldiler. Tekelcilik de diyebileceğimiz bu her şeyi, her şeyi kendisine bağlayan mutlak iktidar odağı savunuldu ve toplumsal düzen ve güvenlik açısından tekbir iradeye bütünüyle boyun eğmenin gerekliliği, bunun alternatifinin bölücü siyasal güçlerin ortaya çıkacağı iddia edildi. Hatta bir İngiliz filozofu olan Thomas Hobbes, 17. Yüzyılda

¹⁹⁷ Zeki Mesud Alsan, Y. D. Hukuku, s. 27-28 (A. Verdross, Le fondement da droit international, Recueil des cours, Cilt 16, s. 251-321

Leviathan (Deniz Canavarı) adlı kitabıyla, uyruklarının kendi çıkarları için hükümdara boyun eğdiklerini öne sürdü ve mutlakiyetçiliğin en yetkin savunucusu oldu.

Hz. Peygamberin Muaz b. Cebel'i Yemen'e yönetici olarak gönderdiği zaman¹⁹⁸ yasama, yürütme, yargı ve maliye gibi kuvvetleri bir tek kişide birleştirmiş gibi görünse de İslam düzeninde tüm kuvvetler, Kuran ve Sünnet ışığında yürütüldüğü için tarihteki bu mutlakiyet anlayışı ile bir benzerliği yoktur, diyoruz.¹⁹⁹ İslam düzeninde kral veya hükümdar olsa da heva ve hevesine uyararak keyfilik yapmak, delile dayanmadan isteğe yaslanmak yoktur.²⁰⁰ Sadece ve yalnız Rabbimiz Allah Teâlâ'nın bize gönderdiği Kurana²⁰¹ ve sünnete uymak vardır.²⁰²

Mutlak varlık sadece ve yalnız Allah'tır; O, mutlak kudret, ilim ve hikmet sahibidir. Mutlak itaat yalnız Allah'adır. Allah'a isyan, dinde suç ve günah olan bir şeyde hükümdara, devlete ve hükümete itaat olamaz. Çünkü Hz. Peygamber, bir hadislerinde "Bir Müslümanın, günah işlemesi emredilmediği sürece, sevdiği veya sevmediği bütün konularda devleti yöneten kimseye itaat etmesi şarttır. Bir günah işlemesi emredildiği zaman ise kimseyi dinleyip itaat etmez.", buyurmuşlardır.²⁰³

İslam açısından Mutlakiyet yönetim şeklinin, Kuran'da "en yüce Rabbiniz benim diyen"²⁰⁴ ve Allah'ın musallat ettiği büyük bir bela diye nitelediği, oğlan çocuklarını katleden²⁰⁵ ve de tam bir zalim yönetici örneğini veren Firavun idaresine benzediğini söyleyebiliriz. Böylece netice olarak mutlakiyet yönetim şeklinin İslam'da yeri olmadığını rahatlıkla dile getirebiliriz. Bizim mutlakiyet kelimesini ve ifade ettiği anlamı tam kavrayabilmemiz için onun zıddı olan izafiyet ismini araştırmamız ve anlamını bilmemiz gerekir.

¹⁹⁸ Hz. Peygamber Muaz'ı kadı olarak Yemen'e gönderirken ne ile hükmedeceğini sormuş, Muaz da – Kitap ve Sünnetten sonra- reyimle içtihad ederim demişti. Bu cevap ise Resulüallah tarafından çok güzel bulunmuştu. Ebu Davud, Akdiye, 11; Tirmizi, Ahkam, 3; Zeylai, Nasbur Raye, I, 23

¹⁹⁹ İbn Teymiye, Siyaset, , çev. Vecdi Akyüz, s, 13

²⁰⁰ Nisa 4/ 135; Maide 5/ 77; Naziat 79/ 40; Necm 53/ 23

²⁰¹ Bakara 2/ 170; Lokman 31/ 21; Araf 7/ 3

²⁰² A İmran 3/ 32, 132; Nisa 4/ 59; Maide 5/ 92; Nur 24/ 54; Muhammed 47/ 33; Teğabün 64/ 12.

²⁰³ Buhari, Ahkâm 4, Cihat 108; Müslim, İmare 38. Ayrıca bk. Ebu Davud, Cihat 87; Tirmizi, Cihat 29; Nesaî, Bey'at 34; İbn Mace, Cihat 40

²⁰⁴ Naziat 79/ 24

²⁰⁵ Araf 7/ 141

İzafiyet Arapça bir isim olup bağıllık, bağımlılık ve ilgili demektir. Görecelik de bu Arapça izafiyetin uyduruk Türkçesidir, diyebiliriz ki, bu, nispi, izafi demek olur.²⁰⁶ Bu düşünceye ve bakış açısına felsefi bir akım olarak rölativizm (Relativizm) denir. Bilgilerimizin bize, ölçülerimize ve duygularımıza göre olduğunu, mutlak bilgiye ulaşamayacağımızı ileri süren felsefe akımı ve anlayışına rölativizm, izafiyetçilik denir.

Bizim izafiyeti tam anlayabilmemiz için onunla zıt anlam taşıyan “mutlak” kelimesini aralarında mukayese ederek bilmemiz gerekir. Herhangi bir kayda tabi olmayan, bir şeye bağlı ve bağımlı bulunmayan, var olmak için başka bir varlığa ihtiyacı olmayan, varlık sebebini kendi bünyesinde taşıyan demektir ki, bu özelliği taşıyan da sadece ve yalnız Allah’tır. Yani mutlak varlık Allah’tır; Çünkü O sameddir²⁰⁷ mahlukat ise izafi varlıktır.²⁰⁸ Çünkü ayette şöyle buyrulmuştur:

“Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi. Ona ve yer küreye: "İsteyerek veya istemeyerek buyruğuma gelin." dedi. Her ikisi de: "İsteyerek geldik" dediler.”²⁰⁹ İşte bu sebepten dolayı her varlık, çevresinden tutun da Allah’a kadar giden yolda hep muhtaç haldedir. Hem de çok enteresan bir şey, hayvan, bitki ve cansız varlıklar arasında en muhtaç durumda olan insandır.

İzafiyete dönecek olursak az öne bunun aynı zamanda nispi olduğunu söylemiştik. İşte izafiyet ve görecelik nispi davranmak demektir. Mesela bazı insanlar çok üşür, bazı insanlar az ve bazıları da normal üşür. Bazı insanlar çok korkak, bazıları az ve bazıları da hiç korkmaz. Bazı insanlar çok dindardırlar, bazıları az ve bazıları da normaldir.

Hayatın izafi olduğuna gelince, mesela Amerika 40 sene önce Türkiye’yi % 80 kontrol ediyordu; öyleyse Türkiye’ye düşen % 20 hareket etmektir. Yani ülkemizin o zaman hayattan yüzde yirmi kendi kendine hareket etme serbestliği vardır. ABD hızlı bir şekilde çökmeye başladığı için bugün kendi özel problemleriyle meşgul olduğundan bizi ve dünyayı fazla etkisi altında tutamıyor. Mesela bugün Türkiye ile ancak % 50 ilgilenebiliyorsa ülkemiz bunu bir fırsat

²⁰⁶ Bak D Mehmet Doğan, B. T. Sözlük, s, 569

²⁰⁷ “Allah sameddir” (İhlas 112/ 2) muhtaç değildir; hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Ama her şey ona muhtaçtır. Ona izafelidir ve ona bağımlıdır.

²⁰⁸ Fussilet 41/ 11 Bu ayette yerlerin ve göklerin Allaha mutlak itaat içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.

²⁰⁹ Fussilet 41/ 11

bilip hemen özgür alanı 20 den 50 ye çıkarmalıdır. Zaten Erdoğan'ın yaptığı da sanıyorum bundan başka bir şey değildir.

Maalesef ülkemizde sapık cereyanlar almış başını gidiyor. Bunlar arasında belamcılar, tağutçular, tekfirciler, şirkçiler, furkancılar, tevhidciler, selefiler ve daha bunlara benzer bir sürü akımlar ve akıntılar var. Mesela bunlardan bazıları oy kullanmak küfürdür ve şirkdir diyorlar. Bu beyinsizler hayatın bir izafi davranışlar olduğunu bilemeyen ve birileri tarafından kullanılan zavallı maşalardır. Mesela İŞİD ve benzeri küfür çetelerinde olduğu gibi...

Demokrasi, tam İslam ve insan düzeni değildir. Ama bugün Türkiye ve dünya şartlarında hayatın izafi oluşuyla bu belayı başımızdan defedinceye kadar yaşamak zorunda olduğumuzu da herkes bilmelidir. İşte bunlara İslam hukukunda azimet ruhsat, normal anormal, sağlık hastalık, barış ve savaş hali derler. Hasta olan ve hastalık zamanında, toplumun hasta olduğu bir süreçte Müslümanların sağlıklı gibi davranmaları hastalığın gereklerine riayet etmemeleri hem kendi bünyelerine ve hem de sosyal bünyeye zarar vermelerine sebep olur. Oysa İslam düzeninde zarar vermek de yoktur, zarara uğramak da yoktur ve zarara zararla karşılık vermek yoktur"²¹⁰ Çünkü Kuranda hiçbir kimseye zarar verilmemesi hakkında ayette emir verilmiştir.²¹¹

Mevdudi, çağdaş yazarların ve hukukçuların "hakimiyet" yorumlarını şöyle ele almakta ve genel olarak eleştirmektedir: En yüksek iktidar ve mutlak iktidarın ifadesi olan hakimiyetin, herhangi bir kimsenin, bir topluluğun veya bir yönetimin elinde var olduğu kabul edilebilir. Hâkimiyetin bunlardan birisinin elinde olduğu söylenince, onun her hükmünün kanun niteliğini taşıdığı anlatılmak istenir. Böyle bir kimse bireyler üzerinde hükümlerini yürütür ve sınırsız bir yetki sahibi olur. Yönetilenler de böyle bir kimseye kayıtsız ve şartsız itaate mecbur olurlar. Onun hükümlerlik yetkisini ve isteğini hiçbir şey sınırlandıramaz ve kısımaz. Onun karşısında bireylerin hiçbir haklarının varlığı söz konusu değildir. Eğer onların bir hakları varsa bu mutlak hakim tarafından verildiği için vardır.

²¹⁰ Mecelle 19. Madde

²¹¹ Nisa 4 / 12

Bundan daha az kudret ve yetkiye hiçbir şekilde hâkimiyet denemez. Ancak günümüz için varlığından söz edilen hakimiyetin alanı o kadar daraltılmıştır ki, siyasi anlamda hakimiyet kalmamıştır, diyebiliriz.²¹²

Çünkü egemenliğin kaynağı kabul edilen güçler, ya bazen hakimiyeti kendileri kullanmakta veya kullananlar için zaman zaman murakabe söz konusu olabilmektedir. Bu ifadelerle günümüz demokrasilerinin kastedildiği açıktır. Bir taraftan hakimiyetin kaynağının halk olduğu itiraf ve ifade edilirken, diğer taraftan da hemen haklı olarak halkın hakimiyeti doğrudan kullanmasına imkan olmadığı söylenmektedir. Hakimiyetin ancak halkın temsilcileri tarafından kullanılabilceği dile getirilir. Hem halka şirin görünmek arzusu ve de tekrar seçilmek isteği genel olarak hakimiyetin gereği gibi kullanılmasına fırsat bırakmamaktadır.

Bu bakımdan günümüz siyasi sistemleri için kelimenin tam anlamıyla hâkimiyetten söz etmek mümkün değildir. Olsa bile bu, çok dar sınırlar içerisinde kalmış bir hâkimiyet olmuş olur.²¹³

Eserimizin asıl konusunu oluşturan başkanlık sistemi ve İslam başlığı bize başkanlık sistemi İslam'a tam uygundur ya da İslam başkanlık sistemini öneriyor gibi bir imaj vermemelidir. Aslında İslam sistem düzen açısından bir dengeler sistemidir desek yerinde olur. Zira İslam, bireyin olduğu kadar toplumun, toplumun olduğu kadar da bireyin düzenidir. Çünkü birey ancak toplum ile beraber yaşayabilir.

Onun için İslam'da özel hukuk ve kamu hukuku ayrımı da yoktur. Hatta konuyla ilgili ahkam-üs Sultaniye, Kitab-ül Haraç ve Kitab-ül Emval gibi tarihte yazılmış eserlerde İslam'dan din ve devlet, din ve şariat, diye bahsedilmektedir. Yani bugünkü anlamda İslam dini hem din ve hem de düzendir, diyebiliriz.

Nizam, düzen, sistem ve rejim gibi kelimeler hemen hemen siyasi anlamda yakın kelimelerdir. Aslında yönetim sistemi veya siyasal sistem, herhangi bir devletin yönetimi için, hükmetme (özellikle yasama ve yürütme) gücünün kimin elinde bulunacağını belirlendiğini gösterir. Bugüne kadar insanlar monarşi, oligarşi, demokrasi ve anarşi yönetim şekillerini kullanmışlardır.

²¹² Mevdudi, İslamda Hükümet, (Çev: Ali Genceli) Ankara- Tarih yok, 1. Baskı s, 421-2

²¹³ M Beşir Eryarsoy, İslam Devlet Yapısı, s, 79

Bugün Müslümanların gerilemesi ile batı dünyası sadece bilim ve teknolojiye dayanıp dinden uzak olan bir toplum yönetim biçimi ortaya koymuştur. Buna demokrasi denir. Temsili yönetim biçimi olan bu sistemin İslam uyan ve uymayan yerleri de vardır. Aslında Batı Medeniyeti demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi, artan oranlı vergiler ve kadın erkek eşitliği gibi değerler üretmiş olsa da ve böylece İslam'a yaklaşmış bulunsa da daha hala İslam esaslarından çok uzaktadır.

Bugün ne batıda ve ne de doğuya doğru-dürüst hukuk bile yoktur. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları evrensel Beyannamesi var, dersiniz, ben de onun için bir kefesi kopmuş terazi, derim. Orada vazife var mı, vazifesiz hak olur mu, borçlu bulunmadan alacaklı olur mu? André Mercier bile onun için "İnsan hakları ancak insan ödevleriyle birlikte düşünülürse temellendirilebilir.", diyor.²¹⁴ Ruh-beden, din-bilim dengesini kuramayanlar, birey-toplum dengesini kuramaz ve insanın hukukunu bulamazlar. İnsanlık maalesef bugün bu haldedir. Yöneticilerin istek ve arzuları, kanun olmakta ve hukuk olmaktadır. Zavallı bireyler ne yapsınlar, ellerinde hiçbir şey yok; çünkü egemen güçler böyle istemektedirler.

Parlamente sistemi yasamanın parlamentoya ait olduğu, yürütmenin de parlamentonun denetiminde olduğu bir sistemdir. Böylece bugün Türkiye parlamente bir sistemin uygulanmakta olduğu bir ülkedir. Başkanlık sistemi ise hükümet başkanının aynı zamanda devlet başkanı olduğu ve yürütme erkinin yasama organından bağımsız bir şekilde yönetimde bulunduğu cumhuriyete dayalı bir hükümet sistemidir.

Bu anlattıklarımız Batı medeniyetinin ortaya koyduğu yönetim biçimleridir. İslam açısından arızalı yanlış tarafları olsa da başkanlık sistemi İslam'a parlamente sistemde daha yakın olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Kuranda Allah Hz İbrahim'e ben gerçekten seni insanlara başkan (imam)yapacağım buyurmuştu.²¹⁵ Kuranda "imam" olarak geçen bu kelime İslam terminolojisinde tam anlamıyla siyasi lider ve başkan demektir. Ama bu kelime lider kelimesi ile taban tabana zıttır. İngilizcede to lead arkadan idare etmek leader ise aynı çoban gibi sürünün arkasında olan demektir. Oysa imam, önde olan, uygulamada örnek olan ve Rağıb'ın Müfredatında dediği gibi, kendisine uyulan,

²¹⁴ İonna Kuçuradi (yayıma hazırlayan), İnsan Haklarının Felsefi Temelleri, Meteksan, Ankara-1982, s.15

²¹⁵ Bakara 2/ 124

sözüne ve hareketlerine uyulan kimse demektir. O sebeple cami, bize İslam toplumunun genel olarak nasıl hareket edileceği hakkında ipuçları verir.

Kuranda namaz ile ilgili 4-5 kelime geçerken siyasetle ilgili pek çok kelime bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi de “İmam” (Devlet başkanı) kelimesi olup namazı o, kıldırır; cami cemaati de ona tabi olup uyar. Nitekim ayette “Her insan topluluğunu başkanları ile çağırduğumuz gün”²¹⁶ buyrulmuştur. Kuranda siyasetle, yönetim ile ilgili kelimelerin birkaçı şöyledir:

İmam,²¹⁷ ümmet,²¹⁸ Halife,²¹⁹ ülül-emr,²²⁰ itaat,²²¹ bey’at,²²² kavm,²²³ velayet,²²⁴ şura,²²⁵ adalet,²²⁶ ihsan²²⁷ emanet,²²⁸ ehliyet,²²⁹ hüküm,²³⁰ melik²³¹ mülk²³² mele²³³ ümmü-l kura²³⁴ Kuranda 1760 civarında kök kelime vardır. Kuranı

²¹⁶ İsra 17/ 71

²¹⁷ Ali İmran3/ 104; Yunus 10/ 47

²¹⁸ Bakara2/ 124

²¹⁹ Sad38/ 26

²²⁰ Nisa 4/ 59

²²¹ Nisa 4/ 59

²²² Mümtehine 60/ 12

²²³ Araf7/ 159

²²⁴ Enfal8/ 72

²²⁵ Ali İmran3/ 159; Şura 42/ 38

²²⁶ Nahl 16/ 90; Nisa 4/ 135

²²⁷ Nahl 16/ 90

²²⁸ Nisa 4/ 582

²²⁹ Nisa 4/ 583

²³⁰ Nisa 4/ 584

²³¹ Bakara 2/ 246-247; Kehf 18/ 79

²³² A İmran 3/ 26; Zuhuf 43/ 51

²³³ Hud 11/ 38, 'Mele' 'bir görüş üzerinde birleşmiş topluluk' de-mektir. 'Me-Le-E' fiiliyle ilgili olup, bu fiilin anlamı 'doldurmak'tır; 'yemleûne'l-uyune rivâen ve menzaran ve'n-nüfuse behaen ve celâlen' denilir" ki, 'gözleri (gözeleri) su ve manzarayla, nefisleri de güzellik ve celâlele dolduruyorlar' veya daha güzel bir söyleyişle, 'gözleri suya ve manzaraya, nefisleri de güzellik ve celalele kan-dırıyorlar' denir. 'Falan gözlerin doluşudur' dendiğinde, o kişinin bakanın gözünde çok büyük olduğu söylenmek istenir. Gençler için 'maliü'1-ayn' 've'1-meleü'l-halk' dendiğinde, 'göz doldurucu ve iyi ahlâklı' oldukları an-laşılır. (Bak, Rağib el-İsfehâni, Müfredat, s, 473.

İşte, toplum içinde 'göz dolduran, büyük görülen' kişiler vardır ki, bunlara daha çok bugünkü dilde 'ileri gelenler, denmektedir. Bu kişiler toplumun önde ge-lenleri olup, her toplumun yapısına ve kabul ettiği de-ğerlere, daha doğrusu inancına göre 'göz dolduranlar' başka başkadır. Söz gelimi, bunlar kapitalist toplumlar-da daha çok sermaye sahipleri, faşist toplumlarda dik-tatörler ve çevreleri, askerî diktayla yönetilen yerler-de ordu ileri gelenleri, İslâm'da ise daha çok alimler ve fazıllardan oluşan şura veya hal ve akd ehlidir. Bu bakımdan, 'mele' sözcüğü nötr bir kavram olup, olum-lu veya olumsuz bir değer taşımaz. Bununla birlikte, bu kavramın Kur'an'da daha çok müşrik toplumların önde gelen ve müminlere işkence ve karşı kovuşta ile-ri giden önderleri için kullanıldığını görüyoruz:

“Kavminden istihbarda bulunan mele', içlerinden iman edip istiz'af olunanlara “siz gerçekten Salih'in Rabbi tarafından gönderildiğini biliyor musunuz?” dedi. “Biz onunla gönderilene muhakkak ina-nanlarız” dediler” (A'raf 7/ 75).

Kerimde geçen bu her bir kök kelimenin kendine göre bir anlamı ve bir rengi vardır. Onun için iman başkadır, İslam başkadır, mümin başkadır, Müslüman

“Kavminden istihbarda bulunan mele', “ey Şuayb, seni ve yanındaki iman edenleri ya mutlaka 'mem-leketimizden çıkarır, ya da milletimize dönersiniz” dedi..” (Araf 7/ 88).

“(Nuh'un) kavminden küfreden mele', “biz seni ancak bizim gibi bir beşer görüyor ve sana ancak görüşten yoksun ayak takımımızın uyduğunu gö-rüyoruz” dedi..”(Hud 11/ 27).

Mele' aynı zamanda bir hükümdarın çevresinde danıştığı ve hükümdar üzerinde belli etkisi olan kişiler topluluğudur da. Bu bakımdan hükümdar veya yöne-ticinin Müslüman olup olmaması önemli olmayıp, bir peygamber veya Müslümanların halifesinin-imamının çevresinde de mele' pekâlâ bulunabilir:

“(Fir'avn) çevresindeki mele'ye, “muhakkak bu bilgin bir büyücüdür bu” dedi.,

“Büyüsüyle sizi yeriniz-den çıkarmak istiyor, ne buyurursunuz?” (Şuara 26/ 34-35).

“(Saba melikesi) “Ey mele', bu işimde bana bir fikir verin, siz hazır bulunmadıkça ben hiç bir şe-yi kesip atmam” dedi” (Nemil 27/ 32).

“(Süleyman) “Ey mele', onlar bana teslim olup gelmeden önce hanginiz onun tahtını bana getirir” dedi” (Nemil 27/ 38).

Özellikle müşrik toplumların önderleri bulunan mele', müstekbir olmalarının yanısıra, refah içinde yü-zen şımarıklardır da. Bu bakımdan, rasûller, sözgelimi Fir'avn gibi hükümdarlara ve aynı zamanda çevrelerin-de bulunan mele'ye de gönderilmişlerdir. Çünkü onlar bir bakıma belki hükümdardan daha yetkilidirler ve önderi buldukları Şirki korumada en ileri gidenler-dir:

“Kavminden kendilerini dünya hayatında, refaktan azdırdığımız, küfreden ve Âhîret'e kavuşmayı ya-lanlayan mele', “bu ancak sizin gibi bir beşerdir...” dedi” (Müminun 23/ 33).

“Sonra Musa'yı ve kardeşi Harun'u ayetlerimizle ve apaçık bir delille gönderdik, Fifavn'a ve mele' sine; istihbarda bulundular ve böbürlenen bir top-luluk oldular” (Mü'minûn 23/ 45-46).

“Fir'avn ve mele'sinin kendilerini fitneye uğrat-malarından korktukları için Musa'ya kavminden yalnızca bir gruptan başka inanan olmadı” (Yunus 10/ 83).

“ Yeryüzündeki mele'den başka bir de gökleri doldu-ran bir mele' vardır ki, bunlar Kur'an'ın diliyle ‘mele-i alâ' (yüce topluluk) tur:

“Tartışırken, “mele-i a'lâ' ile ilgili bir bilgim yoktu” (Sad 38/ 69).

Elmalılı da “mele” kelimesi hakkında şu açıklamayı yapmıştır: ... bir maksat üzere toplanmış olmak, bir de iyi anlaşma ve uzlaşma ve kıymet, en esaslı anlamı teşkil eder. Mesela bir dernek, bir kabine ve bir parlamento, bir ordu ve her hangi bir toplumun bütünü adına söz söylemeye yetkili kişilerin bir araya gelip bir heyet teşkil etmesi hep birer "mele' " demek olur. Ve önde gelen eşrafa "mele' " denilmesi de bu yüzdendir. Yoksa önde gelen eşrafın birbiriyle didişme ve çekişmelerini ifade eden dağınıklık ve kopukluk hâli ve tek tek her birinin durumu "mele' " tabirinin anlamı dışında kalır. (Bak Elmalılı, Hak Dini Araf Suresi 7/ 103. Ayetin tefsiri)

²³⁴ “Bu Kitap (Kur'ân), kendinden önceki kitapları tasdik eden, şehirler anası (başkentlerin) halkını ve çevresindeki bütün insanlığı uyarman için indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. Ahiret gününe iman edenler bu Kitaba da iman ederler ve onlar namazlarına da devamlıdır.” (Enam 6/ 92)

Tefsirler buna Mekke demişler... Hatta Elmalılı, bütün şehirlerin anası, merkezi demek olan ümmü-l kura Mekke'nin bir ismidir ki, cihanın merkezi, bütün yaratılmışların kıblesi demek gibidir. Uyarma, Mekke'nin kendisine değil, halkına olacağı bilindiğinden mana, mecaz veya mecaz isnadı suretiyle ümmü-l kura halkı demek olur.

Şüphe yok ki, “Mekke” denilmeyip de “ümmü-l kura” denilmesi, Mekke'yi âlemdeki bütün şehirlerin bir mutlak merkezi gibi düşündürmek içindir. (Hak Dini Kuran Dili III, 463)

başka bir anlam taşır. İman İslam demektir, İslam da iman demektir, sözü ve hükmü yanlıştır. Bu bakımdan mümin ve Müslüman kimdir ve bunların görevleri nelerdir, birlikte öğrenmeye başlayalım. Önce iman ve İslam, mümin ve Müslüman nedir ve kimdir tanımaya çalışalım.

Biz iman ile İslam'ı, Cibril hadisi adı verilen şu olaydan öğreniyoruz. Bir gün Cebrail (a.s.) Hz. Peygamber'in de aralarında bulunduğu bir sahabe topluluğuna insan suretinde gelmiş, iman, İslâm ve ihsanı nedir diye Allah Resulüne sorarak cevaplarını almıştır. İşte Cebrail (a.)'in bizzat soru sorarak ve cevaplarını tasdik ederek telkin ettiği bu hadise "Cibril hadisi" adı verilmiştir.

Abdullah b. Ömer'in, babası Hz. Ömer'den naklettiği bu hadis şöyledir:

"Bir gün Resulü Allah'ın yanında bulunduğumuz sırada anîden yanımıza, elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah bir zat çıkageldi. Üzerinde yolculuk eseri görülüyor, bizden de kendisini kimse tanıyamıyordu. Doğru Hz. Peygamber'in yanına oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koydu. Ve:

"Ya Muhammed! Bana İslâm'ın ne olduğunu söyle" dedi. Resulü Allah (s.a.v.): "İslâm; Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Beyt'i hac etmendir" buyurdu. O zat: "Doğru söyledin" dedi. Babam dedi ki: "Biz buna hayret ettik. Zira hem soruyor, hem de tasdik ediyordu."

"Bana imandan haber ver" dedi. Resulü Allah (s.a.v.): Allah'a, Allah'ın meleklerine kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanman, bir de kadere, hayrına şerrine inanmandır" buyurdu. O zat yine:

"Doğru söyledin" dedi. Bu sefer:

"Bana ihsandan haber ver" dedi. Resulü Allah (s.a.s.):

" Allah'a O'nu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Çünkü her ne kadar sen onu görmüyorsan da, o seni muhakkak görür" buyurdu.²³⁵ Şu halde biz, iman ile İslam'ı böylece Cebrail'den öğrenmiş bulunuyoruz.

²³⁵ Buhari, İman, 37

İslam âlimleri, bu hadise dayanarak iman ile İslam'ı ve mümin ile Müslümanı tarif edip açıklarken aralarında bir takım tartışmalar da olmuştur. Mesela iman ile İslam aynı şeydir, hayır farklı şeylerdir, iman amelden bir cüzdür, hayır cüz değildir gibi ihtilaf edilmiştir.

Şimdi de İslam âleminin kendisini “İmam-ı Azam” (en büyük hukukçu) payesiyle şereflendirdiği ve fakat zalimlerin onu zindanlarda dayakla öldürdüğü büyük insan ve eşsiz âlim Ebu Hanife hazretlerinin “İman İslam'dır, İslam da İman'dır” görüşünü dile getirelim.

Bu anlayışa göre her mümin Müslüman olduğu gibi, her Müslüman da mümindir. Ancak Şafiiler konuya böyle bakmıyor. Onlar Ebu Hanife gibi iman ile İslam aynı şeydir demiyor ve buna itiraz ederek iman ile İslam ve mümin ile Müslüman farklı şeyler ve farklı kimselerdir diyorlar. Gazali de İhyasında bu konuyu dile getirerek mümin ile Müslümanın farklı kimseler olduğunu söylemiştir.

Esed oğullarından bir topluluk Medine'ye Hz. Peygamber'e gelip biz iman ettik, dediler. Bunun üzerine “Bedeviler inandık dediler. De ki: siz iman etmediniz, ancak Müslüman olduk (boyun eğdik) deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi”²³⁶ ayeti geldi. Böylece bu ayetin zahirine bakıldığı zaman iman ile İslam'ın farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan bir akın sırasında düşman bölgesinde bulunan bir kişi “La ilahe illallah Muhammedün Resulüllah” deyip Müslümanlara selam verdiği halde Üsame b. Zeyd tarafından, korkusundan böyle davrandığı zannedilerek, öldürülmüştü. Hz. Peygamber olayı öğrenince çok üzülmüş ve hiddetlenerek “kalbini yarıp baktınız mı, nasıl anladınız korkudan olduğunu” buyurmuşlardır. İşte bu olayla ilgili ayette “Size selam verene sen mümin değilsin demeyin”²³⁷ buyrulurken, iman ile İslam ve mümin ile Müslüman bir tutulmuştur.

Biz ise farklı kelimelerin farklı manalara delalet etmesi sebebiyle aynı Şafiiler gibi düşünerek şöyle diyoruz. İman, kötülüklerden korunmak, kötü şeylere karşı güven ve emniyet içinde olmak; bir şeye tereddütsüz inanmak ve onu tasdik etmek demektir. Onun için hem mümin ve hem de iman düzeni herkese ve tüm varlıklara güven verip onların güvenliğini sağlar. İslam esasları açısından mümin,

²³⁶ Hucurat 49/ 14

²³⁷ Nisa 4/ 94

Allah'tan başka tanrı olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve kadere inanan kimse demektir. Böylece iman teorik olup insanın kalbinde bulunan bir şeydir. Aslında iman kalp ile tasdik dil ile ikrardan ibarettir. Çünkü Hz. Peygamber, "İman, kalp ile bilmek, dil ile söylemek ve şartlarıyla amel etmektir".²³⁸ buyurmuşlardır.

İslam ise itaat etmek, boyun eğmek, teslim olmak; temiz, lekesiz ve kötülüklerden salim bulunmak, selamete ulaşmak veya ulaştırmak anlamına gelir. Terim olarak, Allah'ın Hz. Muhammed vasıtasıyla bildirdiği son ve kâmil dinin adıdır ki, yukarıda Cibril hadisinde "İslâm; Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Beyt'i hac etmendir" şeklinde geçmişti.

Şu halde İslam'da sadece teori yok pratik de var; yani imandan sonra namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibadetleri yerine getirmek şarttır. Dikkat edilirse bu ameller kelime-i şehadet üzerine oturmaktadır. Şu halde imansız amel olmaz. Bir kimse ne kadar çalışırsa çalışsın, ne kadar iyi işler yaparsa yapsın, isterse tüm insanlığı kurtarsın, iman etmedikçe yaptığı bu işlerin hiçbir değeri yoktur. İşte biz İslam esaslarını kabul edip yaşayan kimseye de Müslüman diyoruz. Mümin ile Müslümanı ayırdığımızı göre buradan şöyle bir netice çıkarabiliriz. Her Müslüman aynı zamanda mümindir. Ama her mümin Müslüman olmayabilir. Biz iman esaslarını kabul edip onlara ters düşmeyen fakat Müslüman da olmayan kimselere gayr-i Müslim mümin diye tavsif ediyoruz. Hz. Peygamber "Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimse cennete giremez. Yine kalbinde hardal tanesi kadar iman olan kimse de cehenneme giremez."²³⁹ buyurmuşlardır.

Böylece iman ve İslam, mümin ve Müslüman kelimelerinin kelime ve terim manalarını açıklamış bulunuyoruz. Şimdi de sıra Müslümanların yapmaları gereken görevlerine gelmiş bulunmaktadır. Hemen ifade edelim ki, bizim anlayışımıza göre Müslüman demek, İslam için yaşayan kimse demektir. Yani onun amacı, hedefi, yolu, meşgalesi, yaptığı işi ve her şeyi, her şeyi İslami'dir ve İslam içindir. Tahsil yapmak, okumak şu veya bu fakülteyi bitirmek amaç ve hedef olamaz. İş bulmak, çalışmak ve karın doyurmak, mal, mülk ve para sahibi

²³⁸ İbn Mace, Mukaddime, 9

²³⁹ İbn Mace, Mukaddime, 9

olmak, zengin olmak bir ideal olamaz. Maalesef çağımızın anlayışı, değer yargıları ve dünya görüşü yeme, içme, giyme ve barınma gibi olayları bir amaç haline getirmiştir. Oysa bunları hayvanlar insanlardan daha eksiksiz, kusursuz ve mükemmel yapıyorlar. Bu sebeple insanın hedef ve amacı kendisi ile mütenasip olmalıdır; bunlar insan için asla bir amaç olamaz, bunlar onun açısından ancak bir vasıttan ibarettir. Müslümanın hedefi, varlık âlemini yaratan ve düzeni kurup çalıştıran Allah'ın bir memuru ve halifesi olarak, peygamberi vasıtasıyla iğne ucu kadar küçük bir yeri bile dışarıda bırakmayıp açıkladığı hayatı ve Allah'ın koyduğu İslam kanun ve nizamını öğrenip uygulamak ve diğer insanları da bu uyguladıkları şeylere davet etmek olmalıdır. Tek kelimeyle, ben bir Müslümanım diyen kimsenin ideali İslam'dır ve İslam'ı öğrenip yaşamaktır. İşte bunu yapmak, mümin ve Müslüman için dini-ilahi bir görevdir.

İslam anlayışında Risalet-peygamberlik bile, imamet ile ilgili olduğundan büyük Müfessir Cassas "İmamet en yüksek mertebesi risalet", demiş ve Elmalılı da aynı ifadeyi eserine almıştır.²⁴⁰

Parlamentar sistemde bugün Türkiye'de devlet, Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve hükümetin yöneticisi-Başbakan olmak üzere 3 kişi tarafından yönetilmektedir. Oysa devlet yönetimi tecezzi kabul etmez ve bir evde 2-3 tane baba olmaz.

Hem bugünkü meclislerin İslam düzenindeki şura esası ile alakası bile yoktur. Çünkü bugün meclis iktidar ve muhalefet kanatlarından meydana gelmekle, sanki bunlar karşılıklı ali-cengiz oyunu ve evcillik oyuncağı oynamaktadırlar. Daha doğrusu bugünkü yönetimde kuvvet konuşur, mesela 500 kişilik bir mecliste 251 kişi 249 kişiyi sınırlamaktadır. Yani parmak demokrasisi vardır. Oysa İslam'da hak-hukuk, istişare ve adalet esasları vardır.

Mesela Hz. Ömer'in şurası parmak şurası değil, hak-hukuk ve adalet şurası idi. Fazla gelen ganimetler arttığı için bunların ne yapılması gerektiğinde Şuraya gitti. Hazineye saklayalım dediler. Herkesin görüşü bu idi; neredeyse öyle yapacaklardı. Hz Ali görüşünü belirtmediği için Ömer ona "Sen ne dersin Ey Ali dediğinde "Ben arkadaşlara katılmıyorum dedi" ve sakıncalarını açıkladı. Ömer de herkese yeniden soru açıp Hz Ali'nin görüşünü değerlendirmelerini istedi

²⁴⁰ El-Cassas Ebû Bekir Ahmed b. Ali er-Râzî, Ahkâm-ül Kuran, Beyrut-T.Y. I, 68; Krş. Elmalılı, Hak Dini, I. 491

ama kimse bir diyemeyince Hz Ali'nin görüşü kabul edildi ve fazla mallar gereken yerlere dağıtıldı.²⁴¹

İşte burada görüldüğü gibi bizim mecliste herkes kendi özel görüşünü serbest olarak en medeni bir şekilde dile getirdiği gibi, Devlet Başkanı, yürütmeyi yapan hükümet başkanı ve kanun yapan meclisin başkanı aynı kişidir.

Netice olarak tüm Müslüman kardeşlerime başkanlık sisteminin İslam'a daha yakın olduğunu iletmek isterken soru ve eleştirisi olan, ek ve ilave yapmak isteyenlere açığz Telefon ederlerse daha çok memnun oluruz.²⁴² Türkiye, İslam alemi ve tüm dünya Müslümanlarının daha çok hem de çok çalışması gerekiyor. Allah Müslümanlara yardım etsin inşallah... AMİN

Yaşamakta olduğumuz bu dünya bir sebepler dünyasıdır. Bu sebeplerin fen ve sosyal hayatta, bilim ve din hayatımızda Allah'ın koymuş olduğu kanun ve kurallar yani sünnetullah denilen Allah'ın hem evrende ve hem de sosyal hayatta Allah'ın değişmez yasaları vardır.²⁴³ Biz bu yasalara irademize dayanarak yaptığımız işler için dinsel, ama irademiz dışında kendi kendine çalışan yasalar için ise bilimsel diyoruz. İterseniz belki tekrar etmiş olacağız ama önemine binaen bu din-bilim ilişkisi üzerinde biraz duralım diyorum

Din-bilim ilişkisi çok eski zamanlardan beri düşünebilen insanları meşgul eden bir konudur. Çünkü ilim ile din insan düşüncesine ve dolayısıyla davranışlarına tesir eden ve neticede düşünce hayatının ve yaşayış tarzının şu veya bu şekilde değişmesinde rol oynayan iki öge ve iki unsur olarak göze çarpmaktadır. Bu sebeple insan hayatında ve toplumda tesir, teessür ve tedricen tekâmülün yani etkileme, etkilenme ve giderek gelişmenin varlığı değişmez bir prensip olarak karşımızda durmaktadır.

Tarih boyunca ilim ve din ilişkilerini inceleyen eserlere baktığımız zaman ilim ile dini bağdaştırmak isteyenler olduğu gibi, ayıran veya birisini kabul edip diğerini reddeden şahıs ve/veya ekollerin var olduğunu görürüz.

Mesela Leucippe, Democrite ve Epicure'den Marks'a kadar uzanan çizgi, materyalist düşünceye gönül verenleri oluşturur. Dekart da din ile bilimi birbirinden tamamen bağımsız, alanları ayrı ve biri diğerine karışmaz kabul

²⁴¹ Molla Hüsrev Mirat, s, 228; Büyük Haydar Efendi, Usul-i Fıkıh Dersleri, s, 339

²⁴² 0232 244 92 62 , 0258 385 72 22

²⁴³ Mehmet Erdoğan, F ve Hukuk Terimler Sözlüğü, s, 515

etmiştir. Din ile bilimi birbirini tamamlayan iki unsur gibi görüp "İnsan ilimden faydalanır, fakat din ile yaşar. Parça bütünün yerini tutamaz" diyen düşünürler de vardır. Hatta geleceğin değişmelerini din ile bilim ilişkilerinde gören bir yazar şöyle demektedir: "Tarihin gelecekteki seyrinin, bugünkü neslin ilim ve din arasındaki münasebetle hakkında vereceği karara bağlı olduğunu iddia etmek bir mübalağa sayılmaz." O nedenle bugün biz de sosyal değişimin faktörlerini ve bunların fonksiyonlarını araştırdığımız zaman onları din ile bilimin birleştirilmesinde bulmaktayız. Aslında bu düşünceyi Merhum Ali Fuad Başgil 1962 yılında Din ve Laiklik adlı eserinde söylemiştir. O bu konuda şunları ifade ediyor:

Bugün içinde bulunduğumuz kriz ve buhranların çaresi bence akıl ile nakli ve din ile bilimi barıştırıp birleştirmektir. Yukarıda açıklamaya çalıştığım gibi bu mümkün bir olaydır. Zira İslam dininin hakikatinde ilim ile din, akıl ile nakil arasında bir çelişki, çatışma ve sataşma yoktur.²⁴⁴ Şimdi aynı dine inandığımız gibi bilime de inanmamız, din nasıl bizim için bir delil ise bilimin de aynen öyle bir delil olduğu ve akli da bir delil olarak kullanmamız gerektiği konusunda iki ayet sunmak istiyorum:

"İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi de sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Buna hala inanmayacaklar mı?"²⁴⁵

"Allah'ın izni olmadıkça hiçbir kişinin iman etmesi mümkün değildir. Allah, akıllarını kullanmayanlar üzerine pislik yağdırır"²⁴⁶ "Allah kimi hidayete erdirmek isterse, onun gönlünü İslâm'a açar. Kimi de saptırmak isterse, sanki göğe yükseliyormuş gibi, göğsünü dar ve sıkıntılı yapar. Allah, inanmayanları işte böyle pislik içinde bırakır."²⁴⁷

Biz iradeli davranışlara dinsel, irademiz dışındaki oluşumlara ise bilimsel dememiz kendi istek ve arzumuz değildir. Bakınız büyük alim merhum Elmalılı üstadımız da aynı şeyi söylemiş bulunmaktadır.

²⁴⁴ Din ve Laiklik, s, 243

²⁴⁵ Enbiya 21/ 30

²⁴⁶ Yunus 10/ 100

²⁴⁷ Enam 6/ 125

Elmalılı M.H. Yazır Merhum, “bize doğru yolu göster”²⁴⁸ ayetinin tefsirinde irade içi ve irade dışı kanunlar bulunduğunu, irade kanunlarının iyiliğe götürdüğünü ve buna din denildiğini, irade dışı kanunlara ise “tabiat kanunları” adı verilip bunlara ilim ve fen denildiğini, bunların hepsini Allah’ın koyduğunu, insanın bunları koyamayacağını, ona düşen sadece bunları keşfetmek olduğunu söylemiştir.²⁴⁹

Biz şimdi burada din ve bilim derken, Müslümanların Kuran ve Sünnet ışığında ortaya koydukları fıkıh konusu karşımıza çıkmaktadır. Fıkıh yani İslam hukuku bir taraftan dinseldir, ama diğer taraftan da bilimseldir. Bize göre İslam hukukunda toplumla olan ilişkilerimiz, birebir olan ilişkiler ve topluma ait olan görevlerimiz bilimseldir, ama Allah karşı olan namaz, oruç ve hac gibi olan görevlerimiz ise dinseldirler. Dinsel olan olayları insanın akli ve duyu % 100 kavrayamaz ve onların illet, sebep ve hikmetlerini tam olarak bulup tespit edemez. İslam terminolojisinde buna “taabbudi” adı verilir.

Taabbudi, gerekçesi, illeti ve hikmeti akıl ile kavranamayan bir hükümdür. Mesela güneşin batışı ile akşam namazı kılmanın farz olması, ön ve arakadan çıkan şeyin abdesti bozması sebebiyle buraların değil de abdest azalarının, organlarının yıkanmasının istenmesi, mestin altına değil de üstüne mesh edilmesi gibi. Bunlar için çok genel hikmetler söylenebilir, fakat buna karşılık çok özel ve gerçek anlamda bir sebep / illet denilebilecek bir izah yapmak mümkün değildir.

Aklın sebep ile hüküm arasındaki ilişkiyi kavraması mümkün değildir. Buna karşılık akıl içkinin yasak olması hükmünün gerekçesini pekâlâ anlayabilir ve onun sarhoşluk verici özelliği sebebiyle yasaklandığını kavrayabilir (makul-ül mana)²⁵⁰

İşte konumuz olan din-bilim ve İslam düşüncesi ile yakından alakası bulunan bu fıkıh kelimesinin de toplum ve devlette uygulanacak kanun ve kuralları içermesi bakımından bilinmesinde fayda vardır.

²⁴⁸ Fatıha 1/ 7

²⁴⁹ E M H Yazır, Hak Dini, I, 126-127

²⁵⁰ Mehmet Erdoğan, F ve H T Sözlüğü, s, 531

Fıkıh, sözlükte bilmek, anlamak, bir şeyi izan ile şuurlu bir şekilde kavramak, onun esasına vakıf olmak demektir. Bunun terim anlam ise şöyledir: İnsanın, amel yönüyle lehine ve aleyhine olan şer’i hükümleri bir meleke halinde bilmesidir. Bunun başka bir tarifi ise şöyledir: Şer’i-ameli hükümleri yani ibadetler, suç ve cezalar, muameleler ile ilgili hükümleri mufassal delilleri ile bilmektir. En geniş anlamıyla fıkıh, İslam’ı bir bütün olarak Şariin maksadına uygun biçimde doğru kavramak ve onu çağın şartlarına uygun ve ihtiyaçları karşılayacak bir şekilde anlayabilecekleri bir dille kolayca yaşayabilecekleri ve yaşadıklarında da ahirete giden dünya hayatlarında mutlu olacakları bir biçimde pratik hayata geçirme kabiliyet ve başarısıdır.²⁵¹

Fıkıhın sözlük manası için Kamus ve Müfredat’a baktığımız zamanda da bunun tam anlamıyla düşünmek ve akıl yürütmek, bilgi üretmek demek olduğunu görüyoruz. Rağıb, bu değerli eserinde aynen şöyle diyor:

“Fıkıh, hazır bir bilgi ile gaip bir bilgiye ulaşmaktır. Bu kavram ilim kavramından daha dar anlamlıdır.”²⁵²

Asım Efendi de “Fıkıh, bir nesneyi zihin ve fitnatla gereği gibi anlayıp bilmek manasınadır. Daha sonra şeref ve siyâdeti için din ilmi ve şeriatta ilim galip oldu ki, ilm-i fıkıh ile müteâref olan ilm-i şerif olacaktır. Şârih der ki, müellifin sevkine göre usul ve fûru ve tefsir ve hadis dâhildir...”²⁵³ Buna göre sözlük olarak fıkıh demek, mantıktaki akıl yürütme, elimizde var olan bilgiler yardımı ile benzer konularda da bilgi sahibi olabilme yöntemi demek olur.

İlk dört halife devrinde fıkıh amelî idi. Sahabiler bir mesele hakkında Kitap sünnet ve rey içtihadı ile hüküm veriyorlar, böylece bu, benzer olaylar için bir fıkıh kuralı oluyordu. Bu dört halifenin hüküm ve davranışları ile kitap ve sünnet arasında bir ayrılık, aykırılık ve farklılık söz konusu değildi.

Emeviler devrinde ise durum değişti. Daha ilk halifeleri (Bunu yapan Muaviyedir; Hayreddin Karaman Hoca belki fitneye mahal vermesin diye ismini söylememiş olabilir) siyaset öyle icap ettiği için babasının zina mahsulü oğlu

²⁵¹ Mehmet Erdoğan F ve H. T. Sözlüğü, s, 144

²⁵² Rağıb el-İsfehani, Müfredat, II, 341

²⁵³ Mütercim Asım Efendi, Kamus IV, 823

Ziyad b. Ebihi nesebine geçirmiş, bunun, “Zina eden mahrum olur”, hadisine aykırı düştüğü uyarısına aldırmamıştı.²⁵⁴

Gerek ilk halifenin ve gerekse Ömer b. Abdilaziz dışında kalan sonrakilerin devlet idaresinde sünnet ve Raşid halifelerin yolundan ayrılmaları karşısında uyarıların fayda vermediğini gören sahabe ve tâbiûndan büyükler daha çok Hicaz’da ve özellikle Medine’de Sünnetin tespit edilmesine Kitap ve Sünnete bağlı nazarî bir fıkıhın yani fıkıh hükümlerinin tedvin edilmesine yöneldiler. Onlar bu davranışlarıyla hem ilim hem de uygulama halinde gerçek İslam’ın korunmasına çalışıyor, aynı zamanda devleti idare edenlere tepki göstermiş oluyorlardı.²⁵⁵

İşte bu teorik fıkıhın doğmasıyla böylece İslam’da teorik düşünce de doğmuş oluyordu.²⁵⁶ Bugün epistemoloji, bilgi teorisi veya bilgi felsefesi denilen bu bilim dalı, bilginin tabiatı, kaynağı ve sınırlarını inceler, bilginin değeri üzerinde durur. Aslında batı dünyasının epistemoloji dediği bu bilgi teorisinin temelleri daha önce atılmış ve Müslümanlar tarafından geliştirilmiştir. Sokrat’ın bulduğu tümenden gelimine karşı Ebu Hanife de tüme varım metodunu bulmuştur. Böylece Aristo mantığının ancak kesin bilgi ortaya koyabildiği bir yerde Ebu Hanife’nin bulduğu usul, bilgileri en kesin bilgiden en zayıf bilgiye doğru sıralamasını yapmıştır. Mesela bütün canlılar ölümlüdür, insan da canlıdır, öyleyse insan da ölümlüdür, dediğimiz zaman insanların öleceği kesindir. Bu bir tümenden gelimdir. Ebu Hanife de “şarap sarhoş ettiği için haramdır, rakı da sarhoş eder o da haramdır nebiz de sarhoş eder, o da haramdır... sarhoş eden bütün içkiler haramdır, diyerek bir tüme varım yapmıştır. Avrupalılar Ebu Hanife’nin bu metodunu tabiata uygulayarak sanayide büyük bir gelişme göstermişlerdir. Demir ısı ile genişler, bakır ısı ile genişler, gümüş ısı ile genişler... bütün metaller ısı ile genişler, demişlerdir.

Ebu Hanife’nin bu fıkıh usulünde en kesin ve hiçbir zaman değişmeyecek olan bilgiye muhkem denir, bundan başka müfesser bilgi, nas, zahir, hafi, müşkil, mücmel ve müteşabih bilgi olmak üzere böylece aşağıya doğru sıralanmış sekiz çeşit bilgi türü vardır. Bunların bütün usul ve yöntemleri, kural ve kanunları vardır. Bunlar Kuran-ı Kerime uygulanarak ondan bilgi alma ve hüküm

²⁵⁴ Ebu Nuaym, Hilyet-ül Evliya (Mısır, 1351/ 1932) II, 167; Süyuti, Tarihul Hulefa, s, 196; (Bu Hadisi Buari ve Müslim rivayet etmiştir).

²⁵⁵ Hayreddin Karaman, İslam Hukuk Tarihi, s, 54

²⁵⁶ Bknz, Hayreddin Karaman, İslam Hukuk Tarihi, Paragraf: Nazari Fıkıh, s, 54

çıkarmada kullanılmışlardır. Kuran, hüküm çıkarmada kullanılan birinci sırada bulunan ilk kaynaktır. Ondan sonra Hz. Peygamber'in Sünneti, yani söz, fiil ve takrirleri (tasvip ve olurları) gelir. Müslümanlar bağlayan bu iki kaynaktır. Bundan başka icma ve kıyas delilleri gelir ki, zaten bir ayet ve hadis olmadan ittifak ve benzetme yapılamaz.

Özet olarak söylemek gerekirse İslam düşüncesinde delil veya kaynak, teori ve pratik ya da itikad ve amel diye iki kısma ayrılır. İtikatta deliller, akli ve nakli deliller diye iki kısma ayrılırken, pratik ve eylemle ilgili kaynaklar da kitap ve sünnet olmakla beraber bunlara üçüncü bir delil de akli ilave etmek gerekir. Şafii de bu konuda şöyle diyor: "İlmin bu türü, daha önce açıkladığım hususu göstermektedir. Yani hiç kimsenin bir şey hakkında, bu helaldir veya haramdır, deme yetkisi yoktur. İnsan böyle bir şeyi ancak ilme dayanarak söyleyebilir. Bu ilim de, Kitab, Sünnet, İcma ve Kıyas'a dayanır." Şu halde ameli hükümler denildiği zaman İslam düşüncesinde bu dört delil esas olmuştur.

Burada bir hususa daha değinmemiz gerekir ki, o da internette, facebookta yani sosyal medyada, toplumda ve halk arasında bir kısım Müslümanlar hadis ve sünnet düşmanlığı yapmalarındır. Biz bunun bir sapıklık olduğunu kabul ediyor ve sünneti İslam'da delil olarak tanımayanların ayete göre kâfir oldukları düşüncesini taşıyorum. İslam'da tekfir kurumu olmadığı için ben bir şey demiyorum Ama Allah "ayette Peygamber size ne getirdi ve ne söyledi ise onu alın; neyi yasak etmiş ise ondan da sakının."²⁵⁷ "De ki, Allah'a ve Peygamber'e itaat edin! Eğer itaat etmeyip yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez."²⁵⁸ Buradaki kâfirler herhalde Hz. Peygamberin sünnetini kabul etmeyip ondan yüz çevirenler olsa gerektir.

Aslında bu sünnet düşmanlığı yeni bir olay değildir. Tarihte sünnete ve hadise ihtiyaç yoktur; Kuran yeter diyen bir sürü sapıklar ortaya çıkmıştır. Ahmet Hamdi Akseki bunlar hakkında şöyle yazmıştır:

Özel maksatlarla ortaya çıkmış olan Hariciler, Rafiziler ve zındıklar, "Biz Kurandan başkasına bakmayız; Kuran bize yeter demişlerdir."²⁵⁹

²⁵⁷ Haşr 59/ 7

²⁵⁸ A İmran 3/ 32

²⁵⁹ HattabiMaalimüs Sünne IV, 298; Avn-ül Mabud şerhi, Sünen-i Ebi Davud, IV, 328; Süyuti, Miftah-ul Cenne

Son asırlarda da Kuran'dan başkasını tanımamız diyenler de ortaya bir şey koymamışlardır. Bu hadislerin delaletlerinden şunu anlıyoruz ki, Peygamberin çizmiş olduğu sünneti tanımak istemeyenler, ya Kuran ve hadis hakkında hiçbir fikri olmayanlar, yahut içine daldıkları nimet kendilerine onu vereni unutturan, boğazına kadar zevk ve eğlenceye dalarak yalnız dünya hayatına razı olan kendini beğenmiş bilgilerle Peygamberin sünnetini ihmal etmek suretiyle din ve şariat bağlarından kurtulmak isteyen kimselerdir. Evet, Kuranı kabul edip de onu bize getireni, bize vereni Kuran hakkında talimlerini kabul etmemek, bize ihsan olunan nimeti alıp da onu vereni tanımamak demektir.

Bu bakımdan sünnet ve hadis ile tespit edilen hükümler Kurandan ayrı bir şey değildir. Sonra, Peygamberin teşri hususunda ve Risalet vazifesini ifa ederken kendisine vahiy olunandan başka bir şey söylemeyeceği düşünülürse sünnet ve hadis ile sabit olan hükümlerin de esas bakımından Kuranda mevcut olduğuna hükmetmek icap eder. Nasıl ki, Peygamber de "Allah'ın Kuranda helal kıldığından başka hiçbir şey helal kılmadığını, haram kıldığı da Allah'ın kuranda haram kıldığından başka olmadığını", söylemiştir.²⁶⁰

2- MEŞRUTİYET

Osmanlı saltanatında padişahlık nüfuz ve kudretinin Kanun-ı Esasi (yani Anayasa) ile kayıtladığı devirlerdeki bir devlet şeklidir. Osmanlı devletinde biri 23 Kanunuevvel (yani Aralık) 1876, diğeri 23 Temmuz 1908'de başlayan iki meşrutiyet dönemi yaşanmıştır.²⁶¹

Meşrut kelimesi sözlük olarak, Arapça sıfat isim olup şartlı, şarta bağlı, şart koşulmuş demektir.²⁶² Meşrutiyet kelimesi de bu kökten gelip onun terim anlamı ise şöyledir:

²⁶⁰ Bu hadisi Şafii ve Behhaki rivayet etmişlerdir. (Miftah-ul Cenne), (Kavaid-üt Tahdis).

²⁶¹ Mehmet Erdoğan F. Ve Hukuk Terimler Sözlüğü, s, 370

²⁶² Bak Mevlüt Sarı, Arapça-Türkçesözlük, Bekir Topaloğlu-Hayreddin Karaman, Arapça-Türkçe Yeni Kamus

Meşrutiyet, başta hükümdar bulunmakla birlikte seçimle gelen meclise dayanan yürütmeye (icraya) sahip olan bir idare şeklidir.²⁶³ Başka bir deyişle meşrutiyet, buna taçlı demokrasi de denir. Yasma yetkisini seçilmiş milletvekillerinin oluşturduğu meclisin, yürütme yetkisiyle hükümdarın başında bulunduğu yürütme organının kullandığı ve Türk tarihinde iki ayrı dönemde gerçekleşmiş bir yönetim biçimidir. Şu halde bu sistem anayasalı ve parlamentolu bir sistemdir.²⁶⁴

Bu sisteme taçlı demokrasi denilsin veya yönetime hem parlamento ve anayasa gibi kurumlar birer organ olarak katılsın; fakat buna rağmen de yönetimde istenilen verim ede edilmesin Bizce bunun sebebi, insanın kendi iradesine sahip olmakla beraber tabiata ve başkalarına robot gözüyle bakıp doğal hayatı müdahalelerle yapay hale getirip toplumda doku uyuşmazlığı üretmek olmuştur. Burada irade içi ve irade dışı kanun ve kurallar ile din ve bilime nasıl bakmamız konusunda Elmalılı M.H. Yazır Merhumu dinlemekte fayda vardır diyorum. O, “bize doğru yolu göster”²⁶⁵ ayetinin tefsirinde konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir:

“İrade içi ve irade dışı kanunlar bulunduğunu, irade kanunlarının iyiliğe götürdüğünü ve buna din denildiğini, irade dışı kanunlara ise “tabiat kanunları” adı verilip bunlara ilim ve fen denildiğini, bunların hepsini Allah’ın koyduğunu, insanın bunları koyamayacağını, ona düşen sadece bunları keşfetmek olduğunu söylemiştir.²⁶⁶

Bugün hürriyetçi demokrasi ile yönetilen monarşiler, meşrutiyet sistemini uygulamaktadırlar. Mesela İngiltere, İsveç, Norveç, Danimarka, İspanya, Belçika ve Hollanda gibi ülkeler böyledir.

Osmanlı tarihinde “Kanun-i Esasi” adı verilen anayasanın geçerli sayıldığı, çifte meclisli (Meclisi Mebusan = Millet Meclisi ve Meclisi Ayan = Senato) bir sistemdir.

I.Meşrutiyet 1876 – 1878 ve II. Meşrutiyet 1908 – 1922 de yürürlükte kalmış, bunların her ikisi de imparatorluğun bünyesi ile uyuşmadığı için başarısızlıkla

²⁶³ D Mehmet Doğan, B.T. Sözlük, s, 764

²⁶⁴ Yeni Türk Ansiklopedisi

²⁶⁵ Fatıha 1/ 7

²⁶⁶ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dilii, 126-127

neticelenmiş ve getirilen esaslar geniş ölçüde uygulanmamıştır. Bize göre yönetim denilen şey, millet ve devlet, inanış, kültür ve düşünce birliği ile hep beraber gerçekleştirilecek olan bir hak-hukuk ve adalet üretme faaliyetidir. Böyle olunca milletinden destek almayan bir devlet anayasa, yasalar, yasma, yürütme ve yargı organları bulursa da yeterli olacağı kanaatinde değilim. Zaten Kuranda da hak-hukuk ve adaletin ayakta tutulması ancak tüm müminlerin görevi sayılmıştır. Bunun için de ayette şöyle buyrulmaktadır:

“Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”²⁶⁷ Ve yine ayette “Ey iman edenler! Allah(ın koyduğu düzen) ile korunun ve doğrularla beraber olunuz.”²⁶⁸, diye tüm topluma emir verilmiştir. Böylece iyi dürüst ve samimi insanların nasıl bir toplum ve devlet olacakları hususunda da bir ipucu verilmiş olmaktadır.

Bizim anlayışımıza göre insan açısından baktığımız zaman birey ile devlet yönetimi arasında hiçbir fark yoktur. Birey kendi özel hayatında din kanun ve kurallarıyla karşı karşıya olup içtihat edip araştırarak karar verip kendisini idare ederek bu kararını uygulamaya koyduğu gibi, devlet de yine kendisine mahsus olan ortak alanda din ile bilim kanun ve kurallarına bağlı kalarak şura ile karar verir ve bu kararını yürürlüğe koyar. İslam’da ve İslam düzeninde Müslümanlar toplumun tümüne ilgilendiren işleri şura ile çözerler.²⁶⁹ İleride başkanlık sistemini ele aldığımız zaman söyleyeceğimiz gibi bugünkü meclislerin çalışma şekilleri ile İslam’daki şuranın uzaktan yakından bir alakası yoktur. Mecliste vekiller, önceden verilmiş bir kararı iktidar ve muhalefet olarak lehte ve aleyhte söylemlerle tartışırlar, daha doğrusu kavga ederler. Sonunda da fazla parmağa sahip olan iktidar kazanmış olur. İslam şurasında ise önceden verilmiş bir karar olmadığı gibi, üyeleri parti değil, millet seçtiği için parti kararı ve disiplini diye de bir şey olmadığından her üye kendi vicdanı ile baş başa kalır, bugün olduğu gibi, parti başkanının değil, kendisinin robotu olur.

²⁶⁷ Nisa 4/ 135

²⁶⁸ Tevbe 9/ 119

²⁶⁹ Şura 42/ 38

İnsan hayatı için durum bu iken yani hem birey ve hem de toplum için din ile bilim şartı varken, yani birey ile toplum, fert ile devlet, millet ve devlet, iradeli ve irade dışı hareket ve davranışlar boyutunda yaşarken ve böyle yapmaları gerekirken dinden uzaklaşmanın verdiği yanlışlıkla kuvvetler ayrılığı safatası ve meslek haline getirilen, kendi ailesine ücret ile çalışan sözüm ona yasama yapanlar meclisi uydurulmuştur. İslam'da kuvvetler ayrılığı veya birliği diye bir esas ve prensip yoktur.²⁷⁰

İslam'da siyaset, vekillik ve bakanlık gibi hizmetler asla meslek değildir ve olamaz. Hatta Abdurrahman Azzam Ebedi Risalet alı eserinde askerliğin de bir meslek olmayacağını söylemiştir.²⁷¹

Bugün dünyada yaşamayı güya meclisler yaptığına göre kendilerine milletvekili denen kimselerin kanun yapmayı bildikleri söylenebilir mi? Bu nasıl bir aldatıp yutturmacadır. Biz bu sapmaları ve göz boyamaları dinin aslını ve esaslarını kaybetmenin sonucu olarak insanların bocalama dönemleri olarak değerlendiriyoruz. Buna en güzel örnek de bir Fransız sosyoloğu olan Auguste Comte olduğunu söyleyebiliriz.

Auguste Comte'un 3 hal kanunu diye uydurduğu ve insanlık tarihi hakkında fala baktığı için sanki dünyanın sonu dinsizlik olacakmış gibi o, teolojik, metafizik ve pozitivist dönemler diye 3 farklı dönem önermiştir. Comte şöyle demiştir:

“ insanlık tarihi ve bireyin gelişim tarihi insanın düşünme yapısındaki değişikliklerle ortaya çıkan ve birbirini izleyen üç aşama (teolojik, metafizik ve pozitivist aşamalar) ile belirlenmektedir” Bu aşamalar birbirlerinden kesin hatlarla ayrılmamışlardır, toplum bazı konularda bir aşamada iken bazı konularda bir diğer aşamada olabilmektedir.

1. teolojik aşama; bu dönem dünyanın başlangıcından 1300 yılına kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Bu aşamadaki temel düşünce fiziki, sosyal diğer bir deyişle doğadaki ve toplumdaki tüm olayların doğaüstü güçler tarafından idare edildiğine duyulan inançtır. Doğa ve toplum, tanrı tarafından meydana getirilmiştir ve yönetilmektedir. Teolojik aşamada doğaya, insana, topluma dair var olan bilgiler, ilahi özellik taşıdıkları için sorgulanmadan kabul edilmektedir. Comte teolojik aşamayı kendi içinde fetişizm, çoktanrıcılık ve tektanrıcılık olmak

²⁷⁰ Abdurrahman Azzam, Ebedi Risalet, s, 104

²⁷¹ Abdurrahman Azzam Ebedi Risalet, s, 148

üzere üçe ayırmaktadır. Fetişizm; her şeyin canlı sayıldığı ilkel toplumların bir inanış ve anlayış biçimidir.²⁷² Çoktanrıcılık anlayışında yaşamın her safhasının farklı tanrılar tarafından belirlendiği düşünülmektedir. Tektanrıcılık anlayışı ise tek bir tanrının olduğu inancına dayanmaktadır.

2. Metafizik aşama; Rönesans ile birlikte teolojik aşamadan metafizik aşamaya geçilmiş ve 1300 ile 1800 yılları arasında genel olarak bu evre yaşanmıştır. Bu aşamada belirgin olan şey, toplumsal ve doğayla ilgili olguların birtakım soyut güçler ile açıklanmasıdır. Comte'a göre bu aşama pozitivist aşamaya geçişi sağlamaktadır. Comte'a göre bu aşamalardan her biri bir öncekinin sonucu bir sonrakinin ise hazırlayıcısı olmaktadır. Teolojik ve metafizik aşamada Comte, insanların doğadaki ve toplumdaki tüm olgularla ilgili olarak amaç ve nedenlerine ait mutlak bilgilere ulaşmak istemektedirler.

3. Pozitivist aşama: 1800'lü yıllardan itibaren bilimsel düşüncenin hakim olduğu pozitif aşamaya ulaşılmıştır. Bu aşamaya geçişi sağlayan Fransız Devrimi'dir. Bu dönemde insanlar doğadaki ve toplumsal yaşamdaki olguları açıklayabilmek için somut gözlenebilir olguları incelemeye yönelmişlerdir. bu inceleme esnasında olgular arasındaki neden-sonuç ilişkileri gözlenip, bu ilişkilerdeki düzenlilikler ve artarda gelişler yasalarla ile açıklanabilmektedir. Comte'a göre pozitif düşünme, endüstriyel girişimcilerin ortaya çıkmasına imkân sağlamıştır.

Eski Diyanet İşleri başkanı Merhum Ahmet Hamdi Akseki, ismini vermeden Ebedi Risalet kitabına yazdığı Mukaddimede Auguste Comte'u üçhal kanunu diye ifade ettiği teolojik dönem, metafizik ve pozitivist dönemleri, din devri, felsefe devri ve bilim devri gibi ifadelerle eleştirdiği yazısında şunları söylemektedir:

Biliyoruz ki, filozof veya sosyolog geçinen bazı kimseler, insanlığın din hususunda geçirmiş olduğu çeşitli devirlere bakarak çok yanlış bir fikre saplanmışlardır. Onlara göre insanlık, Din devri, Felsefe devri ve İlim devri gibi üç devir geçirmiştir. Hatta bu devirlerin onlarca sınırları bile vardır.²⁷³

Ali Fuad Başgil de Din ve Laiklik adlı eserinde Pozitivistler ve Pozitivizm başlığı altında şunları söylemiştir: İlmi denilen maddeciliğin veya başka bir deyişle ilimciliğin (= seientisme)yolunu meşhur Fransız tabiiyatçı Lamark açmıştır.

²⁷² D. Mehmet Doğan, B. T. Sözlük, s, 374

²⁷³ Bak: Abdurrahman Azzam, Ebedi Risalet, s, 11

Lamark'ın açtığı bu yoldan yürüyenler arasında İngiliz Tabiiyatçı Darwin ile Alman hekim-filozof Büchner (Bühner) pek meşhur olan iki maddecidir.

Modern maddeciler ya da ilimciler arasında ve bilim adına din düşmanlığı saçıların başında Jena Üniversitesi profesörlerinden Ernest Haeckel'e önemli bir yer vermek gerekir.

Bu Türk toplumunun yönetim hakkında dünden bugüne uyguladığı sistem olan mutlakiyet, meşrutiyet ve cumhuriyet sistemlerinin, tabi İslami açıdan bir delil teşkil etmesi mümkün değildir. Zaten Osmanlılar zamanında yönetim, bir mal gibi babadan oğula intikal etmiş, hatta bunun için de İslam'da haram ve yasak olan şehzade katilleri bile en şeni bir cinayet olarak uygulamaya konulmuştur. Ayrıca ayette Hz. İbrahim'e Allah, "ben seni insanlara yönetici yapacağım" dediği zaman, o, "çocuklarım, torunlarım da olsun" dediğinde Hak Teâla, bana verilen söze (dini esaslara) uymak demek olan yönetim görevinin zalimlere buyurmakla²⁷⁴ siyasette hanedanlığın haram olduğu çok kolay bir şekilde anlaşılmaktadır.

Bu yönetim biçimi tarihte Osmanlılar zamanında uygulanmış olan bir idare şeklidir. Osmanlı saltanatında padişahlık nüfuz ve kudretinin Kanunu Esasi ile kayıtladığı devirlerdeki devlet idare şeklidir.²⁷⁵ Bu meşrutiyet yönetim biçimini İslami açıdan değerlendirecek olursak şöyle söyleyebiliriz. Padişahın iradesini başı-boş istediği gibi hareket etme yetkisiyle donatmak kadar yanlış bir şey olamaz. Bir anayasa sınırları içerisinde dönüp dolaşmak gerekir. Bırakınız tüm milletten sorumlu olan bir başkan ve padişah, İslam'da bir insan ve sadece vatandaş bile başıboş kalmaz. Çünkü ayette "İnsan bu dünyada başıboş bırakıldığını mı sanıyor?", buyrulmuştur.²⁷⁶ Yani insan diğer varlıklar, hayvan, bitki ve cansızlar nasıl Allah'ın koymuş olduğu nizam ve düzene uyuyorlarsa insan da İslam düzenine uymak zorundadır. İşte bu devletin hareket ve davranışlarını ayarlayan yasalar ve anayasalar, doğal-tabii-fitri ve ilahi düzene uygun ise mesele yoktur; değilse bugün olduğu gibi hayat insan için çekilmez bir dert olur.

Şimdi bilhassa ülkemizde uygulanan mutlakiyet, meşrutiyet sistemlerinin devamı olan cumhuriyet yönetim biçimini ele almaya çalışalım

²⁷⁴ Bakara 2 / 124

²⁷⁵ Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Hukuk Terimleri sözlüğü, s, 370

²⁷⁶ Kıyame 75/ 36

3- CUMHURİYET

Milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve devlet yönetiminde halkı temsil edecek kişilerin, düzenli aralıklarla ve özgürce seçildiği, seçim aracılığı ile iktidarın halk çoğunluğunun tercihine göre belirlendiği, yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin birbirine karşı bağımsız ve birbirini dengeli bir biçimde denetleme esasını üzerine kurulu bir yönetim sistemidir.²⁷⁷

Bugün cumhuriyet kelimesi, bize, demokrasiye karşı, millet iradesini hiçe sayan, meydanlarda cumhuriyet mitingleri yapan ve yaptıran, nereye, kime ve hangi karanlık odağa mensup oldukları ve kime çalıştıkları belli olmayan, bize göre din, devlet ve millet düşmanı kimseleri hatırlatmaktadır. Bunlar hakkında bizim teşhisimiz, ülke içerisinde Atatürkçü, Kemalist, mason, din, İslam ve Müslüman düşmanı laikçiler; dışarıda ise Siyonist Yahudiler ve teslisçi Hıristiyanlar ile bunlar, hep beraber aynı yolun yolcuları olmalarıdır.

²⁷⁷ Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Hukuk Terimler Sözlüğü, s, 80

Diyanet İşleri Kurul başuzmanı olan İbrahim Ural cumhuriyet hakkında Dini Kavramlar Sözlüğü adlı kitapta şunları yazmıştır:

“Sözlükte, çoğunluk anlamındaki “cumhur” kelimesinden türeyen “cumhuriyet” terim olarak, bir toplumu yönetme yetkisinin, seçimle halktan alındığı siyasi örgütlenme biçimine denir. Cumhuriyet, tek kişinin bir toplumu yönetmesi anlamındaki “monarşinin” karşıtıdır. Cumhuriyet yönetiminde, toplumu yönetecek olanlar. Halk tarafından seçilir. Monarşide ise böyle bir seçim yoktur, yönetim, babadan oğula veya kardeşe geçen bir sistemle iş başına gelen bir kişi tarafından yönetilir.

Kuran belirli bir siyasi yönetim şekli belirlememiş, bu hususu toplumların inisiyatifine ve tercihine bırakmıştır. Cunta da içinde yaşanan dönemin, sahip olunan imkânların ve devralınan geleneğin belirgin bir payı olacaktır. Ancak Kuran, yönetimde adaleti ve sorumluluk bilincine sahip olmayı emretmiş, haksızlığı yasaklamıştır. “Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla görendir.”²⁷⁸ “... O müminlerin işleri, işleri de kendi aralarında bir istişare-danışma ve şura iledir...”²⁷⁹ anlamındaki ayetlerde “işlerin ehline verilmesinin ve istişare ile yapılmasının emredilmesi” toplumu yönetecek kimselerin ehil olanlardan seçilmesi gerektiğine işaret edilmiştir.

Bu ilke ve tavsiyeler en iyi şekliyle Cumhuriyet idaresinde ve demokratik yönetimlerde gerçekleşeceği düşüncesiyledir ki, son dönem İslam bilginleri Cumhuriyetin ve demokrasinin İslam dininin genel öğretisine en uygun yönetim biçimleri olduğu tezine ısrarla vurgu yapmışlardır.”²⁸⁰

Biz İbrahim Ural’ın bu görüşlerine maalesef katılmıyoruz ve katılamıyoruz. Uzman olan insan böyle konuşursa acaba başkaları ne yapmaz. Bir defa Kuran inanan mümin ve Müslümanlara her şeyi ve her şeyi yani insan iradesiyle ilgili tüm hususları açıklamıştır. Müslümanları bunları Kuranın ya doğrudan ya da dolaylı olarak açıkladığı ayetlerin künhüne nüfuz etmeleri gerekir. Kuran insanın ihtiyacı olan her şeyi açıklamıştır. İşte bu hususu anlatan ayetler:

²⁷⁸ Nisa 4/ 58

²⁷⁹ Şura 42/ 38

²⁸⁰ Bakınız Diyanet İşleri Yayınları arasında bulunan Dini Kavramlar Sözlüğü, s, 95-96

“Elif-Lâm-Râ. Bu öyle bir kitaptır ki, ayetleri muhkem kılınmış, sonra da her şeyden haberdar olan hikmet sahibi Allah tarafından ayetleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır.”²⁸¹

“Suçluların tuttuğu yol açığa çıksın diye, ayetleri işte böyle genişçe açıklıyoruz.”²⁸²

“Kara ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulasınız diye yıldızları sizin için yaratan O'dur. Şüphesiz biz, bilen bir toplum için ayetleri geniş bir şekilde açıkladık.”²⁸³

“De ki: "O'nun üstünüzden ve ayaklarınızın altından azap göndermeye yahut sizi fırkalara ayırıp kiminizin kiminize hıncını tattırmaya gücü yeter". Bak, ayetlerimizi nasıl inceden inceye açıklıyoruz ki, onlar iyice anlasınlar.”²⁸⁴

İşte Rabbinin doğru yolu budur. Şüphesiz biz, hatırlayıp ibret alan bir kavim için ayetleri geniş bir şekilde açıkladık.²⁸⁵

“Biz Kitabı sana, her şeyin açıklayıcısı, Müslümanlara bir hidayet, bir rahmet ve bir müjde olarak indirdik.”²⁸⁶

"... Biz Kitap'ta hiçbir şeyi noksan bırakmadık, sonra onlar Rablerine toplanacaklardır.”²⁸⁷

“Andolsun, bu Kuran'da her örnekten insanlar için çeşitli açıklamalarda bulunduk. İnsanların çoğu ise ancak inkârda ayak direkttiler.”²⁸⁸

“Andolsun, bu Kuran'da insanlar için Biz her örnekten çeşitli açıklamalarda bulunduk...”²⁸⁹

Kuran'da insana, Allah'ın hükümlerini kayıtsız şartsız kabul etmesi, sadece Allah'ı dost ve vekil edinmesi, hayattaki tek amacının Allah'ın rızası, rahmeti ve cenneti olması gerektiği bildirilir. Kuran ayetlerinde bildirildiği gibi bir hayat

²⁸¹ Hud 11/ 1

²⁸² Enam 6/ 55

²⁸³ Enam 6/ 97

²⁸⁴ Enam 6/ 65

²⁸⁵ Enam 6/ 126

²⁸⁶ Nahil 16/ 89

²⁸⁷ Enam 6/ 38

²⁸⁸ İsrâ 17 / 89

²⁸⁹ Kehf 18/ 54

süren insan için tek ölçü Kuran, izlenecek tek yol da Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (sav)'in yoludur. Kuran'da gerçek Müslümanların her dönemde içinde yaşadıkları toplumun batıl dininden kopup, katıksız olarak Allah'a ve O'nun emirlerine yöneldiklerinden bahsedilir. Örneğin Kuran'da, yaşadıkları toplumun batıl dinini kabul etmedikleri için kınanan ve ölüm tehdidi altında kalarak bir mağaraya sığınan salih gençlerin durumları Kehf kıssasında haber verilir.²⁹⁰

Kuran bir taraftan böyle söyleyecek ve bunları dile getirecek, koskoca Diyanet uzmanı ise “Kuran belirli bir siyasi yönetim şekli belirlememiş, bu hususu toplumların inisiyatifine ve tercihinin bırakmıştır”, diyecek... Bu olur şey değildir. Allah Kuranda böyle düşünen diyanet ve ilahiyat mensubu sapıklar için, inisiyatif ve tercihten bahsetmelerine karşılık muhayyerliğin olmadığını dile getirerek şöyle cevap veriyor:

“Bununla beraber Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman, gerek mümin bir erkek ve gerekse mümin bir kadın için, o işlerinde başka bir tercih hakkı yoktur. Her kim de Allah ve Resulüne âşi olursa açık bir sapıklık etmiş olur.”²⁹¹ Görüldüğü gibi burada ayet konuşuyor. Öyleyse bizim daha başka bir şey söylememize kesinlikle bir ihtiyaç yoktur. Biz sadece Allah hidayet etsin diye dua ederiz, inşallah...

Terim olarak cumhuriyet, başında cumhurbaşkanı bulunan ve siyasi mekanizması nazari olarak seçimle kurulan bir devlet-idare şeklidir.²⁹² Biz buna monarşinin zıddı olan bir yönetim biçimi de diyebiliriz. Batı dillerinde bunun karşılığı respublica, repuplik kelimeleridir.

Cumhuriyetlerde devlet başkanlığı, irsi (babadan oğula geçen veya belirli ailenin fertlerine mahsus) değildir, bu bir hanedanlık değildir ve hayat boyu da devam etmez. Devlet başkanı, seçilerek veya başka şartlarda gelen kişidir. Kelimenin sözlük anlamı “halka mahsus idare, halk idaresi” demektir ve aynı anlamdaki demokrasi kelimesinin karşılığıdır. Aslına bakarsanız, İslam’da Kuran ve sünnet ışığında her şeyin açıklanması ile birlikte halk idaresi ve halka mahsus idare ifadeleri İslam’a terstir. Çünkü dini de bilimi de ve bu iki alandaki kanun ve kuralları da koyan Allah’tır. İnsan irade alanında, içtihad ve şura ile birey ile

²⁹⁰ Kehf 18/ 13-16

²⁹¹ Ahzab 33/ 36

²⁹² D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe SÖZLÜK, s, 198

topluma ait alanlarda karar verip dini hayatını daha doğrusu İslami hayatı yaşar. İradenin dışında çalışan bilimsel alanda da bilim kanun ve kurallarını uygular. Onun için biz, bu mutlakiyet, meşrutiyet ve cumhuriyet deyiniz adını ne koyarsanız koyunuz, bunların İslam'a uygun olduğunu söyleyemeyiz. İslam Düzeninde kişiler, bireysel-özel alanlarında kitap ve Sünnete, ayet ve hadise dayanarak içtihatla karar verir ve bu kararını uygulamaya koyar. Ortak alanda yani kamusal alanda da şura ile karar verir ve bu karar yürürlüğe girer.

Fakat terim olarak söylediğimiz gibi ve uygulamadaki şekilleriyle cumhuriyet, demokrasinin eşanlamlısı değildir; hatta bu bakımdan demokrasi ile hiçbir ilgisi yoktur, diyebiliriz. Zira demokrasi, cumhuriyet kadar monarşilerde de geçerli bir sistemdir. Mesela İngiltere, İsveç, Hollanda, Belçika ve Japonya gibi ülkelerde böyledir.

Cumhuriyet, demokrasi olabilir. Ancak bu takdirde halk yönetimine, milli iradeye, serbest seçime, çeşitli partilerin varlığına, subay ve hakim (ordu ve yargının) politikaya karışmamasına bağlıdır. Bunlar bilhassa Amerika, Almanya, Fransa ve benzer ülkelerde uygulanmaktadır.

İster cumhuriyet deyin, ister demokrasi, bu düzenlerin hepsi, dünyada çok farklı şekillerde uygulanmaları dolayısıyla bize göre teorik kalmış ve nazariyeden öteye geçememiş, uygulamada ise melez, halis olamayan, karışık, kozmopolit ve heterojen sistemler olarak ortaya çıkmış, devam etmiş ve hala devam etmektedir. İşte bunlara tam bir cevap olmak üzere Abdurrahman Azzam, İslam, en yüksek, gerçek demokrasi esas ve prensiplerini içermektedir, demiştir.²⁹³

Evet, gerçekten de öyledir; gerçek yönetim şekli, birey ile toplumun, fert ile devletin, millet ile devletin millet ile ümmetin aynı bisikletin ön ve arka tekerlerinin uyum ve ahenk içerisinde yürüdüğü bir gerçek idare şekli ancak İslam ile olabilir. Artık Müslümanlar bu gerçeğe inanmalı, bunun için de İslam'ı ve İslam düzenini yeniden çalışıp çabalayıp öğrenmeli, yaşamalı ve yaşadıkları hayatı da tebliğ etmelidirler, diyorum.

Bu sistemler, Süleyman Akdemir'in de "Sosyal Denge Devlet Yapısının Tarihi Seyri" adlı eserinde dediği gibi, hep birer aşamalardır. İnsanoğlu, tarih öncesi ve

²⁹³ Abdurrahman Azzam, Ebedi Risalet, s, 31

tarih	sonrası	olmak	üzere:
1-			aile,
2-aşiret,			
3-kabile			
4-ve site toplum veya devletleri aşamalarını tamamlamış;			
tarih sonrasında ise			
1-Mezopotamya	–	Siteler	Birliği;
2-Mısır	–	Krallıklar	Düzeni,
3-İbraniler	–	Hukuk	Düzeni;
4-Eski Yunan – Demokrasi;			
1-Hıristiyanlık	–	Dini	Düzen;
2-Doğu	Roma-Bizans	–	İmparatorluk;
3-İslamiyet	–	İçtihat	Düzeni;
4-Batı Bürokratik Düzen			

1-ve Denge Oydaşma-İcma Düzeni olmak üzere bir takım siyasi aşamalardan geçmiş, geçiyor ve geçecektir.²⁹⁴

İşte burada da görüldüğü gibi önümüzdeki son aşama bir icma düzeni olma ihtimali vardır. İcma da yalnız olmaz ki... İcma, içtihad ile, içtihad da icma ile dengelenecektir. Nasıl bireyler ve millet içtihat ile, toplum ve devlet de şura ile dengelenir ve bugün bunlar olmadığı için millet ve ümmet perişan bir haldedir. Öyleyse bu kurumlar diriltildiği gün devlet, millet ve ümmet de ayağa kalkmış olacaktır inşallah...

Önümüzde Türkiye'nin, İslam aleminin ve hatta hemen hemen tüm dünyanın geçirmesi gereken siyasi düzen ve politik aşama ise bize göre Türkiye'nin öncülüğünü yapacağı yeni bir barış düzeni veya üçüncü yol medeniyeti olacaktır. Din-bilim bileşimi üzerine oturacak olan bu yeni anlayış, bugün insanlığın içine düşmüş olduğu savaş medeniyeti ve hayat mücadelede ibarettir, felsefesini tepeleyip tüm hayat barıştır ve tüm çalışanlar için barış olacaktır bakış ve düşüncesi her tarafı kaplayacaktır, inşallah...

²⁹⁴ Süleyman Akdemir, Sosyal Denge, 45-102

Din bilim bileşimi derken bu hususun çağımız ve günümüz açısından çok büyük bir önemi vardır. Zira bu batının Rönesans medeniyetinin en büyük açmazı, din konusudur. Bu medeniyet, din, ruh-beyin ve sosyal bilimler açısından çıkmaz sokağın içine saplanıp kalmıştır. Oysa insan beden ve kalp yönüyle bilimsel, ruh-beyin ve sosyal bilimler açısından da dinseldir. İşte biz, bu ruhsuz medeniyete beden medeniyeti, bedensel medeniyet diye lakap takıyoruz.

Elmalılı merhumun dediği gibi biz, iradeli harekete dinsel, irade dışı tabiat olaylarına da bilimsel diyoruz ve bilime, bilim kanun ve kurallarına tabi olan varlıklara da bir nevi robot gözüyle bakıyoruz. Mesela bize destek açısından burada size bu merhum üstadımızın kaynağını tekrar açıklamak istiyorum.

Elmalılı M.H. Yazır Merhum, “bize doğru yolu göster”²⁹⁵ ayetinin tefsirinde irade içi ve irade dışı kanunlar bulunduğunu, irade kanunlarının iyiliğe götürdüğünü ve buna din denildiğini, irade dışı kanunlara ise “tabiat kanunları” adı verilip bunlara ilim ve fen denildiğini, bunların hepsini Allah’ın koyduğunu, insanın bunları koyamayacağını, ona düşen sadece bunları keşfetmek olduğunu söylemiştir.²⁹⁶

Din-bilim ilişkisi çok eski zamanlardan beri düşünebilen insanları meşgul eden bir konudur. Çünkü ilim ile din, insan düşüncesine ve dolayısıyla davranışlarına tesir eden ve neticede düşünce hayatının ve yaşayış tarzının şu veya bu şekilde değişmesinde rol oynayan iki öge ve iki unsur olarak göze çarpmaktadır. Bu sebeple insan hayatında ve toplumda tesir, teessür ve tedricen tekâmülün yani etkileme, etkilenme ve giderek gelişmenin varlığı değişmez bir prensip olarak karşımızda durmaktadır.

Tarih boyunca ilim ve din ilişkilerini inceleyen eserlere baktığımız zaman ilim ile dini bağdaştırmak isteyenler olduğu gibi, ayıran veya birisini kabul edip diğerini reddeden şahıs ve/veya ekollerin var olduğunu görürüz.²⁹⁷

Hatta geleceğin değişmelerini din ile bilim ilişkilerinde gören bir yazar şöyle demektedir: “Tarihin gelecekteki seyrinin, bugünkü neslin ilim ve din arasındaki münasebetler hakkında vereceği karara bağlı olduğunu iddia etmek bir

²⁹⁵ Fatıha 1/ 7

²⁹⁶ Hak Dini ve Kuran Dili, 126-127

²⁹⁷ Abdülhak Adnan Adivar, Tarih Boyunca İlim ve Din, İstanbul Remzi Kitabevi 1944, I, 360; II, 263.

mübalâğa sayılmaz.”²⁹⁸ O nedenle bugün biz de sosyal değişimin faktörlerini ve bunların fonksiyonlarını araştırdığımız zaman onları din ile bilimin birleştirilmesinde bulmaktayız. Din ile bilimin birleştirilmesi, bunların insan beyinde ve uygulamalarında beraber olması tüm insanlık için fayda sağlayacaktır.

Mesela Leucippe, Democrite ve Epicure'den Marks'a kadar uzanan çizgi, materyalist düşünceye gönül verenleri oluşturur.²⁹⁹ Dekart da din ile bilimi birbirinden tamamen bağımsız, alanları ayrı ve biri diğerine karışmaz kabul etmiştir.³⁰⁰ Din ile bilimi birbirini tamamlayan iki unsur gibi görüp "İnsan ilimden faydalanır, fakat din ile yaşar. Parça bütünü yerini tutamaz" diyen batılı düşünürler de vardır.³⁰¹ Hatta az önce de söylediğimiz gibi, geleceğin değişmelerini din ile bilim ilişkilerinde gören bir yazar şöyle demektedir: "Tarihin gelecekteki seyrinin, bugünkü neslin ilim ve din arasındaki münasebetler hakkında vereceği karara bağlı olduğunu iddia etmek bir mübalâğa sayılmaz.”³⁰²

Aslında her zaman söylediğimiz gibi, din ile bilimin birbirinin fonksiyoneli olduğu hakkında kesin görüşümüz vardır. Bunlar karşılıklı olarak olmazsa olmaz esasına bağlıdır; bisikletin ön ve arka tekerleri gibi birisi patlaksa veya iş yapamaz halde ise diğeri de yok demektir. Böylece insan hayatında fizik ile metafizik, din-bilim, ruh-beden, akıl ve nakil dengelerinin kurulup bunların yerli yerine oturup bir bütünlük arz etmeleri gerekir.

Esas itibariyle bu düşünceyi Merhum Ali Fuad Başgil 1962 yılında yayınladığı Din ve Laiklik adlı eserinde söylemiştir. O, bu konuda şunları ifade ediyor:

Bugün içinde bulunduğumuz kriz ve buhranların çaresi bence akıl ile nakli ve din ile bilimi barıştırıp birleştirmektir. Yukarıda açıklamaya çalıştığım gibi bu mümkün ve hatta zaruri bir olaydır. Zira İslam dininin hakikatinde ilim ile din,

²⁹⁸ A. N. Whitehead, *Science And The Modern World*, Cambridge, 1930, s. 224; A. Adnan Adıvar "Düşünen beşeriyeti çok eski zamanlardan beri meşgul eden ilim ve din arasındaki münasebetler meselesi, hiçbir vakit ne tamamen hallolunmuş, ne de tamamen unutulmuştur.

Meşhur filozof A. N. Whitehead'e göre, 'tarihin gelecekteki seyrinin, bugünkü neslin ilim ve din arasındaki münasebetler hakkında vereceği karara bağlı olduğunu iddia etmek bir mübalâğa sayılmaz'."

²⁹⁹ Ali Fuad Başgil, *Din ve Laiklik*, İstanbul, Sönmez Neşriyet, 1962, s. 28-40

³⁰⁰ Emile Boutroux, *Çağdaş Felsefede İlim ve Din*, (ter: H. Katipoğlu) İstanbul, M:E:B: 1988, s. 19

³⁰¹ Emile Boutroux, *Çağdaş Felsefede İlim ve Din*, (ter: H. Katipoğlu) İstanbul, M:E:B: 1988, s. 19

³⁰² A. N. Whitehead, *Science And The Modern World*, Cambridge, 1930, s. 224

akıl ile nakil arasında bir çelişki, çatışma ve sataşma yoktur. Şimdi okuyucularıma aynı dine inandığımız gibi, bilime de inanmamız, din nasıl bizim için bir delil ise bilimin de aynen öyle bir delil olduğu ve akli da bir delil olarak kullanmamız gerektiği konusunda iki ayet sunmak istiyorum:

“İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve diri olan her şeyi de sudan meydana getirdiğimizi görmediler mi? Buna hala inanmayacaklar mı?”³⁰³

“Allah'ın izni olmadıkça hiçbir kişinin iman etmesi mümkün değildir. Allah, akıllarını kullanmayanlar üzerine pislik yağdırır”³⁰⁴ “Allah kimi hidayete erdirmek isterse, onun gönlünü İslâm'a açar. Kimi de saptırmak isterse, sanki göğşe yükseliyormuş gibi, göğsünü dar ve sıkıntılı yapar. Allah, inanmayanları işte böyle pislik içinde bırakır.”³⁰⁵

Zaten kul iradesi ile Allah iradesinin buluşup birleştiği yerde kişinin fiili ve kaderi vardır, oluşup meydana gelir. Allah'ın bilgisi ve iradesi olmadan ne bir yaprak kıvılgın ve ne de bireyin fiili meydana gelir. Bu konulardaki ayetlerde şöyle buyrulmaktadır:

“Gaybın anahtarları O'nun katındadır, onları O'ndan başkası bilmez, karada ve denizde olanları O bilir ve bir yaprak düşmez ki, onu O bilmesin; ne toprağın karanlıklarında bir tane, ne de kuru ve yaş hiçbir şey yoktur ki, o her şeyi açıklayan Kitap'ta bulunmasın.”³⁰⁶

"Hâlbuki sizi de yaptıklarınızı da Allah yaratmıştır." ³⁰⁷

Demokrasi deyip halk ile alakası olmayan bu kast, kesim ve kısımların elinde olan yönetim, meclis başkanı, hükümet başkanı ve cumhurbaşkanı gibi çok başlılık hiyerarşisinden de kurtulacaktır ve kurtulmalıdır. Böylece adeta başkanlık sistemi denilen bir aşamaya doğru gidecek ve Batı dünyası ortaya koyduğu demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi ve kadın-erkek eşitliği gibi değerlerle İslam'a yaklaştığı gibi, bu yönetim biçimi sayesinde de çok başlılıktan kurtulmakla İslam'a bir adım daha yaklaşmış olacağız. Zaten büyük

³⁰³ Enbiya 21/ 30

³⁰⁴ Enam 6/ 125

³⁰⁵ Yunus 10/ 100

³⁰⁶ Enam 6 / 59

³⁰⁷ Saffat 37 / 96

İslam hukukçusu Kasani'nin insanı hayvanlardan ayıran en önemli özelliğin velayet-hukuk olduğunu söylemesiyle insanlar arasındaki tüm ilişkilerin bilimsel bir temele ve hukuka dayanacağı bütün insanlar tarafından bilinmelidir, derim.³⁰⁸

Şimdi ülkemizin yavaş yavaş yönelmekte olduğu bu başkanlık sistemi hakkında konunun ilişkisi dolayısıyla bir-iki cümle daha söylemek isteriz.

İslam, bireyin olduğu kadar toplumun, toplumun olduğu kadar da bireyin düzenidir. Çünkü birey ancak toplum ile beraber yaşayabilir. Onun için İslam'da özel hukuk ve kamu hukuku ayrımı da yoktur. Hatta konuyla ilgili Ahkam-üs Sultaniye, Kitab-ül Harac ve Kitab-ül Emval gibi tarihte yazılmış eserlerde İslam'dan din ve devlet, din ve şariat, diye bahsedildiği görülmektedir. Yani bugünkü anlamda İslam, hem din ve hem de düzendir. O sebeple İslam düzenini bilenler, başkanlık sisteminin İslam'a parlamenter sistemden daha yakın olduğunu bilirler.

Nizam, düzen, sistem ve rejim gibi kelimeler hemen hemen siyasi anlamda birbirlerine yakın olan sözlerdir. Aslında yönetim sistemi veya siyasal sistem, herhangi bir devletin yönetimi için, hükmetme (özellikle yasama ve yürütme) gücünün kimin elinde bulunacağını belirlediğini gösterir. Bugüne kadar insanlar monarşi, oligarşi, demokrasi ve anarşi yönetim şekillerini kullanmışlardır. Esasında anarşiyi bir yönetim biçimi olarak sıraya katmanın ne kadar doğru olduğu tartışılabilir. Çünkü anarşi, yunanca bir kelime olup hükümsüz, otoritesiz, başıboş, düzensiz ve kargaşa halinde yaşamak demektir.³⁰⁹ Bu ise normal olarak insan doğasına, fitratına ve tabiatına ters düşen bir haldir. İnsan başı-boş değildir³¹⁰ ve istediğini yapmak üzere serbest bırakılmış da değildir. İnsan heva ve heveslerine, istek ve arzularına, eskilerin sevki tabi dedikleri içgüdülerinin akıntısına bırakılacak bir varlık değildir. Çünkü Allah Kuranda konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Ve eğer dileseydik onu o ayetlerle yüceltirdik, fakat o alçaklığa saplandı kaldı ve kendi keyfinin (heva ve hevesinin) ardına düştü. Artık onun ibret verici hali o

³⁰⁸ Alaüddin Ebu Bekir b. Mesud el-Kasani, Kitab-ü Bedai'ü'ssanai, IV, 160

³⁰⁹ D. Mehmet Doğan, B. T. Sözlük, s, 54

³¹⁰ Kıyame 75/ 36

köpeğin haline benzer ki, üzerine varsan da dilini uzatır solur, bıraksan da solur...”³¹¹

“Sakın kıyamete inanmayıp, kendi heva ve hevesine uyan kimse seni, ona iman etmekten alıkoymasın; sonra helak olursun.”³¹²

“Eğer sana cevap vermezlerse, bil ki onlar, sırf heveslerine uymaktadırlar. Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim olabilir? Elbette Allah zalim kavmi doğru yola iletmez.”³¹³

“Kötü duygularını (yani heva ve hevesini) kendisine tanrı edinen kimseyi gördün mü? Şimdi ona sen mi vekil olacaksın?”³¹⁴

“(Ey Muhammed!) Hevâ ve hevesini kendine ilâh edinen, Allah'ın kendi ilmi dahilinde saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne perde çektiği kimseyi görüyor musun? Şimdi onu Allah'tan başka kim hidâyete erdirebilir? Hala düşünmez misiniz?”³¹⁵

Şu halde insan nerde olursa olsun ve hangi yerde bulunursa bulunsun Kendi istek ve arzularına heva ve heveslerine değil, bilgisi dahilinde arayıp içtihat ederek vereceği kararları uygulamaya koymakla kendisine değil, böylece Allah ve resulüne uymuş olur.

Bugün Müslümanların gerilemesi ile batı dünyası sadece bilim ve teknolojiye dayanıp dinden uzak olan bir toplum yönetim biçimi ortaya koymuştur. Bu sistemin adına da demokrasi denmektedir. Temsili yönetim biçimi olan bu sistemin İslam'a uyan ve uymayan yerleri de vardır. Aslında Batı Medeniyeti, demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi, artan oranlı vergiler ve kadın erkek eşitliği gibi değerler üretmiş olsa da ve böylece İslam'a yaklaşmış bulunsa da bugün daha hala İslam esaslarından çok uzakta bulunmaktadırlar.

Parlamente sistem yasamanın parlamentoya ait olduğu, yürütmenin de parlamentonun denetiminde bulunduğu bir sistemdir. Bugün Türkiye parlamente sistemle yönetilen bir ülkedir. Başkanlık sistemi ise hükümet başkanının aynı zamanda devlet başkanı olduğu ve yürütme erkinin yasama

³¹¹ Araf 7/ 176

³¹² Taha 20/ 16

³¹³ Kasas 28/50

³¹⁴ Furkan 25/ 43

³¹⁵ Casiye 45/ 23

organından bağımsız bir şekilde yönetimde bulunduğu cumhuriyete dayalı bir hükûmet sistemidir.

Bu anlattıklarımız Batı medeniyetinin ortaya koyduğu yönetim biçimleridir. Bunlar, İslam açısından arızalı ve yanlış tarafları çok olan idare şekilleridir. Eğer Türkiye demokratik parlamenter sistemden yani çok başlılık sisteminden kurtulup başkanlık sistemine geçerse bunun İslam'a parlamenter sistemden daha yakın olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Kuranda Allah Hz İbrahim'e ben gerçekten seni insanlara başkan (imam)yapacağım buyurmuştu.³¹⁶

Kuranda "imam" olarak geçen bu kelime, İslam terminolojisinde tam anlamıyla siyasi lider ve başkan demektir. Ama bu kelime lider kelimesi ile taban tabana zıttır. İngilizcede "to lead" arkadan idare etmek demek, leader ise aynı çoban gibi, sürünün arkasında olan ve arkadan yöneten demek olur. Oysa imam, önde olan, uygulamada örnek olan ve Mütercim Asım Efendinin Kamusunda söylediği gibi, kendisine uyulan, sözüne ve hareketlerine tabi olunan kimse demektir ve halifeye de Müslümanların önderi anlamında imam denilir.³¹⁷ İslam düzeninde namaz ve vergi (yani zekat) işi devletin yerine getireceği görevleri arasındadır. O sebeple namazları o beldenin başkanları kıldırır. Hatta Hz Peygamberin yerine halife seçilen Hz Ebu Bekir, Hz. Peygamber'in vefatından sonra bu görevini yerine getirmek için, halife seçildikten sonra Mescid-i Nebi'ye aşağı yukarı 2 km. uzakta olan Süh'h'taki evinden Medine'ye yaya veya binek üzerinde gelir, cemaate namaz kıldırır ve ancak yatsı namazını kıldırdıktan sonra Süh'h semtindeki evine, ailesinin yanına dönerdi.³¹⁸

Kettani bu hilafet, halifelik ve imam hakkındaki görüşlerini Hz. Peygamberin Yönetimi adlı eserinde şöyle açıklıyor: Fahreddin Razi'nin belirttiğine göre halife, başkasına halef olan ve onun makamına geçen kimseye denir.³¹⁹ İbnü'n Nahhas'ın Sinaatü'l Kitabe'sinde³²⁰ zikredildiği üzere, Hz. Ebu Bekir'e bu anlamda hitap edilerek "Ey Allah Resulünün halifesi denilmiştir. İslam'da hilafet makamına ilk gelen odur. Hilafet, din ve dünya işlerine bakmakla yükümlü genel ve kapsayıcı yönetim ve büyük liderliktir. Bu görevi yürüten kimse

³¹⁶ Bakara 2/ 124

³¹⁷ Mütercim Asım Efendi, Kamus Tercümesi, IV, 179-180

³¹⁸ Bak. Taberi, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, III, 416).

³¹⁹ Mefatihü'l Gayb, Kahire-1934-1962, II, 165.

³²⁰ Ebu Cafer en-Nahas'ın (ö. 338/ 950) bu eseri, bazı kaynaklarda (Mucemü'l Udeba, IV, 228; el-Vafi bi'l-Vefeyat, VII, 363) Edebü'l Küttab, bazılarında da (GAL, Suppl., I, 201) Sinaatü'l Küttab olarak geçer.

Hız Peygamber'in (sav) halefi olması bakımından "halife" diye adlandırılır. Bu kimseye "imam" da denilir. Çünkü gerek Hz Peygamber ve gerekse Hulefa-yı Raşidin zamanında imamlık ve hutbe okuma, halifenin yargı ve yönetim gibi başkalarının ancak kendisine niyabetle yürütebilecekleri temel görevlerinden idi. İslam'da devlet başkanına, bunlar gibi, "emir-ül müminin" de denir. Halife, kendi üstünde hiçbir yöneticinin bulunmadığı ve makamına başka hiçbir kimsenin paylaşmadığı en büyük yöneticidir.³²¹

Buna göre cami ve cami görevleri ortak alan olması dolayısıyla bir bakıma kamusal alan olarak bize imam ile cemaat ilişkisinde İslam toplumunun başkanı ile nasıl bir uyum içerisinde olacağı hakkında genel olarak ipuçları vermektedir. Mesela imam unutarak beşinci rekâta kalksa cemaat ona uymaz. Belki onlar "suphanallah" diyerek imamı uyarırlar.³²²

Aslında caminin kullanımı bize ortak alanların kullanımı hakkında da ışık tutar. Onun için mesela apartmanların araba park yerlerini, dairelere göre özel numaralar vermek, faydalı bir iş değil, tam tersine zararlıdır. Burada uzun uzun açıklamaya lüzum görmüyorum. Ancak özel park yerinin, kur'ada veya yönetimin uzak veya yakın olarak tespitleri yüzünden Psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan zararlıdır, diyorum. Hâlbuki camide imamın dışında hiçbir kimseye mahsus işaretlenmiş, belirlenmiş özel bir yer yoktur.

Bugün birçok Müslümanın Kurana bakışında ve din anlayışında problem vardır. Biz iradeli her hareketin, din, dini ve dinsel olduğuna inandığımız gibi, Kuran-ı Kerimi de tabiatın, kâinat kitabının ve hatta ötelere dünyasının, perde ötesi metafizik alemden de bilgiler sunan ilahi bir eser kabul ediyoruz.

İnsan hayatında en önemli olan şey, birey-toplum, toplum-birey ilişkileri olsa gerektir. Diğer taraftan da hayat, insan ve bir Müslüman için bir imtihan alanı olunca³²³, imtihan ise çeşitli sorulara cevap verebilmek ve değişik pozisyonlarda duruma göre davranarak gereğini yapabilmek olduğu için insanoğlunun her an bir değişiklik içerisinde bulunması gerekir ve bu değişikliğe de ayak uydurması lazımdır. Böyle olmasına rağmen hayatta değişen ile değişmeyen ayrımı öteden beri yapılamamıştır. Tam tersine hep mezheplere uyulmuş, asıl uyulması gereken Kuran ise bir dua kitabı haline getirilmiş, hatta daha da ileri gidilmiş

³²¹ Muhammed Abdülhay el-Kettani, I, 131

³²² Bak: Celal Yıldırım, Kaynaklarıyla İslam Fıkhı, I, 319

³²³ Mülk 67/ 2

onu okumak bir ibadet kabul edilerek hatimler indirilmiş ve hala indirilmektedir. Bin hatimler ve milyon hatimler...

Oysa büyük âlim Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın da "ancak sana ibadet ederiz"³²⁴ ayetini yorumlarken dediği gibi, namazın dışında Kuran okumak bir ibadet değildir.³²⁵ Burada Kurandan söz etmişken birçok ilahiyatçı ve din adamının yanlış bakış açısını düzeltme niyet ve gayesiyle Kuranın hidayetinin mutlak olduğunu söylemek isteriz. Her zaman her yerde Kuran bir hukuk kitabı değil, Kuran sosyoloji ve ekonomi kitabı değil, Kuran fizik ve astronomi kitabı değil, diye hep işitip duruyoruz. Hâlbuki Kuran tüm ilimlere ait alanların meselelerinden ya doğrudan veya dolaylı olarak bahsetmektedir. Bu sözlerle eğer Kuran, bir din kitabı, Kuran iman, amel ve ahlak hakkında hüküm getiren bir kitaptır denilmek isteniyorsa ki, mesela Fazlurrahman da İslam adlı eserinde "Kuran, her şeyden önce bir dini ve ahlaki ilke ve uyarılar kitabıdır; hukuki bir belge değildir", demektedir.³²⁶ Bize göre bunlar gerçeği ifade eden sözler değildir ve olamaz yani Kurana bu bakış açısı eğridir ve yanlıştır. Çünkü Kuran muttakiler için bir hidayet kaynağıdır.³²⁷, buyrulurken burada meful veya zarf hazfedilmiştir. Meful hazfedildiği zaman fiil tamim ifade edeceği için Kuranın yol göstermesi geneldir, umumidir. Yani Kuran her hangi bir şeyden bahsediyorsa o, o konuda mutlaka bir yol gösteriyor demektir. Mesela Kuranda "Güneş, kendisinin duracağı yere doğru akıp gitmektedir."³²⁸, buyrulmaktadır. Allah aşkına bana söyler misiniz, bu ayetin dinle, imanla, ibadetle, ahlak ve ahiretle ne alakası var? Bu ayetin muamelatla bir ilgisi var mı? Hemen söyleyelim ki, bu ayetin güneşle, yani astronomi ilmi ile alakası vardır. Çünkü bu ayet güneşle ilgi bir haber vermektedir.

Güneş kendi yolunda giderken bir gün gelecek duracaktır. Bizce ayetin manası budur. Yani Kuran, tüm varlıklar âleminden bahsetmektedir. Yani Kuran bir kâinat kitabıdır. Onun için şair "el-Kuranü kevnüllah-il mestur; ve'l-kevnü Kuranüllah-il menşur" (Yani Kuran'ı Kerim, Allah'ın satırlarla ifade ettiği kâinatı, kâinat ise yine Allah'ın dağılıp yayılmış ve serpilmiş bir Kuran'ıdır.), demiştir.³²⁹

³²⁴ Fatiha 1/ 5

³²⁵ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, I, 96

³²⁶ Fazlurrahman, İslam, çev: Mehmet Dağ-Mehmet Aydın, İst. 1981, s, 45

³²⁷ Bakara 2/ 2

³²⁸ Yasin 36/ 38

³²⁹ Ali Özek, "Kuranın Eşsizliği", İslam Medeniyeti Dergisi, Yıl, 1, sayı, 5, Aralık 1967, s, 25

Kuranda namaz ile ilgili olarak 4-5 kelime geçerken siyasetle, devlet yönetimi ile ilgili olan pek çok kelime bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi de “İmam” (Devlet başkanı) kelimesi olup namazı o, kıldırır; cami cemaati de ona tabi olup uyar. Nitekim ayette “Her insan topluluğunu başkanları ile çağırdığımız gün”³³⁰ buyrulmuştur. Kuranda siyasetle, yönetim ile ilgili kelimelerin birkaçı şöyledir:

Kur an da siyaset, hilafet, hükümet veya yönetim ne dersiniz deyin bunlarla ilgili bazı kelimeler şunlardır. İmam,³³¹ ümmet,³³² Halife,³³³ ülü'l-emr,³³⁴ itaat,³³⁵ bey'at,³³⁶ kavm,³³⁷ velayet,³³⁸ şura,³³⁹ adalet,³⁴⁰ ihsan³⁴¹ emanet,³⁴² ehliyet,³⁴³ hüküm,³⁴⁴ melik³⁴⁵, mülk³⁴⁶ ümmel kura³⁴⁷

İslam anlayışında risalet-peygamberlik bile imamet ile ilgili olduğundan büyük Müfessir Cassas “İmamet in en yüksek mertebesi risalet”, demiş ve Elmalılı da aynı ifadeyi eserine almıştır.³⁴⁸

Parlamentar sistemde bugün Türkiye’de devlet, . Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve Başbakan olmak üzere 3 kişi tarafından yönetilmektedir. Oysa devlet yönetimi tecezzi kabul etmez ve bir evde 2-3 tane baba, veli olmaz.

Hem bugünkü meclislerin İslam düzenindeki şura esası ile alakası bile yoktur. Çünkü bugün meclis iktidar ve muhalefet kanatlarından meydana gelmekle, sanki bunlar karşılıklı ali-cengiz oyunu ve evcillik oyuncağı oynamaktadırlar. Daha doğrusu bugünkü yönetimde kuvvet konuşur, mesela 500 kişilik bir mecliste 251 kişi 249 kişiyi sınırlamaktadır. Yani parmak demokrasisi vardır. Oysa İslam’da hak-hukuk, istişare ve adalet esasları vardır.

³³⁰ İsra 17/ 71

³³¹ Bakara 2/ 124

³³² Ali İmran 3/ 104; Yunus 10/ 47

³³³ Sad 38/ 26

³³⁴ Nisa 4/ 59

³³⁵ Nisa 4/ 59

³³⁶ Mümtehine 60/ 12

³³⁷ Araf7/ 159

³³⁸ Enfal8/ 72

³³⁹ Ali İmran 3/ 159; Şura 42/ 38

³⁴⁰ Nahl 16/ 90; Nisa 4/ 135

³⁴¹ Nahl 16/ 90

³⁴² Nisa 4/ 582

³⁴³ Nisa 4/ 583

³⁴⁴ Nisa 4/ 584

³⁴⁵ Bakara 2/ 246-247; Kehf 18/ 79

³⁴⁶ A İmran 3/ 26; Zuhruf 43/ 51

³⁴⁷ Enam 6/ 92

³⁴⁸ El-Cassas Ebû Bekir Ahmed b. Ali er-Râzî, Ahkâm-ül Kuran, Beyrut-T.Y. I, 68; Krş. Elmalılı, Hak Dini, I. 491

Mesela Hz. Ömer'in şurası demokrasilerde olduğu gibi, parmak şurası değil, hak-hukuk ve adalet şurası idi. O, fazla gelen ganimetler, arttığı için bunların ne yapılması gerektiğinde Şuraya gitti. Bunları hazinede saklayalım dediler. Herkesin görüşü bu idi; neredeyse öyle yapacaklardı. Hz Ali görüşünü belirtmediği için Ömer ona "Sen ne dersin Ey Ali dediğinde "Ben arkadaşlara katılmıyorum dedi" ve sakıncalarını açıkladı. Ömer de herkese yeniden soru açıp Hz Ali'nin görüşünü değerlendirmelerini istedi, ama kimse bir şey diyemeyince Hz Ali'nin görüşü kabul edildi ve fazla mallar gereken yerlere tekrar dağıtılmış oldu.³⁴⁹

İşte görüldüğü gibi bizim mecliste herkes kendi özel görüşünü serbest olarak en medeni bir şekilde dile getirdiği gibi, Devlet Başkanı, yürütme ve kanun yapan meclisin başkanı aynı kişi olarak görülmektedir. Yani Parlamento başkanı, bakanlar kurulu başkanı yani bugün biz buna başbakan diyoruz ve bir de devletin başı yani Cumhurbaşkanı burada aynı kişi olup o da Hz Ömer'dir.

Daha önce açıkladığımız siyasi aşamalarda ve bu siyasi merdiven basamaklarında tarihten önceki aşamalar, devlet öncesi dönem, tarih sonrası ise devlet dönemi olarak gösterilmiştir. İnsanlar tarihten önce yaşadıkları "sosyal doğal disiplin" niteliğindeki toplumlarını, tarih sonrası devlet dönemi ile birlikte "sosyal sözleşme" niteliğine dönüştürmüşlerdir.

Mezopotamya ve Mısır'da kurdukları "ilk düzenler"i, İbrani ve eski Yunan'da dış ticaret ve kolonileştirme suretiyle "açık düzen" e dönüştürmüşlerdir. Hristiyanlık ve Doğu Roma ile evrenselliği ve imparatorluğu gerçekleştirmişler, İslamiyet ile düşünce ve inanç hürriyetini gerçekleştirmek için ideolojiler uğruna savaşmayı öğrenmişler, Batı ile sömürgeleştirmeyi de bir ideoloji haline getirmişlerdir.

Her uygarlık, bir öncekine oranla daha fazla sorunu çözmüş ve insanlığın siyasi gelişmesine artmakta olan nüfusa paralel olarak katkıda bulunmuştur. Ancak bunlar, gücü ne denli fazla olursa olsun, yaşlanmışlar, artık sorunları çözemez hale gelmişler ve dolayısıyla ömürlerini tamamlamış, çöküp gitmekten kendilerini kurtaramamışlardır. Bugün içinde yaşadığımız Batı Medeniyetinin

³⁴⁹ (Molla Hüsrev Mirat, s, 228; Büyük Haydar Efendi, Usul-i Fıkıh Dersleri, s, 339.

zirve noktasını aştığı ve gidişin çöküşe doğru olduğu Batılı yazarlar tarafından da itiraf edilip dile getirilmektedir.³⁵⁰

Aslında cumhur ve cumhuriyet kelimeleri, sözlük olarak toplamak, kabrin üzerine toprak yığmak, çoğunluk, kum yığını, insanlardan eşraf, ulu kişiler manalarına gelir.³⁵¹

Kum taneleri arasında toplumun bireyleri arasında olan irtibat ve ilişki gibi bir münasebet olmaz; ama beraber bulunma ve birlikte var olma açısından bir toplum ile bir kum yığını aynı kabul edilebilir. Buradan da tane-yığın ilişkisi gibi birey-toplum ilişkisi ortaya çıkar ki, Abdurrahman Azzam İslam'ın bu konudaki görüşünü şöyle açıklamaktadır:

İslam'ın evrensel düzeninde bir bireyin sözleşmesi, toplumun sözleşmesi, bireyin hukuku toplumun hukuku demektir. İslam'a göre bireyin kişiliği ile toplumun kişiliği aynı şekilde eşit kabul edilir.³⁵²

Burada çokça söz ettiğimiz gibi, millet ve devlet, birey ve toplum bütünlüğü bisikletin ön ve arka tekerleri, biri olmadan diğeri de olamayacağı için, birey ile toplum, millet ile devlet de birbirini, kendileri gibi koruma altına alırlar. Mesela iş gücü olmadığı için hastalık, engelli olma veya başka bir sebeple çalışamayan bir kimsenin fakir kalıp kendisine bile bakamaması normaldir. İşte İslam, böylelerine devletin bakması, onlara bir sadaka, iane ve teberru olarak değil, bir hak ve bir görev olarak bireyi yaşatma vazifesini topluma ve devlete yüklemiştir. Bu konudaki ayette şöyle burulmaktadır:

“Onların mallarında isteyen ve istemeyen yoksullar için bir hak vardır.”³⁵³

Burada bir haktan bahsedildiğine göre İslam düzeninde ekonomik dayanışma yeme, içme, giyme ve barınmadan tutun da devletten faizsiz kredi almaya varıncaya kadar ve her türlü ihtiyaçların karşılanacağı, hatta iş bulma ve işsizlik probleminin çözümü görevini bile İslam, devlete yüklemektedir.³⁵⁴

Netice olarak batıya tabi olma ve onun arkasından gitme diyebileceğimiz bu cumhuriyet ve demokrasi gibi şekiller, İslam idaresi açısından bakıldığı zaman

³⁵⁰ Süleyman Akdemir, Sosyal denge, s, 78; mesela siyasetin yozlaşmasıyla ilgili olarak bak: F. Vural Savaş, Anayasal İktisat, Beta Yayın. İstanbul-1989, s, 6

³⁵¹ Bak: Mevlüt Sarı, Arapça – Türkçe Lugat; Bekir Topaloğlu Hayreddin Karaman, Yeni Kamus.

³⁵² A Azzam, Ebedi Risalet, 92, 104, 153.

³⁵³ Mearic 70/ 24-25; Zariyat 51/ 19;

³⁵⁴ Abdurrahman Azzam, a.g.e., s, 100

çok eksik ve aksaklıkları olsa da bazı yönleriyle İslam düzenine bir yaklaşım olduğu söylenilebilir. Biz zaten Batının demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisi, kadın ve erkek eşitliği gibi konuları değerler izafe edip insanlığa iletmesi ile İslam'a yaklaştığı, fakat onun bulunduğu noktaya henüz daha gelemediğini söylüyoruz. Fakat Müslümanlar, saf İslam düzenini dünyaya açıklayıp anlatsalar, onun sağlayacağı ekonomik, sosyal ve siyasal faydaları dile getirseler sanıyorum bu açıklar kapatılacaktır.

Aslında siyasi aşamaların birbirini takip etmesini sağlayan şey, uygulamadaki yapının yetersiz kalmasıdır. Mesela bürokratik düzenin batı dünyasında çalışmalarını sürdürürken İslam uygarlığı zirvede bulunuyordu. İşte bu İslam medeniyetinin de etkisiyle³⁵⁵ Batıda "Rönesans ve Reform" hareketleri başlamış ve yeni bir Medeniyetin temelleri atılmıştır. Başlangıçta Roma ve Hristiyanlığın etkisi ile teokratik nitelikli olan Batılı devletlerde, krallarla kilise arasındaki mücadeleyi krallar kazanmışlardı. Diğer taraftan, topun icadı ile Avrupa'da egemen bulunan "feodal yapı" da etkisini kaybetmiştir.³⁵⁶

"Sanayi devrimi" ile birlikte mevcut sosyal ve ekonomik düzen ihtiyaçlara cevap veremez hale gelmiş³⁵⁷ ve krallar dinin etkisinden kurtulan devleti oluşturdukları "bürokrasi" ile yönetmeye başlamışlardır. Böylece bürokrasi, sanayileşme sonucu nicelik ve nitelik olarak artan ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılama yanında, feodal yapının yıkılmasının getirdiği otorite boşluğunu da doldurmuştur, diyebiliriz. Sonuçta merkezi devlet bu sayede çok güçlü hale gelmiş, bu güçlenmede "teknokratlar / uzmanlar"ın rolü büyük olmuştur.³⁵⁸

³⁵⁵ İslam Medeniyetinin Batı uygarlığının doğmasına etkisi için bak: S. Hunke "Avrupa Üzerine Doğan İslam Güneşi. (Çev: S. Sezgin) İst.-1972, s, 25-92, 296 ve devamı; Alaeddin Şenel, Siyasi Düşünceler Tarih, Teori Yay. Ankara -1986, s, 322; Roger Garrudy, İslam'ın Vadettikleri, (Çev: N Uzel) İst-1983, s, 121 ve devamı... Aslında her uygarlık bir sonraki uygarlığa etki eder ve yeni uygarlık ancak bu etki ile doğabilir. İnsanlık tarihindeki uygarlıkların dışlanarak tamamen yeni bir medeniyet kurulması zaten düşünülemez.

³⁵⁶ Süleyman Akdemir, a.g.e., s, 55, A. Şenel, Siyasi Düşünceler Tarihi, s, 286, 353; B. Russel, Bilimin Toplumsal İşlevi, (E. Esençay) İstanbul-tarihsiz, s, 23; Batıda feodalizmin yıkılışı ve ulusal devletlerin kurularak sömürgeci politikaların izlenmesi ile ilgili olarak bak: E. Zeytinoğlu, İktisat Tarihi, İst.-1976, s, 95-139.

³⁵⁷ Özellikle emek faktörünün kabul edilmiş şekli ve iktisadi bakımdan yeni bir döneme geçilişi sosyal ve hukuki normlar üzerinde etki yapmıştır. Bu konu üzerinde fazla bilgi almak isteyenler S. Akdemir'in S. Denge adlı eserinin ilgili yerlerine bakabilirler. Ayrıca sanayi devriminin hukuki kurumlara etkisi hakkında bak: K. Dal. Türk Esas Teşkilat Hukuku Ankara-1986, s, 36.

³⁵⁸ "Teknolojik ilerlemeler, siyasi kuvvetler arasında, var olagelen dengeyi bozmuştur. Onun için bugünün siyasal hayatı, sanayi devrimlerinin baskısı altındadır, diyebiliriz... Artık denklemler tamamen değişmiştir. Televizyon, elektronik beyin, nükleer mekanizmalar, kamuoyu sondajları ve nihayet otomasyon, nükleer çağın olayları ve araçları olmuşlardır." Ayrıca teknokrasi kavramı için bak: T. Z. Tunaya, Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İst.-1980, s, 105-109.

Ancak bu arada devletin masrafları artmış ve devlet, yeni vergiler koymak zorunda kalmıştır.³⁵⁹ Rüşvet ve yolsuzluklar başlamış, bütün bu gelişmelerin sorumlusu krallar kabul edilerek aleyhlerinde hareketler başlamıştır. Bürokrasinin zulmünden kurtulabilmek için “meşruti ve cumhuri rejimler” doğmuş, zenginleşen tüccar da değişmeyen krallar yerine daha kolay değişebilen ve bu sebeple kolay etkilenebilen geçici başkanları tercih ederek bu halk hareketlerini desteklemiştir. Ancak pratikte ne bürokrasiye çare bulunabilmiş, ne de gerçek bir demokrasiye geçilebilmiştir.

Nispi sisteme dayalı uzlaşmayı esas alan demokrasi yerine, çatışmayı esas çoğunluğa dayalı demokrasi sistemi benimsenmiş, bu suretle halklar birbirine düşürülmüş ve isyan ile ihtilaller sürüp gitmiştir. Belki tarihte en fazla iç isyan ve ihtilalin olduğu bir dönem, kavga dövüş ve savaşların olduğu bir süreç yaşanmış ve yaşanmaktadır.³⁶⁰

Bütün bu olumsuzluklara rağmen bu dönem devletin en fazla güçlendiği ve devletin etkisinin her alanda görüldüğü bir çağ olarak belirlenebilir. Bu arada insanın temel hak ve hürriyetleri ve de demokrasi konularında özellikle fikri bakımdan çok önemli mesafeler de alındığı da burada dile getirilmelidir.³⁶¹

Bu dönem gerçek bir demokrasiyi işler hale getirmemişse de uzlaşmaya dayanan nispi temsile dayalı demokrasi düzenine çok uygun bir zemin hazırlanmıştır, diyebiliriz.³⁶²

Netice olarak insanlar, evrensel dengeyi sağlayıp devlete ve yönetimlere düşen görevin ne ve nasıl olduğunu anlamak için yeniden bir Rönesans dönemi, ama bu sefer sadece bilim ve teknolojiye dayanan maddesel bir arayış ve yenilenme değil, din-bilim ve akıl-nakil dengeleri ile her şeyin çift yaratıldığı gerçeği³⁶³ ile

³⁵⁹ F. V. Savaş, Anayasal İktisat, İst.-1980, s, 15 ve devamı...

³⁶⁰ 1789 Fransız İhtilali, Amerika'daki Kuzey-Güney savaşları, 1917 Sovyet ihtilali, I. Ve II. Dünya savaşları, ülkemizde diğer üçüncü dünya ülkelerinde hemen her 10 yılda bir yapılan darbeler ve ihtilaller ve de bu arada sosyalist ülkelerdeki gelişmeler, bütün dünyayı derinden sarsan sosyal patlamalar olarak değerlendirilebilir.

³⁶¹ Bak: A. Lijphart, Çağdaş Demokrasiler Yirmi bir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri, (Çev: E. Özbudun, E. Onulduran), Ankara-1986, s, 1-14; G. Satori Demokrasi Kuramı (Çev: D. Baykal), Ankara Tarihsiz, s, 1 ve devam; T. Ateş, Demokrasi, Kavram, -tarihi süreç- ilkeler, İst. 1976, s, 185; L. Lipson, Demokratik Uyarılık, (Çev: H. Gülalp – T Alkan), Ankara-1984, s, 7 ve devamı; K. Popper, Açık Toplum ve Düşmanları, I, İstanbul-1989, s, 126-127; K. Popper, Açık Toplum ve Düşmanları, II, İstanbul-1989, s, 145 – 146; T.Z. Tunaya, a.g.e. s, 429-451; E Kalaycı oğlu, Çağdaş Siyasal İlim Teori Olgu ve Süreçler, İst. – 1984, s, 199 ve devamı; Ancak özellikle demokrasinin gelişmesindeki yozlaşma üzerinde de durulabilir. Bu konuda ayrıntı için bak: v Savaş, s, 1

³⁶² S. Akdemir, a.g.e., s, 56; A. Lijphart, s, 14 – 17; T Ateş, a.g.e. s, 189

³⁶³ Zariyat 51/ 49

inşallah gelecekte yaşayacak ve bu evrensel medeniyetin kuruluşu, geniş anlamda din – bilim bileşimine dayanacaktır, diyoruz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BATI ANLAYIŞINDA SADECE AKLA DAYANAN YÖNETİM BİÇİMLERİ

1-MONARŞİ

Monarşi, siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı bir yönetim biçimidir. Mutlak, meşruti ve parlamenter monarşi olmak üzere olmak üzere kısımları vardır.³⁶⁴

Monarşi kelimesi Yunancadan gelen siyaset ile ilgili bir isim olup bütün yetkileri bir kişinin elinde toplanması esasına dayanan bir idare şeklidir. Seçimle başa gelmeyen ve soy takip eden tek devlet başkanlı idare, mutlak hükümet etme şeklidir.³⁶⁵

Başka bir ifade ile siyasal otoritenin genellikle miras yoluyla bir kişinin (kral, imparator vb.) üstünde topladığı bir yönetim biçimidir. Monarşi kendi dışında yerleşmiş yasal ya da geleneksel bazı kuralları dikkate almak zorunda olmasından dolayı tiranlıktan ya da diktatörlükten ayrılır.

³⁶⁴ Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Hukuk Terimler Sözlüğü, s, 382

³⁶⁵ D Mehmet Doğan B. T. Lugat, s, 780

a- Eski Çağ Monarşileri

Tarihlerinin belirli bir döneminde bütün halklar, monarşi yönetimini tanımışlar ve bu yönetim biçimine her zaman kutsal bir nitelik vermişlerdir. Sürekli olarak kutsal bir atmosfer içinde tüm davranışların dinsel ve törensel biçime büründüğü bir dünyada kral, yalnızca Tanrı'nın (mesela İbranilerde) ya da tanrıların seçtiği kişi, bazen de Mısır firavunlarında olduğu gibi Tanrı'nın kendisi olarak kabul ediliyordu.

Monarşinin yüksek düzeyde yer alan bu dinsel niteliği, söz konusu yönetimin ortadan kalkmasından sonra bile varlığını sürdürdü. Söz gelimi, Atina'da demokrasinin tümüyle yerleştiği dönemde, arkhon (Yunan sitelerinde, özellikle de Atina'da en yüksek devlet memuru),sitenin bütün dinsel yaşamını yönetiyordu. Tanrılar ve insanlar arasında aracı olan hükümdar, kendisini destekleyen ve otoritesini ortaya koyması için gerekli olan güçler tarafından, iktidarının sınırlandırıldığını görüyordu. Nitekim Mısır'da kral, birçok kez din adamlarıyla çatıştı ve hatta uzlaşmak zorunda kaldı.

Aynı biçimde Mykenai dönemi Yunanistan'da krallık gücü sıkı bir biçimde bürokratik bir saray yönetimine dayanıyordu; savaş zamanında komutan olan kral savaşta onunla birlikte olan savaş oligarşisini dikkate almak zorundaydı.

Tarımın sulamaya dayandığı ve karmaşık bir örgütlenme gerektirdiği bölgelerde (Nil Vadisi ya da Mezopotamya deltası), daha mutlak bir niteliğe bürünen monarşiler daha uzun süre varlıklarını sürdürdüler. Atina, Isparta ya da Roma gibi öbür yerlerdeyse oligarşi (iktidarın küçük bir azınlığın elinde olduğu yönetim) hızlı bir şekilde kralın yetkisinin yerini aldı. Bununla birlikte İskenderiye fetihlerinin ardından Yunanistan'da Doğu monarşilerinin kutsal niteliğinden güçlü biçimde etkilenmiş bir monarşi biçimi ortaya çıktı.

b- Feodal Monarşi

Feodal monarşi, soydan gelme monarşiden (aile ya da klan önderi durumundaki kralın, iktidarın elinde bulundurduğu, aile ve devlet hizmetinin karıştığı, aile gelirlerinin devlet gelirlerine denk düştüğü ve ailenin hizmetinde olanların kralın yönetimine doğrudan yardımda bulunduğu bir rejim) doğdu. Söz konusu soydan gelme monarşi rejimi, Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasında büyük rol oynanmış bir Cermen boyu olan Franklar dönemine (V- IX. yy) rastlar. Bununla

birlikte, Karolenjlerin³⁶⁶ ilk döneminde imparatorun otoritesi kendi topraklarının ötesine taşıyordu. Bu durum, Charlemagne'ın 754'te kutsanması ve 800'de taç giyerek Roma imparatorlarının yerini alacak kişi olarak belirlemesi sayesinde gerçekleşti.

Roma imparatorluğunun gücünü yeniden canlandırmak için yapılan bu girişim, büyük senyörlerin imparatora karşı çıkmaları konusunda başarısızlıkla sonuçlandı. Bu çatışmadan feodal monarşi doğdu:

Devletin topraklarının bölünmesi; geniş prensliklerin kurulması; kralın büyük senyörler tarafından seçilmesi (Bknz. FEODALİTE). Söz konusu monarşi, X. yy'dan XV. yy'a kadar Fransa'nın, ayrıca Japonya'nın, Ming sülalesi döneminde Çin'in ve XIII. yy'da Rusya'nın da yönetim biçimi oldu. Büyük senyörler, krallığa ait hakları ve halk otoritesi olma haklarını etkin bir biçimde kullanıyorlardı: Adalet dağıtıp vergi topluyor, para basıyor ve topraklarında yaşayan halkı gerçek anlamda temsil ediyorlardı.

Kral, en üstün kişi olmakla birlikte³⁶⁷, en azından XI. yy'da söz konusu büyük senyörler arasında en güçlü olanı değildi. Kralın Reims'de kutsanması ona bir otorite ve yönetime karışan öbür kişilerin üstünde bir yer sağlıyordu ama, vasalların onayını almadan iktidarını sürdüremiyordu. Bu nedenle kral, köy ve kentlerde büyük senyörlerin koruyuculuğundan sıkıntı çekenlerin tümünü koruması altına aldı ve kendi gücünü sınırlandıran bütün güçlerle çatıştı.

XIV. ve XV. yy'da krallık yönetimi güçlendi ve feodal nitelikteki bu monarşi bir tür yönetim monarşisine dönüştü. Bu da yavaş yavaş mutlak monarşiye doğru evrim gösterdi.

c- Mutlak Monarşi

³⁶⁶ 8. ve 9. yüzyıllarda Cermen kökenli Karolenj hanedanı üyesi krallar tarafından yönetilmiş bir imparatorluktur. Hanedanın en tanınmış üyesi olan Şarlman döneminde Karolenj İmparatorluğunun sınırları günümüzdeki Fransa, Almanya, Kuzey İtalya, Hollanda, Belçika ve İsviçre dahil Batı ve Orta Avrupa'nın büyük bir bölümünü kapsamaktaydı. Karolenj İmparatorluğu daha sonra kurulacak olan Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun başlangıcı sayılabilir. Karolenj döneminin simgesi Aachen Kilisesi'dir. Bak: Vikipedi Özgür Ansiklopedi

³⁶⁷ İslam'da en üstün kişi diye bir şey yoktur. Çünkü ayette şöyle buyrulmaktadır: Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır. (Hucurat 49/ 13)

Mutlak Monarşi demek, mutlakiyet yönetim iradesinin hiçbir kayıt ve şartla sınırlanamadığı tek kişi yönetimi demektir.³⁶⁸

Daha önceleri, Mısır ve Babil monarşileri için kullanılan mutlak monarşi deyiimi daha çok Batı monarşileri, özellikle XVI. – XVIII. yy'lar arasındaki Fransız ve İspanyol monarşileri için kullanıldı.

Mutlak kral (en iyi örneği Fransa'da Louis XIV'tü) senyörler senyörüdür. Kralın, senyörü olmayanlara senyör olma hakkı, buradan kaynaklanıyordu. Reims'de kutsanan mutlak kral Tanrı'nın iktidarını kullanıyordu ve yalnızca Tanrı'ya hesap verirdi. Bu durum ona belirli görevler yüklüyor ve özellikle Tanrı saygısı ve "gerçek inancı" savunma yükümlülüğü veriyordu. Hiçbir prens dinlerin çokluğunu hoşgörüle karşılayamazdı. Bu nedenle Nantes Fermanı³⁶⁹ kabul edilmez nitelikteydi ve yürürlükten kaldırılması, mutlakiyetçiliğin mantığı gereği idi.

Bununla birlikte kral, uydukları bağlılık yeminleri bakımından "bağlı tutmak ve serbest bırakmak" gibi papaların kendi kendilerine verdikleri hakkı kabul etmiyordu.

Kral ile Papalık arasındaki çatışma 1682'de yeniden alevlendi, sonra yatıştı. Fransa kralı, kendini Kutsal Roma – Germen imparatoruna bağlı olarak da görmüyordu.

Kral yasama gücüne, yargı gücüne (son yargılama yetkisi kralındı ve her uyruk ona başvurabilirdi), vergi toplama hakkına, nişan ve rütbe verme hakkına (soyluluk unvanı verme, subay atama hakkı), para basma, barış ve savaşa karar verme hakkına sahiptir.

2- OLİGARŞİ

³⁶⁸ M Erdoğan, F. Ve Hukuk terimler Sözlüğü, s, 404

³⁶⁹ 1598 yılında fransa kralı iv. henry, yayınladığı nantes fermanı ile protestanlığı fransa'da yasallaştırmış ve protestanlara dinsel özgürlük tanımıştır. 1685 yılında ise, xiv louis bu fermanı yürürlükten kaldırarak büyük bir katliamla protestanlığı yasaklamıştır. Bak: Net Uludağ Sözlük

Oligarşi kelimesi³⁷⁰, Yunancadan gelen bir kelime olup politika ile ilgilidir. Bu sözcük birkaç kişinin, küçük bir grubun veya bir takımın gerçekleştirdiği idare şekline, denir.³⁷¹

Oligarşi, devlet nüfuz ve kuvvetinin, seçkin, zengin ve nüfuzlu birkaç kişinin, birkaç ailenin veya bir sınıfın ellerinde tuttukları yönetim biçimidir.³⁷²

Oligarşi: Bir çeşit devlet yönetimi şeklidir. Bu yönetim şeklinde devletin yönetimini sağlayan güç, bir grubun ya da bir ailenin elinde olmasıdır. Yani belirli bir zümrenin bir ülkeyi yönetmesiyle ortaya çıkan yönetim biçimidir. İslam'da böyle bir yönetim biçimi olmaz ve olamaz; Kuran'da babadan oğula intikal eden bir başkanlık veya yönetim Rabbimizin Hz İbrahim'e verdiği cevaptan çok iyi anlaşılmaktadır.³⁷³

Oligarşi, azınlığın kötü yönetimi anlamına gelen bir kavramdır. Yunanca, sayıca az anlamındaki "oligo" ile egemenlik anlamındaki "arhe" kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Aristoteles, oligarşiyi iktidarın belli bir azınlık tarafından adaletsiz olarak kullanılması olarak görmüştür. İslam'da ise adaleti uygulamak topluma ve devlete havale edilmiş bir emirdir:

"Ey iman edenler, kendiniz, anne-babanız ve yakınlarınız aleyhine bile olsa, Allah için şahidler olarak adaleti ayakta tutun. (Onlar) ister zengin olsun, ister fakir olsun; çünkü Allah onlara daha yakındır. Öyleyse adaletten dönüp heva (tutkuları)nıza uymayın. Eğer dilinizi eğip büker (sözü geveler) ya da yüz çevirirseniz, şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır."³⁷⁴

Aristo'ya göre, oligarşi, aristokrasinin bozulmuş, soysuzlaşmış halidir. Egemenlik sınırlı bir vatandaş grubuna verilse bile, hükümetin başındakiler, eğer genel yaran göz önünde tutarlarsa, yönetim şekli oligarşi değil aristokrasi-dir. Oligarşi ile aristokrasi arasındaki fark, etik niteliktedir. Oligarşide adaletsiz bir zenginlik, aristokraside ise, erdem hâkimdir.

³⁷⁰ Muş Alparslan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Lisans Öğrencisi olan Fatma Salar'ın oligarşi hakkındaki çalışmasından yararlanarak sizlere sunmakla oligarşinin birçok çeşitlerini de görmüş olacağız.

³⁷¹ D. Mehmet Doğan, B. T. Sözlük

³⁷² M. Erdoğan, F ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, s, 461

³⁷³ Bakınız: Bakara 2/ 124

³⁷⁴ Nisa 4/ 135

Genelde yönetimdeki grup, askeri, siyasi veya maddi olarak ülkenin önde gelen gruplarından birisidir. Bazı siyaset bilimcileri, yönetim şekli ne olursa olsun her devletin yönetiminde mutlaka bir oligarşi olduğunu belirtirler. Bu siyasetçilerin başında Robert Michels gelir. Bunu 'Oligarşinin Tunç Yasası'³⁷⁵ olarak adlandırmışlardır. Robert Michels bu eserin içeriğini bütünüyle yansıtan 'Siyasi partiler: Modern Demokrasi Oligarşik Eğilimler Üzerine sosyolojik bir araştırmadır. Oligarşinin tunç kanunu olarak bilinen teorinin özünü demokratik örgütlerden söz etmek demek oligarşiden söz etmek demektir. Şeklindeki tez oluşturmaktır. Ayrıca demokratik bir örgüt ne kadar büyürse oligarşide o denli güçlenmektedir.

Oligarşi yönetim şekline örnek vermek gerekirse İran, Küba, Sovyetler Birliği bu gruptadır. Oligarşi demokratik bir yönetim şekli değildir. Çünkü demokratik olabilmesi için yönetime halkın sadece bir kesimi değil tamamı katılmalıdır.

Oligarşide esas olan, soru sorma, tenkit etme, hızlı kontrol ve hesap verme kurumunun etkili bir şekilde var olmayışıdır. Bu sebeple meşrutiyeti kabul edilmiş adil idarelerin oligarşiye dönüşmesi için güçlü esas ve kaideler konulmaktadır.

Oligarşi Çeşitli Şekillerde Teşkil Edilebilmektedir.³⁷⁶

a) Parti Oligarşisi: Siyasi partilerin bünyesinde güçlü bir grup veya hizbin partinin faaliyetince kademelerinde hakimiyet kurarak kendi istekleri doğrultusunda yönlendirilmesine denir. Bunun zıddı olan,

b) Parti içi Demokrasi: Üyelerin isteklerini ve seslerini kaidelere göre en üst kademelere duyurabilmeleri, parti organlarının baskı olmaksızın faaliyet gösterebilmeleri demektir.

c) Mali Oligarşisi (Sanayiciler Oligarşisi):Ekonomik hüviyetindeki oligarşi çeşitlerindedir.

d)Süper Devlet Oligarşisi: Dünya siyasetinde de ABD VE Eski Sovyetler Birliği'nin anlaşarak, uzlaşarak istedikleri çözümü kabul ettirdikleri " Süper Devletler Oligarşisi"nden bahsedebilmekteydi.

³⁷⁵ <http://karacaemre23.blogspot.com.tr/2010/01/oligarsinin-tunc-yasasi-kanunu.html>

³⁷⁶ <http://oligarsi.nedir.com/>

Günümüzde ve tarihte çeşitli oligarşik idarelere rastlanmaktadır. Nomenklatura'nın Sovyetler Birliğindeki iktidarı, toprak sahipleri, tüccarlar ve özel gemi imalatçılarının bir araya gelerek oligarşik bir idare kurdukları Kartaca Devleti, Isparta ve Atina devletleri örnek olarak gösterilebilir. Osmanlı Devletinde adalet, devletin dayandığı temel prensiplerden birisi olduğu için, oligarşik bir idare tarzı teşekkül etmemiştir.

Günümüzde hala bu yönetim şekline sahip devletler vardır. Zaten oligarşide halkın yönetimde söz sahibi olmadığını düşünürsek bu yönetim şeklinin daha çok gelişmemiş ülkelerde uygulandığını söyleyebiliriz. Geçmişte oligarşi(Aristokrasi)ile yönetilen ülkeler, Eski çağda Roma, Yunanistan. Günümüzde Cezayir, Irak ve Suriye gibi ülkeler oligarşik devletlerdir.

Bazı Oligarşi Çeşitleri

1)Meritokrasi

2)Plütokrasi

3)Aristokrasi

4)Teknokrasi

5)Jüritokrasi³⁷⁷

1) Meritokrasi: Yönetimin yetenek ve bilgiye dayalı olarak el değiştirdiği bir sistemdir. Yönetim iradesi, soyluluk, zenginlik yada rütbelere bağlı olarak değil, tamamen kişilerin yönetim becerisine ve yönetime dair sahip oldukları bilgiye bağlıdır. Üstün özellikler sahip olduğu düşünülen kişiler arasında yapılan eleme sonucunda devletin yönetim idaresinin belirlediği meritokrasi, bu özelliği ile kendi içinde son derece adil ve fırsat tanıyan bir yapıya sahiptir. Adam kayırma olarak tanımlanan tüm hareketlerin tamamen yasaklandığı meriktokrasi yönetiminde, kamu yönetimi bu konu hakkında daha bilgili olan insanlara bırakılır

Kamunun daha bilgili kişiler tarafından yönetilmesine imkan tanıyan meritokrasiye en iyi örnek, Osmanlı Devletindeki "devşirme" sistemidir.

³⁷⁷ Bu anlatılan 5 çeşit yönetim biçimi, toplumda bir kısım ve kesim elinde olmasıyla yine İslam'a terstir. Çünkü hak-hukuku ve adaleti yerine getirmek topluma verilmiş bir emirdir. (Nisa 4/ 135) Toplumsal olan bir şey, bireyselleştirilemez ve toplumda bir kast sınıfına ait olamaz.

Devlet yönetiminin üst kademelerinde “zeka, kuvvet, güç, hitap yeteneği, çalışkanlık” gibi vasıfların arandığı meritokrasi sistemi, toplumun en iyi şekilde yönetilebilecek kişilerin yönetime geldiği bir sistemdir. Böylece gerekli donanıma sahip kişilerin “hak ettikleri” makamlarda görev yaparak milletin en iyi şekilde yönetilmesini sağlamış olur. Soylu kişilerin veya burjuvaların yönetim elinde tuttuğu sistemlerden tamamen farklı olan meritokrasi bu özelliği ile monarşi yönetiminden de ayrılır.

İngiltere merkezli Meritocracy Darty 5 maddeden oluşan bir manifesto yayımlamıştır. Bu maddeleri şu şekilde sıralayabiliriz.³⁷⁸

- 1) Kayırmacılık Yoktur: Ailenizin değil sizin kim olduğunuz önemlidir.
- 2) Yandaşlık Yoktur: Başkalarının sizin için ne yapabildiği değil, sizin ne yapabildiğiniz önemlidir.
- 3) Ayrımcılık Yoktur: Cinsiyet, ırk, din, yaş, geçmiş önemsizdir. Yetenek her şeydir.
- 4) Eşit İmkanlar: Herkesle aynı noktadan başlar ve yeteneklerinizin sizi götürdüğü yer gidersiniz.
- 5) Tatminler Erdemler: En başarılı insanlar, en yüksek tatmine erişirler.³⁷⁹

2) Plütokrasi³⁸⁰: Zenginlik ve beraberinde gücü elinde bulunduran insanlar topluluğunun oligarşik bir sistemde (sadece belirli bir grubun bir ülkeyi yönetmesi) devlet yöneticisi olmasına denir. Bu iktisadi iktidar egemenliği tarihte sıkça görülür ancak zaman diğer yönetim sistemleriyle iç içedir.

Plütokrasi, bir devlet görevini el altında tutmanın, o görevde bulunmanın zenginlik elde etmenin yolu, aracı olduğu yönetim biçiminden ayrılmalıdır. ABD demokrasisi plütokrasi olma yolunda bir eğilime sahiptir. Halbuki plütokratik olmayan demokratik merkezîyetçilik sistemi önemli devlet görevleriyle mühim miktarda zenginlik elde edilmesine meydan verir. Bu tanıma tamı tamına uyan bir örnek bulmak zordur.

³⁷⁸ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Meritokrasi>

³⁷⁹ Bu 5 madde aslında iyi, güzel ve faydalı maddelerdir. Fakat insanlar, insanların koyduğu maddelere ne kadar saygı duyarlar. Kanun ve kurallar hem tabiat kanun ve kuralları ve hem de sosyal kanun ve kuralları Rabbimiz Teala'nın komasıyla bir ilahilik ve üstün buutlu olma özelliği taşımakla saygınlık kazanmış olmaz mı?

³⁸⁰ <http://www.msxllabs.org/forum/siyasal-bilimler/322000-devlet-yonetim-bicimleri-plutokrasi.html>

Fransa'da Louis Philippe yönetimi (1830-48) altında yüksek ölçüde mülkiyet sahipliğine dayanan kiralama yöntemi ve ABD'de 19. asrın son yıllarındaki Amerikan politikasında zenginlere açık görevler, roller bu toplumlara kısmi bir plütokratik nitelik kazandırmaktadır.

3) Aristokrasi Bir ülkeyi yöneten soylular topluluğu Aristokrasi, Platon ve Aristoteles tarafından geliştirilmiş olan bir terimdir. Platon ve Aristoteles gerçek anlamda bir yönetim modeli olarak, aristokrasiyi, yani, ahlaksal ve entelektüel bakımdan üstün ya da en iyi olan az sayıdaki insanın yönetimini önermişlerdir. Başka bir deyişle Platon ve Aristoteles'te aristokrasi, toplumun en ahlâklı ve en aydın üstün kesimini oluşturan bir azınlığın, halkın çıkarları doğrultusundaki yönetimidir.³⁸¹

Üç türlü aristokrasi vardır; birincisi yaş ve kıdem; ikincisi servet; üçüncüsü akıl ve bilgidir. En şerefli sonuncusudur

a) soylu erki,

b) soylular sınıfı,

c) soylular topluluğu

bir ülkenin yönetimini soyluların yürütmesi. Aristokrat denilen soyluların pek çok ayrıcalıkları vardır. Bu çeşit idareye Eski Venedik Cumhuriyeti örnek gösterilebilir.

Günümüzde ise Birleşik Krallık dahil çoğu Avrupa ülkesi aristokratik unvanları hala kullanmakta.

4) Teknokrasi: Alınan kararları bireylerin veya kitlelerin ihtiyaçları değil, mevcut teknik imkânların etkilediği yönetim modelidir. Terim ilk kez 1910 yılında William Smith adındaki bir Amerikalı tarafından sosyal organizasyon teorisi ve ulusal endüstri Management sistemi adı altında tarif edilmiş ve geliştirilmiştir.

Teknokrasi'nin Başlıca Özellikleri Şunlardır.

a) Siyasi kurumların iktidarı, teknokratlardan oluşan "uzmanlar kuruluna" devredilir.

³⁸¹ <http://bilimlarsitesi.tr.gg/Aristokrasi-nedir--f-.htm>

b) Siyasi ve ekonomik süreçler bilime ve rasyonalizme dayandırılır.

Teknokrasi taslağını 1912 yılında ilk Thorstein Veblen öne sürdü. Veblen'e göre sibernetik sistemlere hâkim oldukları için mühendislerin devleti yönetmesi gerekir. Daha çok Büyük Bunalım'ın egemen olduğu 1929 sonrasında zemin bulmuştur. Günümüzde ise sadece ansiklopedik yaklaşımlarla ele alınmakla yetinilmektedir.

5) Jüristokrasi: Yargıçlar yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Demokrasiye zıt bir kavramdır. Oligarşik bir yönetim biçimidir ve milli irade göz ardı edilir. Jüristokrasi, fonksiyon gaspı ile de tanımlanmaktadır. Olgunlaşmış demokrasilerde sıklıkla görülen Jüristokrasi'de yargı kurumunun başındakilerin yorum kabiliyeti ön plana çıkar ve yargıçların yorumları ile şekillenen kanunlar ile ülke yönetilmeye çalışılır.³⁸²

Tarihsel süreç içerisinde oligarşi, genellikle iki temel ortamda filizlenmiştir. Bunlardan birincisi, kalabalık bir ülkenin veya bölgenin farklı ırktan bir grup insan tarafından istila edilmesidir. Eski Yunan'ın ilk dönemleri, göçler zamanındaki Alman kabileleri gibi. Oligarşinin filizlenmesine elverişli ikinci ortam ise, askerden ve yönetimden destek almadan gücünü devam ettiremeyen, nispeten küçük bir grubun elinde büyük çapta bir servetin toplanmasıdır. Oligarşinin plütokrasi ile birleştiği bu duruma Yunan, İtalyan ve Alman şehir devletlerinden örnekler verilebilir. Bu noktada oligarşi, toplumun genel refahı düşerken, zenginliğin bu adaletsiz dağıtımının sürdürülebilmesi için gerekli olan yasal ve siyasi çatı olarak tanımlanabilir.³⁸³

Aristokrasi'de bütün aristokrat kişilerin yani, imtiyazlı, soylu sınıfın kurduğu bir nevi iktidar grubu veya partisi mevcuttur. Oligarşide ise birkaç aristokrat aile bütün yetkileri eline almaktadır. Geniş bir iktidar grubu veya partisi yoktur. Oligarşi, aristokrat idarenin daraltılmış şeklidir.

İktidarın az sayıda ve belli kimseler tarafından kullanıldığı bütün idareler için oligarşi mevzubahis değildir. Müesseselerde, mahdut bir grubun veya bu gruptan bazı kimselerin idareci olması zaruridir. Bu durum iş bölümü, otorite ve onun kademelenmesi demek olan hiyerarşi münasebetlerinin bir neticesidir.

³⁸² <http://anayasamahkemesi.blogspot.com.tr/2008/06/jristokrasi-nedir.html>

³⁸³ Bak: İsmail Killoğlu, Oligarşi, enfal sitesi

Oligarşide esas olan, soru sorma, tenkit etme, hızlı kontrol ve hesap verme müessesesinin tesirli şekilde mevcut olmayışıdır. Bu sebeple meşruyeti kabul edilmiş âdil idarelerin oligarşiye dönüşmemesi için güçlü esas ve kaideler konulmaktadır.

Oligarşi çeşitli şekillerde teşekkül edebilmektedir. Siyasi partilerin bünyesinde güçlü bir grup veya hizbin, partinin faaliyetinde, kademelerinde hâkimiyet kurarak kendi istekleri doğrultusunda yönlendirilmesine “parti oligarşisi” denilir. Bunun zıddı olan “parti içi demokrasi” üyelerin isteklerini ve seslerini kaidelere göre en üst kademelere duyurabilmeleri, parti organlarının baskı olmaksızın faaliyet gösterebilmeleri demektir. “Mali oligarşi”, “sanayiciler oligarşisi” ekonomik hüviyetteki oligarşi çeşitlerindedir. Dünya siyasetinde de ABD ve eski Sovyetler Birliğinin anlaşarak, uzlaşarak istedikleri çözümü kabul ettirdikleri “süper devletler oligarşisi”nden bahsedilmekteydi.

Günümüzde ve tarihte çeşitli oligarşik idarelere rastlanmaktadır. Nomenklaturanın Sovyetler Birliğindeki iktidarı, toprak sâhipleri, tüccarlar ve özel gemi imalatçılarının bir araya gelerek oligarşik bir idare kurdukları Kartaca Devleti, Isparta ve Atina devletleri misal olarak gösterilmektedir. Osmanlı Devletinde adâlet, devletin dayandığı temel prensiplerden birisi olduğu için, oligarşik bir idare tarzı teşekkül etmemiştir.

3-DEMOKRASI

Demokrasi kelimesi Yunancadan gelen siyasetle ilgili bir sözcük olup halk hâkimiyetine dayandığı, halkın kendi kendini idare etmesini esas aldığı kabul edilen bir idare şekli, bir halk idaresidir.³⁸⁴

Demokrasi Nedir?

Demokrasi, iddia edildiğine göre tüm üye veya vatandaşların, organizasyon veya devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir yönetim biçimidir. Yunanca "dimokratia" sözcüğünden türemiştir. Türkçeye, Fransızca démocratie sözcüğünden geçmiştir. Genellikle devlet yönetim biçimi olarak değerlendirilmesine rağmen, üniversiteler, işçi ve işveren organizasyonları ve bazı diğer sivil kurum ve kuruluşlar da demokrasi ile yönetilebilirler.

³⁸⁴ İsra 17/ 71

Demokrasi halkın egemenliği temeline dayanan bir yönetim biçimidir. Demokratik yönetimlerde egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir ve milletin çoğunluğunu desteğini alan iktidar partisinin –ki, bazı seçim kanun ve hileleri ile uygulamada azınlık halk desteğine rağmen meclis çoğunluğu sağlanabilmektedir- dünya görüşü hukuk sistemi halini alabilmekte ve en ideal uygulamasında çoğunluk diktatörlüğu, çarpık uygulamalarında ise örgütlü bir azınlığın dağınık halde bulunan çoğunluklara tahakkümü söz konusu olabilmektedir.

Hâlbuki İslam'da teşri yetkisi, yasama ve kanun koyma hak ve salahiyeti sadece ve yalnız Allah'a aittir. Helal kılan ve haram kılan ve insanlara şöyle yapın, böyle yapın diye emir veren ve verecek olan da odur. O sebeple Kuran'da bu konuda şöyle buyrulmuştur: “Kendi dillerinizin uydurmasıyla Allah'a iftira ederek, “Bu helaldir, şu haramdır” demeyin. Çünkü Allah'a karşı yalan düzenler asla kurtuluşa erişemezler.”³⁸⁵

Bu itibarla bey'at yani seçim ve yetki devri yoluyla siyaset etme yetkisini millettten alan iktidar yani devlet başkanı, mutlak bir egemenlik yetkisine sahip olamamakta, yetkisini sadece şer'i hukuk çerçevesi dahilinde siyaset etme alanında kullanabilmekte ve bu da şura ve kamu yararına uygunluk ilkeleri ile kayıtlıdır. Bey'at (yani seçim) yoluyla yetki devrinde bulunan milletin, yetkilerini aşma veya yetkilerini kötüye kullanma ya da yetersiz kalma gibi durumlarda devlet başkanını görevden alma yetkisi nazari olarak hep vardır. Ancak bunun araçları hiçbir zaman bulunamamıştır. İnsanlığın demokrasi tecrübesinde geliştirmiş olduğu genel seçimler, bu iş için hali hazırda en uygun yol olarak gözükmemektedir.³⁸⁶

Bize göre iyilikte, fayda, hak hukuk ve adalette devamlılık esastır. İktidar, iyi yönetiyor, hak-hukuk ve adaletle riayet ediyorsa, her 5 yılda bir seçim yapmak yanlıştır. Boşuna emektir, israftır, boş yere mal, para, enerji ve zaman harcamaktır. Lider gerçekten ehli hizmet ve en üstün seviyede adaletli bir uygulama yapıyorsa bir ömür boyu iktidarda kalabilir. Ama ehil değil, adalet dağıtmıyor ise onu düşürmek için seçim zamanını bile beklemek de yanlış olur. Böylelerini hemen derhal seçime giderek görevine son vermek gerekir.

³⁸⁵ Nahil 16/ 116

³⁸⁶ Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Terimler Sözlüğü s, 98

Demokrasilerde genel seçimler en uygun bir yol olarak görülebilir. Ama İslam düzeninde yönetime giden yolda, partililik, seçim zamanlarında partilere reklam için bütçeden bunca israf-yardımlar yapılması, kuvvetler ayrılığı kandırmacası, partisinden istifa ederek meclis başkanı olan kişinin güya tarafsız olması, kanunların bilenler tarafından değil de meclis çoğunluğuna dayalı parmak hesaplarıyla çıkarılmış olması, % 51 kişinin % 49 kişi yok sayması ve buna benzer şeyler demokrasinin açmazlarıdır. Tabi bu saydıklarımız İslam hukuku açısından incelediğimiz zaman yanlış, mekruh, fasit, batıl, zararlı ve haram gibi olumsuz hükümlere maruz kalmaktadır. Bu konuları ileride İslami açıdan açıklayıp anlatacağız. Burada ancak şu kadar söyleyelim ki, İslam'da yönetim piramit gibi, aşağıdan yukarıya doğru ihtisaslaşarak, bilenlerin, ehil ve özellik sahibi olanların, çıkar için değil de siyaseti bir hobi gibi yaşamak isteyenlerin ve de bunun bir hak olmayıp görev olması dolayısıyla zenginlerin maaş almaması, fakirlerin ise örfü göre uygun bir şey alması esasları³⁸⁷

Demokrasinin ana yurdu olan Eski Yunan'daki filozoflar Aristo ve Eflatun demokrasiyi eleştirmiş, o zamanlarda halk içinde "ayak takımının yönetimi" gibi aşağılayıcı kavramlar kullanılmıştır. Fakat demokrasi diğer yönetim şekillerinin arasından sıyrılarak günümüzde en yaygın olarak kullanılan devlet sistemi haline gelmiştir. Artık siyaset bilimciler hangi sistemin daha iyi işlediğinden çok hangi demokrasinin daha iyi işlediği tartışmalarına girmişler ve liberal, komünist, sosyalist, muhafazakar, anarşist ve faşist düşünürler kendi demokratik sistemlerinin erdemlerini ön plana çıkarmaya çalışmışlardır. Bu sebeple demokrasinin çok fazla sayıda değişik tanımı oluşmuştur.

Demokrasi'nin Tanımı

Demokrasinin tanımı tartışması günümüzde hala devam eden bir tartışmadır. Bunun sebepleri: ülkelerdeki bazı kurumların görüşlerini haklı çıkartmak adına demokrasi tanımını kullanmaları, demokratik olmayan devletlerin kendilerini demokratik olarak tanıtmaya çabaları ve aslında genel bir kavram olan demokrasinin tek başına kullanılması (Anayasal demokrasi, sosyal demokrasi, liberal demokrasi vb.) gibi sebepler gösterilebilir. Demokrasiye farklı atıflar:

³⁸⁷ Nisa 4/ 6 "... Zengin olan, onların malını yemekten çekinsin. Fakir olan ise, meşru surette yesin..." Bu ayet vasiler hakkındadır ama vesayet, velayet, vekâlet ve buna benzer şeyler hep sosyal olaylardır. O bakımdan toplumda anasız-babasız birisine veli ve vasi olan kişi ile milletin vekili yani pozisyonadadırlar. Yani zenginler bu görevler için bir bedel ve ücret almazlar.

- 1- Çoğunluğun yönetimi
- 2- Azınlık haklarını güvenceye alan yönetim.
- 3- Fakirin yönetimi.
- 4- Sosyal eşitsizliği yok etmeye çabalayan yönetim.
- 5- Fırsat eşitliği sağlamaya çalışan yönetim.
- 6- Kamu hizmetinde bulunmak için halkın desteğine dayanan yönetim.

Bize göre demokrasinin bir kitabı olmadığı için bu 6 madde slogandan öteye geçmemektedir. Bir defa çoğunluğun yönetimi diye bir şey olamaz. Vücudumuzdaki hücrelerin faaliyetlerinde böyle bir yöntem var mı? Bedenimizdeki kanın üretimine nasıl tüm hücreler katkıda bulunuyorsa, toplumdaki hak-hukuk ve adaleti sağlamak da potansiyel olarak tüm vatandaşların omuzlarına yüklenmiştir. Topluma yapılmış olan emirler herkesi bağlayan ilahi emirlerdir. Şu ayetlerdeki hak-hukuk ve adalet dağıtımını üzerinde herkesin düşünmesi arzusuyla buraya alıyorum:

“Şu bir gerçek ki Allah, size emanet (ve iş)leri mutlaka ehline (İslâm’a göre ahlâkı sağlam, yeteneklilere) vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Gerçekten Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz Allah, (her şeyi) işiten ve görendir.”³⁸⁸

“Ey iman edenler! Allah için adaleti (hakkı) ayakta tutan (hâkimler), adalet timsali şahitler olun. Bir kavme duyduğunuz kin sizi adaletten sapmaya sevk etmesin. Âdil davranın, takvaya daha yakın olan da budur. Allah’a karşı takvalı olun (emirlerine uygun yaşayın). Şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”³⁸⁹

“(Onlar) yalan dinlemeye çok meraklı ve haram (rüşvet) yemeye pek düşküdürlükler. Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, istersen onlardan yüz çevir. Eğer yüz çevirirsen sana hiçbir şekilde zarar veremezler. Eğer

³⁸⁸ Nisa 4/ 58

³⁸⁹ Maide 5/ 8

hükmedersen aralarında âdil şekilde hükmet. Hiç şüphesiz ki Allah adaletli olanları sever.”³⁹⁰

“Rabbinin sözü hem doğruluk, hem adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur. O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, bilendir.”³⁹¹

“Rabbim bana adaleti ve itidali emretti. Her mescitte (namazda) yüzlerinizi (kıbleye) çevirin. Dini yalnız ‘Allah’a has kılarak’ (ve ihlasla) kendisine (kulluk edip) yalvarın (başkalarını putlaştırıp/tanrılaştırıp onlara sığınmayın. Unutmayın ki) ilk defa sizi yarattığı gibi, yine (O’na) döneceksiniz.”³⁹²

Demokrasi'nin Tarihçesi

1-Antik Dönem: Demokrasi ilk olarak eski Yunanistan'da, şehir devletlerinde uygulandı. Doğrudan demokrasiye çok yakın olan bu sistem Atina demokrasisi olarak da anılır. Teoride bütün yurttaşlar mecliste oy verme ve fikrini söyleme hakkına sahipti fakat o günün koşullarına göre kadınlar, köleler ve o şehir-devletinde doğmamış olanlar (metikler, yerleşik yabancılar) bu haklara sahip değillerdi. Bu sistemin en güçlü uygulayıcısı olarak Atina'yı ele alırsak: M.Ö. 4. yüzyılda nüfusun 250.000-300.000 arasında olduğu tahmin edilir. Bu nüfusun 100.000'i Atina vatandaşı ve Atina vatandaşları arasında da sadece 30.000'i oy verme hakkına sahip yetişkin erkek nüfusu bulunduğu tahmin edilir.

Roma İmparatorluğu döneminde uygulanan devlet sistemi, temsili demokrasiye yakın bir nitelik taşımaktaydı. Demokratik haklar genellikle sosyal sınıf ayrımına göre şekillenirdi ve güç elitlerin elindeydi. Bununla beraber, Eski Hindistan'da bazı bölgelerde uygulanan sistemler de temsili demokrasiye benzetilir. Roma İmparatorluğu ile paralel olarak, kast sisteminin varlığı, gücün varlıklı ve asil bir azınlığın elinde olduğu söylenebilir.

2-Orta çağ: Orta çağda demokrasinin gelişme süreci içindeki en büyük olay İngiltere'de kralın yetkilerini din adamları ve halk adına sınırlayan Magna Carta Libertatum'un (Büyük sözleşme) ilan edilmesidir. Bu belge doğrultusunda ilk seçimler 1265 yılında yapılmıştı. Fakat bu seçimlere, yapılan kısıtlamalar sebebiyle, halkın çok az bir bölümü katılabiliyordu.

³⁹⁰ Maide 5/ 42

³⁹¹ Enam 6/ 115

³⁹² Araf 7/ 29

Birçok ülkede devlet yönetiminde zaman zaman demokrasiye benzer uygulamalar yapılmıştı. Örneğin İtalyan şehir devletlerinde, İskandinav ülkelerinde, İrlanda'da ve değişik ülkelerde bulunan küçük otonom bölgelerde demokrasinin prensiplerinden seçim yapılması, meclis oluşturulması gibi uygulamalar oluyordu. Fakat hepsinde demokrasiye katılım erkek olma, belli miktarda vergi verme gibi standartlarla kısıtlanıyordu.

18. ve 19. yüzyıllar: 18. ve 19. yüzyıllarda demokrasi, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi ile hızlıca yükselen bir değer haline gelmiştir.³⁹³ Bu yüzyıllardan önce demokrasi büyük devletlere değil, sadece küçük topluluklara uyan bir hükümet şekli olarak anılıyor ve esas itibarıyla doğrudan demokrasi olarak tanımlanıyordu. Amerika'nın kurulmasını sağlayanların oluşturduğu sistem ilk liberal demokrasi olarak tanımlanabilir. 1788 yılında kabul edilen Amerikan anayasası hükümetlerin seçimlerle kurulmasını ve insan hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlıyordu. Bundan daha önce de koloni döneminde Kuzey Amerika'daki kolonilerin birçoğu demokratik özellikler taşıyordu. Koloniden koloniye farklılaşmakla beraber, hepsinde belli miktarda vergi veren veya istenen bazı sıfatları karşılayabilen beyaz erkeklerin seçme hakları vardı. Amerikan İç Savaşı'nın ardından 1860'larda yapılan değişikliklerle kölelere özgürlük sağlandı ve demokrasinin temel ilkelerinden biri olan oy verme hakkı On Beşinci Anayasa Değişikliği ile tanındı ancak güney eyaletlerinde siyahlar 1960'lara kadar oy verme hakkını kullanamamışlardı.

1789 Fransız Devrimi'nde ise bir anayasa hazırlanarak iktidar halkın seçeceği bir parlamento ile kral arasında paylaştırıldı. Ulusal Konvansiyon hükümeti genel oy ve iki dereceli bir seçimle iş başına geldi. Fakat ilerleyen yıllarda Napolyon'un başa geçmesiyle demokrasiden oldukça uzaklaştı.

20. yüzyıl: 20. yüzyılda demokrasi hızlı bir değişme ve gelişme göstermiştir. Yüzyılın başlarında, I. Dünya Savaşı'nın sonunda Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluklarının yıkılmasıyla birçok yeni devlet ortaya çıktı ve bu yeni ülkelerin devlet yönetimi genellikle, o döneme göre, demokratik sayılabilecek yöntemlere sahipti. 1929 yılında ortaya çıkan Büyük Buhran döneminde Avrupa, Latin Amerika ve Asya'da birçok ülkede diktatörler ortaya çıktı. İspanya, İtalya, Almanya, Portekiz'de Faşist diktatörlükler ortaya

³⁹³ İnsan Hakları ile ilgili ve hak-hukuk ve adalet bildirgeleriyle alakalı olarak Bizim enfal.de sitesindeki "İslam Hukuku Açısından Hukuk ve İnsan Hakları" adlı araştırmama bakınız lütfen

çıkışken, Baltık ve Balkan ülkelerinde, Küba, Brezilya, Japonya ve Sovyet Rusya'da demokratik olmayan yönetimler iktidara geldi. Bu sebeple 1930'lar Diktatörler çağı olarak nitelendirilir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgecilik anlayışı son buldu ve tekrar birçok bağımsız ülke ortaya çıktı. Demokratikleşme hareketleri Batı Avrupa'da yoğunlaştı. Almanya ve Japonya'da diktatörlükler son buldu, silahlanma politikası yerine, II. Dünya Savaşı sonunda imzalanan anlaşmalarında etkisiyle, refah devleti olma amacını güttüler.

20. yüzyıldaki en büyük çekişmelerden biri de demokratik olmayan Sovyet Bloğu ülkeleriyle Batı demokrasileri arasında gerçekleşen Soğuk Savaş'tı. Komünizmi yaymaya çalışan Sovyet Rusya ile diğer demokrasi çeşitleri arasından sıyrılmış liberal demokrasiyi yaymaya çalışan ABD liderliğindeki batı gurubu arasındaki çekişme 1989 yılında son bulmuştur. Francis Fukayama Tarihin Sonu adlı makalesinde, Soğuk Savaşın bitmesiyle artık liberal demokrasinin tüm dünyada yayılacağı haberini verir. Nitekim bu demokratikleşme süreci, yakın dönemdeki Gürcistan'daki Gül Devrimi, Ukrayna'daki Turuncu Devrimi ile devam etmektedir.

Demokrasi Modelleri

Demokrasi tarihinde uygulanan sistemler oldukça çeşitlidir. Bunları kısaca beş grup içinde toplanabilir:

1- Klasik demokrasi:

Eski Yunan şehir-devletlerine dayanır. En iyi uygulayıcısı ve o dönemde en güçlü şehir olan Atina'dan dolayı Atina demokrasisi olarak da adlandırılır. 'Belli başlı tüm kararlar, bütün vatandaşların üye olduğu meclis veya Eklesya tarafından alınıyordu. Bu meclis senede en az kırk defa toplanıyordu. Tam zamanlı çalışacak kamu görevlilerine ihtiyaç duyulduğunda, bütün vatandaşları temsil eden küçük bir örnek olmaları için kura usulü ile veya dönüşümlü olarak seçiliyorlardı ve mümkün olan en geniş katılımın sağlanması için görev süreleri kısa tutuluyorlardı. Meclisin yürütme komitesi olarak faaliyet gösteren ve beş yüz vatandaştan oluşan bir konseyi vardı ve elli kişilik bir komite de bu konseye teklifler hazırlardı. Komite başkanlığı görevi sadece bir günlüktü. Bunun tek istisnası askeri konularla ilgili on generalin tekrar seçilebilme imkanıydı.

Atina demokrasisinin özelliği vatandaşlarının siyasi sorumluluklara geniş çapta katılma isteğinin bulunmasıydı. Tabii bunun en önemli sebebi, demokrasiye zıt bir şekilde uygulanan kölelik sistemiydi. Böylelikle oy verme hakkına sahip Atina doğumlu yirmi yaş üstü tüm erkeklerin günlük hayattaki sorumluluklarının çok büyük bir kısmını kölelerin sırtına yüklemişlerdir. Bunun dışında Atina demokrasisinde kadınların, metiklerin (şehirli olmayanlar) ve kölelerin oy kullanma hakları yoktu.

Günümüzde İsviçre'nin küçük kantonlarında halk meclisleriyle varlığını sürdürebilen klasik demokrasinin, daha büyük ülkelerde uygulanması teknik nedenlerden ötürü tercih edilmez.

2- Koruyucu demokrasi:

Orta çağ yönetimlerinden çıkmaya çalışan Avrupalılar, 18. ve 19. yüzyılda demokrasiyi daha çok kendilerini hükümetin zorbalıklarından korumanın bir yolu olarak görmekteydiler. 'Korumacı demokrasi sınırlı ve dolaylı bir demokrasi modeli sunar. Pratikte, yönetilenlerin rızası düzenli ve rekabetçi seçimlerle sağlanır. Siyasi eşitlik böylelikle eşit oy hakkını ifade eden teknik bir kavrama dönüşür. Dahası, oy hakkı gerçek bir demokrasi için yeterli değildir. Bireysel özgürlükleri korumak için yasama, yürütme ve yargı üzerinden güçler ayrılığına dayalı bir sistemin tesisi şarttır.

3- Kalkınmacı Demokrasi:

Bireyin ve toplumun gelişimini esas saymıştır. Bu tip demokrasilerin en radikal olanı Jean-Jacques Rousseau tarafından dile getirilmiştir. Ona göre bireyler ancak içinde buldukları toplumun kararlarını şekillendirebilmesine doğrudan ve sürekli olarak katılımları halinde 'özgür' olabilirler. Bu açıdan bakıldığında, doğrudan demokrasiyi tanımlamakla birlikte bu şekilde oluşturulacak genel iradeye vatandaşların itaat etmesi durumunda özgürlüğe kavuşacakları savıyla ayrılır.

Kalkınmacı demokrasinin, liberal demokrasiye daha ılımlı hali ise John Stuart Mill tarafından dile getirilmiştir. Mill'e göre demokrasinin en büyük yararı, vatandaşların siyasi hayata katılımlarını sağlayarak, onların anlayışlarını ve duyarlılıklarını güçlendirmesidir. Bu yüzden kadın olsun fakir olsun herkesin oy

verme hakkının olması gerektiğini savunur. Fakat bu oy hakkını 'eşit' olarak savunmamıştır. Örneğin vasıfsız işçinin bir oy vasıflı işçinin iki oy, donanımlı meslek sahiplerinin ise beş oy hakkına sahip olması gerektiğini, böylelikle demokraside "çoğunluğun tiranlığı" korkusundan kurtula bileceğini savunuyordu. Basitçe herkesin oy hakkının olmasını savunurken çoğunluğun verdiği kararların her zaman doğru olmayabileceğini belirtiyordu.

4-

Liberal

Demokrasi:

Demokraside önceliğin özgürlüğe mi yoksa eşitliğe mi verilmesi gerektiği tarih boyunca tartışılmış ve tarih, bu ikisini bir arada tutacak sistem teorisini üretme çabalarıyla sıklıkla karşılaşmıştır. Liberal demokrasi sistemi de bunlardan biridir. İçinde barındırdığı liberal kelimesiyle özgürlüğü, demokrasideki siyasi eşitlik kavramıyla da eşitliği temsil etmektedir. Bunu düşünürken ekonomi disiplinindeki liberalizm ile siyaset disiplinindeki liberalizmin birbirinden ayırmamız gerekir.

Basit olarak liberal demokrasi; iktidarı halkın belirlediğini ancak bu iktidarın bireysel özgürlüklerle sınırlandırıldığı bir siyasal sistem olarak belirtebiliriz.

Hoşgörü ve tüm fikirlerin var olabildiği bir rekabet ve siyasi eşitlik prensiplerinde gerçekleştirilen seçimlerle iktidara temsili bireylerin getirilmesi liberal demokrasilerin temel nitelikleridir.

5-

Sosyal

Demokrasi:

Bu kavram komünist rejimlerde gelişmiş demokrasi çeşitlerini kapsamaktadır. Kendi aralarında farklar bulunmasına rağmen liberal demokrasi sistemleriyle kesin olarak karşıt bir çizgidedir. Genel olarak siyasi eşitliğin yanında sosyal demokrasi ile ekonomik eşitliğinde sağlanması gerekliliğini savunmuşlardır.

Burada görmüş olduğumuz gibi, bunların demokrasi anlayışı ve uygulaması, klasik, koruyucu, kalkınmacı, liberal ve sosyal gibi çeşitli sıfatlarla yamalıklar yapılarak hep tamir edilmeye çalışılmıştır. Başkasının tarlasına ev yapanın olacağı budur.

Çünkü "Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır; dönüş de ancak O'nadır."³⁹⁴

Göklerin ve yerlerin yönetimi ve denetimi sadece ve yalnız Allah'ın tekelinde değil, insan, hayvan, bitki ve cansız varlıkların hepsi ve hepsi onundur, Allah'ındır. Zira alemlerin Rabbi olan Allah Teala hazretleri, " Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. İşler, dönüp dolaşıp Allah'a varır", diye ferman buyurmuştur.³⁹⁵

"Göklerde, yerde, bu ikisinin arasında ve nemli toprağın altında olanların tümü O'nundur".³⁹⁶

Bir başka ayette ise şöyle bildirilir:

"Göklerin ve yerin mülkünün Allah'a ait olduğunu bilmiyor musun? O, kimi dilerse azaplandırır, kimi dilerse bağışlar. Allah, her şeye güç yetirendir."³⁹⁷

Allah, sahip oldukları malları insanlara dünya hayatında "emanet" olarak vermiştir. Bu emanet, belli bir vakte kadardır ve elbette günü geldiğinde hesabı sorulacaktır. İnsana sorulacak olan hesap, kendisine "emanet" olarak verilen mülkü nasıl ve hangi mantıkla kullandığıdır. Eğer o mülkü kendisinin saymış, sahiplenmiş ve o mülkü nasıl kullanması gerektiğini kendisine anlatan resullere karşı "... Mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi senin namazın mı emrediyor?..."³⁹⁸, diye cevap vermişse, büyük bir azaba müstahak olur. Kuran'da, bu kişiler için şöyle bildirilmektedir:

"Allah'ın, bol ihsanından kendilerine verdiği şeylerde cimrilik edenler, bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır; bu, onlar için şerdir; kıyamet günü, cimrilik ettikleriyle tasmalandırılacaklardır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah yaptıklarınızdan haberi olandır."³⁹⁹

İşte Elmalılı merhum da bu ayetlerin ışığında bir neticeye vararak şöyle demiştir. "Gerçekten Allah Teâlâ, âlemlerin rabbi olduğundan, kâinatın hepsinde onun kanunları geçerlidir."⁴⁰⁰

³⁹⁴ Nur 24/ 42

³⁹⁵ A İmran 3/ 109

³⁹⁶ Taha 20/ 6

³⁹⁷ Maide 5/ 40

³⁹⁸ Hud 11/ 87

³⁹⁹ Al-i İmran 3/ 180

⁴⁰⁰ Hak Dini I, 126

Ayette belirtildiği gibi, Allah'ın bol ihsanından insanlara verilen mallar, o insanlar tarafından "cimrilik" yapmadan harcanması içindir. İnsan, malı sahiplenip onu muhafaza etmeye çalışmak yerine, malın gerçek sahibinin Allah olduğunu bilmek ve malı Rabbimiz'in emrettiği biçimde harcamakla yükümlüdür. Kendisine emanet verilen mallardan, kendi ihtiyaçları için gerekli olan makul bir kısmını kullanacak, "ihtiyaçtan arta kalanı"⁴⁰¹ ise Allah yolunda harcayacaktır. Eğer Allah yolunda harcamak yerine, bu malları "biriktirmeye" kalkarsa, onları sahiplenmiş olur. Bunun ahiretteki cezası ise çok ağırdır. Bu kimseler hakkında Allah Kuran'da şöyle buyurmaktadır:

"... Altını ve gümüşü biriktirip de Allah yolunda harcamayanlar... Onlara acı bir azabı müjdele. Bunların üzerlerinin cehennem ateşinde kızdırılacağı gün, onların alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak (ve:) "İşte bu, kendiniz için yığıp-sakladıklarınızdır; yığıp-sakladıklarınızı tadın" (denilecektir)."⁴⁰²

İslam'da Malı Yığıma Yoktur

İslam'da "iktisat" vardır, fakat "malı yığıma" yoktur. Müminler, yığılacak mallara değil yalnızca Allah'a güvenirler. Allah da bu tevekküllerine karşılık onların bereketini artırır. İnfak ettikleri (Allah yolunda harcadıkları) mallara karşılık, onlara çok daha fazlasını verir. Ancak onlar bunu da infak ederler, Allah üzerlerindeki nimetini daha da artırır. Bir ayette, infakın bereketi şöyle ifade edilir:

"Mallarını Allah yolunda infak edenlerin örneği yedi başak bitiren, her bir başakta yüz tane bulunan bir tek tanenin örneği gibidir. Allah, dilediğine kat kat artırır. Allah (ihsanı) bol olandır, bilendir."⁴⁰³

Malı sahiplenen ve onu hayır yolunda harcamayıp biriktirenin durumu ise şöyle bildirilir:

"... O, mal yığıp biriktiren ve onu saydıkça sayandır. Gerçekten malının kendisini ebedi kılacağını sanıyor. Hayır; ant olsun o, 'hutame'ye atılacaktır. "Huteme"nin ne olduğunu sana bildiren nedir? Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir."⁴⁰⁴

H. Süleyman'ın Allah Rızası İçin Mala Sevgi Duyması

⁴⁰¹ Bakara 2/ 219

⁴⁰² Tevbe 9/ 34-35

⁴⁰³ Bakara 2/ 261

⁴⁰⁴ Hümeze 104/ 2-6

Allah, Hz. Süleyman'ı İsrailoğulları'na peygamber olarak göndermiştir. Onu hidayete ulaştırmış, salih kullarından kılmış ve diğer peygamberler gibi âlemlere üstün kılmıştır. Allah Hz. Süleyman'a kendisinden sonra kimseye nasip olmayan büyük bir mülk vermiştir. Ancak Hz. Süleyman'ın mal sevgisinin kaynağını şu sözlerle ifade ettiği Kuran'da bildirilir:

"Gerçekten ben, mal (veya at) sevgisini Rabbimi zikretmekten dolayı tercih ettim..."⁴⁰⁵

Kuran malların yönetimi hakkında bunca ayetler getirmişken, hizmetler ve kamu görevleri hakkında sustuğunu sanmayınız. Bu konudaki ayetlerin yani insanları yönetme konularıyla ilgili olan ayetlerin malları yönetme ile alakalı ayetlerden daha çok olduğu görülür. Bu ayetlerde görüleceği üzere buralardaki emir yasak ve tavsiyeler, birisi bireye diğeri de topluma veya devlete olmakla insanın iki ayağı demek olan fert ve devlet, birey ile toplum birlikteliği açıkça görülmektedir. İşte o ayetlerden bazıları şunlardır.

"Allah size, mutlaka emanetleri (yani kamu görevlerini) ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! Şüphesiz Allah her şeyi işitici, her şeyi görücüdür."⁴⁰⁶

De ki: "Allah'a ve elçisine itaat edin." Eğer yüz çevirirlerse şüphesiz Allah, kâfirleri sevmez.⁴⁰⁷

"Allah'a ve elçisine itaat edin ki merhamet olunaszınız."⁴⁰⁸

"Andolsun, Allah size verdiği sözünde sadık kaldı; siz O'nun izniyle onları kırıp-geçiriyordunuz. Öyle ki sevdiğiniz (zafer)i size gösterdikten sonra, siz yılgınlık gösterdiniz, isyan ettiniz ve emir hakkında çekıştiniz. Sizden kiminiz dünyayı, kiminiz ahireti istiyordu. Sonra (Allah) denemek için sizi ondan çevirdi. Ama (yine de) sizi bağışladı. Allah müminlere karşı fazl (ve ihsan) sahibi olandır."⁴⁰⁹

"Andolsun ki Allah, müminlere, içlerinde kendilerinden onlara bir peygamber göndermekle lütufta bulunmuştur. (Ki O) Onlara ayetlerini okuyor, onları

⁴⁰⁵Sad 38 / 32

⁴⁰⁶Nisa 4/ 58

⁴⁰⁷Ali İmran 3/ 32

⁴⁰⁸Ali İmran 3/ 132

⁴⁰⁹Ali İmran 3/ 152

arındırıyor ve onlara kitabı ve hikmeti öğretiyor. Ondan önce ise onlar apaçık bir sapıklık içindeydiler.⁴¹⁰

“Bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'a ve elçisine itaat ederse, onu altından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetlere sokar. İşte büyük kurtuluş ve mutluluk budur.⁴¹¹

“Kim Allah'a ve elçisine isyan eder ve onun sınırlarını aşarsa, onu da içinde ebedi kalacağı ateşe sokar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır.⁴¹²

“Kimi Yahudiler, kelimeleri 'konuldukları yerlerden' saptırırlar ve dillerini eğip bükerek ve dine bir kin ve hınç besleyerek: "Dinledik ve karşı geldik. İşit, - işitmez olası- ve 'Raina' bizi güt, bize bak" derler. Eğer onlar: "İşittik ve itaat ettik, sen de işit ve 'Bizi gözet' deselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Fakat Allah, onları küfürleri dolayısıyla lanetlemiştir. Böylece onlar, az bir bölümü dışında, inanmazlar.⁴¹³

“Ey iman edenler, Allah'a itaat edin; elçiye itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, artık onu Allah'a ve elçisine döndürün. Şayet Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız. Bu, hayırlı ve sonuç bakımından daha güzeldir.”⁴¹⁴

“Biz elçilerden hiç kimseyi ancak Allah'ın izniyle kendisine itaat edilmesinden başka bir şeyle göndermedik. Onlar kendi nefislerine zulmettiklerinde şayet sana gelip Allah'tan bağışlama dileselerdi ve elçi de onlar için bağışlama dileseydi, elbette Allah'ı tevbeleri kabul eden, esirgeyen olarak bulurlardı.”⁴¹⁵

“Hayır öyle değil; Rabbine andolsun, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.”⁴¹⁶

“Kim Resule itaat ederse, gerçekte Allah'a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse, Biz seni onların üzerine koruyucu göndermedik.”⁴¹⁷

⁴¹⁰ A. İmran 3/ 164

⁴¹¹ Nisa 4/ 13

⁴¹² Nisa 4/ 14

⁴¹³ Nisa 4/ 46

⁴¹⁴ Nisa 4/ 59

⁴¹⁵ Nisa 4/ 64

⁴¹⁶ Nisa 4/ 65

⁴¹⁷ Nisa 4/ 80

“Kendilerine güven veya korku haberi geldiğinde, onu yaygınlaştırıverirler. Oysa bunu peygambere ve kendilerinden olan emir sahiplerine götürmüş olsalardı, onlardan 'sonuç-çıkarabilenler,' onu bilirlerdi. Allah'ın üzerinizdeki fazlı ve rahmeti olmasaydı, azınız hariç herhalde şeytana uymuştunuz.”⁴¹⁸

“Kim kendisine 'dosdoğru yol' apaçık belli olduktan sonra, elçiye muhalefet ederse ve müminlerin yolundan başka bir yola uyarsa, onu döndüğü şeye bırakırız ve cehenneme sokarız. Ne kötü bir yataktır o!..”⁴¹⁹

“Allah'a itaat edin, peygambere de itaat edin ve sakının. Eğer yüz çevirirseniz, bilin ki, elçimize düşen, ancak apaçık bir tebliğdir.”⁴²⁰

“Ey Âdemoğulları, içinizden size ayetlerimi haber veren elçiler geldiğinde, kim sakınırsa ve (davranışlarını) düzeltirse işte onlar için korku yoktur, onlar mahzun olmayacaklardır.”⁴²¹

“Onlar ki, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de (geleceği) yazılı bulacakları ümmi haber getirici (Nebi) olan elçiye (Resul) uyarlar; o, onlara marufu (iyiliği) emrediyor, münkeri (kötülüğü) yasaklıyor, temiz şeyleri helal, murdar şeyleri haram kılıyor ve onların ağır yüklerini, üzerlerindeki zincirleri indiriyor. Ona inananlar, destek olup savunanlar, yardım edenler ve onunla birlikte indirilen nuru izleyenler; işte kurtuluşa erenler bunlardır.”⁴²²

“Sana savaş-ganimetlerini sorarlar. De ki: "Ganimetler Allah'ın ve Resulündür. Buna göre, eğer mümin iseniz Allah'tan korkup-sakının, aranızı düzeltin ve Allah'a ve Resulüne itaat edin.”⁴²³

“Ey iman edenler, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Siz de işitiyorken, ondan yüz çevirmeyin.”⁴²⁴

“Allah'a ve Resulüne itaat edin ve çekişip birbirinize düşmeyin, çözülp yığınlaşırsınız, gücünüz gider. Sabredin. Şüphesiz Allah, sabredenlerle beraberdir.”⁴²⁵

⁴¹⁸ Nisa 4/ 83

⁴¹⁹ Nisa 4/ 115

⁴²⁰ Maide 5/ 92

⁴²¹ Araf 7/ 35

⁴²² Araf 7/ 157

⁴²³ Enfal 8/ 1

⁴²⁴ Enfal 8/ 20

“Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin velileridirler. İyiliği emreder, kötülükten sakındırırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler ve Allah'a ve Resulüne itaat ederler. İşte Allah'ın kendilerine rahmet edeceği bunlardır. Şüphesiz, Allah, üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁴²⁶

“Medine halkına ve çevresindeki bedevilere, Allah'ın elçisinden geri kalmaları, kendi nefislerini onun nefisine tercih etmeleri yakışmaz. Bu, gerçekten onların Allah yolunda bir susuzluk, bir yorgunluk, 'dayanılmaz bir açlık' (çekmeleri), kafirleri 'kin ve öfkeyle ayaklandıracak' bir yere ayak basmaları ve düşmana karşı bir başarı kazanmaları karşılığında, mutlaka onlara bununla salih bir amel yazılmış olması nedeniyledir. Şüphesiz Allah, iyilik yapanların ecrini kaybetmez.”⁴²⁷

“And olsun, Harun bundan önce onlara: "Ey kavmim, gerçekten siz bununla fitneye düşürüldünüz (denendiniz). Sizin asıl Rabbiniz Rahman (olan Allah)dır; şu halde bana uyun ve emrime itaat edin" demişti.”⁴²⁸

“Onlar derler ki: "Allah'a ve elçisine iman ettik ve itaat ettik" sonra bunun ardından onlardan bir grup sırt çevirir. Bunlar iman etmiş değildirler.”⁴²⁹

“Aralarında hükmetmesi için, Allah'a ve elçisine çağrıldıkları zaman mümin olanların sözü: "İşittik ve itaat ettik" demeleridir. İşte felaha kavuşanlar bunlardır.”⁴³⁰

“Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse ve Allah'tan korkup O'ndan sakınırsa, işte 'kurtuluşa ve mutluluğa' erenler bunlardır.”⁴³¹

“Yeminlerinin olanca gücüyle Allah'a and içtiler; eğer sen onlara emredersen (savaşa) çıkacaklar diye. De ki: "And içmeyin, bu bilinen (örf üzere) bir itaattir. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.”⁴³²

“De ki: "Allah'a itaat edin, Resule itaat edin. Eğer yine yüz çevirirseniz, artık Onun (peygamberin) sorumluluğu kendisine yüklenen, sizin sorumluluğunuz da

⁴²⁵ Enfal 8/ 46

⁴²⁶ Tevbe 9/ 71

⁴²⁷ Tevbe 9/ 120

⁴²⁸ Taha 20/ 90

⁴²⁹ Nur 24 / 47

⁴³⁰ Nur 24/ 51

⁴³¹ Nur 24/ 52

⁴³² Nur 24/ 53

size yüklenendir. Eğer Ona itaat ederseniz, hidayet bulmuş olursunuz. Elçiye düşen, apaçık bir tebliğden başkası değildir." ⁴³³

"Dosdoğru namazı kılın, zekâtı verin ve elçiye itaat edin. Umulur ki, rahmete kavuşturulmuş olursunuz." ⁴³⁴

"Müminler o kimselerdir ki, Allah'a ve Resulüne iman edenler, onunla birlikte toplu(mu ilgilendiren) bir iş üzerinde iken, ondan izin alıncaya kadar bırakıp-gitmeyenlerdir. Gerçekten, senden izin alanlar, işte onlar Allah'a ve elçisine iman edenlerdir. Böylelikle, senden kendi bazı işleri için izin istedikleri zaman, dilediklerine izin ver ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah, bağışlayandır, esirgeyendir." ⁴³⁵

"Elçinin çağırmasını, kendi aranızda kiminizin kimini çağırması gibi saymayın. Allah, sizden bir diğerinizi siper ederek kaçanları gerçekten bilir. Böylece onun emrine aykırı davrananlar, kendilerine bir fitnenin isabet etmesinden veya onlara acı bir azabın çarpmasından sakınsınlar." ⁴³⁶

"Artık Allah'tan korkup-sakının ve bana itaat edin." ⁴³⁷

"Artık Allah'tan korkup-sakının ve bana itaat edin." ⁴³⁸

"Artık Allah'tan korkup-sakının ve bana itaat edin." ⁴³⁹

"Artık Allah'tan korkup-sakının ve bana itaat edin." ⁴⁴⁰

"Artık Allah'tan korkup-sakının ve bana itaat edin." ⁴⁴¹

"Artık Allah'tan korkup-sakının ve bana itaat edin." ⁴⁴²

"Ve ölçüsüzce davrananların emrine itaat etmeyin." ⁴⁴³

"Artık Allah'tan korkup-sakının ve bana itaat edin." ⁴⁴⁴

⁴³³ Nur 24/ 54

⁴³⁴ Nur 24 /56

⁴³⁵ Nur 24/ 62

⁴³⁶ Nur 24 / 63

⁴³⁷ Şuara 26/ 108

⁴³⁸ Şuara 26/ 110

⁴³⁹ Şuara 26/ 126

⁴⁴⁰ Şuara 24/ 131

⁴⁴¹ Şuara 24/ 144

⁴⁴² Şuara 24/ 150

⁴⁴³ Şuara 26/ 151

"Artık Allah'tan korkup-sakinin ve bana itaat edin."⁴⁴⁵

Bu 10 ayette 5 peygamberin aynı sözü tekrar ettiği görülmektedir. Bular, Nuh, Hud, Salih, Lut ve Şüayb peygamberlerdir. Buradaki resuller-elçiler diye tercüme ediyorlar biz de öyle aldık.

Ahmet Hamdi Akseki Merhumun da dediği gibi Hz. Peygamberin tebliğ, fetva, kaza ve imamet olmak üzere dört çeşit sıfatı vardır.⁴⁴⁶ Burada şimdi onun bizi ilgilendiren sıfatı, imamet görevidir. Çünkü İslam terminolojisinde, fıkıh istilahında İslam terminolojisinde, idareciye yani devlet başkanına "imam" adı verilir. İmamet veya hilafet fıkıhçılara göre irade ve seçim ile olur.⁴⁴⁷ İşte bu sebeple biz Kuran-ı Kerim'de başkanlık ve idarecilik sıfatıyla zikredilmiş bulunan resul kelimelerine, ekonomik sosyal ve siyasal olarak, dünya açısından hükümet anlamı vermek istiyoruz. Zira Akseki Merhum aynen şöyle demiştir:

"İmamet (yani Müslümanların reisi olmak) sıfatıyla olan tasarruf, Peygamberin bu sıfatla verdiği hükümler, mesalihi ammeyi (toplum yararı) idare yolundaki tasarruf ve hükümlerdir. Buna da bir misal verelim:

Peygamberimiz bir hadisi şerifinde şöyle buyurmuşlardır: "Bir kimse sahipsiz, ölü bir toprağı işleyerek diriltirse o yer onun olur."⁴⁴⁸ Tirmizi, Ebu Davud, İbn Mace, Ahmed b. Hanbel ve İbn Hibban gibi büyük muhaddislerin rivayet eyledikleri bu hadisi şerifle bir hüküm beyan olunuyor ki, o da "Hali bir yeri işleyerek ekilip dikilecek bir hale getiren kimsenin o yere sahip olacağı"dır.

Fakat Peygamberin bu hükmü, bu tasarrufa acaba hangi sıfatladır; büyük müçtehitlerden İmam Azan Ebu Hanife'ye göre Peygamberin bu tasarrufu, kendisinin İmamül Müslimin olması itibariyledir. Binaenaleyh Peygamberin bu sıfatla verdiği bir hükmü, yaptığı bir işi başka bir bireyin de yapabilmesi, ancak Hükümetin müsaadesiyle olabilir.

Bazı mezhepler, Peygamberin buradaki tasarrufunu, tasarruf bil-fetva diye kabul etmişlerse de İmamı Azamın çok ince görüşleri burada da kendisini göstermiştir.

⁴⁴⁴ Şuara 24/ 163

⁴⁴⁵ Şuara 24/ 163

⁴⁴⁶ Riyazü's-Salihin Tercemesi, Mukaddime, I, 15-18

⁴⁴⁷ Abdülkadir Udeh, İslam Şeraiti, s, 62

⁴⁴⁸ Buhari, Hars, 15; Ebu Davud, İmare,37; Tirmizi Ahkam, 38; İmam Malik, Muvatta Akdiye, 26, 27

Şu izahattan anlaşılıyor ki, Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin tebliğ, fetva, kaza ve imametle olan tasarruflarını birbirinden ayırmak ve onları bilmek, hadis ve sünnetle meşgul olanlar için, son derece faydalı ve lazımdır. Çünkü Peygamberden nakil olunan şeyler çok kere hangi sıfatla olduğu tasrih edilmediğinden bunlarda maksat gizli kalıyor.⁴⁴⁹

“Andolsun, sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Resulünde güzel bir örnek vardır.”⁴⁵⁰

“Allah ve Resulü, bir işe hükmettiği zaman, mümin bir erkek ve mümin bir kadın için o işte kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne isyan ederse, artık gerçekten o, apaçık bir sapıklıkla sapmıştır.”⁴⁵¹

“Yüzlerinin ateşte evrilip çevrileceği gün, derler ki: "Eyvahlar bize, keşke Allah'a itaat etseydik ve Resule itaat etseydik.”⁴⁵²

“Ki O (Allah), amellerinizi ıslah etsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve elçisine itaat ederse, artık o en büyük kurtuluşla kurtulmuştur.”⁴⁵³

“Ey iman edenler, Allah'a itaat edin, Resule itaat edin ve kendi amellerinizi geçersiz kılmayın.”⁴⁵⁴

Şüphesiz sana biat edenler, ancak Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Şu halde, kim ahidini bozarsa, artık o, ancak kendi aleyhine ahidini bozmuş olur. Kim de Allah'a verdiği ahidine vefa gösterirse, artık O da, ona büyük bir ecir verecektir.”⁴⁵⁵

“Bedeviler, dedi ki: "İman ettik." De ki: "Siz iman etmediniz; ancak "İslam (Müslüman veya teslim) olduk deyin. İman henüz kalplerinize girmiş değildir. Eğer Allah'a ve Resulüne itaat ederseniz, O, sizin amellerinizden hiçbir şeyi eksiltmez. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.”⁴⁵⁶

“Gerçekten Allah'a ve Resulüne karşı (onların koydukları sınırları tanımayıp kendileri sınır koymaya kalkışmakla) başkaldıranlar, kendilerinden öncekilerin

⁴⁴⁹ Ahmet Hamdi Akseki, Riyazüssalihi, I, XVII

⁴⁵⁰ Ahzab 33/ 21

⁴⁵¹ Ahzab 33/ 71

⁴⁵² Ahzab 33/ 66

⁴⁵³ Ahzab 33/ 71

⁴⁵⁴ Muhammed 47/ 33

⁴⁵⁵ Talak 65/ 11

⁴⁵⁶ Hucurat 49/ 14

alçaltılması gibi alçaltılmışlardır. Oysa Biz apaçık ayetler indirdik. Kâfirler için küçültücü bir azap vardır.⁴⁵⁷

“Gizli toplantıların fısıldaşmalarından’ (kulis) men' edilip sonra men' edildikleri şeye dönenleri; günah, düşmanlık ve Peygambere isyanı (aralarında) fısıldaşanları görmüyor musun? Onlar sana geldikleri zaman, seni Allah'ın selamladığı biçimde selamlıyorlar. Ve kendi kendilerine: "Söylediklerimiz dolayısıyla Allah bize azap etse ya." derler. Onlara cehennem yeter; oraya gireceklerdir. Artık o, ne kötü bir gidiş yeridir.”⁴⁵⁸

Gizli konuşmanızdan önce sadaka vermekten ürktünüz mü? Çünkü yapmadınız, Allah sizin tövbelerinizi kabul etti. Şu halde namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a ve O'nun Resulüne itaat edin. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.⁴⁵⁹

Bu, onların Allah'a ve O'nun Resulüne 'başkaldırıp ayrılık çıkarmaları' dolayısıyladır. Kim Allah'a başkaldırıp-ayrılık çıkarırsa, muhakkak Allah, cezası (ikabı) pek şiddetli olandır.⁴⁶⁰

“O, ümmîler içinde, kendilerinden olan ve onlara ayetlerini okuyan, onları arındırıp-temizleyen ve onlara kitap ve hikmeti öğreten bir elçi gönderendir. Oysa onlar, bundan önce gerçekten açıkça bir sapıklık içinde idiler.”⁴⁶¹ “Allah'a itaat edin ve Resule de itaat edin. Şayet yüz çevirecek olursanız, artık elçimiz üzerine düşen (yalnızca) apaçık bir tebliğ (gerçeği en yalın biçimde size iletme)dir.”⁴⁶²

“Öyleyse güç yetirebildiğiniz kadar Allah'tan korkup-sakının, dinleyin ve itaat edin. Kendi nefsinize hayır (en büyük yarar) olmak üzere infakta bulunun. Kim nefsinin bencil-tutkularından (ya da cimri tutumundan) korunursa; işte onlar, felah (kurtuluş) bulanlardır.”⁴⁶³

“İman edip salih amellerde bulunanları karanlıklardan nura çıkarması için Allah'ın apaçık ayetlerini size okuyan bir elçi de (gönderdik). Kim iman edip salih bir amelde bulunursa, (Allah) onu içinde süresiz kalıcılar olmak üzere altından

⁴⁵⁷ Mücadele 58/ 5

⁴⁵⁸ Mücadele 58/ 8

⁴⁵⁹ Mücadele 58/ 13

⁴⁶⁰ Haşr 59/ 4

⁴⁶¹ Cuma 62/ 2

⁴⁶² Tegabün 64/ 12

⁴⁶³ Tegabün 64/ 16

ırmaklar akan cennetlere sokar. Allah, gerçekten ona ne güzel bir rızık vermiştir.”⁴⁶⁴

Demokrasi ile Cumhuriyetin Karşılaştırılması

Cumhuriyet bir rejim, demokrasi ise cumhuriyetin uygulanış şekillerinden biridir. Demokratik cumhuriyetin yanında dini cumhuriyet, oligarşik cumhuriyet ve sosyalist cumhuriyet biçimleri vardır. Demokratik cumhuriyetlerde, meclisi ve ülkenin başkanını belli aralıklarla halkın seçmesi temel bir prensiptir. Bu sistem genellikle Kara Avrupa’sında kabul görmüşken örneğin İngiltere’de ülkenin başında görünüşte halkın seçmediği bir kral ya da kraliçe bulunmasına rağmen yönetim halkın elindedir (oligarşik cumhuriyet).

Bir cumhuriyetin tam demokratik cumhuriyet olabilmesi için, gönüllü birlikteliklerle bir arada bulunan o ülke halklarının tüm kesimlerinin, çoğulcu özgür iradeleri ile katılımcı olarak yönetim ve denetim süreçlerine doğrudan katıldığı, demokrasiyi tüm sivil kurum, kuruluş ve kadroları ile var ettiği ve çok kimlikli, değişik inançlı ve çeşitli kültürlerin bir mozaik oluşturacak şekilde bir arada yaşamasına olanak veren bir devlet yapılanmasının gerçekleştirilmesi gerekir. Bu görüşler, hep havada kalmış, bir türlü uygulamaya girememiş nazariyeler ve temenniler olarak kalmıştır. Komünistler özel mülkiyeti kaldırmak için yazıp çizdiler ve çalıştılar. Yahudiler ahreti yok saydılar, Hristiyanlar da ruhbanlık uydurarak dünyadan el-etek çekmek istediler.⁴⁶⁵ İslam ise hiç ölmeyecek gibi dünya için hemen yarın ölecekmiş gibi de ahret için çalışın demiştir.⁴⁶⁶

İşte bunun için İslam, insan fıtratına ters düşen nazariyeler, faraziyeler ve varsayımlar üzerinde durmamış, uygulanma imkanı olmayan şeyleri emretmemiştir. Hatta Kuranın Müslümanlara karşı bu konudaki emir ve tavsiyesi şöyledir:

⁴⁶⁴ Talak 65/ 11

⁴⁶⁵ Hadid 57/ 27 “Sonra bunların izinden ard arda peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsa’yı da arkalarından gönderdik, ona İncil’i verdik ve ona uyanların yüreklerine bir şefkat ve merhamet koyduk. Uydurdukları ruhbanlığa gelince onu, biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızasını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. Biz de onlardan iman edenlere mükafatlarını verdik. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmışlardır.”

⁴⁶⁶ Feyzül-Kadir, C. 2, s. 12 ve Kenzül Ummal: c.3. s.40. h.no: 5379 (Beyhaki, Askeri ve Ebu Nuaym’dan naklen.)

“Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz, Allah yanında şiddetli bir buğza sebep olur.”⁴⁶⁷

Demokrasi İle Sekülerizm İlişkisi

Sekülerizm, liberal demokrat düşünürler tarafından ortaya atılan dinin siyasetten ayrılması düşüncesinin genel adı olarak karşımıza çıkar. Liberal demokratlar, demokrasinin ‘çoğunluğun tiranlığına’ dönüşmesini engellemek için devletin tüm dinlere aynı mesafede kalmasını bir zorunluluk olarak görürler.

Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Hukuk Terimleri sözlüğü adlı eserinde sekülerizm hakkında şunları söylemiştir. “Sekülerizm, sekülerleşme, dünyevileşme, beşerileşme. Dini olan veya dinsellik atfedilen bütün değer ve ilkeleri bireysel ve toplumsal hayatın dışına iten, öte dünya ile ilişkisini tamamen koparan ve sadece bu dünyayı esas alan, insan-merkezci düşünme ve yaşama biçimi, insanın kendi kendine yeterli görme felsefesi, demektir.”⁴⁶⁸

Laiklik ve sekülerizm temelde din ve devlet işlerinin ayrılmasını ifade ederler, ama ikisi arasında devletin dine yaklaşımı farklıdır. Laiklikte devlet, dini kurumları başta finans olmak üzere çeşitli araçları kullanarak kontrolü altında tutmaya çalışır. Ülkemizde din eğitiminin devlet tekelinde olması, din adamlarının devlet memuru olarak maaş alması ülkemizin laik olmasından dolayıdır.

seküler sistemlerde ise din ve devlet birbirleriyle ilişkisi olmayan kurumlardır. Bir dini cemaat dinsel hizmetler için kendi fonunu kullanmak zorundadır. devlet dini kurumlar için kaynak ayırmadığından din adamlarına devlet maaşı ödenmez yer tahsisi yapılmaz vs..

Türkiye cumhuriyeti bilindiği üzere laik sistemi benimsemiştir. Dünyada laik sistemin bir diğer uygulayan ülke Fransa’dır. ABD (kısmen), Britanya ve Almanya ise seküler devletlere örnektir.

Bu arada ABD’nin dinle ilişkisi oldukça karışıktır. Örneğin ABD’de devlet okullarında okunan antta (the pledge of allegiance) dini unsurlar bulunduğu bilinmektedir. Bunun değişmesi yönünde açılmış olan bir dava hala

⁴⁶⁷ Saf 61/ 2-3

⁴⁶⁸ Mehmet Erdoğan, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, s, 500

sürmektedir. Büyük ihtimalle bu dava sonunda bu değişmeyecek, ama ABD'de 2 de bir sekülerizm tartışması olduğunu bilmekte fayda var.

Laiklik ise laik sözlükte “ruhanilerin yolun ve cemaatine mensup olmayan kimse, dini olmayan şey, fikir, müessese, sistem ve prensip” demektir. Laiklik de Fransızca kökenli bir kavram olup günlük literatürde kiliseleri her türlü siyasi ve idari gücü kullanmaktan dışlayan sistem anlamına gelmektedir.

Hukuk dilinde laiklik, devletin din ve mezheplere karşı tarafsız bir vaziyet almasıdır. Bu durumda laiklik, öncelikle devlet hayatına ait bir hareket e faaliyet prensibi olarak benimsenmiştir. Ferdin özel ve manevi hayatına müdahale etmediği gibi dindarlığı da dışlamaz. Tersine, çağımızda doğduğu yer olan Avrupa’da görüldüğü gibi, diğer temel hak ve hürriyetlerin yanında, din ve inanç hürriyetini güvence altına almaktır.

Laikliğin özünde dinin ilgi alanını sınırlandırma söz konusu değildir. Özellikle toplumun barış, huzur ve mutluluğuna katkıda bulunması beklenmektedir. Prof Dr. Ali Fuad Başgil laiklik konusunda şöyle demiştir:

“Bu sistemde ne devlet dine, ne de din devlete bağlanır. Sadece din ve devlet birbirinden ayrılarak her biri muhtar bir vaziyet alır. Ruhani kuvvetin merkezi mabettir. Cismani kuvvetin merkezi de bugünkü demokratik nizamda parlamentodur. İşte ruhani ve cismani iki kuvvetin bu suretle ayrılması ve her birinin kendine mahsus sahada hükümran olması toplumda bir denge ve denklik meydana gelir. Her ikisi de insanın iyiliği, güvenliği, huzur ve rahat içinde yaşaması içindir. Mabet bu hedefe, bireyin iç dünyasını, hükümet ise dış münasebetlerini tanzim etmek suretiyle yürür. Ne mutlu o ülkelere ki, toprakları üstünde mabet ile hükümet, aynı yolun bir yolcusu ve iki dost gibi kol kola gider.”⁴⁶⁹

Aslında İslam dini de tevhid ilkesiyle, varlığı ve beşeri ilişkileri bir bütün olarak algılamaktadır. Onlar arasında kutsal olan ya da olmayan ayrımını yapmaz. Bütün evren kıymetlidir ve bir mescid kadar kutsaldır. İnsanın gerek düşüncesi ve gerekse davranışları bir disiplin ürünüdür. O, bireyleri tek bir özde

⁴⁶⁹ Ali Fuad Başgil, Din ve Laiklik, s, 168

birleştirmek yoluyla insanlar arasında toplum halinde yaşama sonucu ortaya çıkan eşitsizlikleri kaldıran, başlı başına bir inanç sistemidir.⁴⁷⁰

İslam'da din-dünya, din ve devlet ayrımı diye bir şey yoktur. İslam bireysel din olduğu kadar aynı zamanda bir toplum ve devlet dinidir. Abdurrahman Azzam Ebedi Risalet adlı eserinde "İslam dini, bir bakımdan din, bir bakımdan da devlettir, demiştir.⁴⁷¹ Şu halde İslam'da devlet ve toplum İslam esaslarının dışında düşünülemez. Hem bu sekülerizm iddiası, millet ve devlet, birey ve toplu, fert ve devlet arasındaki uyumun zaruretinden dolayı, ferde ve millete bunca emir ve yasaklar getiren bir din, milletin adeta simetrisi olan devlet ve toplum hakkında hiçbir şey getirmemiş olabilir mi, bu bir çelişkide ibarettir.

Farklı dinlerin din bilginleri ve din bilimciler, çeşitli dinler açısından düşünsel anlamda sekülerizme karşı çıksalar da bu konular genellikle tartışmalıdır. Bununla birlikte dini planda demokrasi genelde kabul görmüştür, hatta sekülerizm karşıtı bazı din adamları demokrasinin sekülerizm olmaksızın var olabileceği görüşünü ileri sürmüştür.⁴⁷²

Güçler Ayrılığı İlkesi

Kuvvetler ayrılığı veya Güçler ayrılığı ilkesi, yasama, yürütme ve yargı kurumlarının, devletin farklı organlarında bulundurularak iktidarın tek elde toplanmasını engellemek ve bu üç kurumun birbirlerini denetleyebilmesini sağlamak anlamına gelir.

İslam'da ise böyle göstermelik güçler veya kuvvetler ayrılığı ilkesi diye bir şey yoktur. Risalet şuuruna eren, onun için de Ebedi Risalet adında eser yazan Merhum Abdurrahman Azzam, bu konuda şunları söylemiştir:

Sosyal ve İslami düzen saltanat kavgaları üzerine kurulmaz. Bu düzen sonucu kalplerde yerleşmiş de değildir. Yine aynı şekilde kuvvetler dengesi esas üzerine kurulmuş da değildir. Onun için de kuvvetler dengesi bozulduğu zaman yok olup gitmez. Belki millet ve ümmet arasındaki dayanışma ve sosyal ruh

⁴⁷⁰ Fikret Karaman, Dini Kavramlar Sözlüğü, s, 346-347

⁴⁷¹ A Azzam, a.g.e., s, 144

⁴⁷² İslam'da siyaset hukuka dayanır; fıkıh ve İslam hukuku ise bir fizik kitabı kadar bilimsel olup illet ve sebepler dayanan sonuç hükümlerinden ibarettir. Buna göre hukukun esasları gözle görülüp elle tutulan şeyler kadar açık net ve ortada olmalıdır. Mesela ceza vermede hata etmektense, affetmede hata etmek İslam hukukunun esas prensiplerindedir. Bak: Ebu Yusuf, Kitab-ül Harac, (Tercüme: Ali Özek) s, 246

üzerine, birey ve toplumun ruhi yüceliğinden ibaret olan en yüksek amaç üzerine kurulmuştur. Yine bu İslam düzen ve devletinin tesisinde amellerin esası, niyet ve Allah'ın rızasını amaçlamak olduğu göz önünde tutulmuştur.⁴⁷³

Devlet iktidarının üçe bölünmesi ve bunların ayrı organlara verilmesi gerektiği yolundaki yaklaşım, siyasal rejimlerin sınıflandırılmasında da temel alınmıştır. Buna göre yasama ve yürütme güçlerinin bir elde toplandığı rejimlere “güçler birliği”, bu yetkilerin birbirinden bağımsız ayrı organlara verildiği sistemlere ise “güçler ayrılığı” sistemleri adı verilmektedir.

John Locke ise iktidarın gücünü yasama, yürütme ve federatif olarak ayırır. Burada federatif güç, bütün topluluk, savaş, barış, birlik, ittifak ve devletin kendi dışındaki bütün kişiler ve topluluklarla her türlü işlemi yapma gücü olarak ifade edilir.

İktidarın paylaşımı sayesinde demokratik yollarla iktidara gelen kişiler kendi tiranlıklarının kurlmaları engellenmeye çalışılmıştır. Güçler ayrılığı ilkesi ile karşılıklı denetimin önemi, özellikle II. Dünya Savaşı öncesi Adolf Hitler'in demokratik yollarla iktidara gelmesinden sonra artmıştır.

Demokrasinin Araçları Nelerdir?

Demokrasinin oluşmasını sağlayan, demokrasinin gelişmesini amaçlayan kurum ve oluşumlar, aslında birçok siyasi sistemde de mevcuttur. Her devletin bir anayasaya sahip olması veya her ülkede siyasi parti bulunmasına rağmen yönetim şekilleri olarak isimleri değiştirilir. Çünkü önemli olan bu kurumlar arasındaki ilişkilerdir.

1- Parlamento:

Demokrasilerde meclis, rekabet ve eşit oy ilkeleriyle halkın temsilcilerinin oluşturduğu bir kurumdur. Burada demokrasilerde diye kelimeyi çoğul kullanmamızın sebebi meclis sistemleri hem nitelik hem de nicelik olarak her ülkede farklı gelişmiştir. Zira demokrasinin kitabı yoktur; o kitapsız olup insan ürünüdür. İnsanlar ise birbirinin fotokopisi değildirler. Ayette belirtildiği üzere⁴⁷⁴ her insanın kendisine mahsus bir düşünme, hareket ve davranış biçimi

⁴⁷³ Abdurrahman Azzam, E Risalet, s, 104

⁴⁷⁴ İsra 17/ 84 “Herkes kendi şakülesine (formuna) göre hareket eder.”

var. Yani herkes özeldir, diyebiliriz.⁴⁷⁵ Hem parlamentonun asıl amacı kanun yapmak değil midir? Öyleyse meclise gönderilenlerin hepsi kanun yapmasını biliyorlar mı? Bu ne güzel böyle aldatmaca, kandırmaca ve yutturmaca ve de alicengiz oyunu???

Onun için demokrasilerdeki parlamento anlayışı homojen değildir. O sebeple de meclisleri tek meclisli sistem, çift meclisli sistem ve başkanlık sistemi olarak genellendirebiliriz. Zaten esas olmayan konular ve oluşumlar için genelleme yapmaktan başka bir şey yazılamaz. Yine görev olarak, güçler ayrılığı ilkesindeki yasamayı yapan kurum olarak da genellendirebiliriz. Meclislerin işlevleri: yasama, temsil, denetleme ve meşruluktur.

2- Siyasi Partiler:

Partiler temsil işlevi için kullanılan araçlardır. Demokratik ülkelerde siyasi parti bireylerin aktif siyaset yapacakları alanlardan biri ve en önemlisidir. Ülkelerdeki seçim sistemlerine göre iki partili sistem ya da çok partili sistem oluşur.

İngiltere'deki gibi iki partinin ağırlıklı olduğu sistemler, seçmenlerin çoğunluğunun bulunduğu 'orta alandaki' bir yoğunlaşmaya yol açma ve daha radikal düşünceleri dışlama eğilimindedir. Her bir partinin çok sayıda görüşü temsil ettiği düşünülür.

Çok partili siyasi sistemlerde ise düşünceler daha doğrudan temsil edilir. Dinsel, etnik veya sınıfsal düşünceleri temsil ettiğini düşünen partiler bulunur. Bu halkın egemenliğinin meclise daha fazla yansımaları sağlarken, mecliste farklı görüşlerde bulunan birçok parti olduğu için istikrarın sağlanması güçleşir.

3- Anayasa:

Anayasa, bir devletin temel kurumlarının nasıl işleyeceğini belirleyen yazılı belgelerdir. Ayrıca kişisel hak ve özgürlükler bu belgede belirlendiği için çoğunluğun yönettiği bir toplumda iktidarda olanların sınırlarını belirler. Demokrat düşünürler tarafından çoğunluğun tiranlığının kurulmasını engelleyecek bir devlet organı olarak kabul edilir.

4- Sivil toplum örgütleri:

⁴⁷⁵ Rağıp İsfehani, Müfredat, II, 23

Sivil toplum örgütleri demokrasiyle ortaya çıkan bir örgütlenme değildir; ama demokrasiyle önem kazanmıştır. Sivil toplum, modern manada anlamını demokrasi ile kazanırken, demokrasi de katılım problemlerin çözümünü sivil toplum ile sağlamıştır. Birbirleriyle ortak amaçlara sahip insanların oluşturdukları grupların seslerini ve isteklerinin daha fazla duyurabilmenin bir yoludur.

Örneğin devletin ekonomideki katılımını azaltmaya çabalayan iş adamları, devletin sosyal hizmetlerinde eşitliğin sağlanmasını amaçlayan örgütler ve işçilerin veya memurların yaşam kalitelerini arttırmaya çalışan sendikalar gibi çeşitli amaçlarla toplanmış ve bunun için demokrasiye katılımı güçlendirmiş ayrıca bir bakıma halkın temsilcilerini kendi amaçları doğrultusunda denetleyebilen, ya da kendi amaçlarına ulaşmak için kamuoyu yaratmaya çalışan gruplardır.

Sivil toplum örgütlerinin özelliği çoğulcu bir yapıya sahip olmasıdır. Larry Diamond'a göre sivil toplumun bu çoğulcu yapısı, siyaset alanını kontrol altına almaya çalışan etnik, dinci, devrimci ya da otoriter örgütlenmelerle anlaşamaz hale getirir.

5- Kolluk Kuvvetleri:

Ordu ve polis güçlerinin demokraside ne kadar bulunduğu, ne kadar bulunması gerektiği her zaman tartışma konusu olmuştur. Dış tehlikelere karşı ordunun iç düzen içinde polisin silah tekellerinin bulunması onları demokrasi için gerekli kılmakla birlikte demokrasiyi kaldırma veya kesintiye uğratma güçleriyle de tartışma konusu yapmıştır.

Gelişmiş demokratik ülkelerde sivil siyasetçiler, hem hukuken hem de fiilen ordunun üstündedir ve ordu siyasi karar alma mekanizmasının içine olabildiğince az katılır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası sivil siyasetçinin üstünlüğü giderek artmaktadır.

Demokratik olarak yeterince gelişmemiş ülkelerde ise askerler, danışma kurullarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak karar alma mekanizmasının içinde bulunur. Bu tip ülkelerdeki ortak özellik; ordunun ülke içindeki kurumlar arasında en ileri teknolojiye sahip ve modern dünyaya en yakın olan kurum olmasıdır. Ordu genellikle ekonomik gerilik, iç karışıklıkların artması, sivil

yönetimin meşruluğunu kaybetmesi, ordu ve hükümet arasındaki ihtilaf veya uluslararası kamuoyunun darbe yönündeki olumlu yaklaşımı gibi sebeplerle siyasete müdahale eder.

Polis ise “yönetici sınıfın çıkarlarında hareket etmeye başlarsa ne olur ?” sorusuyla düşünürlerin üzerinde durduğu bir konudur. Aristo’nun ‘muhafızlardan kim muhafaza edecek ?’ sorusu bu kaygının çok eskilere dayandığını gösterir. Polis gücünün demokrasinin sağladığı hak ve özgürlükleri kısıtlamaması ve gerektiği zaman yargıya hesap verebilmesi gerekliliği demokratik düşünürlerin ortak tavrı olmasına rağmen bunun nasıl ve ne kadar yapılması gerektiği konusunda görüş ayrılıkları yaşanır.

Ülkemizin gelecekte bölgede ve dünyada etkili bir hale gelebilmesi için önce vatandaş kardeşliği sağlanmalı, daha önce de açıkladığımız gibi İslam’da tüm vatandaşlar kardeşlerdir. Mesela Şüayb Peygamber Medyen halkının vatandaşı olduğu için ayette Medyen halkına kardeşleri Şüayb’i gönderdik buyrulmuştur.⁴⁷⁶ Şüayb Peygamber, Eyke halkından olmadığı ve orada oturmadığı Eyke Halkının vatandaşı olmadığı için bu ayette kendisi hakkında “kardeşleri” sıfatı kullanılmamıştır.⁴⁷⁷

Kurana inanan Müslümanlar, tüm vatandaşların kardeş olduğunu kabul ederek, din-bilim birlikteliği konusunda aynı şeyi fikir edip kültür ve düşünce birliğine ulaşması bakımından Elmalılı üstadımızın görüşlerini önemine binaen tekrar sunuyoruz.

Elmalılı M.H. Yazır Merhum, “bize doğru yolu göster”⁴⁷⁸ ayetinin tefsirinde irade içi ve irade dışı kanunlar bulunduğunu, irade kanunlarının iyiliğe götürdüğünü ve buna din denildiğini, irade dışı kanunlara ise “tabiat kanunları” adı verilip bunlara ilim ve fen denildiğini, bunların hepsini Allah’ın koyduğunu, insanın bunları koyamayacağını, ona düşen sadece bunları keşfetmek olduğunu söylemiştir.⁴⁷⁹

⁴⁷⁶ Araf 7/ 85; Hud 11/ 84; Ankebut 29/ 36

⁴⁷⁷ Şuara 26 / 176-177

⁴⁷⁸ Fatiha 1/ 7

⁴⁷⁹ Elmalılı Muhamed Hamdi Yazır Hak Dini Kuran Dili, I, 126-127

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM'IN DEVLET ANLAYIŞI VEYA DÜZENİ

Konuyla ilgili olarak ayette “Sizden hayra çağırın, iyiliği emreden, kötülükten yasaklayan bir cemaat (toplum ve ekip) olsun.”⁴⁸⁰, buyrulmakla İslam anlayışında devletin bir vücut, gereklik ve bir zaruret olduğu anlaşılmaktadır. Elmalılı da bu ayetin tefsirinde şöyle der: Bu suretle hayra davet ve emr-i bilmaruf, nehiy anilmünker yapacak bir ümmet ve imamet teşkili Müslümanların imandan sonra ilk dini farizalarıdır.⁴⁸¹

İşte bu sebeple insan için devlet, insanın kendisi kadar önemli ve değerli olan bir oluşumdur. Çünkü bir tek insan, hem bir birey ve hem de bir toplumdur. Zira Rabbimiz Teâla Hz. İbrahim’e o, bir tek kişi iken “O bir toplumdur” buyurmuştur.⁴⁸² Bu demektir ki, bir tuğla ile duvar arasındaki ilişki ne ise, vücuttaki bir organ ile organizma arasında nasıl bir irtibat varsa birey/bireyler ile toplum veya devlet arasında da aynen işte öyle bir irtibat vardır.

Abdurrahman Azzam, Ebedi Risalet adlı eserinde bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir: “İslam’ın evrensel düzeninde bir bireyin sözleşmesi, toplumun sözleşmesi, bireyin hukuku toplumun hukuku demektir. İslam’a göre bireyin kişiliği ile toplumun kişiliği aynı şekilde eşit kabul edilir.”⁴⁸³

Bizim hem dini ve hem de bilimsel inancımıza göre insan hayatı, ister birey, isterse toplum olsun, ister bir bucak veya isterse bir il ya da devlet olsun, bir bileşimden ibarettir. Evet, hayat, organik kimyadaki bileşim gibi bir bileşimdir. Çünkü bileşimi meydana getiren elamanlar, birbirinden ve kendilerinin doğru ve yanlış davranışlarından, günah ve sevap kazanmalarından etkilenirler. Onun için Hz. Peygamber "Bütün müminleri sevgi, merhamet, şefkat ve yardımlaşmada bir vücut gibi görürsün. O vücudun bir organı hastalanınca, vücudun diğer kısımları, uykusuz kalarak ve ateşlenerek, birbirlerini hasta organın elemine paylaşmaya çağırırlar" buyurmuşlardır.⁴⁸⁴

Yine Hz. Peygamber, başka bir hadislerinde "(İslam toplumunda) müminin mümine bağlılığı, taşları birbirine kenetleyen duvar gibidir." buyurmuştur.⁴⁸⁵ Bu hadislerden anlaşıldığına göre toplumun doğal-ilahi bir uzviyet olduğu ve aynı zamanda bir organizma düzeninde bulunduğu anlaşılmaktadır. Yoksa "Sociale

⁴⁸⁰ Ali İmran 3/ 104

⁴⁸¹ Hak Dini II, 1155

⁴⁸² Nahil 16/ 120

⁴⁸³ Abdurrahman Azzam Ebedi Risalet, s, 92

⁴⁸⁴ Buhari, Edeb, 27.

⁴⁸⁵ Buhari Edeb 36

Contract" (Sosyal Sözleşme) gibi nazariyeler. Muhammed Hamdi Yazır'ın ifadesiyle eksik-aksak itiraf edilmiş şeylerdir.⁴⁸⁶

Aslında İslam toplumunda mal, para, insanın kendisi, hayvan, bitki ve cansızlar bile, bunların hepsi Müslümana bir emanet olarak verilmiştir. Hatta kamu görevi de bir emanettir; şu ayette bu hususa temas edilmektedir:

"Gerçekten Allah, size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adaletle hüküm vermenizi emreder. Hakikaten Allah bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphe yok ki Allah, hükümlerinizi hakkıyla işitici, emanete ait işlerinizi hakkıyla görücüdür."⁴⁸⁷

Bu ve bundan sonraki ayet İslami hükümetin esasını teşkil etmektedir.⁴⁸⁸ İdare hususunda bütün görevlilere emanet ve emanete riayet anlayışını getirmektedir. Birinci ayetin başkanlar, ikinci ayetin ise halk için geldiği söylenmektedir.⁴⁸⁹

Emanet : Güçlü yavuz deveye Araplar emûn derler.⁴⁹⁰ Böyle bir deve ile yola çıkmak ve yeteri kadar yük yüklemek insana güven verir. Bu konuda korkup endişe edilecek bir şey bulunmaz. Eman bir kimsenin korkusuz, güvenilir bir çevrede bulunmasına denir İslam hukukunda yabancılara, yurda girme izni verilmesine emân, denir.⁴⁹¹ Emanet ise muhafaza edip korunması ve saklanması için birisine bırakılan mal ve eşyaya denilir.⁴⁹²

Burada emanet yalnız kamu görevi ile anlamak genel bir manayı özelleştirmek demektir. Müfessirler bu ayetin açıklamasında insanın Allah'a, kendisine ve halka karşı olmak üzere, üç türlü emanet işlemi bulunduğunu söylüyorlar.⁴⁹³ Bireyin Allah'a, kendisine ve başkalarına göre görevleri vardır. Sahip olduğu bütün uzuvları kendisine bir emanettir. Onları yerli yerinde ve en iyi bir şekilde kullanmak zorundadır. Halka karşı emaneti onların haklarını gözetmek, alış-verişte aldatmamak, yani gerek özel hukuk ve gerekse kamu hukukuyla ilgili olsun her şey bir emanettir. Yanımıza bırakılan bir vedia, emanet, kamu

⁴⁸⁶ M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili, III, 2324 1 nolu dip not

⁴⁸⁷ Nisa 4 / 58

⁴⁸⁸ Reşid Rıza, V, 168

⁴⁸⁹ İbn Teymiye, es-Siyaset-üş Şer'iyye, s, 9

⁴⁹⁰ Kamus, IV, 550

⁴⁹¹ Merğınani, Hidaye, II, 104

⁴⁹² Ömer Nasuhi Bilmen, Hukuk-ı İslamiyye, IV, 146

⁴⁹³ Razi, X, 138; Elmalılı, II, 1371

görevleri, velilik, mülkiyet... ve hükümet etmek hep birer emanettir. Ebu Zer, Hz. Peygamber'e başkanlık nedir diye sormuştu. Hz. Peygamber, o bir emanettir, diye cevap verdi.⁴⁹⁴

“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülüemre (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve Resul'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.”⁴⁹⁵

Bundan önceki ayet devlete emanete riayet, kamu görevlerine sahip çıkmayı emrederken bu ayet de millete böyle bir devlete itaati emretmektedir. Şimdi burada Allah idarecilere ve başkanlara, halka adaletle davranmayı emrettikten sonra burada da halka, yönetime, başkanlara itaat etmeyi emretmektedir. Başkanların vazifesi Allah'ın indirdiği ile hükmetmek ve emaneti yerine getirmektir. Onlar böyle yaptığı zaman halkın-milletin vazifesi de onları dinleyip itaat etmek olur.⁴⁹⁶ Ancak günah olan işlerde yönetime ve başkanlara uymak yoktur. Abdullah İbn Ömer Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu naklediyor: “Müslüman olan kişiye hoşlandığı ve hoşlanmadığı hususlarda (amirlerini) dinlemek ve itaat etmek vaciptir. Günah ile emredilmesi hali müstesnadır. Onlar günah ile emir olunurlarsa yöneticileri dinlemek ve itaat etmek yoktur.”⁴⁹⁷

İtâat : Bu, tav'un kökünden gelen bir kelimedir. Tav' ise devenin yedeğe gelmesine denir.⁴⁹⁸ Daha önce de geçtiği üzere⁴⁹⁹ İtaat, başkasının yedeklemesine tabi olmaktır. Tav'da bir işi isteyerek yapmak vardır. İtaat'ta ise başkasının isteğini yerine getirmek vardır.

Emr : Bu kelime mastar olarak buyurmak manasınadır. İsim olarak ise buyruk, buyrultu demektir. Emîr de bir kavm-millet üzerine emri geçer olan adama denir ki, Mütercim Asım Efendinin ifadesiyle ıstılahımızda bey tabir olunur.⁵⁰⁰

Ülü-ül Emr, emir sahipleri buyruk sahipleri demektir ki, ayetteki bu ifade üzerinde birkaç görüş ileri sürülmüştür. Peygamberimiz zamanında emirler

⁴⁹⁴ Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam, Kitab-ül Emval, s, 10, No: 6

⁴⁹⁵ Nisa 4/ Ayet: 59

⁴⁹⁶ Razi, X, 143

⁴⁹⁷ Buhâri, Ahkâm, 4; Müslim, imara, 39-40

⁴⁹⁸ Kamus, III, 349

⁴⁹⁹ Bakara 2/ 273

⁵⁰⁰ Kamus, II, 130

(başkanlar) anlamında kullanılan bu kelimeye, ehl-i beyt'ten olan imamlar, iyilik emreden kimseler, fıkıhçılar (hukukçular), Allah'a itaat eden dindar kişiler⁵⁰¹ Raşit halifeler, askeri komutanlar, âlimler gibi manalar verilmiştir.⁵⁰² Fıkıh istilahında idareciye "imam" adı verilir. İmamet veya hilafet fıkıhçılara göre irade ve seçimle olur.⁵⁰³

Ayette ümera denilmeyip de ülü-ül emr: emir sahipleri buyrulması önemlidir. Buna göre emir verme yetki ve salahiyeti bulunan bütün idari makam ve rütbelerin en büyüğünden en küçüğüne kadar her kademeyi içerisine alır. Yani devlet başkanlığı, valilik, amirlik, komutanlık ve hatta memurluk anlamlarını da ifade ettiğini söylemek mümkündür.⁵⁰⁴

Ayette "Allah'a itaat edin" buyrulmaktadır. Böylece bu ifade, Kuran'ın emir ve yasaklarına dolayısıyla İslam nizamına ve İslam devlet düzenine itaat edin, demek olur. Bu emir, çoğul gelmekle itaatin toplum halinde hep beraber olacağını ve her kesin yanındaki kişiyi devlet düzenine uymaya davet edeceğini gösterir.

İslam düzeninde devlet başkanları Hz. Peygamberin halefi olurlar. Ayette resule itaat ile ülü'l-emre itaat, bir kelimedede, atîû kelimesinde toplanmıştır. Buna göre Emire itaat Resule itaat demektir. Bu konuda zaten Hz. Peygamber'den hadisler de nakledilmiştir. Hz. Peygamber, "Her kim bana itaat ederse o, Allah'a itaat etmiş olur. Her kim de bana isyan ederse Allah'a isyan etmiş demektir. Her kim Emire-yönetime itaat ederse o, bana itaat etmiş olur. Her kim Emire-yönetime isyan ederse bana isyan etmiş olur.", buyurmuştur.⁵⁰⁵

Burada minkum : sizden, buyrulmaktadır. Her toplumun başkanı kendilerinden olur. Her Müslüman yerleşim biriminin ve kantonun başkanı yine Müslüman olur. Bu sebeple Müslümanların Müslüman olmayan bir ülü'l-emre ve başkana itaat etmeleri dinen üzerlerine vacip değildir.⁵⁰⁶

Emr kelimesinin belirli olarak gelmesinden anlıyoruz ki, başkanların yapacakları işler bellidir. Onların başkanlıkları ancak belirli işleri yürütmekte geçerli olur. O

⁵⁰¹ Müfredat, s, 25

⁵⁰² Razi, X, 144; İbn-ül Kayyim el-Cevziyye, İ'lam-ül Muvakkîn, I, 10

⁵⁰³ Abdülkadir Udeh, İslam Şeriatı, s, 62

⁵⁰⁴ Kamil Miras, Tecrid Sarih, XII,312-314

⁵⁰⁵ Müslim, İmare, 8, No: 1835

⁵⁰⁶ Elmalılı, II, 1375

nedenle başkanlar ancak iyi ve faydalı işleri emredebilirler. Mutlak hayır, faydalı ve iyi işler de ancak icma yoluyla belli olur.⁵⁰⁷

Bu sebeple başkanlar icma ile tespit edilmiş olan hususları emrederler. Onlar belli olmayan başka şeyleri yapmak istedikleri zaman bunu bulunduğu toplumun halkına bildirmeleri ve bunu uygulayabilmeleri için halktan yetki biati almaları gerekir.

Bazen halk ile idareciler arasında veya halkın kendi aralarında ya da idarecilerin kendi aralarında bazı anlaşmazlıklar ortaya çıkabilir.⁵⁰⁸ Onlar herhangi bir konuda ve herhangi bir şeyde ihtilafa düşebilirler. İşte ayetteki “tenâza’tüm” kelimesi bunu ifade etmektedir.⁵⁰⁹ İşte o zaman yapılacak şey, bu ihtilafli meselenin bir çözüme kavuşturulması için Kuran ve sünnete başvurmaktır ve çözümü bunlarda aramak gerekir. Bunu yapacak olan da hiç şüphesiz İslam düzeninde delil olan bu Kuran ile sünneti anlayan İslam hukukçularıdır. Yani toplumdaki ihtilafları çözüme kavuşturan hakemlerdir. Burada şey kelimesi belirsiz olarak geldiği için her türlü anlaşmazlıklar demek olur. Şu halde ne tür ve ne konu olursa olsun her çeşit anlaşmazlıklar İslam toplumunda hakemler yoluyla halledilir. Ayete göre böyle yapmak Müslümanlar için daha hayırlı ve netice itibariyle daha güzeldir.

Emr kelimesi aynı zamanda fiil ve iş manasına da geldiğinden⁵¹⁰ burada hükümet edenlerin ve başkanların yürütmeye ve yaptırıma görevli olduklarını anlayabiliriz. Yukarıda da geçtiği üzere İslam’da hükümetler, hakemlerin kararlarını ve icma ile ortaya konan hüküm, kanun ve kuralları icra ederler.

Bu ayet, İslam hukukçularının İslam geleneğinde delil kitap, sünnet, icma ve kıyas olmak üzere dördttür, diye verdikleri hükmü içerisine almaktadır. “Allah’a itaat ediniz ve Resule itaat ediniz” ifadesi, kitap ve sünnete delalet eder. “Ülül-emre itaat edin” ibaresi de icmaya delalet eder. Çünkü burada emir sahibine yani başkana itaat emredilmektedir. Verilen emirler ise onun doğru olmasını gerektirir. Doğru, mutlak hayır, iyi ve faydalı şeyler de ancak icmalarla bilinip belli olur ve ortaya konur.⁵¹¹ Onun için kötü, zararlı ve yanlış bir şey

⁵⁰⁷ Pezdevi, III, 975

⁵⁰⁸ Elmalılı, II, 1378

⁵⁰⁹ Mevdudi, Hükümet ve Saltanat, s, 42

⁵¹⁰ Kamus, II, 1318

⁵¹¹ Pezdevi, III, 975

emredilmez. İyi veya kötü olduğu belli olmayan ve bir noktada ihtilafli olan şeyler de emredilmez. Bir tek kişinin hata etme ihtimali olduğundan, böyle birey görüşünü emretmekle hem yanlış ve hem de doğru olan şey emredilmiş olur ki, bu da hiç şüphesiz muhaldir. Öyleyse başkanlar ancak icmaları emrederler. Halka da bu başkanların verdikleri bu emirlere uymak düşer.⁵¹²

Bir ihtilafa ve görüş ayrılığına düştüğü zaman haklarında Kitap ve Sünnet'te nass: açık ve özel bir delil bulunmayan meselelerin çözüm şekli, bunları Kuran ve Sünnete arz etmekten ibarettir. Bunu yapmak için de önce illet ve sebepleri bulup sonra bunları benzer olan olaylarla mukayese etmekten başka bir yol yoktur. İşte bu da dördüncü delil olan kıyastan başka bir şey değildir.⁵¹³

İster İslam devleti, ister İslam düzeni deyin, fark etmez, arada değişen bir şey yoktur. Zira düzen demek, bir bütünü oluşturan parça ve unsurların metodik bir biçimde birbirleriyle örgülenip bağlanması ve birbirine oranla insicamlı ve uyumlu bir tarzda hareket etmesi demektir.⁵¹⁴ Aslında İslam Düzeni, İslam devleti ve İslam şeriatı deyimleri hemen hemen aynı anlamı ifa ederler. İslam ve başkanlık sistemi değimiz zaman ise yeni içtihatlarla ve yeni görüşlere, İslam'ın kaynakları olan kitap ve sünnet, Kuran ve hadisler ışığında çözümlenmesi gereken bir mesele olarak algılanmalıdır. Çünkü bu deyiş, Batı düzeninde, Rönesans medeniyeti ve kültüründe ortaya çıkmış bir sistemdir. Ö. Ozankaya da düzeni şöyle tarif etmiştir. Düzen, karşılıklı işlevsel bağılıklar içinde bulunan bir dizi öğenin oluşturduğu bir bütünlüktür.⁵¹⁵

Biz, söylediğimiz gibi İslam'ın, hem din ve hem de düzen, hem din ve hem de devlet olduğuna inanıyoruz. Daha önce de söylediğimiz gibi İmam Muhammed Kitab-ül Asl adlı eserinde “dinen” ve “kazaen” diyerek İslam'ın bireye bakan tarafına din, topluma bakan tarafına da kaza demiştir. Ömer Nasuhi Bilmen de bu bakış açısını daha da açıklayarak insanın fiillerini yani hak ve vazifelerini, bireye ait olanlar ile topluma ait olanları

a) Dini, ahlaki, vicdani ve ihtiyari,
b) Hukuki, kazai, şer'i ve mecburi olmak üzere iki kısma ayırmıştır.⁵¹⁶ Böylece

⁵¹² Razi, X, 146

⁵¹³ Elmalılı, II, 1379

⁵¹⁴ Süleyman Akdemir, Devletin unsurları ve Kuvvetler Dengesi, s, 15

⁵¹⁵ Ö. Ozankaya, Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü, Savaş Yayınları, 3. Baskı, Ankara-1984, s, 41

⁵¹⁶ Ö. N. Bilmen, Hukuk-ı İslamiyye, II, 165, 483

bunların bireye ait olanlarına dinsel, topluma bakan taraflarının ise bilimsel olduğu da görülecektir. İşte bundan dolayı da toplum ve devletin yönetimini sağlayan fıkıh yani İslam Hukuku, bir fizik kitabı kadar bilimseldir. Mesela zekâtın yani İslam devlet vergisinin sebebi, üreyen-gelir getiren ekonomik değerlerdir.

Bizim İslam anlayışımıza ve devlet görüşümüze göre bugün dünyanın hiçbir yerinde tam olarak ne bir İslam devleti ve ne de bir insan devleti vardır. Biz 25. 06. 2009 tarihinde Amerika Devlet başkanına yazıp gönderdiğim mektupta şunları da söylemişim:

“Artık Amerikan Uzay Araştırma Merkezi (NASA)nın yanı başında bir de insan araştırma veya toplum araştırma merkezinin kurulmasına ihtiyaç hâsıl olmuştur. Zira günümüz insanı mutlu değildir. Mesela refah seviyesi en yüksek olan sizin ülkenizdeki insanlara teker, teker mutlu musunuz diye sorsak, acaba kaç kişi veya yüzde kaç oranında insan buna olumlu cevap verir. Oysa bugün bilim ve teknoloji insanı, öncekilere göre daha mutlu olmalı değil mi? Teknoloji, uzağı yakın, zoru kolay, ulaşılmazı yanımızda, erişilmezi, elimizde ve de azı çok yapmadı mı? Yoku var etmedi mi? Buna rağmen tarım toplumları mı, yoksa bilim toplumları mı daha mutluydu diye bir soru anketinde acaba hangisi daha çok oy alır dersiniz. Siz de konuşmalarınızda değişimden bahsediyorsunuz. Değişen ve değişmeyen nedir, nereden nereye ve nasıl değişeceğiz?⁵¹⁷

Evet, yine bize göre mutlu olmayan ve bir türlü huzur bulamayan bu insan, bilim ve teknolojinin evrenselleştiği bir ortamda, hala bölgesel ve yöresel kalmanın sıkıntılarını çekmektedir. Bunun sebebi de bugün dünyadaki bilim adamlarının durmadan çalışmaları, din damlarının ise bilgi üretmeyip kıyameti beklemeleri, yatıp uyumaları, uyandıkları zaman da bazen perdeyi kaldırıp acaba kıyamet koptu mu diye dışarıya bakmalarıdır. Yani bugün ülkemiz, İslam alemi ve tüm dünyanın problemi hala dindir ve küremizde din meselesi vardır. Çünkü dünyada hakiki dinin, hem bilgi ve teorik olarak, hem de uygulama ve pratik olarak gerçek dinin hakiki bir hâkimiyeti yoktur.

Zaten 1300 yılından itibaren çalışmaya, kalkınmaya ve çağdaşlaşmaya başlayan batı dünyası, gayretlerini sadece bilim ve teknoloji üzerine yoğunlaştırıp bilim adamları ile kilisenin çatışması sonucu Başgil'in de dediği gibi, dine doğrudan

⁵¹⁷ Enfal.de sitesine bakarsanız bu mektubu orada bulusunuz.

hücum ve Allah'ı da açıktan inkâr etmek, batıda XIIIIV. asırda moda haline gelmiş ve hem mutlakıyet rejimini, hem de kiliseyi devirmek için adeta iki ağızlı bir balta gibi kullanılmış olan bu anlayış, iftira, isnad ve uydurmalar, maalesef zamanımızın bazı cahil ve inatçı insanları çevresine kadar sürüp gelmiştir. Bugün bile bazı yarı-bilgin ve yapay düşünürler tarafından bu fikirlerin ciddiye alınıp müdafaa edildiği görülmektedir.⁵¹⁸ Öyleyse şimdi biz bu din-bilim meselesi üzerinde biraz duralım.

Önce Allah vardı; ondan başka hiçbir şey yoktu. Allah Teâlâ murat etti; varlıklar âlemini yarattı. Allah, kâinat ve insanı var edip bunların hepsinin ayrı ayrı kanun ve kurallarını koydu. Zaten kâinat ve tabiat demek, üzerlerinde Allah'ın mühür ve imzasını (dizayn-çizim ve tasarımını) taşıyan varlıklar demektir. Çünkü "tabaa" kelimesi, şekil vermek, bir şekil üzere yapmak, basmak ve basım anlamlarına gelir.⁵¹⁹

Allah, canlı ve cansızları yaratmış nizam ve düzeni kurup koymuştur. O, âlemi çift, çift yaratmış; kâinat ile insanı var etmiştir. Kâinatta canlı ve cansızları; insanda ruh ve bedeni; cansızlarda varlık ve tesiri; canlılarda gaye ve iradeyi; ruhta doğruluk ve iyiliği; bedende ise fayda ve ünsiyeti yaratıp koymuştur. Allah, mekânda zamanı var etmiş; maddede enerjiyi tesirli kılmış; nebatta hayatı gaye yapmış; toplulukta şuura irade vermiştir. Allah, ilimde dil ile doğrunun ifadesini; dinde sanat ile iyi ve güzelin yayılmasını; iktisatta teknik ile faydalının yapılmasını; idarede hukuk ile ünsiyetin tesisini gerçekleştirmiştir. İşte bütün bu sebeplerden dolayı hamd sadece Allah'a mahsustur.

Allah Teâlâ, varlıklardan bahsederken her şeyi çift çift yarattığını açıkladığı ayette söyle buyurmaktadır: "Biz, düşünesiniz diye her şeyden çift çift yarattık."⁵²⁰ Bundan sonra ilim ile din konusuna gelecek olursak yine Kuran'a baktığımız zaman dini de ilmi de Allah'ın koyduğu görülmektedir. Bu hususta ayetlerde söyle denilmektedir. "Allah Âdem'e bütün isimleri (yani eşyanın adlarını ve ne için yaratıldıklarını) öğretti."⁵²¹ Şu halde ilmi ilk öğreten Allah'tır. "Melekler, ya Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih eder, kemal sıfatlar ile tavsif ederiz ki, senin bize öğrettiklerinden başka bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz alim ve

⁵¹⁸ Ali Fuad Başgil, Din ve Laiklik, s, 20-23

⁵¹⁹ Bak, B Topaloğlu-H Karaman, s, 240

⁵²⁰ Zariyat 51/ 49

⁵²¹ Bakara 2/ 31

hakim olan ancak sensin, dediler.”⁵²² Öyleyse meleklerle de ilim öğretip bilgi veren Allah’tır. “Eğer sen, sana ilim geldikten sonra onların hevalarına-arzularına-heveslerine uyarsan, işte o zaman sen zalimlerden olursun.”⁵²³ “Eğer siz doğru iseniz bana bir ilim ile haber veriniz.”⁵²⁴ “Bilgisizce insanları saptırmak için Allah’a iftira eden kişiden daha zalim kim vardır?”⁵²⁵ “Her bir ilim sahibinin üstünde bir bilen vardır.”⁵²⁶ “Size ilimden az bir şey verilmiştir.”⁵²⁷

İlim hakkında Kuran’da daha birçok ayet vardır; bu konuda açıklamalar getirilmiş, ilmin esasları, kanun ve kuralları anlatılmıştır. Ne var ki, bugün Kurani en büyük üstat kabul ederek ondan ders almaya gitmeyenler, Kuranın önüne diz çökmeyenler ne dini anlarlar ve ne de bilimi bilirler; din ile bilim arasındaki farka gelince onu fark bile edemezler. Halbuki Kuran ile konuşan alimler konu ilim derler ve Kurani ilim kök kelimesinin geçtiği tüm ayetleri okuyarak Kurani hatmedeler; din kelimesini nazarı itibara alarak Kurani baştan sona okurlar. Bunu yapmadan bilgi sahibi olunamaz, din ve bilim bilinemez.

Biz 1993 yılında Almanya’ya Münster ve Bohum Evangelist Hıristiyan kiliselerine papazlara rahip ve Rahibelere İslam Hıristiyan konusunda konferans vermeye davet edildiğim zaman “Ey Hıristiyan kardeşlerim” diye hitap edebilir miyim diye düşündüm; ama Müslüman dediğin kişi Kuran’ sız düşünür mü? Kurandaki tüm “kardeş” kelimelerine baktım ve bildiğimiz din, karın ve süt kardeşliklerinin dışında bir de vatandaş kardeşliğinin⁵²⁸ ve insanlık kardeşliğinin⁵²⁹ var olduğunu gördüm.

İlimden sonra şimdi dine gelecek olursak, bu konuda da Kuran’a baktığımız zaman din hakkında da bir takım açıklamalar getirdiğini görürüz. Din Allah’ındır ve dini o koymuştur. Bu hususta “Göklerde ve yerde ne varsa Allah’ındır, din de devamlı olarak onundur.”⁵³⁰ “Hiç şüphesiz Allah sizin için dini seçip koymuştur.”⁵³¹, buyrulmaktadır. “Allah’ın yanında din İslam’ın getirmiş

⁵²² Bakara 2/ 32

⁵²³ Bakara 2/ 145

⁵²⁴ Enam 6/ 143

⁵²⁵ Enam 6/ 144

⁵²⁶ Yusuf 12/ 76

⁵²⁷ İsra 17/ 85

⁵²⁸ Hud 11/ 84; Şuara 26/ 177; Şuara 26/ 161

⁵²⁹ Nisa 4/ 1 bu ayetin tefsiri için Elmalılı tefsirine bak...Ayrıca şu ayet de bize insanlık kardeşliği hakkında delil olmaktadır. Hucurat 49/ 13

⁵³⁰ Nahl 16/ 52

⁵³¹ Bakara 2/ 132

olduğu dindir.”⁵³² “İnsanlar Allah’ın dininden başkasını mı arıyorlar? Hâlbuki göklerde ve yerde olanlar ister istemez Allah’ın emir ve kanunlarına teslim olmuşlardır.”⁵³³, denilmektedir.

İnsanlar dine, Allah’ın emirlerine kendi iradeleriyle uydukları halde Allah, duman halinde olan göğe ve yere itaat ederek veya zorla gelin buyurduğu zaman onlar “itaat ederek geldik”, dediler⁵³⁴. Su halde insanlar irade sahibi olmaları dolayısıyla itaat veya isyan edebildikleri halde yer ve göklerde ise itaat etmek ve uymak vardır. O sebeple hayvan, bitki ve cansız varlıklar, Allah’ın kendileri için koymuş oldukları kanun ve kuralların dışına çıkmazlar ve çıkamazlar. İnsanlar ise dinlerine kendi istek ve arzuları ile uyarlar. Onun için ayette “Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk, sapıklıktan ayrılmıştır. Artık kim tağutu (Allah’tan başka kendisine boyun eğilen şahıs, kuruluş veya putları) inkâr edip Allah’a iman ederse, o, kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir.”⁵³⁵, buyrulmuştur.

Hız. Âdem’den Hız. Muhammed’e kadar gelen bütün dinler haktır ve İslam’dır; o sebeple Kuran’da “Allah katında Din, İslam’ın getirdiği inanç sistemidir”, buyrulmaktadır.⁵³⁶

Ancak kim olursa olsun, yanlıştan döner, tahrif edilmiş dinini bırakır ve tövbe eder, namaz kılar ve zekât verirse onlar, bizim din kardeşlerimizdirler.⁵³⁷

İslam dini, son din olması dolayısıyla dinlerin en tekâmül etmiş bir şeklidir. Onun için bu konuda ayette söyle buyrulmuştur. “Bugün size dininizi kemale erdirdim ve üzerinize nimetimi tamamladım. Din (yani inanç, ibadet ve dua sistemi) olarak sizin için İslam’ı beğenip seçtim.”⁵³⁸

Böylece insan için bir dini alan ve bir de bilimsel alan olmak üzere iki ortam ve şartlar bulunduğu anlaşılmaktadır. Bundan başka varlığı bilinen iki âlem daha vardır ki, bunlar gayb ve şehadet âlemi, yani insan için görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen âlem olarak niteleyebileceğimiz iki alandan

⁵³² Al-i İmran 3/ 19

⁵³³ Al-i İmran 3/ 83

⁵³⁴ Fusilet 41/ 11

⁵³⁵ Bakara 2/ 256

⁵³⁶ Al-i İmran 3/ 19

⁵³⁷ Tevbe 9/ 11

⁵³⁸ Maide / 3

ibarettir. Simdi din ve bilim üzerinde biraz durup sonra ledünni ilmin aleni olan gayb âleminden ve şehadet âleminden bahsedelim.

Din ile bilim tüm insanlığa kurallar getiren ve kanunlar sunan iki ayrı kurumdur. Onun için hem din, hem de bilim insanlığın ortak malıdır, dediğimiz zaman bir gerçeği ifade etmiş oluruz. Yani din ile bilim evrenseldir, küreseldir. Bölgesel olan ve yöresel olan ise bunların anlaşılması, yorumları ve uygulamaya konulmalarıdır. Din olsun bilim olsun, zaman ve zemine göre yorum farklılıkları gösterebilir. İşte teknoloji, bilimin uygulaması, diyanet de dinin uygulaması demek olduğuna göre, yeryüzünde teknolojik ve diyanet açısından gördüğümüz farklılıklar bu yorum farkından, değişik ortam ve değişik şartların bulunmasından ve bu farklılıklar, şartların yönlendirip zorlamalarından kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan din ile bilim, sanki yeryüzünün bir ucundan diğer ucuna akan bir nehre benzer. Zira nehirler ve ırmaklar, her ne kadar burada akan su olsa da görüntü olarak yer yer farklılıklar gösterir; bazı yerde daralır bazı yerde genişler, kimi yerde derin, kimi yerde ise sığ olurlar.

Zaten din ile bilim, insan hayatını fonksiyonel olarak birlikte meydana getirirler; insan hayatı din ile bilimin bir bileşimidir. Yani insan hayatında din kadar bilim, bilim kadar da din vardır. Çünkü hayat, din ile bilimin bir bileşkesinden ibarettir. O yüzden insan, din ile bilimin kesiştiği noktadan geçen düzlemde yaşayan bir varlıktır, diye tarif edilmelidir. Hem bu hayat, fizikteki karışıma değil, kimyadaki bileşime benzediğinden bu bileşim, ölçü ve miktarlara uygun olmazsa, yabancı madde ve katkılar bulunur ya da bazı aşırılıklar olursa bünyede doku uyumsuzluğu meydana gelir ve organizma bundan zarar görür. Bugün her yerde ve her ülkede görmüş ve görmekte olduğumuz iç ve dış kavga ve kargaşaların, atışma ve çatışmaların sebebi bizce budur. İnsanlardaki stres, sıkıntı ve ruhi bunalımların, ailedeki çözülme, bozulma ve boşanmaların, ekonomi ve siyasetteki kriz ve buhranların sebebi budur. Çünkü insanlık, bir taraftan her ne kadar bilim açısından teknolojik bir birlik ve bütünlüğe ulaşmış ise de diğer taraftan din açısından kültürel bir birlik ve beraberliğe, ortak noktalara , icma ve ittifaklara ulaşamamıştır. Tam aksine zıtlıklar, çelişkiler, uzlaşması mümkün olmayan farklılıklar ve çatışmalar vardır. Halbuki toplum hayatında bireylerin birlikte yaşarken aralarında uyup uyguladıkları ortak noktaların, ortak hareket ve davranışların bulunması gerekir. İcma ve ittifaklar

sadece düşünce, bilim ve fikirde değil, insanların hareket ve davranışlarında da olmalıdır.

Bu iki kuruma, din ile bilime başka bir açıdan baktığımız zaman bunların merdiven basamakları gibi birbirine dayandığını, aralarında bir boşluk ve atlama olmadığını, yani sonraki bilgilerin de önceki bilgilere dayandığını, daha sonra gelen dinlerin de daha önce gelen dinlerin gelişmiş bir şekli olduğunu görürüz. Bilimde tekerleğin icadından, otomobile ve uçağa kadar her şeyin ve her aracın bulunmasında geçmiş bütün zamanların ve her çağın tüm bilimlerin kendine göre bir katkısı vardır. Onun için geçmişteki bilim kuralları olmasaydı sanayi devrimi olmazdı ve bugünkü batı medeniyeti doğmazdı, diyebiliriz. O sebeple bugünkü bilim ve teknolojinin patenti sadece batılılara ait bir şey değildir, kimse bu benimdir de diyemez ve bugünkü bilimi kendi mülkiyeti altına alıp sahiplenemez. Bilim ne doğu ve ne de batınındır; bilim tüm insanlığın ortak bir malı olup ondan herkesin faydalanma hakkı vardır. İslam kültüründe bilim saklanmaz, bir mal gibi para ile de alınıp satılmaz.

Dünden bugüne gelmiş olan dinler de yöreden küreye, bölgesellikten küreselliğe doğru bir gelişme göstermişlerdir. Mesela İslam kendinden önce gelmiş olan dinlerin tekâmül etmiş bir şeklidir. Önceki dinler yöresel iken İslam küreseldir, önceki dinler bölgesel iken İslam evrenseldir. Önceki dinler bireylere, peygamberlere, havarilere ve din adamlarına dayanırken İslam, Hz. Peygamber ile geldikten sonra ve onun dar-ı bekaya göçmesinden sonra bireylere değil, ruhbanlık kalktığı için, tüm topluma dayanır hale gelmiş, dini temsil eden kurum ve otorite kaldırılmış ve herkes, bütün toplum, bu dine mensup olan tüm bireyler, kadın erkek demeden dini temsil eder hale gelmiştir. Bu sebeple ayette „Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim ve nimetimi size tamamladım“ buyrulmuştur.⁵³⁹ Ayrıca Hz. Peygamber de tüm insanlığa gelmiş evrensel bir peygamberdir. Bütün Peygamberler şu veya bu kavme, şu veya bu millete geldikleri halde Hz Muhammed tüm insanlığa peygamber olarak gönderilmiştir. Allah bu konuda ona şöyle emir vermektedir: “Ey insanlar, de, ben Allah’ın sizin hepinize birden gönderdiği bir elçisiyim.”⁵⁴⁰

Bu açıklamalardan sonra bilimi şöyle tarif edebiliriz. Bilim deney, gözlem, tecrübe ve laboratuvar metotlarını kullanarak bize varlıklar hakkında

⁵³⁹] Maide 5/ 3

⁵⁴⁰ Araf 7/ 158

bilgi veren bir kurumdur. Biz dünyanın güneş etrafında döndüğünü bilimden öğreniyoruz. Yerküresinin kendi eksenini etrafında bir defa dönmesiyle gece gündüz meydana gelir. Dünya güneş etrafında dönerken ekseninin 23 derece eğik olması sebebiyle de mevsimler meydana gelir. Su, havanın soğuk ve sıcak olması, dolayısıyla katı, sıvı ve gaz hallerinde bulunur. Çimlenme, ısı, ışık ve nem sayesinde olur. İşte bütün bunları biz bilim yardımıyla ve bilimden öğreniyoruz.

Bilim, duyu vasıtalarımızla, deney ve gözlemlerle elde edildiği için birtakım özellikler taşır. Onun için bilgilerimiz izafidir, nispidir, takribidir ve ihtimalidir. İlim izafi olması dolayısıyla farklılıklar gösterebilir. Mesela bir kimse sobaya üstten bakarsa onu daire şeklinde görür, yandan bakan kimse ise onu silindir şeklinde görür.

Bilim nispidir; kişi olayları kendi varsayımları ile ve kendi imkânları nispetinde algılayıp anlar. Mesela gözleri görmeyen bir kimse için yeşil ve kırmızı yani renk yoktur, denilebilir. Böylece biz gerçekleri kendi organlarımızın, araç ve vasıtalarımızın müsaadesi nispetinde algılayıp bilebiliriz.

Bilim takribidir; yani biz varlıkları parça parça veya dış görünüşleri ile anlayıp kavrayabiliriz. Yoksa onların tümünü kavramamız mümkün değildir. Bizim varlıklardan algıladığımız şey, varlığın kendisi değil, ondan gelen dalgalardır ve bu dalgalar da arızalıdır. O halde biz, bildiklerimizi kesin bir şekilde değil, yaklaşık olarak bilebiliriz.

Bilginin bir başka özelliği de onun ihtimali olmasıdır. Mesela bizim olmasını istediğimiz bir şeyin olmama ihtimali de vardır. Bunu şu misal ile daha güzel açıklayabiliriz. Mesela havada bulutlar varsa büyük bir ihtimal ile yağmur yağar, yağmurun yağma ihtimali vardır. Fakat bu bulutların dağılıp yağmurun yağmama ihtimali de vardır.

İşte bütün bu saydığımız özelliklerden ve verdiğimiz örneklerden anlaşılıyor ki, ilim ya da bilim bize yalnız başına istediğimiz oranda bir fayda sağlayamamaktadır. Bu sebeple biz, bilimin insan açısından bakıldığı zaman onun dine muhtaç olduğunu iddia ediyoruz. Çünkü aslında bilim de din de insan içindedir. Zira bunların her ikisi de fonksiyonel olarak birleşip bütünleştiği zaman istenilen yerine gelmiş ve gerçek fayda sağlanmış olur. Yoksa bilim ile din hep insanlar için olmasaydı, bitkiler fotosentezi anlarlar ve su da neden katı, sıvı ve

gaz halinde bulunduğunu anlardı. Halbuki böyle bir şey yoktur. Ne bitkilerin akli ve sorumluluğu vardır, ne de suyun.

İslam anlayışında bir de gayb ve şehadet alemi, madde ve ruh alemi, bilinen ve bilinmeyen alem diyebileceğimiz iki alem vardır.

Kuran-i Kerim'de "sana ruhtan soruyorlar. De ki, Ruh Rabbimin emrindedir. Size ilimden pek az bir şey verilmiştir." buyrulmaktadır.⁵⁴¹ Aslında burada ruhun duyular aleminin dışında olduğu, o sebeple ruhun künhüne erilemeyeceği ifade edilirken ilimden az bir şey verildiği buyrulmakla bilgilerimizin cüzi olduğuna, külli bir bilgiye sahip olmadığımız dile getirilmektedir.

Kehf suresinde Hz. Musa ile Salih kişi veya Hızır denilen zatin -bizce bir melek olan bu kişinin, arasında gecen olaylar şöyle açıklanmaktadır:

Musa ona: "Allah'ın sana öğrettiği ilim ve hikmetten bana da öğretmen için sana tabi olabilir miyim?" dedi.⁵⁴² (Hızır denilen melek) dedi ki: "Doğrusu sen benimle asla sabredemezsin. İcyüzünü-künhünü kavrayamadığın şeye nasıl sabredeceksin?"⁵⁴³ Musa: "İnşallah beni sabırlı bulacaksın ve senin hiçbir işine karşı gelmeyeceğim" dedi.⁵⁴⁴ (Hızır denilen melek) dedi ki: "O halde bana tabi olacaksın; ben sana sırrını anlatmadıkça, hiçbir şey hakkında bana soru sorma!"⁵⁴⁵

Bunun üzerine ikisi beraber yürüdüler. Nihayet gemiye bindikleri zaman, o kul (Hızır denilen melek) gemiyi deldi. Musa, ona şöyle dedi: "Geminin içindekileri boğmak için mi deldin? Doğrusu çok kötü bir iş yaptın."⁵⁴⁶ (Hızır denilen melek :) "Sen benimle asla sabredemezsin, demedim mi?" dedi.⁵⁴⁷ Musa dedi ki: "Unuttuğum şeyden dolayı beni suçlama ve bu işimden dolayı bana bir güçlük çıkarma."⁵⁴⁸

Yine gittiler. Nihayet bir erkek çocuğa rastladıklarında Hızır hemen onu öldürdü. Musa: "Kıyas olmadan masum bir cana nasıl kıyarsın? Doğrusu sen çok

⁵⁴¹ İsra 17/ 85

⁵⁴² Kehf 18/ 66

⁵⁴³ Kehf 18/ 67-68

⁵⁴⁴ Kehf 18/ 69

⁵⁴⁵ Kehf 18/ 70

⁵⁴⁶ Kehf 18/ 71

⁵⁴⁷ Kehf 18/ 72

⁵⁴⁸ Kehf 18/ 73

fena bir şey yaptın" dedi.⁵⁴⁹ Hızır dedi ki: "Doğrusu sen benimle asla sabredemezsin demedim mi sana?"⁵⁵⁰ (Musa) dedi ki: "Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam bana arkadaş olma! Hakikaten benim tarafımdan ileri sürülebilecek son mazerete ulaştın."⁵⁵¹

"Bunun üzerine yine yürüdüler. Nihayet bir köy halkına varıp onlardan yemek istediler. Ancak köy halkı onları misafir etmekten kaçındılar. Derken orada yıkılmak üzere olan bir duvar buldular. Hızır hemen onu doğrulttu. Musa: "İsteseydin elbet buna karşı bir ücret alırdın" dedi.⁵⁵² Hızır dedi ki: "İşte bu, seninle benim aramızın ayrılmasıdır. Şimdi sana o sabredemediğin şeylerin içyüzünü haber vereceğim."⁵⁵³

"Gemi, denizde çalışan bir kaç yoksula aitti. Onu kusurlu kılmak istedim, çünkü onların ilerisinde her sağlam gemiye zorla el koyan bir hükümdar vardı."⁵⁵⁴ "Oğlana gelince, onun ana-babası mümin kimselerdi. Çocuğun onları azgınlık ve inkâra sürüklemesinden korktuk."⁵⁵⁵ "İstedik ki Rabbleri onun yerine kendilerine ondan temizlikçe daha hayırlı ve daha çok merhamet eden birini versin."⁵⁵⁶ "Duvar ise, o şehirde iki yetim oğlana ait idi. Duvarın altında onların bir hazinesi vardı. Babaları da iyi bir kimse idi. Onun için Rabbin istedi ki o iki çocuk erginlik çağlarına ersinler ve Rabbinden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarsınlar. Ve ben bunların hiçbirini kendiliğimden yapmadım. İşte senin sabredemediğin şeylerin içyüzleri budur."⁵⁵⁷

İste bu ayetlerde bildirildiği üzere Hızır denilen kişinin yaptıkları işler bilim dışı olaylardır. Bunlar insan havsulasının almayacağı, duyular ötesinde olan farklı bir boyut ve farklı bir dünyanın isleri olup bir Peygamber olan Hz Musa bile bunları bilip anlamaktan uzaktır. Bir peygamberin ilmi buna yetmediğine göre hiçbir insanın ledünni ilme sahip olduğunu bildirmesi ve perde ötesinden konuşması, haber vermesi, gayb âlemi ile irtibatta olduğunu söylemesi olamaz. Olsa bile hiçbir değer taşımaz ve bunların hiçbir değeri

⁵⁴⁹ Kehf 18/ 74

⁵⁵⁰ Kehf 18/ 75

⁵⁵¹ Kehf 18/ 76

⁵⁵² Kehf 18/ 77

⁵⁵³ Kehf 18/ 78

⁵⁵⁴ Kehf 18/ 79

⁵⁵⁵ Kehf 18/ 80

⁵⁵⁶ Kehf 18/ 81

⁵⁵⁷ Kehf 18/ 82

yoktur. Çünkü bir peygamberin ulaşamadığı manevi alana hiçbir veli uzanamaz. Zira mekânla muttasıf olan insanın mekânın dışına ve fizik ötesine uzanması mümkün değildir.

İlim kelimesinin Türkçedeki karşılığı bilimdir. İlim, alamet ve âlem kökünden gelen bir kelimedir. Onun için ilim, varlığın, olayların hareket ve davranışların kural ve kanunlarına işaret edip bildirir.

Dine gelince, din kelimesi de “deyn” kökünden gelen bir kelimedir. Deyn ise Arapçada borç ve borçlanma demektir. İşte terim olarak din, insanların Allah’a karşı vazifelerini, insanlara, hayvanlara ve bitkilere karşı vazifelerini ve bu hususta uyacakları kanun ve kuralları bildiren bir kurumdur.

Seyyid Şerif Cürcani Tarifat adli eserinde Molla Husrev de Mirat adli Usul-ü fıkıh kitabında dini söyle tarif ediyorlar. Din, akıl sahibi insanları kendi özgür iradeleri ile bizzat hayırlı ve faydalı olan şeylere götüren Allah tarafından konulmuş olan kanun ve kurallardır.

Bu tariftten anlaşıldığına göre dinin, ilimden farklı olarak insanın kendi iradesiyle işleyip meydana getirdiği olaylar olduğunu söyleyebiliriz. Yani insanın iradesiyle yaptığı her hareket dinidir ve öbür dünyada bundan sorumludur. Burada bir örnek vermek gerekirse, hem bilimsel ve hem de dinsel olaylara şöyle bir açıklama getirebiliriz. Mesela insan yemek yemediği zaman acıkır, hava soğuk olduğu zaman üşür, su içmediği zaman susar ve insanın midesi, kalbi ve böbrekleri çalışır. Bunlar hep irade dışı oldukları için bilimsel olaylardır. Yani acıkmak, üşümek ve susamak, iç organlarımızın faaliyetleri hep ilmidir. Bunlarda sevap veya günah anlayışı olamaz. Fakat yemek, içmek, giymek, konuşmak, dinlemek, çalışmak, seçmek, seçilmek, bir kamu görevi yapmak, alıp satmak, evlenmek... Bunla, hep dinidir; yani insanın iradesiyle yapmış olduğu tüm hareket ve davranışlar dini olaylardır. Onun için bunlarda sevap günah, haram ve helal, serbest ve yasak hükümleri cereyan eder. Mesela namazı terk etmek günahdır, zekât yani vergi vermemek yasaktır. Adam öldürmek hem haram ve hem de yasaktır.

Yukarıda ilim için saydığımız izafi, nispi, takribi ve ihtimali vasıflarının bazıları dini hükümler için de geçerli olabilir. Mesela herkes kendi gücü

nispetinde amel eder. Çünkü ayette belirtildiği üzere Allah, herkese ancak gücü nispetinde bir sorumluluk yükler.⁵⁵⁸

İlmin bilgi vasıtaları duyarlar, deney, gözlem ve laboratuvar gibi araçlar iken dinin bilgi vasıtaları ise yani deliller, Kitap Sünnet, İcma ve Kıyastır. Bu dini hükümler, delil dediğimiz kaynaklardan acık ve kapalı olarak elde edilirler. Bu bakımdan 8 çeşit bilgi türü ortaya çıkmaktadır. Bunlar en açığından en kapalılarına doğru şöyle sıralanırlar. Muhkem, müfesser, nas, zahir; hafi, müşkil, mücmel ve müteşabih. Bunların her birinin ayrı ayrı hükümleri vardır.

Sokrat'ın ortaya koyduğu dedüksiyon-tümden gelim metodunda sadece kesin bilgiler yararlı olurken Ebu Hanife'nin bilgi teorisinde yani fıkıh kıyasında yani endüksiyon-tüme varım metodunda ise zayıf-zanni bilgiler dahi yürürlüğe konulmuştur ve bu yöntemden istifade edilmiştir. Böylece Ebu Hanife'nin epistemoloji anlayışında 8 çeşit bilgi ve hüküm olduğu anlaşılmaktadır.

İslam'ın temel iki kaynağı olan Kitap ve sünnet dediğimiz bu iki delilden biri ve ilki olan kitabın, Kuranı Kerim olduğu herkes tarafından çok iyi bilinmektedir. Ama acaba Kuranı Kerim denilen bu ilahi kitap, tanınıp biliniyor mu, dersiniz.

“Kur’an-ı Kerim, bütün dinler ve ideolojilere temas etmiştir. Diğer dinler ve ideolojilerdeki esasların en iyi kısımlarını kendisinde toplamış, onların zayıf noktalarını belirtmiş ve noksanlarını tamamlamıştır.”⁵⁵⁹ Kur’an sadece ruhi, ahlaki ve manevi sahada değil, aynı zamanda siyasi ve iktisadi alanda da sınırlar koyup nasıl hareket edileceğini bildiren birtakım emir ve kurallar getirmiştir.⁵⁶⁰ Bunun için İslamiyet’i demokrasi ile uzlaştıranlar faşizmin ışığı altında izah edenler, sosyalizm ile bir tutanlar vardır. Hâlbuki İslamiyet iddia edildiği gibi ne demokrasi, ne faşizm, ne kapitalizm ve ne de komünizm demektir. Belki o, bunların hepsinin iyi taraflarını sentez etmiş, belki bunlardan başka daha birçok ideolojilerin sentezi olan sûi jenerist, nev-i şahsına münhasır-kendisine has bir sistem, bir doktrin ve bir hayat tarzıdır.⁵⁶¹

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, bilim ile din bize bilgi sunan iki ayrı kaynaktır. Bu her iki alanın usul ve metotları birbirinden farklı olmakla beraber bunlar, birbirinden faydalanabilirler. Fen bilimleri bilim alanında yerini alırken,

⁵⁵⁸ Bakara 2/ 286

⁵⁵⁹ Mirsa Beşirüddin Mahmut Ahmed, Kur’an-ı Kerim’in Tetkikine Giriş, s, 6

⁵⁶⁰ Muhammed Hamidullah, Modern İktisat ve İslam, s, 8

⁵⁶¹ İhsanullah Han İslam ve Komünizm Birbirine Zıddır, s, 3

sosyal bilimler ise İslam açısından dini alana mensupturlar, diyebiliriz. Çünkü aileyi, toplumu ve devleti koyan Allah'tır, derken, bu oluşumların İslam'ın ortaya koyduğu temel esaslara dayanması gerektiğini söylemiş oluyoruz.

Bunlara başka bir açıdan bakarsak fen bilimlerinde terim, tarif ve tasniflerin zamanla pek aşınmadığını ve değişmediğini söyleyebiliriz. Fakat sosyal bilimlerdeki terim, tarif ve tasniflerin bugün eskimiş ve fonksiyonunu yitirmiş olduklarını ve hatta zararlı olmaya başladıklarını bile söyleyebiliriz. Onun için biz, tüm Müslümanları bunları yenileme hususunda çalışmaya davet ediyoruz. Artık bugün bireyin, ailenin, toplumun, ferdin ve devletin yeniden tarif edilmesi gerekiyor. Çünkü çekirdek aile anlayışı aileyi temelinden sarsmış ve onu yıkılmaya ve çökmeye sürüklemiş ve sürüklemektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BAŞKANLIK

SİSTEMİ

NEDİR?

Başkanlık sistemi ifadesi de batı patentli bir deyiştir. Yasama, yürütme ve yargı organları arasında kesin bir ayrıma ve dengeye dayanan, yasama ve yargı organlarının demokratik denetimi içinde, yürütmenin iktidar olanaklarını genişleten bir hükümet sistemidir. Başkanlık sisteminde yasamanın yürütmeyi fesih etme yetkisi yoktur.

Kısaca başkanlık sisteminin, devlet başkanının yürütme yetkilerini üstlendiği bir yönetim biçimidir, diyebiliriz.⁵⁶²

Görüldüğü gibi burada bu sistemde yasamanın yürütmeyi kaldırma gibi bir yetkisinin bulunmadığı söylenmekle bu, batıdan gelen sistemlerin ne kadar çelişkili oldukları görülmektedir. Yürütme, yasaların uygulanması demek değil midir? Yasama ile yürütme birbirlerine neden ters düşünler ki, yasama organı yürütme organını neden ortadan kaldıracak ki...Zaten yürütme düşüncenin, teorisinin ve tasarlanmış bir kural ve kanunun uygulamaya geçirilmesi değil mi?

Yapay düzenler işte böyle olur, eskidikçe yama ve delindikçe löklerle...Artık bu bozuk düzenlerin yamanmadık ve löklenmedik yerleri de kalmadı... İşte bundan dolayı Müslümanlar Kuran ve Sünnet ışığında doğal, tabii, fitri ve ilahi düzeni arayıp bulup ortaya koymalıdır. Zaten Cenab-ı Hak Kuranda ihtilaf ettiğiniz konuları Allah'a ve Resulüne yani Kuran ve sünnete götürün demiyor mu? İşte bu konudaki ayetin metni şöyledir:

“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden olan

⁵⁶² D Mehmet Doğan, B. Türkçe Sözlük, s, 118

emir sahibine de itaat edin. Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz; Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resulüne arz edin. Bu, daha iyidir ve sonuç bakımından da daha güzeldir.”⁵⁶³

Bizim hep söyleyip durduğumuz gibi, özel alan bireyin, ortak alan ise devletin tasarrufu altındadır. Devletin ortak (kamusal) alana ait işlerde bireye, bireylere ve millete emir verme hakkı, milletin de böylece itaat etme görevi vardır. Fakat İslam düzeninde devlet veli olduğu için⁵⁶⁴ olağan üstü durumlarda bireysel alanlarda da emir verme yetkisine sahip olduğunu unutmamak gerekir.

Yarı Başkanlık Sistemi Nedir?

Yürütme yetkilerinin hükümet başkanı ve cumhurbaşkanı arasında paylaşıldığı, yasama ve yürütmenin işbirliği içinde çalıştığı ve kesin kuvvetler ayrılığının olmadığı bir hükümet sistemidir. Bu sistemde de Cumhurbaşkanı genel oy ile halk tarafından seçilmekte ve hükümet, millet meclisi önünde sorumlu sayılmaktadır.

İslami kültürde buna iki başlılık derler. Bu insan için olur şey değildir. Çünkü Allah Kuranda hiçbir kimseye göğüs boşluğunda iki kalp yerleştirmemiştir. Zaten bunun için ayette “Allah hiç kimseye bir göğüs boşluğunda iki kalp vermemiştir”, buyrulmuştur.⁵⁶⁵

Bir defa yarı başkan veya yarı başkanlık sistemi gibi ifadeler bize sanki netameli deyişler olarak görünmektedir. Başkanlık, reislik ve riyaset demektir; başkanlık sistemi de devlet başkanının yürütme yetkilerini üstlendiği bir sistem demektir.⁵⁶⁶ Bize göre iki başlılık ne kadar uygun değilse, yarı başlılık ya da yarı başkanlık da o kadar yavan, uyum ve ahenksiz olur. Ayette

“Eğer yer ile gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, göğün de yerinde düzeni bozulurdu. İşte bundan dolayı mutlak hükümrانlık sahibi olan Allah (yani Arşın Rabbi) onların yakıştırmalarından (bütün noksanlıklardan) münezzehtir, yücedir.”⁵⁶⁷ buyrulmuştur. O halde varlıkta çok başlılık olursa bu, bozukluğa ve

⁵⁶³ Nisa 4/ 59

⁵⁶⁴ Enfal 8/ 72

⁵⁶⁵ Ahzab 33 / 4

⁵⁶⁶ D Mehmet Doğan a.g.e. s, 118

⁵⁶⁷ Enbiya 21/ 22

kargaşaya sebep olur. Buna göre eğer tek başlılık esas ise yarı başkanlık sisteminin de sakıncalı olduğu böylece kendiliğinden ortaya çıkmış olur.

Yarı Başkanlık Sistemini Diğer Sistemlerden Ayıran Farklar

Klasik parlamenter rejim, Cumhurbaşkanına sembolik görevler yüklediği halde, yarı başkanlık sisteminde yetki sahası daha geniştir. Örneğin meclisi dağıtabilme, referandum isteyebilme, anayasa konseyi üyelerini atama ve anayasanın 16. maddesi gereği olağanüstü durum ilan ederek yasama, yürütme ve hatta yargı gücünü elinde toplayabilmektedir. Cumhurbaşkanı, dış politika ve savunma konularında da ağırlığa sahiptir.

7 yıl için seçilen Cumhurbaşkanı, vatana ihanet dışında mutlak bir sorumsuzluk taşımaktadır. Bu husus ise İslam esaslarına ters düşmektedir. İslam'da sosyal statü ne kadar yükselirse sorumluluk da o kadar artar. Mesela ayette⁵⁶⁸ Peygamberin eşleri bir suç işledikleri zaman bunun cezası, ikiye katlanacağı bildirilmiştir. Oysa yasaları onaylayan Parlamento, hükümeti denetleme ve düşürebilme yetkisine sahip olduğu halde, Cumhurbaşkanına karşı denetleme yönünden her hangi bir yetkisi yoktur.

Başkanlık Sistemi Hangi Ülkelerde Vardır?

Başkanlık sistemi dünyada genel olarak iki farklı şekilde uygulanıyor. Fransa gibi bazı cumhuriyet rejimlerinde Cumhurbaşkanı aynı zamanda devlet başkanı unvanına sahip ancak altında bir de Başbakan bulunuyor. Yürütme yetkisini başbakanla başkan paylaşıyor. Son söz Cumhurbaşkanı'nda oluyor. ABD gibi bazı ülkelerde ise devlet başkanı hemen hemen tüm yürütme yetkisini kendinde topluyor. Dünyada Başkanlık sistemini uygulayan ülkelerin sayısı 38. Bunlar arasında ABD, Venezuela, Güney Kore, Meksika, Panama, Filipinler, Kenya, Kıbrıs, Brezilya, Ermenistan, Arjantin ve Afganistan gibi ülkeler bulunuyor.

Başkanlık Sisteminin Özellikleri

Başkanlık sisteminin en tanımlayıcı özelliği, yürütmenin nasıl ve ne şekilde seçildiğidir. Başkanlık sistemini parlamenter sistemden ayıran temel özellik, yürütme organının biçimi ve rolü ile ilintilidir ve parlamenter sistemden farklı

⁵⁶⁸ Ahzab 33 / 30

olarak, başkanlık sisteminde yürütme organı ile yasama organı iç içe geçmemiş durumdadır.

Başkanlık Sistemi Aşağıdaki Özellikleri Taşır:

Devlet başkanı yasa önermez fakat yasama organının (parlamento) yaptığı yasaları veto etme hakkına sahiptir. Buna rağmen yasama organından nitelikli bir çoğunluk bu vetoyu iptal edebilir. Bu yöntem, İngiliz Monarşi sisteminde herhangi bir yasanın, kraliyet onayı olmadan yürürlüğe konamayacağı konseptinden türetilmiştir.

Sabit bir başkanlık süresi vardır. Seçimler planlanmış tarihlerde yapılır. Güvensizlik oyu ile hükûmet düşürülüp erken seçimler düzenlenemez. Bazı ülkelerde devlet başkanının kanunları ihlal ettiği durumlarda "Impeachment" denilen meclis soruşturmasıyla erken seçimlere gidilmesi şeklinde istisnalar vardır.

Yürütme erki tektir. Kabine üyeleri devlet başkanıyla birlikte çalışır ve yürütme ile yasama organlarının ilkelerini tatbik etmek zorundadırlar. Başkanlık sisteminde devlet başkanının bakanlar kurulu için önerdiği adaylar ve hâkimler yasama organı tarafından onaylanmalıdır. Devlet başkanı; kabine üyeleri, ordu veya yürütme erkinin herhangi bir çalışanını doğrudan yönetme hakkına sahiptir. Fakat hâkimleri fesih etme veya emir verme gibi bir yetkisi yoktur.

Yasama ve yürütmenin ayrıldığı yönetimlerde suçtan hüküm giymiş mahkûm ve suçluları affetme veya cezalarını hafifletme genelde devlet başkanının elindedir. İslam'da ise devlet başkanının yek başına böyle bir yetkisi yoktur. Ancak şura ile beraberce verecekleri karar af veya cezanın şeklini değiştirme olabilir. Mesela Hz. Ömer'in oğlu Ubeydullah'ın babasının katili sanarak Hürmüzan'ı öldürmesi dolayısıyla Halife Hz Osman, şura ile istişare sonrası "Dün Ömer şehit edildi; bugün de oğlunun öldürülmesi olur şey mi, psikolojik bir zemine dayanarak kısas cezasının diyete çevrilmesi kararını almıştı."⁵⁶⁹

"Başkan" terimi, yalnızca başkanlık sistemiyle yönetilen ülkelere has bir ifade değildir. Örneğin popüler olsun veya olmasın, yasal yollarla seçilmiş olsun veya olmasın bir diktatör de başkan olarak isimlendirilir. Aynı şekilde bunun tersi

⁵⁶⁹ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, II, 195

olarak, pek çok parlamenter ve demokratik sistemlerde de devlet başkanı, makamına büyük ve şatafatlı törenlerle geçer.

ALTINCI BÖLÜM

İSLAM VE BAŞKANLIK SİSTEMİ

Bir bakıma hayat, azimet-ruhsat; normal-anormal; sağlık-hastalık; barış-savaş ve buna benzer zıtların bir bileşkesi olduğu için, İslam'a uymayan veya İslam'ın uymadığı hiçbir ortam yoktur diyebiliriz. Onun için Kur'anı Kerimde insanın sorumlu olması, kişinin kendi gücüne bağlanarak şöyle buyrulmuştur:

“Allah hiçbir kimseye gücünün ötesinde bir sorumluluk yüklemez.”⁵⁷⁰ O sebeple mesela baskı ve zulüm karşısında kalan bir Müslüman, kalbi iman ile dopdolu olduğu halde mümin değilim deme hakkına sahiptir. Buna göre baskı ve zulümler karşısında İslam'ın en önemli esaslarında olan namaz ve oruç gibi emirler ve sorumluluklar düştüğü gibi, dildeki kelimeyi tevhid dahi düşer; düşebilir; düşmeyen sadece kalpteki imandır. Şu halde İslam adına, din adına kalpteki imandan başka hiçbir şeyin bulunmadığı bir ortamdan şiir, edebiyat, sanat, felsefe ve tüm hayatın, İslami olduğu bir ortama kadar her kademedede, her basamak ve her türlü durum ve şartlarda İslam'ca ve Müslüman olarak yaşamak mümkündür. Hatta şu ayeti kerime bu olayı çok güzel bir şekilde şöyle anlatmaktadır:

“Kalbi iman ile dopdolu olduğu halde baskı ve zulüm karşısında Allah'ı inkâr ettiğini söylemek zorunda kalan kişi hariç⁵⁷¹ Allah'a inandıktan sonra tekrar

⁵⁷⁰ Bakara 2/ 286

⁵⁷¹ Ayette sözü edilen kişi, Ammar b. Yasir'dir. Müşrikler Ammar'a ve babası Yasir ile annesi Sümeyye'ye İslam'dan dönmeleri için baskı yapmışlar ve çok ağır işkenceler uygulamışlardır. Sonunda Yasir ile Sümeyye İslam'dan vazgeçemedikleri için öldürülmüşler; oğulları Ammar ise müşriklerin teklifini kabul ederek ölümden kurtulmuştur. Durum kendisine arz edilince Hz Peygamber öldürülenlerin şehit olduklarını, Ammar'ın ise Allah'ın verdiği ruhsata uygun hareket ettiğini ve böylece herhangi bir günah işlemediğini söylemiştir. (Yüce Kuran Açıklamalı ve Yorumlu Meali, Hazırlayanlar, A Şener, M Cemal Sofuoğlu, Mustafa Yıldırım, s, 278, 2 nolu dip not)

inkâr edip kalplerini küfre açan kimseler, dünyada Allah'ın gazabına uğrarlar, ahirette de onları büyük bir azap beklemektedir.”⁵⁷²

Bu azimet ve ruhsat, normal ve anormal konusunda nasıl davranacağımız hususunda ayetlerde açıklamalar vardır. Mesela Kuranı Kerimde şöyle buyrulmaktadır:

“Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin, eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'na şükredin. Ancak Allah size murdar olarak ölmüş hayvan etini, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Her kim bunlardan yemeye mecbur kalırsa, başkasının hakkına saldırmadan ve haddi aşmadan bir miktar yemesinde günah yoktur. Şüphe yok ki Allah çokça bağışlayan çokça esirgeyendir.”⁵⁷³

“De ki: Bana vahyolunanda, leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti -ki pisliğin kendisidir- ya da günah işlenerek Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka, yiyecek kimseye haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Başkasına zarar vermemek ve sınırı aşmamak üzere kim (bunlardan) yemek zorunda kalırsa bilsin ki Rabbin bağışlayan ve esirgeyendir.”⁵⁷⁴

“(Allah) size, sadece ölmüş hayvan etini, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilen hayvanı haram kıldı. Ancak kim mecbur kalırsa (başkalarının haklarına) saldırmaksızın, sınırı da aşmadan (bunlardan yiyebilir). Çünkü Allah çok bağışlayan, pek esirgeyendir.”⁵⁷⁵

İşte bu ayetlerde hayatın azimet ve ruhsat sıfatları ile muttasıf olduğu, normal şartlar altında haram olan bir şeyin, anormal şartlarda helal olduğu bize öğretilmektedir.

Aslında İslam doğal, fitri ve ilahi bir din olup hep kolaylığı ister ve kolayı tercih eder. Bu konuda Rabbimiz Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “... Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez...”⁵⁷⁶ Bir taraftan Allah Teâlâ böyle kolaylık dilerken diğer taraftan da Müslümanlar, hep zorlaştıranlara itibar etmişlerdir. Hâlbuki ne tür olursa olsun, aşırılığın her türlüü yasak olup İslam, dengeli davranışların ve

⁵⁷² Nahil 16/ 106

⁵⁷³ Bakara 2 / 172-173

⁵⁷⁴ Enam 67 145

⁵⁷⁵ Nahil 16/ 115

⁵⁷⁶ Bakara 2/ 185

dengelerin dini, ölçü ve ölçekler dini olmakla ne aşırı kolaylık ve ne de zorlaştırma vardır; ancak ölçülü ve ölçekli davranma esası vardır, diyoruz.

Süreç ve şartlar ne olursa olsun normal ve anormal olaylara göre azimet ve ruhsat kanunlarını uyguladığımız zaman biz İslam'ı yaşamış oluruz. Mesela bugün Türkiye'de yaşanan siyasi hayatın, partililik, iktidar ve muhalefet kanatları, siyasi partilere bütçeden yardım yapılması, kanun yapmasını bilsin bilmesin meclise her çeşit insanın gönderilmesi, icrada yani yapılan işlerde nispi sistem esasının uygulanmaması ve % 51 gücün, % 49 varlığı yok sayması, kuvvetler ayrılığı ile İslam'la alakası yoktur, diyebiliriz. Ama bunlar hayatın gerçekleri olduğu için, Tağutçular, tevhitçiler ve oy atmaya gitmeyen şirkçiler ve küfür düzeni deyip oy kullanmak istemeyen kimseler, bu halleri ile İslam'a ters düştükleri için günah kazanmış olurlar.

Artık biz Müslümanlar, bugünkü medeniyetin, kültürün ve bu batı patentli hayatın, İslam'a uyan ve uymayan taraflarını azimet ve ruhsat açısından araştırıp öğrenmeliyiz, derim. Mesela baştan buraya kadar yaptığımız açıklamalarda görüldüğü üzere biz Müslümanların bugünkü sistemlerin İslam'a uygun olan ve olmayan taraflarını tespit etmemiş olsak bile başkanlık sistemi ifadesi tamamen batı kaynaklı olup madde, bilim ve teknolojinin medeniyet kültür ve ürününden başka bir şey olmadığı her halde anlaşılmıştır. Bize göre bu batı medeniyeti, nasıl demokrasi, insan hakları ve serbest piyasa ekonomisi gibi değerlerimiz dedikleri insan mamulati ürünleri ile İslam'a yaklaşmış, fakat İslam'ın istediği ve öngördüğü yere yükselmemişse başkanlık sistemi de bugün parlamenter sistem, başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı gibi 3 başlı yönetim biçiminden uzaklaşıp İslami yönetim biçimine bir adım veya bir basamak daha yaklaşmış olur, diyoruz.

Bugün demokrasi dedikleri yönetim şeklinde güya kuvvetler ayrılığı varmış; yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri ayrı imişler. Allah aşkına buna leylekler değil, kargalar bile güler. Hâlbuki bu üç görevi bugün meclisteki çoğunluk partisi yapmıyor mu? Kanunu yapan, yürüten ve hakimleri tayin eden aynı partiler değil mi? Yoksa Adalet bakanlığı muhalefet partisine mi bağlıdır? Bütün bunlar aldatmacalardan başka bir şey değildir.

Bu durum, aynı partisinden istifa edip tarafsız olmuş bir meclis başkanının haline benziyor. Ben de böyle fitrata, insan tabiatına ve doğal kanunlarına aykırı

bir demokrasi taraftarlarına siz bunları bana değil, külahıma okuyun demek istiyorum.

Biz, şimdi burada İslam ve başkanlık sistemi derken İslam'ı dünkü İslam, tarihteki İslam, dün uygulanıp geçmiş olan İslam'ı değil de bugün olması lazım gelen İslam'dan bahsetmek istiyoruz. Çünkü daha önce de söylediğimiz gibi İslam sadece ve yalnız din, inanç ve ibadet değil, İslam hem din ve hem de düzendir. Hem dua ve hem de hayattır. İslam, tüm ekonomik, sosyal ve siyasal hayatımız için birçok esaslar getirmiştir. Mesela biz, "Kuranı Kerime Göre İslam Ekonomisinin Esasları" adlı doktora tezi olarak hazırlamış olduğumuz araştırmada bu esasları tespit etmiş bulunuyoruz. www.enfal.de sitesinde "Kuranın Ekonomik Tefsiri" adı altında milletimizin istifadesine sunduğumuz bu çalışma gibi, İslam'ın sosyal ve siyasal alanlarda getirmiş olduğu esas ve prensiplerin de bugün İslam'ın temel kaynakları olan Kitap ve sünnetten çıkarılıp ortaya konulması bir ihtiyacın ve hatta zaruretin kaçınılmaz bir gereğidir, diyoruz.

Her ilmin, her dinin ve her medeniyetin, kendisine mahsus terim, tarif ve tasnifleri vardır. Dinler, ilimler ve medeniyetler, farklı olduğu gibi onların bir tür dili demek olan terimleri de farklıdır. Zaten her sistem, kendi bünyesi içerisinde geçerli olur. Melez sistemler, kozmopolit ve karma sistemler doğrudürüst çalışmazlar, faydaları yanında pek çok zararları da olur ve vardır.

Böylece bu ifadelerimizden İslam'ın da doğal olarak kendisine mahsus bir terim, tarif ve tasniflerin bulunduğu açıkça anlaşılmaktadır.

İslam'ın siyasi sistemini doğru anlayabilmek için onun bu alanda getirmiş olduğu siyasi terminolojisine vakıf olmalıyız. Kuranı kerimin her konuda olduğu gibi kendisine mahsus, diğer hiçbir sisteme benzemeyen özel teori ve pratik anlayışı vardır. Teori ve pratik çok önemlidir; çünkü hayat, normal-anormal, savaş ve barış, hastalık ve sağlık gibi bileşenlerle örülmüştür.

Halk arasında "kavram kargaşası" adı verilen bu terimlerin doku uyuşmazlığı olup bu bilhassa sosyal bilimlerde pek çok görülmektedir. Hatta Nobel ödülünü kazandığı iktisat adlı kitabın yazarı Paul A. Samuelson, terimlerin zulmü deyip şu olayı anlatmaktadır:

Depresyonun meydana gelmesine sebep olan amilin aşırı tasarruf olduğunu iddia eden Robinson'a, Jones şu şekilde mukabelede bulunabilir: "Yalan söylüyorsun, hakiki sebep eksik istihlaktır." Bu konuşmaları dinleyen Schwartz da işe karışarak "İkiniz de saçmalıyorsunuz, hakiki sebep eksik yatırımdır." diyebilir. Bu tartışma böylece devam edip gidebilir, hâlbuki bir an için tartışmayı bırakıp kullandıkları terimleri tahlil ve mukayese etselerdi, şeklen farklı gözükse bu üç iddianın da aynı olduğunu, farkın terim karışıklığından meydana geldiğini anlardılar.

Buradan da açıkça görülmektedir ki, batı medeniyeti ekonomide terim, tarif ve tasnifleri yerli yerine oturtamamıştır, diyebiliriz.

İşte bugün bu durum, yani kavram kargaşası, sadece ekonomide değil, tüm sosyal bilimlerde ve hatta tüm dinlerde de fazlaca bulunmaktadır. Çünkü bugün İslam âlimleriyiz diyenlerin konuşmalarında İslam ve din açıklamalarında kullandıkları terimler, tarım toplumunda üretilmiş olan terimlerdir. Hâlbuki dünden bugüne biz sanayi devrimi, bilim çağı, bilişim çağı ve biyonik insan adı dahi verilmiş bir dönemlerden geliyoruz.

Bilimin terim, tarif ve tasnifleri eskimez; ama dinin ve sosyal bilimlerin terim tarif ve tasnifleri eskir ve bugün eskimiş bir haldedir. Zaten bugün bu eskimiş terimlerle düşünmeye kalkan sosyal bilimcilerin ve dinde görevli olan kimselerin kafa karışıklıkları ve bir çözüm üretememeleri de buradan kaynaklanmaktadır.

Bu cümleden olarak Kur'anı Kerimde pek çok ayette geçen kelime ve ifadeler, İslam'da siyaset teorisinin kimliğini, kişiliğini, şeklini ve şemailini ortaya koyar ve koyuyor. Yoksa İslam, yönetimde bir sistem ortaya koymamıştır ve İslam'ın siyasi bir teorisi yoktur diyenler, bunu Kur'an terminolojisini anlamadıkları, bilmedikleri için ve Kur'anın siyasetle ilgili ayetlerini incelemedikleri için böyle söylemektedirler. Hem bunlar, böylece bize göre Kur'anı Kerime iftira atmış olmaktadır. Bizim bunlara karşı yapacağımız tek şey, namaz örneğini vermek olacaktır.

Kuranda ve İslam'da namaz olmadığını veya namazın şekli ve şemaili bulunmadığını kim iddia edebilir. Oysa Kuranda namaz, ayetlerde geçen salat, kıyam, kıraat, rükû ve secde gibi 5-6 kelimedenden ibarettir.

Buna göre Kuran'da siyaset, ticaret, iktisat ve aile hakkındaki ayetler ve kelimeler ise pek çoktur. Bunların yüzlerce olduğunu söyleyebiliriz. Seyyid Bey'in yönetimle ilgili sadece iki ayet vardır, demesi son derece yanlıştır.⁵⁷⁷ O Mustafa Kemal'in meclisinde şöyle demiştir:

“Muhterem efendiler, asıl dini bir kanun olan Kur'an-ı Kerim'e müracaat ederseniz, görürsünüz ki, bizim hilafet şekli hakkında hiçbir ayet-i kerime yoktur. Kur'an-ı Kerim hükümet ve memleketin idaresi konusunda bize iki düstur gösteriyor: Biri bugün medeniyet âleminde yürürlükte olan meşveret (şura) kaidesidir ki, bunu Kur'an bize 1300 sene evvel ortaya koymuştur. O da “Onların işleri kendi aralarındaki şura iledir.”⁵⁷⁸ ayetidir.

Şimdi burada konu arasına girerek şunu söylemek istiyorum ki, Mustafa Kemal'in merhum adliye bakanı Seyyid Bey, “asıl dini bir kanun olan Kur'an-ı Kerim'e müracaat ederseniz, görürsünüz ki, bizim hilafet şekli hakkında hiçbir ayet-i kerime yoktur”, demekle yalan söylemiştir ve Kur'anı Kerime iftira atmıştır. Çünkü İslam, Müslümanların, “sizlerden iyiliğe çağıran, doğruyu emreden, kötülüğü yasaklayan bir ümmet (idare) bulunsun”⁵⁷⁹ ayeti ile milli devletlere; “şayet Müslüman 2 devlet birbiriyle savaşırlarsa onların aralarını bulun, eğer biri ötekine saldırırsa, Allah'ın emrine gelinceye kadar saldıran tarafla savaşın...”⁵⁸⁰ ayeti ile de hilafet-ümmet devletine sahip olmalarını emretmektedir. Biz ise ayette ümmete yapılan bu “aralarını bulun” ve “savaşın” emirleri ile hilafet devletinin askerleri de olacağına işaret edilmiş ve dolayısıyla hilafet devletinin bir şekli açıklanıp ortaya konulmuştur, diyoruz.

Seyyid Bey meclis konuşmasına şöyle devam ediyor:

Kuran'da zikredilen ikinci düstur da ulu'l-emre (devlet başkanına) itaattir. Kur'an-ı Kerim'de “Allah'a, Peygamber'e ve içinizden emir (idare) sahibi olanlara itaat ediniz.”⁵⁸¹ buyrulmaktadır. İşte bu ikinci düsturdur. Bu da anarşiyi, hükümeteşizliğı ortadan kaldırmak ve uzaklaştırmak içindir... İşte memleketin idaresi konusunda Kur'an-ı Kerim'de bu iki ayetten başka bir ayet yoktur.”⁵⁸²

⁵⁷⁷ İsmail Kara, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi, I, 181–182

⁵⁷⁸ Şura 42/ 38

⁵⁷⁹ A İmran 3/ 104

⁵⁸⁰ Hucurat 49/ 9

⁵⁸¹ Nisa 4/ 59

⁵⁸² İsmail Kara, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi, I, 181–182

Bize göre bu Seyyid beyin sözü yalan ve yanlıştan başka bir şey değildir. Çünkü ben şimdi yönetimle ilgili olan bazı ayetleri burada vereceğim ki, bunların iki tane olmadığı, tam tersine pek çok olduğu böylece ortaya çıkacaktır. Hepsini anlatıp döküp saymam tabiidir ki, mümkün olmaz.

Kuran'da siyaset, hilafet, hükümet veya yönetim ne dersiniz deyin bunlarla ilgili bazı kelimeler şunlardır. İmam,⁵⁸³ ümmet,⁵⁸⁴ Halife,⁵⁸⁵ ülü'l-emr,⁵⁸⁶ itaat,⁵⁸⁷ bey'at,⁵⁸⁸ kavm,⁵⁸⁹ velayet,⁵⁹⁰ şura,⁵⁹¹ adalet,⁵⁹² ihsan⁵⁹³ emanet,⁵⁹⁴ ehliyet,⁵⁹⁵ hüküm,⁵⁹⁶ mülk⁵⁹⁷ gibi kelimeler hep yönetimle ilgili ifadelerdir.

Bunlardan başka daha pek çok kelime ve terimler vardır. Birinci, ikinci veya üçüncü dereceden ilgili olanlarını da bulmak mümkündür. Kur'an, açık bir ahkâm ve kanun kitabından daha ziyade bir delil kitabıdır. Kuran'da bazı hüküm ve kanunlar yanlışlığı, şaşırma ve sapıklığı önlemek için, Allah'tan bir lütuf olmak üzere açık ve zahir olarak gelmiştir. Ayette bu husus, "şaşırsınız diye Allah size (hükümünü böyle) açıklıyor."⁵⁹⁸ şeklinde ifade edilmektedir. Şu halde bazı konularda sadece kıyas yaparak veya aklımızı kullanarak analogi yoluyla ihtiyacımız olan hükümleri bulmamız mümkün olmayabilir. Bu durumda Allah, onları bize açık bir hüküm olarak bildirmektedir. Bunun dışında kalan hükümleri, Müslümanlar kendilerine hidayet kaynağı olan Kuran'dan içtihat ederek, bulacaklardır.

Kuran'da sadece manası zahir, açık hüküm bildiren ayetler yoktur; manaları hakikat, mecaz, kinaye ve sarih olan, ibare, işaret, delalet ve iktiza yoluyla anlaşılan ayetler de vardır. Sadece açık-zahir ayetlere dayanan görüş eleştirilmiş

⁵⁸³ Bakara2/ 124

⁵⁸⁴ Ali İmran3/ 104; Yunus 10/ 47

⁵⁸⁵] Sad38/ 26

⁵⁸⁶ Nisa 4/ 59

⁵⁸⁷ Nisa 4/ 59

⁵⁸⁸ Mümtehine 60/ 12

⁵⁸⁹ Araf7/ 159

⁵⁹⁰ Enfal8/ 72

⁵⁹¹ Ali İmran3/ 159; Şura 42/ 38

⁵⁹² Nahl 16/ 90; Nisa 4/ 135

⁵⁹³ Nahl 16/ 90

⁵⁹⁴ Nisa 4/ 58

⁵⁹⁵ Nisa 4/ 58

⁵⁹⁶ Nisa 4/ 58

⁵⁹⁷ Bakara 2/ 247

⁵⁹⁸ Nisa 4/ 76

ve mesela zahiri anlayışı, yani zahiri ekolünü ehl-i sünnet adı verilen ekol mensuplar aşırı ve cüretkâr görüşlere sahip olarak nitelemiştir.⁵⁹⁹

Bu sebeple biz Gazali ve İbn Arabi gibi üstatlarımızın Kuranda 500 ahkâm ayeti var demeleri ve buna benzer olarak Kuran'da 5, 10, 50 veya 500 ahkâm ayeti var sözü de yanlıştır, diyoruz. Bu ifade, maksadı tam yüzde yüz bir şekilde ortaya koyamamaktadır. Bu sözün doğru açılımı şöyle olmalıdır. Mesela Kuran'da açık hüküm getirmiş olan 500 ayet var, dersek daha doğru olur, deriz. Zira bu konuyla ilgili olarak Ahmet Hamdi Akseki, müçtehitlerin Kur'an ve Sünnetin hepsini bilmesinin şart olmayıp sadece ahkâm ile ilgili ayet ve hadisleri bilmesinin yeterli olacağını anlatırken şunları söylemektedir:

“Müçtehidin, Kitap ve Sünnetin bütün muhteviyatını bilmesi şart olmayıp, fıkıh ve hükümler ile alakalı ayet ve hadisleri bilmesi gerekir. Gazali ile İbn Arabî, Kur'an-ı Kerimde, bu manada beş yüz ayet bulunduğunu zikretmişlerdir. Ancak bu rakam, doğrudan doğruya hüküm getiren, fıkıhla alakalı bulunan ayetlere aittir. Yoksa delalet, işaret, iltizam yoluyla kendilerinden hüküm çıkarılabilecek ayetler pek çoktur. Anlayış, kavrayış ve zekâ sahibi kimseler, kıssa ve hikâyelerden bile hüküm çıkarabilirler.”⁶⁰⁰

İşte temel kitabımızdaki bu ilahi kelimeler, ayetlerde geçen ekonomik, sosyal ve siyasal sözler yani Kuran terminolojisi renk ve boyası ile anlaşıldığı zaman doğu ve batıda uygulanan mutlakiyet, meşrutiyet ve cumhuriyet, monarşi, oligarşi, demokrasi ve başkanlık sistemi gibi yönetim biçimlerinden hiçbirisine benzemeyip İslam'ın kendi nevi şahsına münhasır süi jenerist ve kendisine özel bir yönetim biçimi olduğu görülecektir. O kadar ki, geometri ilminin ortaya koyduğu daire, kare, dikdörtgen, küp, küre, koni, silindir ve buna benzer şekiller ne ise İslam da ayetler ile İslam siyasetini öyle şekillendirmiştir, diyebiliriz.

Ama dün bu Kuran kelimelerine mana veren Rağıb el-İsfehani gibi bu kitabın 1760 kök kelimesinin rengini, tonunu, şekil ve şemailini çizip belirleyecek babayiğitlere ihtiyaç vardır. Şimdilik ortalıkta maalesef hiçbir kimse gözükmemektedir. Biz, 55 yıldır İslam acaba nasıl bir toplum öneriyor sorusuna cevap bulmaya çalıştık. enfal.de sitesindeki Ekonomik Tefsir adlı çalışmamız,

⁵⁹⁹ Muhammed Ebu Zehre, İslam'da İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi, çev: Sıbğatullah Kaya, s, 525-527; Bilgi için Zahiri mezhebi hakkında bak: Abdülkadir Şener, Mezhepler ve Tarikatlar Ansiklopedisi, s, 221

⁶⁰⁰ M. Reşit Rıza el-Hüseyni, İslam'da Birlik ve Fıkıh Mezhepleri, çev: Ahmet Hamdi Akseki, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara-1974, s. 205.

bize İslam'ın ekonomik alanda hiçbir sisteme benzemediğini ve kendisine özel bir model getirdiğini öğretmiş oldu. Bugün de Müslümanlar aynı yöntemler ile Kur'anı araştırarak İslam'da yönetim modelini bulabilirler kanaatindeyim ve bu Müslümanlar için bir görev ve dini bir farizadır.

Mesela burada bir örnek vermek gerekirse “Sadakalar ancak fakirler, yoksullar, kamuda çalışan görevliler, müellefe-i kulûb (kalpleri İslâm'a ısındırılacaklar), köleler, borçlular, Allah yolundakiler, yolda kalmışlar içindir.”⁶⁰¹ ayetinde geçen “sadakalar” kelimesine bugün tam anlamıyla konumuz olan siyaset ve ekonomi bakımından “bütçelerin giderler faslı” demek çok yerinde olur.

Burada şimdi üzülerek ve ciğerlerim yanarak söylüyorum ki, imam, müezzin, vaiz, müftü ve tüm diyanet görevlileri, imam hatip okulları ve İlahiyat Fakültesi mensupları arasında İslam'a, Kur'an ve Sünnete olumlu bakışı, ayetlere çağa, derde derman olacak şekilde nüfuzu, gayreti diniye sahibi, ilmi, irfanı ve cesareti ile bilinen maalesef bir tek kişi tanımıyorum desem bu bir gerçeğin tespiti veya aşırı bir ifade mi olur bilmiyorum. Tabi bu durum, inanmış bir Müslümana çok acı veriyor.

Bize göre genel anlamda dünyadaki terimler iki kısma ayrılır. İnsan, hayvan, bitki ve cansız varlıklara ve onların fonksiyonlarına ait olan bu isim, sıfat ve terimler, robotun kanunları ve iradenin kanunları olmak üzere iki kısma ayrılabilir. Onun için kelimeler ya sabit bir olayı, ya da değişken bir olayı dile getirirler. O sebeple biz, olayları bize açıklamaya çalışan isim, kelime ve terimleri fen bilimleri ve sosyal bilimler olmak üzere iki alanda kümelenmiş işaretler olarak görüyoruz. Yalnız iradenin kanunu dediğimiz sosyal bilimler yine bize göre tamamıyla iradeye dayandığı ve duylara hitap etmediği hatta iç dünyamıza hitap edip değerler dünyamızı meydana getirdikleri için dinidir, dini hükümlerdir ve dinden ibarettir, diyoruz.

Bir örnek vermek gerekirse mesela aile alanına ait olan “nikâh” kelimesi ile ziraat alanına ait olan “patates” ismi bunlara açıklama getiren 2 kelimedir. Manava gidip 3 kilo patates veya 5 kilo soğan alabilirsiniz. Fakat bir satıcıya gidip de bana 1 kilo nikâh ver, diyemezsiniz. Hiçbir satıcı 5 tane, 10 tane veya 5 kilo ya da 10 kilo aile vermez, veremez. Yüz ton, bir milyon ton veya milyar ton bir toplum, cemiyet ve devlet olmaz. İşte irademizle yapılan işler dinsel,

⁶⁰¹ Tevbe 9/ 60

irademizin dışında çalışan kanun ve kuralların meydana getirdiği olaylar da bilimseldirler.

Burada başka bir problem daha vardır ki, o da bu terimlerin mensup oldukları medeniyet ve kültürün rengini taşır olmalarıdır. İşte bu sebepten dolayı da İslam terminolojisi ile Rönesans medeniyetini elde edemezsiniz; liberalizm, kapitalizm ve komünizmin terim, deyim ve deyişleri ile İslam medeniyetine varamazsınız. İslam'ın hedeflediği düzeye, huzur, refah ve mutluluğa ancak İslam yolu, yöntemi ve tavsiyeleri ile yükselebileceğimizden asla bir şüphemiz yoktur ve olmamalıdır. Hatta bu konuda İslam'ın da kendisine mahsus, süi jenerist bir sistemi bulunduğu hususu, Müslüman olmayan yazarlar tarafından bile ileri sürülmekte; yalnız bireyci ve yalnız toplumcu olan sistemlerin yanında hem bireyci ve hem de toplumcu yönü bulunan İslam'ın ekonomik, sosyal ve siyasal esaslarının araştırılmasının insanlık âlemi için faydalı olacağı düşünülmektedir.⁶⁰²

İslam'ın, ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda getirmiş olduğu esaslar diğer sistemlerin teorilerinden çok farklıdır. Kuranda “Allah, alış verişi helal, faizi ise haram kılmıştır”⁶⁰³ buyrulurken, İslam ekonomisinin hem kapitalizm ve hem de komünizmden farklı olduğu, birisinde bunların her ikisi de serbest iken, diğerinde ise her ikisi de yasak olduğu halde, bu ayette ise İslam'da kar ve ticaretin serbest, faizin ise yasak olduğu bildirilmiştir. Böylece İslam ekonomisi, diğerlerinden ayrılmış bulunmaktadır. Başka bir ayette de “Ey iman edenler, mallarınızı aranızda karşılıklı rızaya dayanan bir ticaret dışında haksız sebeplerle yemeyin”⁶⁰⁴ buyrulurken, serbest piyasa ekonomisine işaret edilmiştir. Çünkü mal alım satımında taraflarda karşılıklı “rıza” şartı aranmaktadır. “Rıza” ise Taberi'in dediği gibi, gönülde meydana gelen hoşnutluktur.⁶⁰⁵ Halbuki sosyal ve siyasi hayatta bu rıza şartı aranmamakta tam tersine hep itaat emredilmektedir.

“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülül-emre (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah'a ve Resul'e götürün (onların

⁶⁰² Jacques Austray, L'İslam Face au Developpment Economique, s, 20 (Maruf Devalibi, Marksizm ve Kapitalizm Karşısında İslam, s, 31

⁶⁰³ Bakara 2/ 275

⁶⁰⁴ Nisa 4/ 28

⁶⁰⁵ Taberi, İhtilaf-ul Fukaha, s. 146

talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.”⁶⁰⁶

İşte İslam, ekonomik alanda, insan iradesini yani gönülde meydana gelen hoşnutluğu esas alırken, diğer taraftan da sosyal ve siyasal alanda birçok emirler vermiş ve buralarda da rıza şartı koşulmamıştır.

(Ey Muhammed! Onlara) Deki: “Allah’ı seviyorsanız, bana tabi olunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın...”⁶⁰⁷

(Ve yine) de ki: “Allah’a ve Resule itaat edin; eğer yüz çevirirlerse, şüphesiz Allah kafirleri sevmez.”⁶⁰⁸ “Allah’a ve Peygambere itaat edin ki, rahmet olunabilirsiniz.”⁶⁰⁹

“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin. Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin...”⁶¹⁰

“Her kim Allah’a ve Peygambere itaat ederse,”⁶¹¹

“Her kim o Peygambere itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur.”⁶¹²

“Ey iman edenler! Allah’a ve Resulüne itaat ediniz...”⁶¹³

“Allah’a ve Resulüne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin...”⁶¹⁴

“Oysa aralarında hüküm vermesi için Allah’a ve Peygamberine davet olunan müminlerin sözü ise, “işittik ve itaat ettik” demeleridir...”⁶¹⁵

“Kim, Allah’a ve Peygamberine itaat eder ve O’ndan korkar, sakınırsa, işte kurtuluşa erenler de bunlardır.”⁶¹⁶

“(Ey Müslümanlar!) Namazı dosdoğru kılın; zekâtı verin ve Peygambere itaat edin ki, rahmet olunabilirsiniz.”⁶¹⁷

⁶⁰⁶ Nisa 4/ 29

⁶⁰⁷ A. İmran / 31

⁶⁰⁸ A İmran 3/ 32

⁶⁰⁹ Al-i İmran /132

⁶¹⁰ Nisa / 59

⁶¹¹ Nisa / 69

⁶¹² Nisa / 80

⁶¹³ Enfal / 20

⁶¹⁴ Enfal 8 / 46

⁶¹⁵ Nur 24 / 51

⁶¹⁶ Nur 24 / 52

“İçinizden kim Allah’a ve Resulüne itaat eder ve salih amel işlerse,...”⁶¹⁸

“...kim Allah’a ve Resulüne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur.”⁶¹⁹

“...Peygamber size neyi verirse, onu alın; neden sizi nehiy ederse, ondan da sakının...”⁶²⁰

“Allah’a itaat edin; Resule de itaat edin.”⁶²¹

İşte bu ayetlerde bugünkü ifadelerle söyleyecek olursak, tüm kamu görevlilerine en baştan hükümet ve devlet emir ve yasaklarına, vali ve kaymakamların, belediye ve resmi teşekküllerin emir ve yasaklarına uyulması emredilmiş olmaktadır. Halk, bunlara istese de istemese de, memnun olsa da olmasa da uymak zorundadır.

Bu bizim böyle anladığımız siyasal dünyanın, kendi yörüngesinde faydalı bir şekilde yürüyüp dönebilmesi için, bazı ön kabullerimiz olacaktır. Bu bakımdan dünya veya kâinat, doğal-ilahi bir düzene sahiptir.⁶²² Sanki insan, sahibi Allah olan ve tüm kanun ve kuralları ve her türlü tüzük ve yönetmelikleri Allah tarafından konulmuş bulunan bu kâinat fabrikasında bir işçi olarak çalışmaktadır.⁶²³ Bu işçiye düşen görev, araştırmalar yaparak, fabrikanın çalışma düzenini anlamak ve şartların öngördüğü doğrultuda çalışıp üretmekten ibarettir.⁶²⁴

İşte bu yüzden insan için bilgi edinme vasıtası ve alanı, ancak din ile bilim kaynaklarıdır. Bilim, duyularımıza hitap eden, laboratuvara girebilen madde ve olayların kanun ve kurallarıdır. Din ise içimize hitap eden ve kabullerimize dayanan hareket ve davranışlarımızın kaide, kanun ve kurallarıdır. Onun için insan, din ile bilimin kesiştiği noktadan geçen bir düzlemde yaşayan varlıktır. Çünkü insanın bünyesinde iradeli ve iradesiz hareket ve davranışlar toplanmış bulunmaktadır. İnsan acıkır, terler, yorulur ve üşür yani onda irade dışı olaylar cereyan eder. Bunlar din değildir ve din açısından bir sevaplığı ve günahlığı

⁶¹⁷ Nur 24 / 56

⁶¹⁸ Ahzab 33 / 31

⁶¹⁹ Ahzab 33 / 71

⁶²⁰ Haşr 59 / 7

⁶²¹ Teğabun 64 / 12

⁶²² Fussilet 41 / 11

⁶²³ “Doğrusu insana çalışmasından başka bir şey yoktur.” (Necm 53/ 39)

⁶²⁴ “Allah hiç kimseye gücünün yeteceğinden başka yük yüklemeyiz. Herkesin kazandığı hayır kendisine, yaptığı kötülüğün zararı yine kendisindedir.” (Bakara 2/ 286)

yoktur. Fakat yemek, içmek, giymek, çalışmak ve üretmek hep irade ile yapıldıklarından dinin alınına girer ve dinin sevap günah, doğru-yanlış, faydalı ve zararlı diye değerlendirmesine tabi tutulur. Çünkü dinin, bir başka tarifi de onun iradeye dayanır olmasıdır; onun için irade ile yapılan her türlü hareket ve davranışlar dinidir, dinselidir ve adeta bunlar, dinin bir toplamından ibarettir. İnsan, kendi iradesi ile yapmış olduğu fiillerinden, hareket ve davranışlarından öbür dünyada sorguya çekilecektir. Bu eylemler ise faydalı ve zararlı oldukları gibi, doğru ve yanlış, sevap ve günah da olabilirler. İşte insan, ekonominin madde ve eşyaya bakan tarafını ilimden, insana, birey ve topluma bakan tarafını da dinden öğrenerek bunları, birleştirir ve böylece çalışma düzenini kurar. Fakat bir Müslüman, insanın insanla ilişkisi demek olan tüm sosyal hayatı da ancak dinden, İslam'dan, kitap ve sünnetten alıp öğrenebilir. O sebeple "İnsan ilimden faydalanır, fakat din ile yaşar. Parça bütünü yerini tutamaz" demişlerdir.⁶²⁵ Din ile bilim kanun ve kuralları, Allah tarafından konulmuş olup insana bu konuda düşen görev, sadece bunları bulup uygulamaktan ibarettir, diyebiliriz.

Onun için birey ve toplum olarak insanın, bu kurulu düzene iğne ucu kadar bir yerde bile keyfince müdahale etmeye, ne hakkı, ne gücü ve ne de yetkisi vardır. Bu doğal, tabii, fitri ve ilahi düzende bir eksiklik ve noksanlık yoktur.⁶²⁶ İnsanların istek ve arzuları din olmadığı gibi, bilim de olmaz.⁶²⁷ Çünkü insan hayatı, kâinatın bir parçası, ekonomik, sosyal ve siyasal olaylar da insan hayatının bir parçasıdır. Zira kâinat, bir kanunlar ve kurallar toplamının bileşkesinden ibarettir. Bunlar hep birlikte birbiriyle bir şekilde irtibatlıdır.

Zira güneş ve ay bile insana musahhar (yani bedelsiz, ücretsiz ve karşılıksız bir şekilde üretim yapmakla görevli) kılınmıştır.⁶²⁸ İnsan vücudu, nasıl dengelerden ibaretse, insan hayatında da doğal-ilahi dengeler vardır. Bilhassa son zamanlarda biyolojik bünyemiz için hep dengeli beslenmeden bahsediyoruz. Vücudumuz için beslenmede dengeler aranırken bu birey insanın mensup olduğu sosyal bünyede dengeler gerekli olmaz mı? Bu konuyla ilgili olarak

⁶²⁵ A. N. Whitehead, Science And The Modern World, Cambridge, 1930, s. 224

⁶²⁶ "O, yedi göğü, birbiri üzerine yarattı. Rahmân'ın yaratmasında bir aykırılık, uygunsuzluk görmezsin. Gözünü döndür de bak, bir bozukluk görüyor musun? Sonra gözünü tekrar tekrar döndür (bak). Göz (aradığı bozukluğu bulmaktan) âciz ve bitkin halde sana dönecektir." (Mülk 67/ 3-4)

⁶²⁷ Araf 7/ 176; Taha 20/ 16; Kasas 28/ 50; "Ey muhatap kişi, sen heva ve hevesini ilah edinen kimseyi görüyorsun değil mi" (Furkan 25/ 43)

⁶²⁸ Rad 13/ 2; Ankebut 29/ 61

Kur'anı Kerimde Rabbimiz Teala, Allah, gökyüzünü yükseltti ve evrene-varlık alemine denge esasını koydu, buyurmuştur.⁶²⁹

Maalesef bugünkü medeniyet, insan hayatındaki alanların ayakta kalması ve denge kurulması için yapay sınıflar ve suni taraflar oluşturmaya çalışmış, fakat bunlar, ekonomik sosyal ve siyasal alanda fayda yerine zarar da getirmiştir, diyebiliriz. Onun için bize göre bilhassa sosyal bilimlerde terim, tarif ve tasnifler yeniden ortaya konmalı, kâinat kitabı yeniden okunmalı ve onun alfabesi yeniden yazılmalıdır. Bize göre Müslümanlar ve tüm insanlık için başka bir çıkar yol yoktur.

Mesela "serbest piyasa ekonomisi", dediğimiz zaman burada hemen açıklamamız gerek bir husus vardır. Bu ifade, bir batı patenti ve Rönesans medeniyeti damgasını taşıyan bir üründür. Batının kelime ve tarifleriyle, onların ürettiği düşünce ve fikirleriyle İslam düzenine ulaşamayız. Yani İslam ekonomisinin serbestliği ile batının serbest piyasa ekonomisi arasında benzer taraflar olsa bile, mutlaka farklı tarafları da vardır.

Batının siyasi sistemi ile İslam'ın siyasi sistemi birbirine benzer değildir. Aslında batının serbestlik anlayışı, bireyin devletin buyruk alanından kurtarılması anlamını taşır. Eğer tabir caiz ise batı anlayışı fert ile devleti tam yerine oturtmadığı için, onların anlayışında halk ile devletin kavgalı olduğunu söyleyebiliriz. Oysa İslam'da asla böyle bir şey düşünülemez. Çünkü millet ile devlet bisikletin ön ve arka tekerleri kadar birbirine uyumludurlar. Hatta ayetlerde belirtildiği üzere İslam düzeninde huzur ve refaha ulaşmış bir toplumda Müslümanlar, zekât yani vergi vermek için çalışırlar.⁶³⁰ Bugünün bozuk düzeninde ise insanlar ve Müslümanlar haksız olduğu için vergi kaçırmanın peşinde koşuyorlar.

Çünkü teknik terim ile söyleyecek olursak İslam düzeninde farz-ı ayın birey, farz-ı kifaye ise toplumdur; bunların birisi fert diğeri ise devlettir. Farzı ayınları millet, farzı kifayeleri ise devlet yerine getirir. Uyumlu ve ahenkli değil de zıt ve karşıt olmalarıyla Amerika'da siyasi hayatta cumhuriyetçiler ve demokratlar ayrımı yapılması, ayrı ve zıt 2 bloku meydana getirmesiyle sosyal ve siyasal hayatta bir yanlışın, ters ve çelişkinin güzel bir örneği olarak görülebilir, diyoruz.

⁶²⁹ Rahman 55/ 7

⁶³⁰ Müminun 23/ 1-4

Zira devleti bir evin tavanına benzetirsek, bunun tabanı da halk olur. Şimdi böyle bir evde oturanların bir kısmı evin çatısını tutuyor ve cumhuriyetçiler olarak onun taraftarı oluyorlar; diğer kısmı da tabanını tutuyor ve demokratlar olarak evin temeli, taraftarı oluyorlar. Böyle bir şey olabilir mi, tavansız veya temelsiz bir ev düşünülebilir mi, böyle şey olur mu?

Onun için İslam toplumunda bir birey, hem ferdiyetçi ve hem de devletçidir. Bu olay, aynı bir ailede yaşayan kimseye benzer. Ailenin bir üyesi, hem kendisine ve hem de ailesine değer vermek, dikkat etmek ve düşünmek zorundadır ve bunların her ikisini de bir düzeyde tutmak ve dengelemek mecburiyetindedir.

Biz, her ilmin, her medeniyetin ve her sistemin kendisine mahsus terim, tarif ve tasnifleri vardır diyoruz. Biz Müslümanlar, henüz kendi kelime ve terimlerimizi üretir ve kendi toplumumuzu kurar hale gelmediğimiz için, işte böyle İslam'da serbest piyasa ekonomisi vardır, diyerek piyasadaki kelime ve terimleri kullanma durumunda kalıyoruz. Hâlbuki serbest piyasa ekonomisinde özel banka açma gibi bir hak veya uygulama varsa ve bu serbestliğin bir gereği ise, İslam ekonomisinde böyle bir serbestlik olmadığını hemen söylemeliyiz ve İslam'da bankaların devletin olduğunu ifade etmeliyiz. Çünkü ayette Rabbimiz Teâlâ, Allah'a karzı hasen verin diye emrediyor.⁶³¹

Burada "Allah'a veriniz" ifadesi, mecazi bir deyimdir. İslam hukukunda "hukukullah" demek "amme hukuku" demektir. Şahıslara ait olmayıp kamu yararı bulunduğu için bazı haklara bu ad verilmiştir. Bir toplumun nizam ve düzeni, şeref ve bekası, ilerleyip yükselmesi de bu haklara bağlıdır. Bunlara, önemine binaen böyle denilmiş ve Allah'a nispet dilmıştır.⁶³² Yani buradan netice olarak şu çıkıyor ki, bankacılık sisteminde faizsiz banka esas olduğu gibi, özel banka olamaz, ancak devletin resmi bankaları olacaktır. İslam ekonomisi, bir bakıma dengeler ekonomisi olduğundan bir taraftan, birey-toplum fert ve devlet alanlar itibarıyla birbirini dengelerken, diğer taraftan da mal ile para da birbirini dengelemektedir; mal milletin ise para da devletindir.

İşte böylece İslam, sosyal ve siyasal yönden diğer rejim ve sistemlerden farklı olduğu gibi, ekonomi bakımından da tamamen bir ayrıcalık ve farklılık arz eder.

⁶³¹ Müzzemmil 73/ 20

⁶³² Ö.N. Bilmen H. İslamiyye, I, 226; İ. Hakkı İzmirli, A. Kilisesine Cevap, s. 212

Mesela İslam'ın gelir dağılımı anlayışı diğer sistemlerden çok farklıdır. Avrupalı bilginlere göre üretim vasıtaları tabiat, emek, sermaye ve teşebbüs olmak üzere dördtür.⁶³³

Bunlardan emeğin gelirine ücret, sermayenin gelirine faiz, toprak sahibinin gelirine kira (rant), müteşebbisin muhtemel gelirine de temettü, kar adı verilir.⁶³⁴

İslam ise bu dağılımı asla ve kesinlikle kabul etmez. İslam'ın kendine göre bir tabiat, emek sermaye ve teşebbüs görüşü vardır. İslam düzeni bugünkü düzenlerden hiçbirisine benzemez.⁶³⁵ Mesela İslam, birey ile toplumu, fert ile devleti aynı derecede tutar, birini diğerinden ayırmaz.⁶³⁶ Onun için İslam düzeninde tüm bireylerin hayatları devletin teminatı altındadır.⁶³⁷ İslam'da herkes çalışıp kazandığına sahip olur. Çünkü Kuranda "İnsan için kendi emeğinin karşılığında başka bir şey yoktur"⁶³⁸, buyrulmaktadır. Diğer taraftan çalışamayan, iş gücü olmayan veya sermayesi bulunmayan kimseler de toplumda var olup varlık ve tesir sebepleriyle gelir dağılımına ortak olurlar ve bütçedeki "fakir" ve "miskin" kalemlerinden paylarını, hisselerini ve maaşlarını alırlar.⁶³⁹

İslam'ın siyasi bir sistemi vardır veya İslam'da ekonomik, sosyal veya siyasi sistem dediğimiz zaman bu ifademiz bazılarına yabancı gelebilir. Hele "İslam devleti" ifadesinden bu ülkede rahatsız olanlar bile vardır. İsmi vermeyeceğim, ama dekanlık ve bakanlık yapmış bir ilahiyat profesörünün ağzından "İslam'ın devleti olmaz; Müslümanların devleti olur", dediğini kulaklarımla duydum. İslam esaslarıyla çalışan ve İslam hukukunu uygulayan devlete İslam devleti denilemez mi, hukuku olan bir dinin devlet olmaz mı???

Yine maalesef bir İslam Hukuku profesörü bana "ben laikim Osman Bey, ben hukukun dine dayanmasını istemiyorum", demiştir. Yine başka bir İslam Hukuku profesörü de Abant Platformunda Din Devlet ve Toplum konusunu işlerken

⁶³³ Hazım Atıf Kuyucak, İktisat Dersleri, s, 274

⁶³⁴ Mahmut Koloğlu Ekonomi Dersleri, II, 180

⁶³⁵ Afif Abdülfettah et-Tabbara, Ruh-ud Din-il İslami, s, 319; İhsanullah Han, İslamiyet ve Komünizm Birbirine Zıddır, s, 3

⁶³⁶ Maruf Devalibi, Marksizm ve Komünizm Karşısında İslam, s, 31

⁶³⁷ Abdülkerim Zeydan, İslam Hukukunda Fert ve Devlet, s, 83

⁶³⁸ Necm 53/ 39

⁶³⁹ Tevbe 9/ 60

Zaman Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları arasında çıkan bir kitapta aynen şöyle demiştir:

“Peygamberimiz, biz inananlara göre Allah’tan vahiy yoluyla aldığı bilgileri, bulunduğu şehirde, bulunduğu topluma tebliğ etmeye başladığında yalnızca dini tebliğ ediyordu. Yani devlet talebiyle başlamadı, iman, inanma, ahlak talebiyle başladı. İçinde yaşadığı toplum buna izin vermedi, yani orada bir devlet vardı. Orada cemaat-cemiyet arası bir oluşum vardı, bunun bir idaresi de vardı. Buna tırnak içinde “devlet” de diyebilirsiniz. Devlet, otorite tebliğe izin vermedi...”

Peygamberimiz başka yerlere, mesela Taif’e gitti, “Benim dinimi tebliğ edip yaşamama izin verir misiniz”, dedi⁶⁴⁰, onlar da izin vermediler. Geri döndü, şehre sokmadılar...

Dolayısıyla İslam’ın devlet talebi direk değil, dolaylı bir emirdir. Bir kural var, gerekli olan bir şey, bir başka şeyi gerekli kılıyorsa o da gereklidir...”⁶⁴¹

Bunlar İslam adına ve İslam için maalesef hezeyandan başka bir şey değildir ve olamaz. İslam Hukuku hocası olup da yani İslam’ın bir hukuku olduğunu kabul edip de bu hukuku kim yönetecek ve uygulayacak diye düşünmeyip İslam’da devlet yok ve İslam’da hükümet ve siyaset yok diyenlere biz, yazıklar olsun size diyoruz.

Eğer İslam’ın hukuku varsa, onun bir devleti ve bu devletin de bir siyaseti ve teori-pratiği ve de bunların hayata geçirilmesi şekli ve tarzı olmaz mı? İslam’ın hukuku varsa, bu hukukun yürütülmesi için onun devletinin bulunması zaruri değil midir? İşte bu sebepten dolayı şimdi burada fıkıh veya İslam hukuku üzerinde biraz durmak isteriz.

İslam âlimleri, hukuk yerine fıkıh, hukuk ilmi yerine fıkıh ilmi tabirlerini tercih etmişlerdir. Bununla beraber bunların aralarında fark vardır. Şöyle ki: “Hukuk ve hukuk ilmi ile insanlar arasında cari muamelelerle ilgili bir ilim kastedilir. Fıkıh veya fıkıh ilmi ise hem bu muameleler, hem de dini vecibe ve vazifelerle, başka

⁶⁴⁰ Yazar, burada Hz. Peygamber böyle dedi derken onun sözünü hem tırnak içine almış ve hem de maalesef bir kaynak vermemiştir.

⁶⁴¹ Hayrettin Karaman, adını andığımız kaynak, Din Devlet ve Toplum, s, 84-85

bir tabirle, ibadet hükümleriyle ilgili bir ilimdir. Bu cihetle fıkıh ilminin sahası daha geniş bulunmaktadır."⁶⁴²

Fuat Köprülü de fıkıh için "geniş manasıyla İslam hukuku" ifadesini kullanmaktadır.⁶⁴³

Ömer Nasuhi Bilmen, İslam dini, dinlerin sonuncusu, İslam şeriatı da şeriatların sonuncusudur, diyerek İslam hukukuna ayrı bir değer vermektedir. İslam fıkının müstakil bir hukuki müessese-kurum olduğunu ifade eden Bilmen, bu hukukun Kitap, Sünnet, İcma ve Kıyas gibi dört esasa dayandığını ve süratle tedvin edildiği hakkında Corci Zeydan'ın düşüncelerine yer verir.⁶⁴⁴

Corci Zeydan, İslam Medeniyeti Tarihi adlı eserinde İslam Hukuku ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "Müslümanlar, kanuni hükümlerini Kur'an-ı Kerim ile Hadis-i Şeriflerden almışlardır. Müslümanların İslamiyet'in çıkışından itibaren gerek Kur'an-ı Kerim'i ve gerek hadis-i şerifleri ezberlemeye ve öğrenmeye ne kadar önem verdiklerini daha önce göstermiştik. Binaenaleyh o zamandan sonra iki, üç asır geçmeden İslam kanun ve nizamları kemal mertebesine erişmiş ve fıkıh ilmi meydana gelmiştir. Fıkıh, dünyanın en yüksek kanuni hükümlerini kapsar. Müslümanlar nasıl süratle dini kurup yaydılar ise bunda fıkıhta da öyle bir süratle muvaffak olmuşlardır."⁶⁴⁵

İslam hukukunun varlığını, kendisinin ve metodunun orijinalliğini ve nev-i şahsına münhasır, sü-i jenerist bir hukuk olduğunu yalnız Müslümanlar değil, görüldüğü gibi gayr-i Müslimler dahi itiraf etmektedirler.

İslam hukuku üzerine geniş incelemeleri bulunan Joseph Schacht, "İslam hukukunu anlamadan İslam'ı anlamak imkânsızdır." demektedir.⁶⁴⁶

Ali Himmet Berki de İslam hukuku hakkındaki görüşlerini şöyle ifade ediyor: "Semavi hukuk tamamen ilahidir. Bilhassa hiçbir değişim ve başkalaşmaya uğramayan İslam hukuku, dini kaynaklara dayanır. Hiçbir milletin hukukundan ilham almış veya onun etkisi altında gelişmiş değildir. Hukuk mesleğine katılanlardan bazıları, İslam hukukunun Roma hukukundan ilham aldığını

⁶⁴² Ömer Nasuhi Bilmen, Hukukî İslamiyye, I, 8

⁶⁴³ M. Fuad Köprülü, İslam Medeniyeti Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1963, s. 293.

⁶⁴⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, a.g.e. I, 323-325.

⁶⁴⁵ Corci Zeydan, İslam Medeniyeti Tarihi, Çev: Zeki Meğamiz, Er- Tu Matbaası, İstanbul-1976, III, 139.

⁶⁴⁶ Joseph Schacht, İslam Hukukuna Giriş, s. 9.

söylerler; fakat her iki hukukun hükümlerini ve bunların dayandığı esas ve kaynakları araştırıp tetkik edenler böyle bir iddiada bulunmazlar. Mesela çağdaş hukuk âlimlerinden ve eski İstanbul Üniversitesi Profesörlerinden Andreas Schvvarz, Roma Hukuku Dersleri adlı eserinde⁶⁴⁷ İslam hukukunun Roma hukukuyla bir alakası olmadığını kesin bir dille ifade eder ve der ki: "Eski Türkiye hukukunun ve Türkiye hayatının, Roma hukukuyla hiçbir alakası olmadığını kaydetmek gerekir."⁶⁴⁸

Muhammed Yusuf Musa, batılı hukukçuların 1938 yılının Ağustos ayında Lahey'de toplanan "Çağdaş Hukuk Konferansına katılan üyelerin İslam hukuku ile ilgili olarak oy birliği ile almış oldukları kararı şöyle nakletmektedir:

1-İslam hukuku, yasama kaynaklarından birisidir.

2-İslam hukuku, canlıdır ve ilerlemeye elverişlidir.

3-İslam hukuku, başlı başına bir hukuk sistemidir ve hiç bir hukuktan mülhem değildir.⁶⁴⁹

İslam hukuku kaynağı, metodu ve bütün her türlü unsuru ile kendine özel olduğu için, Roma hukuku gibi beşeri hukuklara pek benzemez. Zira Romalılar için hukuk, değiştirilmesi her zaman mümkün olan, insan iradesinin teşkilatlanmış ifadesinden başka bir şey değildir. Demokratik bir devlette mesela iktidara gelen bir parti, kendinden evvelki bir partinin yaptığı kanunu, hukuka bir kutsiyet atfedilmeyip sadece maddi müeyyideye istinat ettirildiğinden bozabilir. İslam'da ise hukuk, dinden ayrılmış değildir... Bir kimse "Allah'tan başka Tanrı yoktur ve Muhammed onun elçisidir" dediği zaman bununla, hukukta Allah'ın mutlak hâkim olduğunu ve bütün hukukun en yüksek kaynağı olduğunu ifade etmiş olur. İslam'da her ne kadar kanun koyucu Allah ise de, onu tefsir ve tatbik etmek insana bırakılmıştır.⁶⁵⁰

⁶⁴⁷ Bkz. Andeas Schvvarz, Roma Hukuku Dersleri. Kenan Matbaası, İstanbul-1943

⁶⁴⁸ Ali Himmet Berki, Hukuk Tarihinden İslam Hukuku, s. 5.

⁶⁴⁹ Muhammed Yusuf Musa Fıkh-i İslam Tarihi, çev: Ahmet Meylani, Bayrak yayımcılık-Matbaacılık, İstanbul-1983, s.14; Krş. Ömer Nasuhi Bilmen, a.g.e. I, 325-326; Ali Himmet Berki, Hukuk Tarihinden İslam Hukuku, s. 5; Abdülkerim Zeydan, İslam Hukukuna Giriş, s. 37; Ahmet Gürkan, a.g.e., s. 67.

⁶⁵⁰ Muhammed Hamidullah, İslam Hukuku Etüdları, s. 119-121.

Bazı iktisatçılar, ekonominin kim, neyi, nerede, nasıl, ne zaman, ne kadar ve kimler için üretecek şeklindeki somlara cevap bulmak olduğunu söylüyorlar.⁶⁵¹ Biz bu cümleyi hukuka adapte etmek istersek şöyle söyleyebiliriz: Hukuk, kimin, neyi, ne kadar, nerede, nasıl, ne zaman ve kimlere karşı yapacağını ve nasıl hareket edeceğini göstermektir. Şu halde bu tespiti fert veya devlet olarak insan yapacak ve bu tespit neticesinde yapılacak işi o, Allah emrettiği için yapacaktır.

Yine tekrar edecek olursak şunu söyleyebiliriz ki, oysa bırakınız Müslümanları ve İslam alimi denilen kimseleri, İslam'ın da kendisine mahsus, sui jenerist bir sistemi bulunduğu hususu, Müslüman olmayan yazarlar tarafından bile ileri sürülmekte; yalnız bireyci ve yalnız toplumcu olan sistemlerin yanında hem bireyci ve hem de toplumcu yönü bulunan İslam ekonomik, sosyal ve siyasal esaslarının araştırılmasının insanlık âlemi için faydalı olacağı ifade edilip düşünülmektedir.⁶⁵²

İslam'da ve İslam düzeninde Allah'ın yeryüzünde görevli bir temsilcisi olan devlet de hiçbir karşılık beklemeden, genel sosyal güvenliği sağlayıp fertlerin yaşamaları için ihtiyaç duyulan gerekli düzeni kurmalıdır. İslam esaslarına göre devlet, vatandaşların bütün hayati ihtiyaçlarını temin etme hususunda görevli olup bu konuda gerekli hizmetleri yapmaya ve şartları hazırlamaya mecburdur.⁶⁵³

İşte İslam'ın böyle bir hukuku, insana ve eşyaya böyle bir bakışı bulunması dolayısıyla gerçek başkanlık sistemi İslam'da vardır, diyebiliriz. Mahallelerde Mescitler olup oralarda namazları mahalle başkanları kıldırır. Hakiki İslam düzeninde namaz kıldırma memurları yoktur. Bunu İslam tarihinde ilk yapan ve İslam'a sokaan kişi, Muaviye olmuştur. Onun döneminde Hristiyan memurlar şehirde görev yapmaya devam ettiler, oğlunu veli-ahd yaparak İslam'da haram olan⁶⁵⁴ yönetimde hanedanlık sistemini başlatan Muaviye'dir. Netice olarak biz, Hz. Peygamberin uygulamalarına ve üzerinde taşıdığı sıfatlara bakacak olursak,

⁶⁵¹ Bkz. Paul A. Samuelson, İktisat, Çev: Demir Demirgil, Mentek Kitabevi Kâğıt ve Basım İşleri, İstanbul-1970, s. 16

⁶⁵² Jacque Austray, L'İslam Face au Developpment Economique, s, 20; Maruf Devalibi, Marksizm ve Kapitalizm Karşısında İslam, s, 31

⁶⁵³ M. F. Ansari, Komünizme Karşı İslam, s, 24

⁶⁵⁴ Allah, Hz. İbrahim'i ben seni insanlara başkan yapacağım dedi. Hz. İbrahim de çocuklarım da olsun deyince Allah, hayır, benim ahdim, yani yönetimde görevlendirmem zalimlere ulaşmaz, dedi. (Bakara 2/ 124) Bu ayete göre yönetimde hanedanlık uygulamak haram olmalı.

Kitap ve sünneti tam incelersek İslam yönetim sisteminde bugünkü sistemlerin hiçbirisine benzemeyen tam bir başkanlık sistemi vardır, diyebiliriz.

Kettani'nin de eserinde ifade ettiği gibi en büyük veli devlet başkanıdır.⁶⁵⁵ Şakir Berki, "Her ne kadar kanun, velayeti hak şeklinde ifade etmekte (TMK.274) ve eserlerde de kanuna muvazi olarak, bu terim kullanılmakta ise de velayet bir hak değil, bir vazifedir."⁶⁵⁶ Muhıbbüddin el-Hatîb de aynı görüşü savunmaktadır.⁶⁵⁷

"Onları biz yeryüzünde iktidar makamına getirirsek, namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emreder ve kötülüğü nehiy ederler"⁶⁵⁸ ayeti, genel olarak, veli olan imamın (başkanın) görevlerini belirlemektedir. İbn Haldun da namaz, fetva, kaza, savaş ve hisbe⁶⁵⁹ gibi konuları imamın (başkanın) görevleri arasında saymaktadır.⁶⁶⁰

İslam düzeninde devlet velidir.⁶⁶¹ Anne ve babalar, çocukların üzerinde velayet hak ve vazifesine sahip oldukları gibi, devletler de milletleri üzerinde velayet hakkına sahiptirler. Bireyler özel alanda kendi kendilerine araştırıp karar verirler ve uygulamada bulunurlar. Devletler ise ortak alanda herkesi ilgilendiren konularda şura ile karar alıp ve bu hükmü yürürlüğe koyarlar. Ancak devletler mesela savaş zamanları gibi anormal durularda ve olağan üstü hallerde devletin tüm vatandaşları ilgilendiren ortak-kamusal alandan başka özel alana ve bireylere de müdahale etme görevi de vardır. Çünkü devlet velidir ve millet üzerinde velayete sahiptir.

⁶⁵⁵ Bkz. Abdülhayy el-Fâsî el-Kettânî, et-Terâtübü'l İdâriyye, Rabat-T.Y.I, 2

⁶⁵⁶ Şakir Berki, Velayetin Küçüğün Şahıs ve Malları Bakımından Şumulü, s. 5

⁶⁵⁷ Muhıbbüddîn el-Hatîb, İslâm Mezhep ve Fırkalarının Birbirine Yaklaştırılması, A.O.I.F.

Dergisi, çev: Hayri Kırbasoğlu, C. XXX, s.327

⁶⁵⁸ Hac 22/ 41

⁶⁵⁹ İslâm devletinde iyiliği emir, kötülüğü nehiy etmek için, kurulmuş bir teşkilat.

⁶⁶⁰ İbn Haldun, Mukaddime, s. 170-171

⁶⁶¹ Enfal 8/ 72

SON SÖZ

Batının, Rönesans, Reform ve Aydınlanma ayaklarıyla kurduğu madde ve beden medeniyeti, birey ve toplum olarak insanı mutlu edememiştir. Ama şu veya bu vesile ile insanlığın belki % 99 u hap ve tıbbi vasıtalar ile bu açığı kapatarak yaşamaya çalışıyor. Öyleyse bu demektir ki, bugün insanlık, sağlıklı bir ortamda yaşamamaktadır. Zira birey ile toplum, millet ve devlet arasında uyum ve ahenk yoktur ve de tam tersine devlet kurumları arasında da doku uyumsuzluğu vardır. Çünkü bu medeniyette hayat, amacını yitirmiş, hayat mücadeleden ibaret sayılmış, hatta “Homo homini lupus” (İnsan insanın kurdudur.), bile denilmiştir.

Bu kültür ve düşünceye göre insanlar birbirlerine karşı kurtlaşırsa ve canavarlaşırsa, deniz canavarı anlamına gelen ve Tevrat'ta geçen Leviathan kelimesi⁶⁶² devleti anlatan bir kitabın adı olursa artık böyle bir toplum ve devlette huzur ve mutluluk olur mu? Thomas Hobbes, şunları söylemektedir: "Hepiniz de tabiat itibariyle kötüsünüz. Dünyada hiçbir manevi ilke mevcut değildir.

Hazdan başka iyi, elemenden başka kötü şey de yoktur. Hürriyet, insanın tutkularına karşı çıkan engellerin yokluğu demektir. Hayatın korunmasının esası bencilliktir, herkes yaşama hakkını savunur ve insan tabiatında esas olan şey, devamlı savaş halidir; insanlar kurtlar gibidir."⁶⁶³

İşte bugünkü batı medeniyetini böyle düşünen insanlar kurdu. Bildiğiniz gibi bu ilim ve kültür, “Eğer Tanrı gerçekten varsa, onu yok etmemiz gerekir.”⁶⁶⁴ diyen ve bir soruya “Haşmetmeab, hiçbir suretle ispat edilememiş bir Allah faraziyesine ihtiyacım yoktur.” diye cevap veren adamlar yetiştirmiştir.

⁶⁶² Tevrat, Eyub 41/1-8; Mezmurlar 74/14; 104/ 26; İşaya 27/1.

⁶⁶³ Paul Hazard, Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme, s, 431

⁶⁶⁴ Michel Bakounine böyle demiş... Bak Ali FuadBaşgil, Din ve Laiklik, s, 19

Merhum Ali Fuad Başgil, bu inkâr modasını çıkarınların başında gelen Laplas'ı anlatırken şöyle diyor: Bu inkarcı modayı çıkarınların başında ilim sahasında olduğu kadar münkirkte de meşhur olan Fransız ilim adamı Laplas (= Pierre Laplace 1749-1827) gelir. Bu zat, 1796 yılında yayınladığı “Kainat Sisteminin Açıklaması” adlı eserinde modern astronominin temellerini atmış, fakat aynı zamanda da açıkça Allah'ı inkar etmiştir. Napolyon'un İçişleri bakanlığından Senato başkanlığına kadar yükselen Laplas'a bir gün Napolyon, “İyi ama sizin bu kâinat sisteminizde Allah'ın yeri nerede?”, diye sorunca buna Laplas, yukarıdaki cevabını vermiştir.⁶⁶⁵

Bir de şimdi bizdeki meşhurdan ve onun sözünden örnek verelim; maalesef M. Kemal de şöyle demiştir:

“Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici, ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişimini anlamak ve ilerlemeleri zamanında takip etmek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen lisanının koyduğu kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir.”⁶⁶⁶

Bu bilim ve fenne iman etmiş kişilerden birisi de Tefvik Fikret'tir; 1890 sonlarında onun Haluk diye bir oğlu olur. Şair Tefvik Fikret ona “Haluk'un Amentüsü” diye bir şiir yazar. “Bir gün yapacak fen şu kara toprağı altın,

Bilim gücüyle olacak ne olacaksa... inandım.”
Bu amentünün bir gereği olarak mı ne Allah bilir ve Allah korusun Haluk ABD ülkesine gider orada papaz olur ve bir daha vatana dönmez.⁶⁶⁷

⁶⁶⁵ A F Başgil, Din ve Laiklik, s, 34

⁶⁶⁶ Mustafa Kemal Atatürk Özlü Sözler Sitesi

⁶⁶⁷ HALUK'UN AMENTÜSÜ

Bir yaratıcı güç var, ulu ve ak-pak,
Kutsal ve yüce, ona vicdanla inandım.
Yeryüzü vatanım, insan-soyu milletimdir benim,
Ancak böyle düşünenin insan olacağına inandım.
Şeytan da biziz cin de, ne şeytan ne melek var;
Dünya dönecek cennete insanla, inandım.
Yaradılıştta evrim hep var, hep olmuş, hep olacak,
Ben buna Tevrat'la, İncil'le, Kuran'la inandım.

İslam açısından bilim ve fen, bilim ve teknoloji denilen şeyler, robot kanunları olup bizzat bir değer taşımazlar. Bunlarda iyi-kötü, güzel-çirkin, beğenilip hoş giden ve gitmeyen sıfatlar cereyan etmez ve böyle hüküm verip yargılama yapılamaz. Mesela gösteri yapması için sete getirilen bir at veya köpek gösteri sırasında katı veya sıvı ihtiyaçlarını gidermeye kalktığı zaman buna kimse bir değer izafe etmeyeceği için kınamaya tabi tutmaz. Şu halde bilim kanun ve kuralları ve onların meydana getirdiği olaylar değer hükümlerine tabi tutulamaz.

İslam dininde ve düzeninde değerli olan, değerleri ve değer hükümlerini koyan sadece ve yalnız Allah'tır. Allah'ın güzel dediği güzel; çirkin dediği çirkin; iyi dediği iyi ve kötü dediği de kötüdür. Onun iyi dediğine kimse kötü diyemez ve edemez; kötü dediğine de kimse iyi yapamaz. Hüküm koymak, değer üretmek, helalleri ve haramları tayin edip açıklamak sadece ve yalnız Allah mahsus bir iştir. Hz Peygamberin bile kendiliğinden insan olarak bir hüküm koyma yetkisi yoktur. Çünkü ayette şöyle buyrulmuştur: “Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun...?”⁶⁶⁸

İslam'da toplumu yönetecek bir ekibin bulunmasına emredildiği için devlet veya devlet idaresi denilen bir sistemin bulunması zaruridir. Dini açıdan bakıldığı zaman yönetim bir vacip hatta farzdır, diyebiliriz. Çünkü Allah ayette “İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten men eden bir topluluk (ekip-yöneticiler)bulunsun. İşte kurtuluşa eren onlardır.”⁶⁶⁹, buyurmuştur.

Tekmil insanlar kardeşi birbirinin... bir hayâl bu!
 Olsun, ben o hayâle de bin canla inandım.
 İnsan eti yenmez; oh, dedim içimden, ne iyi,
 Bir an için dedelerimi unuttum da, inandım.
 Kan şiddeti besler, şiddet kanı; bu düşmanlık
 Kan ateşidir, sönmeyecek kanla, inandım.
 Elbet şu mezar hayatı zifiri karanlığın ardından
 Aydınlık bir kıyamet günü gelecek, buna imanla inandım.
 Aklın, o büyük sihirbazın hüneri önünde
 Yok olacak, gerçek dışı ne varsa, inandım.
 Karanlıklar sönecek, yanacak hakkın ışığı,
 Patlayan bir volkan gibi bir anda, inandım.
 Kollar ve boyunlar çözülüp, bağlanacak bir bir,
 Yumruklar şangırdayan zincirlerle, inandım.
 Bir gün yapacak fen şu kara toprağı altın,
 Bilim gücüyle olacak ne olaksa... inandım.

⁶⁶⁸ Tahrim 66/ 1

⁶⁶⁹ A İmran 3 / 104; 110

“Gerçekten Allah'a ve Resulüne karşı (onların koydukları sınırları tanımayıp kendileri sınır koymaya kalkışmakla) başkaldıranlar, kendilerinden öncekilerin alçaltılması gibi alçaltılmışlardır. Oysa Biz apaçık ayetler indirdik. Kâfirler için küçültücü bir azap vardır.”⁶⁷⁰

Çünkü “Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır; dönüş de ancak O'nadır.”⁶⁷¹

Göklerin ve yerlerin yönetimi ve denetimi sadece ve yalnız Allah'ın tekelinde değil, insan, hayvan, bitki ve cansız varlıkların hepsi ve hepsi onundur, Allah'ındır. Zira alemlerin Rabbi olan Allah Teala hazretleri, “ Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. İşler, dönüp dolaşıp Allah'a varır”⁶⁷², diye ferman buyurmuştur.

"Göklerde, yerde, bu ikisinin arasında ve nemli toprağın altında olanların tümü O'nundur"⁶⁷³

Şu ayetlerde de bu konu şöyle dile getirilmektedir:

"Göklerin ve yerin mülkünün Allah'a ait olduğunu bilmiyor musun? O, kimi dilerse azaplandırır, kimi dilerse bağışlar. Allah, her şeye güç yetirendir."⁶⁷⁴

“Göklerin ve yerin mülkü (ve hükümranlığı) Allah'ındır.”⁶⁷⁵ "İyi bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa yalnız Allah'ındır..."⁶⁷⁶

Bu ayetlerin ifadesinden anlaşılmaktadır ki, sadece Müslüman, Yahudi ve Hristiyanlar değil, yeryüzünde yaşayan tüm insanlar ve tüm devletler Allah'ın istek ve arzusuna göre ve ona uygun olarak yaşayacaklardır. Bireyler kendi özel alanlarında içtihat ederek, toplum veya devlet de ortak alanda şura ile karar vererek hayatlarını ve tüm işlerini gerçekleştirmiş olurlar.

Dünden bugüne tarihte meşhur olmuş yönetim biçimleri olan hanedanlık, mutlakiyet, meşrutiyet, cumhuriyet, monarşi, oligarşi ve demokrasi gibi sistemlerin İslam'a ters düşen taraflarının olduğunu tespit etmiş bulunuyoruz. Biz buradaki arızanın yönetimde din-bilim bileşkesinin kurulamamasından kaynaklandığı görüşündeyiz. Bu din-bilim bileşkesinin ayrışması, sadece

⁶⁷⁰ Mücadele 58/ 5

⁶⁷¹ Nur 24/ 42

⁶⁷² A İmran 3/ 109

⁶⁷³ Taha 20/ 6

⁶⁷⁴ Maide 5/ 40

⁶⁷⁵ Ali İmran 3/189

⁶⁷⁶ Yunus 10/ 66

yönetime zarar vermekle kalmamış, düşünceye, felsefeye, teori ve pratiğe, birey ve toplum hayatının tümüne zarar vermiştir.

Çok eskilerden din-felsefe-bilim ve tüm hayat sanki bir bütün idi. İlk defa Felsefe dinden ayrıldı. Bunu gören diğer ilimler de felsefeden ayrılarak onun iyot gibi açığa çıkmasını sağladılar. Artık felsefe ilimlerin arkasında tangır tungur boş teneke gibi yuvarlanıp gitmektedir.

Rönesans Medeniyetinin kurucuları olan Batı dünyası, dinleri Hristiyanlıktan bekledikleri desteği ve de bilgileri alamayınca Allah'ı, dini, peygamberi ve kitabı inkâr etmeye kalktılar. Bu inkâr modası, fen bilimlerinde pek zararlı olmadı ama sosyal bilimleri, bu bilim adamları birey ile toplumu anlamak için, arılar, karıncalar ve bazı kuşlar gibi, toplumsal hayat yaşayan hayvanları örnek aldıkları için, bunları insani bilim dalları olmaktan çıkardı. İnsan, economicus hayvanı oldu. Zaten insan, düşünen ve konuşan bir hayvandı. Aile dağıldı; devlet, milleti ezen bir zorba haline geldi. İnsanın kişiliği, bizzat kendisine ve sözüne dayanarak iş yapma hak ve sıfatı elinden alınıp o kefillere, vekillere ve tapu senetlerine mahkûm edildi. Hele evlere şenlik, işçi ücretlerinin daima asgari geçim seviyesinde olmasına kanun diyerek, dede, baba, torun ve hatta torunların torunlarına kadar işçi-köle yapan saçmaya Tunç Kanunu adı verildi.⁶⁷⁷ Hatta insan bünyesi gibi bir bileşim olan sosyal bünyeyi kavrayamayan bu sosyal bilimciler, özellikle iktisatçılar, ahlak ile ekonomiyi birbirine düşman yapıp savaştırdılar. Mesela Şükrü Baban ekonomiyi tanıtırken ekonomide ihtiyacı karşılayan her şey faydalıdır prensibine dayanarak bir esrarkeş için de afyon faydalıdır, dedi.⁶⁷⁸

Bu Batının sosyal bilimcileri, hep kafalarında kendi kendilerine insan-toplum ve devlet ürettiler. Mesela Niccolo Macchiavelli, Thomas Hobbes ve Hugo Grotius, Charles-Louis de Secondat Montesquieu, Jean-Jacques Rousseau, Georg Wilhelm Friedrich Hegel ve buna benzer kişiler devleti, yönetimi ve siyasi hayatı da tahrip ettiler.

Bunlar, devleti olduğundan çok farklı ve bambaşka bir şekilde tanıdılar ve tanıttılar. Doğal, fitri, tabii ve ilahi devlet, veli iken, önder ve örnek iken, bir aile gibi, dayanışma ve yardımlaşma içerisinde bulunurken ve hukuki davranışlar

⁶⁷⁷ Metin Kutal, Ak İktisat Ansiklopedisi, 933–934.

⁶⁷⁸ Bkz. Şükrü Baban, İktisat Dersleri, İstanbul–1942 s. 7.

içerisinde olurken bunlar hayvanlara mahsus olan kuvvetten bahsettiler. Mesela güç, dediler; kuvvet ve kuvvetler ayrılığı, dediler; iktidar ve otorite gibi kelimeler kullandılar. Oysa buna karşılık İslam medeniyetinde ise imam, halife, veli, emir, iş, idare, siyaset ve mülk gibi kelimeler kullanılmıştır. Böylece bunlardan birisi sanki bir zorba, despot ve vuran bir yumruk; diğeri ise sanki bir baba ocağı ve ana kucağı gibidir.

Zaten insanlar, ruhlar âleminde yeryüzünde Allah'ın halifesi olmayı kabul ettiklerinde aynı zamanda onun hukuk emanetini üzerlerine almış ve varlıkların hukukunu koruyup kollamayı bir vazife olarak üstlenmiş bulunuyorlardı.⁶⁷⁹ Bilhassa canlı ve cansızların, insan, hayvan ve bitkilerin haklarını koruyup muhafaza etmeyi bir görev olarak üzerlerine almışlardı. Buna göre artık insan, insanın yaşamasını, onun zaruri bir ihtiyacı olan aileyi, komşuları, içinde yaşadığı toplumu, cemiyeti ve devleti yaşatmak için çalışacaktı. Şu halde ona her şey, ama har şey, gözünü açıp baktığında gördüğü her şey, ona verilen el, ayak, göz, kulak ve kendisini oluşturan tüm vücut, yanlarında birlikte yaşadığı insanlar, etrafında 40 haneyi meydana getiren komşular, hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklar, bunların gerçek sahibi olan Allah tarafından onun uhdesine tevdi edilmiş birer emanettir. Onun içindir ki, büyük müfessir, saygın âlim merhum Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın değerli eserinde ifade ettikleri gibi, insan artık Allah'ın hukuk emnidir.⁶⁸⁰

İşte İslam'da hukuk emini olan bu insan, devlet olarak, namaz ve zekât gibi ibadeti yaptırma ve vergiyi toplama görevinden sonra hukuku uygulamakla hak-hukuk ve adalet dağıtımını da gerçekleştirecektir. O sebepten dolayı kaza yani adliye işleri de devletin asli görevleri arasında yer alır. Hatta namaz ve zekât yani İslam devletinin vergisi hakkında Hz. Peygamberden sonra onu yerine devlet başkanı olan Hz Ebu Bekir, "Namaz ile zekâtın arasını ayıran kimselerle kesinlikle savaşırım. Çünkü zekât malın bir hakkıdır.", demiştir.⁶⁸¹

İslam düzeninde milli devletler, vatanlarını ve vatandaşlarını korumak için, din ve düzenlerini korumak için⁶⁸² "Aranızdan hayra çağırın, iyiliği emredip

⁶⁷⁹ Ahzab 33/ 72

⁶⁸⁰ Hak Dini Kur'an Dili, V, 3934.

⁶⁸¹ Buhari, Itisam, 2, 28; Zekât, 1; Müslim, iman, 32; Ebu Davud, Zekât, 1; Tirmizî, Zekât, 1; iman, 1; Nesai, Zekât, 3; Tahrim, 1; Cihad,1.

⁶⁸² Mümümtehine 60/ 8-9 "Allah sizi, din hakkında sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, onlara adaletli davranmaktan men etmez. Çünkü Allah adalet yapanları sever.

kötülükten men eden bir yönetici-ekip tayin edin; İşte kurtuluşa eren onlardır.”⁶⁸³ ayetindeki emre uyarak kendi milli devletlerini kurarlar. Müslümanların bir de ümmet olarak yapacakları şey de İslam ülkeleri arasında cereyan eden anlaşmazlıkları çözümlenmek, hac işlerini üstlenmek ve tüm İslam dünyasının dışarıya karşı, diğer din, kültür ve anlayış sahiplerine karşı politikalar üretilmesi konusunda görevli olan, milli devletlerin üzerinde sanki BM’de olduğu gibi bir hilafet devletini kurmak da Müslümanların boynunun bir borcudur. Çünkü ayette Allah Teala, iki Müslüman devlet şayet bir provokasyon ve kışkırtma neticesi kendilerini savaşın içinde bulurlarsa bunların arasını bulup ıslah edin diye Muhammed ümmetine emir vermektedir.⁶⁸⁴

“Bilindiği gibi Batı, Rönesans, Reform ve Aydınlanma hareketleriyle hayatı değiştirmeyi amaçlamış ve bu maksatla yeni bir felsefeye sahip olmuştur. Bu yeni felsefe de yeni bir insan anlayışı, yeni bir toplum, yeni bir din, yeni bir hukuk ve yeni bir devlet anlayışı getirmiştir.”⁶⁸⁵

Batının yaptığı bu yenilikler, ekonomik, sosyal ve siyasal bakımdan çok büyük tahribat ve yıkımlara sebep olmuştur. İslam’da barış esas ve daha hayırlı iken⁶⁸⁶ ülkelerarasında devamlı savaş var sayılmış, giriş ve çıkışlar yasaklanarak gümrükler konulmuştur. Oysa İslam’da serbestlik vardır ve gümrük vergisi diye de bir şey yoktur. İslam’da ve İslam düzeninde mal ithalat ve ihracatı kısıtlanamaz ve yasaklanamaz. İslam düzeninde gümrük değil, ticaret vergisi vardır.⁶⁸⁷

Bu Batı değerleri arasında olan İnsan Hakları, yerli yerine oturmamış bir terminolojidir. Zaten bu Rönesans kültürü, tüm ekonomik, sosyal ve siyasal terminolojiyi de bozmuştur. Alacaksız borç, borçsuz alacak olamayacağı için, insan hak ve vazifeler demek daha doğrudur. İslam siyaset ile bugünkü siyasetin en önemli farklarından birisi, kamu görevi denilen şeyin İslam’da bir hak olmayıp üzerimize yüklenen bir görev olmasıdır. Zaten onun için seçme ve

Allah sizi, ancak sizinle din hakkında savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkararak ve çıkarılmanız için yardım eden kimseleri yönetici edinmekten men eder. Kim onları yönetici edinirse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.”

⁶⁸³ A İmran 3 / 104; 110

⁶⁸⁴ Hucurat 49/ 9

⁶⁸⁵ Bkz. Macit Gökberk, Felsefe Tarihi, Başnur Matbaası, Ankara 1967, s. 251.

⁶⁸⁶ Nisa 4/ 128

⁶⁸⁷ Bak, enfal.de sitesi, Osman Eskicioğlu, İslam ve Çağdaş vergi Anlayışının Eleştirisi, s, 328

seçilme hakkı değil, bu bir mükellefiyettir. O sebeple de zengin olanlar bir ücret ve karşılık almazlar; fakirler ise örfe uygun bir şey alırlar.⁶⁸⁸

Birey-toplum, millet ve devlete düşen iradeye dayanan işlevler dini olmakla bu konularda ancak uyuşması ve uyum sağlanması gereken sistem, hiç şüphesiz İslam sistemidir. “Çünkü İslam, insanın yaratılışına yerleşmiş ve tabiatın kanunlarıyla birleşmiş olan bir dindir. Tabiat Allah’ın tekvini kanunu, İslam da teşrii kanunudur. Bundan ötürüdür ki, İslam’ın tekliflerinde akıl ile barışmayan, tabiata aykırı olan bir hüküm yoktur.”⁶⁸⁹

Onun için biz, bugün insanoğlunun özlemlerinin dünya açısından şöyle olduğu kanaatindeyiz: Savaş değil, barış; çatışma değil, diyalog; çifte standart değil, adalet, üstünlük değil, eşitlik; sömürü değil, işbirliği ve kazan-kazan esası; baskı ve tahakküm değil, İnsan hakları ve hürriyetleridir, hepsinden öte bugün dünyada olduğu gibi sahte demokrasi değil, gerçek demokrasi, devlet ve millet birlik ve beraberliği anlamında gerçek bir demokrasidir.” Hatta burada şimdi bu esaslara Muhterem Cumhurbaşkanımızın “Dünya 5’ten büyüktür.”, sözünü de ilave etmek gerekir, diyoruz.

Burada yine tekrar etmek isterim ki, ülkemizde, İslam aleminde ve hatta tüm dünyada İslam ve Kuran tehdit altındadır. İşte devletimizin bugünkü çizgisi devam ederse dinimize ülkemize ve kitabımıza olan bu tehditler azalacak ve sifıra doğru gidecektir. Dinimiz, yaşadığımız din, Kuran ve Sünnetteki din değil, bugün Müslüman olarak yaşadığımız din dua, inanç ve ibadet müstesna diğer dalları kolları kesilmiştir. İslam, hem din ve hem de düzen iken, hem din ve hem de devlet iken din ve devlet tarafı atılmıştır. Dini, dünyayı, inancı ve İslami hayatı anlatan fıkıh-İslam hukuku kitaplarında ibadetler çeyrek alanı kaplar, yani Müslümanlar bugün çeyrek Müslümandır. Bir çeyrek, bütünün yerini tutabilir mi?

Kurani da nüzul sırasına göre Kuran diyerek, Kurana girmemiş, dışarda kalmış ya da Kuranda ayet olmayan şeyler, varmış diyerek ve Kuran ayetlerini keçiler yemiş diyerek Kuran kalesinde bir delik açmak isteyenler vardır. Ama Allah ayette belirtildiği üzere bu Kurani koruyup muhafaza edecektir inşallah⁶⁹⁰

⁶⁸⁸ Nisa 4/ 6

⁶⁸⁹ Ahmet Hamdi Akseki, İslam s. LXX (70)

⁶⁹⁰ Hicr 15/ 9

Bugün dünyada demokrasinin bir kitabı olmadığı için her tarafta bin bir demokrasi çeşidi olduğu gibi, aynı şekilde birbirinden çok farklı başkanlık sistemi anlayışları ve uygulamaları vardır. İslam'ın da kendisine mahsus bir idare sistemi ve yönetim biçimi vardır. O sebeple de İslam'da başkanlık sistemi vardır veya yoktur, demek doğru olmaz. Çünkü başkanlık sistemi ifadesi batı patentli bir terimdir. Eğer tabir caiz ise İslam'da İslam yönetim sistemi vardır, demek veya İslam'da yönetim biçimi, imamet, velayet, mülkiyet, hilafet, imaret, itaat, adalet, emanet, ehliyet, hüküm ve hikmet, beyat, ihsan ve de şura kurum ve sıfatların bir bileşiminden ibarettir, demek daha doğru olacaktır. Burada bu kurum ve sıfatları uzun uzun açıklama yapmaya imkânımız yoktur. Zaten biz bunların Kuran'da hangi ayetlerde geçtiğini daha önce açıklamıştık.

İslam şura meclisi, bugünkü parlamentoya benzemez. İslam'da kanunu şura meclisi yapar ve fakat şura meclisi üyelerin hepsi kanun yapmasını bilen kimseler olacaktır. İslam'da şura üyeliği günümüzün milletvekilliğine benzemez. Daha önce açıkladığımız gibi kamuya hizmet edenler, eğer zengin iseler bu hizmetlerinden dolayı bir ücret almazlar ve bu görevlerini bir meslek sayamazlar.

Netice olarak biz, bu kitabı yazıp bastırmakla, dinimize, devletimize ve milletimize destek vererek bugünkü çizginin devamı durumunda ülkemizin önümüzdeki 10, 20 veya 40 yılları içerisinde Türk cumhuriyetlerini ve İslam ülkelerini de yanına alarak bölgede ve dünyada etkin hale geleceğinden asla ve kesinlikle bir şüphemizin olmadığını göstermek istiyoruz. Bir millet ve devlet olarak bizim amacımız ve temennimiz, hak-hukuk ve adalet diyerek bugünkü çizgimiz doğrultusunda bu yolda aşkla, şevkle ve de azimle hak üzere yürümeye devam etmektir ve devam edeceğiz inşallah...

Türkiye'ye başkanlık sisteminin gelmesi durumunda ülkemizin hedefe doğru koşarken bu süreçte bir adım daha ileri gittiğini göreceğiz. Daha açık bir ifade ile söyleyecek olursak vatandaşlarımızın başkanlık sistemine arka vermeleri durumunda çok başlılıktan kurtulup İslam'a doğru yol alan çizgide bir metre daha ileri gideceğimiz inancında olduğumuzu aziz milletimize sevgi, saygı ve gönülden gelen bir bağlılıkla arz ediyoruz.